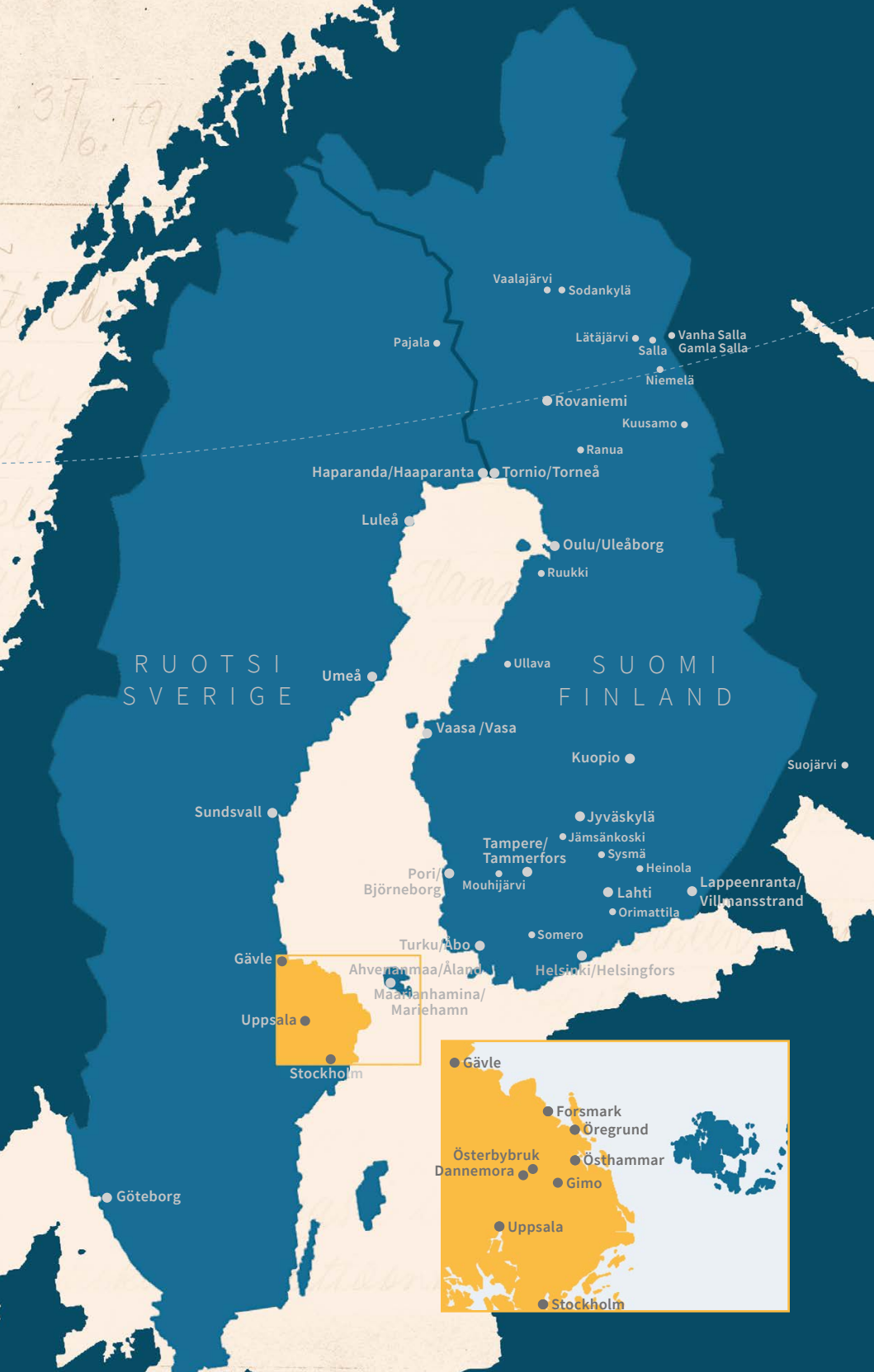

Menolippu Enkelresa Ruotsiin till Sverige

20 kertomusta 20 berättelser

31/6.19/

RUOTSI
SVERIGE

SUOMI
FINLAND

Vaalajärvi • Sodankylä
Pajala
Lätäjärvi • Salla • Vanha Salla • Gamla Salla
Niemelä
Rovaniemi
Kuusamo
Ranua
Haparanda/Haaparanta • Tornio/Torneå

Luleå
Oulu/Uleåborg
Ruukki

Umeå

Ullava

Vaasa/Vasa

Kuopio

Suojärvi

Sundsvall

Jyväskylä

Tampere/
Tammerfors

Jämsänkoski

Sysmä

Heinola

Pori/
Björneborg

Mouhijärvi

Lahti

Orimattila

Lappeenranta/
Villmansstrand

Turku/Abo

Somero

Gävle

Ahvenanmaa/Åland

Maarianhamina/
Mariehamn

Helsinki/Helsingfors

Uppsala

Stockholm

Gävle

Forsmark

Öregrund

Österbybruk
Dannemora

Östhammar

Gimo

Uppsala

Stockholm

Göteborg

Menolippu Ruotsiin

**Kaikuja Roslagenista.
20 kertomusta Ruotsiin
muutosta.**

Enkelresa till Sverige

**Röster från Roslagen.
20 berättelser om flytten
till Sverige.**

Kiitos Teille kaikille kirjoittajille sekä Teille, jotka muilla tavoin olette tukeneet kirjan valmistumista.

Tack alla ni som har bidragit till boken med era texter, och tack alla ni som på andra sätt har bidragit till att boken har blivit till.

Ann-Marie Nylén | Tuulikki Lehmuksela-Olsson | David Sundin

Omslagsbild: Elina Friberg kotialbumi/hemalbum
Bilderna i boken kommer från privata samlingar där ej annat anges.
Redaktörer: Anna-Maija Högström, Elina Friberg och Mats Bäckman
Formgivning och illustration karta: Björn Lundkvist

© Föreningen Norden och Finskt förvaltningsområde i Östhammars kommun 2023

Tryck: ScandinavianBook
ISBN 978-91-527-5741-3

Avain lukijalle

Tekstit on kirjoitettu molemmilla kielillä. Kirjoittajan teksti on ensin omalla kielellä, sen jälkeen käännettynä.

Antologia on tehty yhteistyönä Pohjola Nordenin yhdistyksen ja Östhammarin kunnan suomen kielen hallintoalueen kanssa.

Nyckel för läsaren

Texterna är skrivna på båda språken. Först på språket som författaren har använt, därefter kommer den översatta texten.

Antologin är ett samarbete mellan Föreningen Norden i Östhammars kommun och Finskt förvaltningsområde i Östhammars kommun.

Sisältö • Innehåll

Alkusanat.....	11
Förord.....	13
Mats Bäckman	
Historisk bakgrund – Finland i Sverige	15
Historiallinen tausta – Suomi Ruotsissa	21
Lyyli Thörn	
Elämän menoa.....	26
Livets gång.....	27
Gret-Lis Grönlund	
Min historia som finskt krigsbarn 1945-1946	29
Minun suomalainen sotalapsitarinani vuosilta 1945-1946	33
Eini Ryyti	
Pieni kertomus.....	37
En liten berättelse	39
Ritva Määttä	
Tämä kronikka on omistettu Gimon Suomi-Seuralle	41
Krönika tillägnad Gimo Finska förening	51
Anna-Maija Högström	
Jag kommer aldrig att behöva svenska språket!	54
En tule koskaan tarvitsemaan ruotsin kieltä!	57
Anne Aspholm	
Matka Ruotsiin 31/6 1965.....	60
Resan till Sverige.....	64
Anna-Maija Högström	
Sandvik Coromant Gimoverken	67
Antti Lahti	
När Salla flyttade till Sverige	70
Kun sallalaiset Ruottiin muutti.....	83
Anne Harbom Jäderlund	
Gimo 1981-1998	95
Gimo 1981-1998	98
Anna-Maija Högström	
Diktaren Hilikka Tellervo Lukin	102
Runoilija Hilikka Tellervo Lukin	105
Aira Ranta	
Nuoruuden innolla työn hakuun	108
Med ungdomlig iver till Sverige	111
Raimo Lähde	
Muutto Ruotsiin 1967	113
Flytten till Sverige 1967.....	115

Leena Leppäaho	
Lapsuus ja Kohtalo	117
Barndomen och Ödet	123
Ilse Hammar	
Ilses berättelse	130
Ilsen tarina	131
Elina Friberg	
Elämäni seikkailu	132
Mitt livs äventyr	139
Oiva Sarajärvi	
Dannemora-Österby-Suomiseura.....	145
Dannemora-Österby-Finska förening.....	149
Mats Bäckman	
Han var med och tog över Gjuteriet – Juhani Salo	152
Österby Gjuteri AB:n vastuun kantajana – Juhani Salo	158
Mats Bäckman	
Inget spök i gruvan – Kalevi Junttila	163
Ei mörköjä kaivoksessa – Kalevi Junttila.....	166
Mats Bäckman	
Gränsen existerar inte – Leena och Sören Niemi	168
Rajaa ei ole – Leena och Sören Niemi.....	174
Oili Hietanen	
Meidän kertomuksemme Ruotsiin muutosta	178
Vår berättelse från flytten till Sverige	182
Marja-Leena Forsberg	
Mina stora och små drömmar i livet.....	186
Suuret ja pienet haaveeni elämän varrella.....	189
Josef Nylén	
Kärnkraftverket i Forsmark.....	193
Forsmarkin ydinvoimala	194
Ritva Määttä	
Kuin joki, joka virtaa.....	195
Som en älv, som flyter	197
Anna-Maija Högström, Ingemar Eriksson och Mats Bäckman	
Föreningen Norden – historik	200
Pohjola-Norden yhdistyksen historia	205
Anna-Maija Högström	
Rapport: Finsk undervisning i Östhammars kommun.....	209
Raportti: Suomen kielen opetus kautta aikojen Östhammarin kunnassa.....	215
Litteratur/Kirjallisuus	222

Alkusanat

Östhammarin kunnan ruotsinsuomalaisten historia

”Puolivuotta Ruotsissa, sen jälkeen takaisin koti-Suomeen.”

”En kyllä koskaan muuta Ruotsiin, enkä tarvitse ruotsin kieltä.”

”Isä sanoi perheelleen, joka teki lähtöä Ruotsiin:

Jos lähdette, niin tulette kyllä takaisin kolmen kuukauden kuluttua”.

Näin kertovat monet tarinoissaan lähtiessään Suomesta ensimmäistä kertaa Ruotsiin. Yhtäkkiä onkin kulunut viisikymmentä vuotta ja täällä ollaan vieläkin. Silti on kotimaa syvällä monen sisimmässä, mikä on myöskin luettavissa tämän kirjan kertomuksissa.

Syyt joiden vuoksi kerran lähdimme Suomesta ovat hyvin erilaisia. Monet lähtivät työn perässä. Täytyi löytyä katto pään päälle ja syötävää pöytään, oli Suomesta lähdön syynä sitten mikä hyvänsä.

Kaikki tämän kirjan kertojista eivät tulleet suoraa tietä Östhammarin kuntaan. Ruotsissa oli paljon muitakin kuntia, joissa oli sopivia työpaikkoja: teollisuuslaitoksia, sairaaloita, vanhainkoteja, makeistehtaita ym, jotka työllistivät suomalaisia.

Sodan jälkeisessä Suomessa halusivat vanhemmat, joilla vähänkin oli varaa kouluttaa lapsiaan, niin tyttöjä kuin poikia. Näin ollen Ruotsiin muutti myös paljon valmiiksi koulutettua työväkeä 1960-1970 lukujen vaihteessa. Suomessa oli silloin lama, mutta Ruotsi tarvitsi kipeästi työvoimaa. Jopa niin, että edeltä muuttaneet saivat ruveta värväämään kesälomillaan kotikylissään sukulaisiaan, naapureitaan ja tuttaviaan mukaan Ruotsiin.

Naisten tilanne ei aina ollut niitä kaikkein parhaimpia. Perheiden aikuiset työskentelivät usein vuorotöissä, vaimo joko aamu- tai ilta-vuorossa ja mies päinvastoin. Tällä tavalla oli perheen lapsilla aina joku aikuinen kotona. Ansiotyön jälkeen naiset tekivät vielä perin-

teen mukaan kotityöt: laittoivat ruuat, siivosivat, pyykkäsivät jne. Siinä ei enää voimat riittäneet ruotsinkielen opiskeluun.

Östhammarin kunta ja työvoimatoimisto tekivät yhteistyötä järjestämällä suomen kielisiä peruskoulukursseja erityisesti kotirouvina oleville naisille. Tämän jälkeen heillä oli mahdollisuus hakea ammattiin johtaviin jatkokoulutuksiin.

Kesälomat vietettiin usein Suomessa niin kauan kun perheen lapset lähtivät mukaan. Lapset omaksuivat ruotsin kielen nopeasti ja lopulta ei kesälomat Suomessa heitä enää suuremmin innostaneet. He eivät osanneet kieltä sujuvasti, vaikka saivatkin koulussa pari tuntia kotikielen opetusta viikossa.

Idästä kirjasta syntyi jo kymmeniä vuosia sitten suomalaisten kertoessa elämäntarinoitaan kertojailloissa. Ajankohta kirjan kirjoittamiseen ei silloin vielä ollut kypsä. Tilaisuus tuli, kun Pohjola-Nordenin yhdistys kunnassamme otti kunnan suomalaistaustaiset asukkaat puheeksi kokouksessaan alkuvuodesta 2021. Keskusteltiin suomalaisen väestön suuruudesta ja sen vaikutuksesta kunnan talouden kehitykseen sekä kulttuuriin.

Ensimmäiset suomalaiset olivat tulleet jo 50-luvulla kuntaamme. Huomasimme, että alkoi olla kiire, jos halusimme taltioida tämän tärkeän osan kuntamme historiaa. Alkukesällä 2021 kutsuttiin lehti-ilmoituksen avulla kunnan suomalaistaustaisia kertomaan tarinansa.

Jokainen kohtalo on omalla tavallaan mielenkiintoinen, koskettava, yksilöllinen ja ansaitsee paikkansa kirjassa. Toivomme, että kirja herättää kiinnostusta ja keskusteluja omien sukulaisten historiasta. Kertomukset on käännetty myös ruotsin kielelle, jotta muutkin kuin suomenkieliset voivat ottaa osaa kertomuksistamme.

Mukavia lukuhetkiä!

*Anna-Maija Högström/Elina Friberg
Pohjola-Norden yhdistys Östhammarin kunnassa*

Förord

Sverigefinnarnas historia i Östhammars kommun.

”Ett halvt år i Sverige, sedan tillbaka hem till Finland.”

”Jag kommer aldrig att flytta till Sverige, inte heller kommer jag behöva svenska språket.”

*”Pappan sa till sin familj, som höll på att flytta till Sverige:
Om ni åker nu, kommer ni säkert hem igen efter tre månader.”*

Så här berättar många i sina historier, när de för första gången lämnade Finland, för att åka till Sverige. Helt plötsligt har det gått femtio år, och här är vi fortfarande kvar. Trots allt har många bevarat fäderneslandet djupt inne i sitt hjärta, även detta finns, att läsa i bokens berättelser.

Orsakerna, varför vi en gång åkte från Finland, är väldigt olika. Många flyttade för att söka arbete. Man måste ju ha tak över huvudet och mat på bordet, oavsett varför vi en gång åkte.

Alla, som har berättat sin historia i den här boken, kom inte raka vägen till Östhammars kommun. I Sverige fanns många kommuner, som hade passande arbetsplatser: industrier, sjukhus, ålderdomshem, chokladfabriker osv, som gärna anställde finsk arbetskraft.

Hemma i Finland efter kriget, ville föräldrarna, som hade de minsta tänkbara ekonomiska möjligheterna, skola sina barn, såväl flickor som pojkar. På så vis flyttade också mycket utbildad arbetskraft till Sverige omkring 1960-1970-talen. I Finland rådde då lågkonjunktur, medan Sverige var i stort behov av arbetskraft. De som hade flyttat till Sverige först, fick börja sin värvning av släktingar, grannar och bekanta, när de besökte sina hembyar på den årliga semestern.

Kvinnornas situation var inte alltid den bästa. De vuxna i familjerna arbetade ofta i skift, frun antingen morgon- eller i kvällsskift och mannen tvärtom. På det viset hade barnen alltid en vuxen hem-

ma hos sig. Efter lönearbetet tog kvinnorna oftast hand om det obetalda hemarbetet också: ex lagade maten, städade, tvättade osv. Då fanns det inte längre ork kvar till studier i svenska språket. Östhammars kommun och arbetsförmedlingen jobbade tillsammans och ordnade grundskolekurser på finska för kvinnor som var hemmafruar. Från dessa kurser var det möjligt, att söka vidareutbildning i olika yrken.

Semestrarna tillbringades oftast i Finland, så länge som familjens barn följde med. Barnen anammade snabbt svenska språket och till slut lockades de inte av semestrarna i Finland. De kunde inte språket flytande, trots några timmars hemspråksundervisning i veckan.

Idén till denna bok föddes redan för ett tiotal år sedan, när finländarna vid ett möte berättade om sina livs historier på berättaraftnar. Tidpunkten för att skriva boken, var inte mogen då.

Tillfället kom, när Föreningen Norden i Östhammar tog upp ämnet i ett möte på början av år 2021. Där diskuterades den finska befolkningens storlek och inverkan på kommunens ekonomiska och kulturella utveckling.

De första finländarna hade kommit till vår kommun redan på 50-talet. Vi förstod, att det började bli lite bråttom, om vi ville bevara denna viktiga del av vår kommuns historia. I början av sommaren år 2021 inbjöds kommunens invånare med finska rötter, via en tidningsannons, att skriva ner sin historia.

Varje öde är på sitt eget sätt intressant, berörande, personligt och förtjänar sin plats i boken. Vi önskar att boken ska väcka intresse och diskussioner om egna släktingars historier. Berättelserna är också översatta på svenska, för att även andra än bara finskspråkiga kan ta del av våra berättelser.

Trevlig läsning!

*Anna-Maija Högström och Elina Friberg
Föreningen Norden i Östhammars kommun*

Historisk bakgrund – Finland i Sverige

Mats Bäckman

Relationen mellan Sverige och Finland har egentligen den längsta tiden varit att det är samma land. Finland utgjorde den östra rikshalvan. Nationen hade en väst-östlig utsträckning och en mer cirkulär form med besittningarna i Baltikum. Den finska befolkningen utgjorde en integrerad del av stormaktsväldet, såväl i fredstid som krigstid.

Under 1600-talet liksom under 1900-talet betraktades de finska soldaterna som en respekterad elit. ”Hakkapeliterna gjorde för första gången det finska namnet känt i Europa, och de skapade den krigartradition som vi i vårt svåra läge allttjämt har behov av” (Arvi Korhonen, historiker).

Stormaktstidens främsta elittrupper var hakkapeliterna, de finska ryttarna. Hakkapeliter, på finska hakkapeliitat, var det finska kavalleriet under Trettioåriga kriget (1618-1648). Deras funktion och anseende i den svenska armén framgick av talesätt som ”Svenskarna slogs till den sista finnen”. De fick sitt namn efter sitt stridsrop ”Hakkaa päälle, pohjan poika!” ”Hugg på, nordens pojkar!”. ”Hakkaa päälle!” är än i dag den finska arméns stridsrop – och det finska hockeylagets.

Den finska befolkningen utnyttjades också för att utveckla oanvända delar av den svenska rikshalvan. Det ingick i nationsbildningen under Gustav Vasas tid att eftersträva att göra landet självständigt och mer självförsörjande. Då kunde befolkningen i den östra rikshalvan utnyttjas för att utvinna hittills outnyttjade naturresurser. Den finska befolkningen tillväxte snabbt under 1500-talet, och en del utvandrade då till Baltikum. Den svenska statsmakten dirigerade nu om utvecklingen, så att befolkningsöverskottet istället

överfördes till Sverige via Stockholm och Gävle för att fortsätta till Dalarna och Värmland och Västmanland. ”Därmed måtte landet och kronan upphöjas och fattigom finnom med lön förnöjas.”

Den här historien finns beskriven i texten ”Finland i Dalarna” av Isidor Sundberg, kyrkoherde i Ludvika, som utförde grundläggande efterforskningar om finnarnas förhållanden i Finnmarken. Materialet publicerades i Västerås stifts julbok 1935 och 1940. Det är även användbart i studiet av Dan Anderssons författarskap. Och Dan Anderssons berättelser från Finnmarken speglar på ett levande och personligt berörande sätt den finska befolkningens erfarenheter.

Från Savolax kom människor med erfarenheter och kunskaper, och det etablerades ett nytt Finland i Dalarna och Värmland och Västmanland. De var en del av nationen och blev en del av den svenska stormaktstidens expansion

De finska nybyggarna fick några års skattefrihet för att röja skog och bruka åkermark i obebyggda trakter. Finsk arbetskraft användes också i gruvhanteringen. Vid Sala silvergruva fanns finska gruvarbetare på 1530-talet, som man kan se i särskilda dagsverkslistor med finska gårds- och släktnamn. Det var landsmän som anlände och etablerade sig, inte invandrare utan ”övervandrare”, som övertog nya platser och uppdrag inom rikets gränser.

Men med tiden hårdnade förhållandena när andra ekonomiska intressen hade behov av att överta skogen. I samband med järnbrukens expansion på 1600-talet blev det intressekonflikter. Statsmakten stärkte järnbrukens ställning på bekostnad av det agrara omlandet, och speciellt svedjefinnarnas skogsbruk begränsades. Skogen reserverades alltmer för järnbrukens behov av tillgång till träkol. Svedjebrännarna drevs bort från rekognitionsskogarna, vilket var beteckningen på kronoskog som endast fick avverkas av bergsbruk och järnbruk.

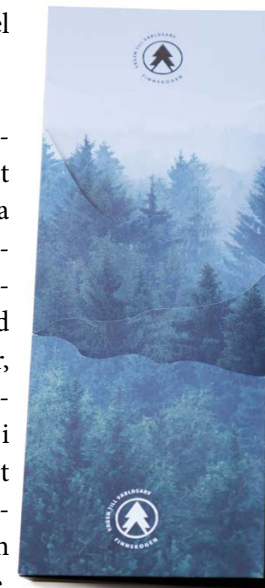
Den finska befolkningen ställdes inför valet att återvända till Finland, emigrera till kolonin Nya Sverige i Delaware eller bli arbetare vid faktorier och gruvor. Många ville hellre ha frihet med jakt och fiske, och bevara sin livsstil. En del av dem lämnade Sverige och flyttade till Norge för att fortsätta med svedjebruk och hantverk.

Men den finska identiteten förblev en del av den svenska historien och kulturen.

I Uppland finns ingen motsvarande etablering av nybyggare från Finland, och det har sannolikt att göra med de uppländska järnbrukens speciella position och betydelse för statsmakten. De skvallonbruken utgjorde en statlig satsning i samarbete med privata entreprenörer och industrialister, med arbetskraftsimport av specialiserade arbetare inom såväl järnhanteringen i smedjan som kolningen i skogen. Flertalet vallonska arbetare lär ha varit skogsarbetare, som införde en annan slags mila, den sk resmilan, som ansågs vara effektivare. Därmed fanns det inget utrymme för det finska svedjebruket, och inget incitament för omfattande finsk bosättning. Det kan man se när man besöker Torsby Finnskogscentrum vid Lekvattnet i Värmland, och tar del av dokumentationen om den finska etableringen i Sverige. Där finns bland annat en ”Förteckning öfver de socknar i mellersta Sverige, i hvilka finnar bosatte sig” i en bok från 1888 och där ingår inte Uppland ...

Däremot finns det även här i trakten ett antal gårdsnamn och andra namn på platser som tyder på att det ändå funnits enstaka finska bosättare. Det är fullt naturligt med tanke på närheten mellan Sverige och Finland i alla tider. Och det finns berättelser om några sådana personer.

Kring Finnsjön nära Lövestabruk har det enligt kyrkböckerna bott flera personer, Hindrich Finne vid Nimbden död 1652, Erich Finne vid Sillebodha 1653, Hindrich Finne i Kiällwijken 1665, hustru Brijta finska från Nimbden 1670 – enligt uppgifter i en artikel med titeln Från Uppländska afbygder i Svenska Turistföreningens Årsskrift 1900. Där återges de här folkliga berättelserna om de finska inbyggarnas speciella egenskaper:

Broschyr från Torsby Finnskogscentrum.

Det berättas om en gubbe som bodde på platsen som kallas Finntorpet att han hade övernaturliga krafter. En dag gick gubben med sin gumma över vattnet och klev iland torrskodda vid Källviken. Där tog de in för natten på en ladugårdsloge. De gjorde upp eld direkt på golvet, men det syntes inga spår av elden efteråt. ”Så pass duktiga karar som han finnigubben får en allt leta efter.”

Det berättas också att finnarna vid Finntorp hade tama ormar, som kom fram när man kallade på dem, och drack mjölk ur en skål. När paret flyttade från Finntorpet till Nybron på andra sidan sjön följde ormarna efter i en lång rad, och bildade som en bro över sjön. De ska även ha haft kor som var ovanligt stinna, vilket kan förbindas med traditionen att trollkunniga personer kan hämta mjölk från grannarnas kor. De skickar ut en puke eller pukhare, som också kallas bjära eftersom den kunde suga mjölk från grannarnas kor och sedan bära den till sin ägarinna.

Det här överensstämmer med de traditionella uppfattningarna om den finska befolkningens trolldomskunskaper, som var vanligt förekommande i Finnmarken. Pukharen var en del av den finska folktron. Det fanns många traditioner om kloka gubbar och gummor som behärskade metoder som både kunde orsaka och motverka skador och sjukdom. Det var antagligen naturligt att en del av befolkningen som levde på ett delvis annorlunda sätt och talade ett annat språk också kunde förknippas med annorlunda krafter.

Det fanns också tabunamn och skyddsnamn med anknytning till gudaväsen i naturen i som ingick i den finska traditionen. Den levde vidare i kombination med den kristna religionen, och förenades med egna naturnära ceremonier som rituellt bad i en bäck på våren. Bastubadandet är i det perspektivet en alltid närvarande förbindelse med naturen, och ett sätt att rituellt rena och förena människan med den levande naturens krafter.

Förlusten av Finland i början av 1800-talet innebar naturligtvis ett nationellt trauma, som motiverade tankar om att ”inom Sveriges gräns erövra Finland åter”, som Esaias Tegnér uttryckte det nationella projektet i dikten Svea 1811. På den finska sidan formulerades insikten ”Svenskar äro vi inte längre, ryssar vilja vi inte bli, låt

oss alltså bli finnar” (”ruotsalaisia emme ole, venäläisiksi emme tahdo tulla, olkaamme siis suomalaisia”) som brukar tillskrivas Adolf Iwar Arwidsson. Finlands ställning som storfurstendöme i personalunion med Ryssland innebar inledningsvis högre grad av självstyre än under den svenska tiden. Med början 1898 inledde den ryske generalguvernören en förryskning av Finland, vilket väckte starkt motstånd.

I samband med ryska revolutionen deklarerade Finland sin nationella självständighet 6 december 1917.

Edvard Istos allegoriska målning ”Anfall” från 1899 visar den ryska dubbelörnen i färd med att slita sönder lagboken från svensktiden, som den finska jungfrun försvarar. ”Finlands mö” ”Suomi neito” är en poetisk personifikation av nationen Finland, som framställs som en ung kvinna, barfota, blond och blåögd, i vit eller blåvit klänning. Hon kallades också Aura efter Aura å som mynnar ut i Åbo. Man kan fundera över om begreppen Moder Svea respektive Finlands mö speglar det historiska förhållandet att Sverige utgjort moderlandet i relationen.

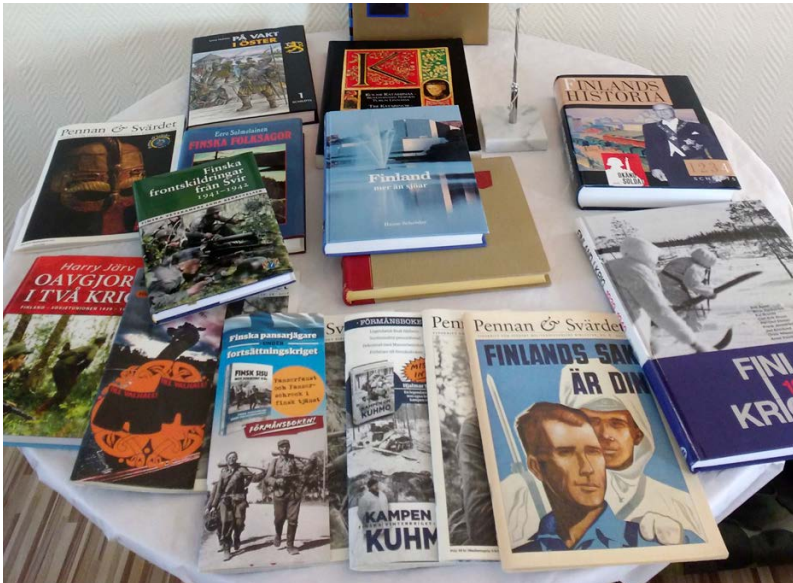

Edvard Isto, ”Anfall”

I det aktuella storpolitiska läget med den nya ryska expansionen aktualiseras återigen bilden av Finland som behöver försvara sin integritet mot Rysslands aggression. I den finlandssvenska dagstidningen Hufvudstadsbladet 10-1-2022 finns en ledare med rubriken ”Den ryska björnen sätter klorna i Finlands mö”.

Under 1900-talet kommer så de nuvarande finska medborgarna till våra trakter, för att delta i de sk rekordårens uppbyggnad och utveckling av det välfärdssamhälle vi vuxit upp med. Hur gestaltas de gemensamma erfarenheterna av den här epoken?

Generationerna som den här boken berättar om är nu på väg bort. Men minnet av dem och deras betydelse för vårt land kommer alltid att finnas kvar här.

Finlands 100-årsjubileum 2017 firades gemensamt av Föreningen Norden och Dannemora-Österby-Finska förening. "De evakuerades sång" framförs av Kiiriminna-kören.

Suomen 100-vuotisjuhlaa vietettiin yhdessä Pohjola yhdistyksen ja Dannemora-Österby-Suomi seuran kanssa. Evakonlaulu Kiiriminna-kuoron esittämänä.

Historiallinen tausta – Suomi Ruotsissa

Mats Bäckman, vapaasti suomentanut Elina Friberg

Ruotsilla ja Suomella on oikeastaan pidemmän aikaa olleet sellaiset välit, että ne ovat yhtä ja samaa maata. Suomi oli se itäinen valtion osa, jolla oli laaja länsi-itä ulottuvuus ja enemmän pyöreähkö muoto Baltian siirtomaiden myötä. Suomalaisista muodostui yhdentävä osa suurvaltaa sekä rauhan että sodan aikana.

Niin 1600-luvulla kuin myös 1900-luvulla katsottiin suomalaisten sotilaiden kuuluvan kunnioitettavaan valioryhmään. "Hakkapeliitat tekivät ensimmäisen kerran suomalaiset tunnetuiksi Euroopassa. He hankkivat sen sodankäyntiperinteen, josta me vaikean sijaintimme vuoksi yhä olemme riippuvaisia" (Arvi Korhonen, historioitsija).

Suomalaiset ratsastajat, Hakkapeliitat, olivat suurvallanajan parhaimpia valiojoukkoja. Hakkapeliitat, suomalaiset

kavalleristit, osallistuivat 30-vuotiseen sotaan (1618-1648). Heidän kunnioitettava toimintansa Ruotsin armeijassa käy ilmi sananparresta: "Ruotsalaiset taistelivat viimeiseen suomalaiseen asti". Nimensä he saivat sotahuudostaan "Hakkaa päälle pohjan poika!" "Hakkaa päälle!" on vielä tänä päivänäkin Suomen armeijan sota-huuto, kuten myös Suomen jääkiekkjoukkueenkin.

Suomalaista kansaa käytettiin myös hyväksi asumattomien alueiden kehityksessä ruotsalaisen valtion puolen osuudella. Se sisältyi valtion muodostamiseen Gustav Vasan ajalla niin, että maasta tulisi itsenäinen ja enemmän omavarainen.

Silloin käytettiin hyväksi itäisen valtion puoliskon kansaa, jotta saatiin tähän asti käyttämättömät luonnonvarat tuottaviksi.

Suomalainen kansa kasvoi nopeasti 1500-luvulla ja osa muutti silloin Balttiaan. Ruotsin valtionmahti johdatti nyt kehitystä niin,

että ylimääräinen kansa sen sijaan lähetettiin Ruotsiin Tukholman ja Gävlen kautta jatkamaan vaellusta Taalainmaalle, Värmlantiin ja Västmanlantiin. ”Därmed måtte landet och kronan upphöjas och fattigom finnom med lön förnöjas.” Tämä historia on kuvattuna Isidor Sundbergin tekstissä ”Suomi Taalainmaalla.”

Sundberg oli Ludvikan kirkkoherra, joka teki perustavia tutkimuksia Finnmarkin suomalaisten olosuhteista. Materiaali julkaistiin Västeråsin hiippakunnan joulukirjassa vuosina 1935 ja 1940. Sitä on myös käytetty kirjailija Dan Aderssonin tuotannon tutkielmassa. Dan Anderssonin tarinat Finnmarkenista kuvastavat elävästi ja henkilökohtaisen koskettavasti suomalaisen kansan kokemuksia. Savosta tuli ihmisiä kokemuksineen ja taitoineen. He perustivat uuden ”Suomen” Taalainmaalle, Värmlantiin ja Västmanlantiin. He olivat osa kansaa ja he vaikuttivat suurvaltion kasvuun.

Suomalaiset uudisasukkaat saivat muutaman vuoden verovapauden metsän raivaamisesta ja erämaiden maanviljelystä. Suomalaista työväkeä käytettiin hyväksi myös kaivostyössä. Salan hopeakaivoksella oli jo vuonna 1530-luvulla suomalaisia kaivostyöläisiä. Suomalaiset tila- ja sukunimet näkyvät erityisistä päivätyölistoista.

He olivat maanmiehiä, jotka saapuivat ja vakiintuivat, eivät ”maanmuuttajina” vaan ”paikanmuuttajina”, jotka ottivat huostaan uusia paikkoja ja tehtäviä valtion rajojen sisäpuolella. Olosuhteet kovenivat ajan kuluessa, kun muut taloudelliset ja mielenkiintoiset edut vaativat metsän käyttöön ottamista.

Rautaruukkien levitessä 1600-luvulla syntyi erimielisyyksiä. Valtionmahti vahvisti rautaruukkien asemaa maatalouden kustannuksella, erityisesti suomalaisten harjoittamaa kaskenpolttoa metsänhoidossa rajoitettiin. Metsä varattiin yhä suuremmissa määrin tyydyttämään rautaruukkien puuhiilen tarvetta. Kaskenpolttajat syrjäytettiin ”seutus suunnitelman metsistä”, joiksi kruununmetsiä kutsuttiin ja joita saatiin kaataa ainoastaan malmin ja rautaruukin tarpeisiin.

Suomalaiselle väestölle jäi kolme vaihtoehtoa: joko muuttaa takaisin Suomeen, Delawaren koloniaan Nya Sverige tai ruveta työskentelemään tehtaissa ja kaivoksilla. Moni halusi mieluummin pitää

vapautensa ja säilyttää elämäntapansa metsästäjänä ja kalastajana. Osa jätti Ruotsin muuttaen Norjaan harjoittamaan kaskenpolttoa ja käsiteollisuutta. Siitä huolimatta suomalaisten identiteetistä tuli osa Ruotsin historiaa ja kulttuuria.

Uplannista ei löydy vastaavanlaista vakiintunutta suomalaista uudisasutusta, joka mahdollisesti johtuu uplantilaisten rautaruukkien erikoisasemasta ja merkityksestä valtiovallalle. Ne niin sanotut vallonien ruukit muodostivat oman yhteisönsä valtion rahoittamina yhdessä yksityisten urakoitsijoiden ja teollistajien sekä raudan käsittelyyn tottuneiden ulkomailta tuotettujen seppiä pajoissa että miilunpolttajien kanssa metsissä. Suurin osa vallonilaisista työläisistä oli tiettävästi metsätyöläisiä, jotka toivat mukanaan toisenlaisen tehokkaamman miilun. Täten suomalaiselle kaskenpoltolle ei enää ollut tilaa, kuten ei myöskään suuremmalle suomalaiselle asutuksellekaan.

Kun vierailee Torsbyn Finnskogscentrumissa, joka sijaitsee Värmlannissa Lekvatentin vieressä, voi siellä paneutua vakiintuneesta suomalaisesta asutuksesta kertoviin asiakirjoihin. Siellä on mm. teos ”Luettelo pitäjistä keski-Ruotsissa, joita suomalaiset asuttivat”. Kirja on vuodelta 1888 ja se ei sisällä Uplantia. Sen sijaan löytyy myös näiltä seuduilta tilojen ja muiden paikkojen nimiä, joista käy ilmi, että täällä on ollut muutamia suomalaisia asukkaita. Se on täysin luonnollista, kun ajattelee Ruotsin ja Suomen läheisyyttä. Näistä asukkaista löytyy muutamia henkilökohtaisia kertomuksia.

Lövstabrukkin lähellä, Finnsjön ympäristössä on kirkonkirjojen mukaan asunut useita henkilöitä: Hindrich Finne Nimbdenissä kuollut v.1652, Erich Finne Sillebodhassa kuollut v.1653, Hindrich Finne Kjällwijkenissä kuollut v.1665, sekä suomalainen vaimonsa Britta Nimbdenistä kuollut v.1670. Tiedot artikkelista, nimeltä Uplantilaisia maaseutuja, Ruotsin Turistiyhdistyksen Vuosikertomuk-

*Juliste, Torsby
Finnskogscentrum*

nessa vuodelta 1900. Siinä kuvaillaan näitä kansanmielisiä kertomuksia suomalaisten asukkaitten erikoisista ominaisuuksista.

Eräällä ukolla, joka asui paikalla nimeltään Finntorpet, kerrottiin olleen yliluonnollisia voimia. Eräänä päivänä ukko meni akkansa kanssa veden yli ja nousi maihin kuivin jaloin, Källvikeniin. Täällä he majoittuivat yöksi erään navetan ylisille. He sytyttivät tulen suoraan lattialle, mutta tulesta ei myöhemmin näkynyt jälkeäkään. Sen verran kelpo miehenä suomiukkoa pidettiin, että sanottiin ”Hänen vertaistaan saa etsimällä etsiä”.

Kerrotaan myös, että Finntorpan suomalaisilla oli kesyjä käärmeitä, jotka tulivat esiin juomaan maitoa kupista kun niitä kutsuttiin. Kun pari muutti Finntorpasta Nybrohon järven toiselle puolelle, niin käärmeet seurasivat pitkänä nauhana perässä ja muodostivat kuin sillan järven yli. Heillä oli myös ollut lehmä, jotka olivat yllättävän pulleita. Tämä voidaan yhdistää perimätietoon, että noitumistaitoiset henkilöt voivat hakea maitoa naapurin lehmistä. He lähettävät eräänlaisen nopean olennon ”pukharen”, joka imee maitoa naapurin lehmistä ja palaa sitten takaisin omistajalleen, ruotsalaisen kansanuskomuksen mukaan.

Tämä käy yksiin perimätietojen mukaan suomalaisen kansan noitaitaidoista, jota olisi esiintynyt tavallista enemmän Finnmarkin alueella. Löytyi paljon perimätietoa viisaista ukoista ja akoista, jotka osasivat keinot, joilla saattoi sekä aiheuttaa että välttää vaikeuksia ja sairauksia. Olihan oikeastaan luonnollista, että uskottiin osan kansasta, joka eli erilaista elämää ja puhui toista kieltä, omaavan erilaisia voimia.

Luonnon jumalolennoilla oli myös eri nimet suomalaisessa kansanperinteessä kuin ruotsalaisilla. Ne säilyivät eteenpäin yhdessä kristinuskon kanssa ja liittyivät omiin luonnonläheisiin tapahtumiin, kuten esimerkiksi rituaalinen kylpy keväällä purossa. Saunakylpy on samasta näkökulmasta nähtynä aina lähellä oleva yhteys luontoon ja tavallaan rituaali puhdistua sekä yhdistää ihminen elävän luonnon voimiin.

Suomen menettäminen 1800-luvun alussa oli tietysti kansakunnallinen trauma, joka motivoi ajatuksia ”vallata Suomi uudestaan

Ruotsin rajojen sisäpuolelle”, niinkuin Esaias Tegner kirjoitti kansakunnan projektista runossa Svea v.1811. Suomalaisella puolella muodostui mieltä: ”Ruotsalaisia emme ole, venäläisiksi emme tahdo tulla, olkaamme siis suomalaisia” Tämä kiteytys kirjoitetaan Adolf Iwar Arwidssonin nimiin. Suomella oli aluksi suurempi itsemääräämisoikeus Keisarin vallan alaisena kuin oli Ruotsin vallan alaisena.

Mutta vuodelta 1898 rupesi Venäjän kenraalikuvernööri ”venäläistämään” Suomea, mikä nosti kansan voimakkaaseen vastarintaan. Venäjän vallankumouksen yhteydessä julisti Suomi itsenäisyytensä 6.12.1917.

Edvard Iston vertauskuvallinen maalaus ”Hyökkäys” vuodelta 1899 kuvaa venäläistä kaksipäistä kotkaa repimässä rikki Ruotsin ajan lakikirjaa, jota suomalainen neitsyt puolustaa. ”Suomi neito” on runollinen, henkilölistetty kuvaus Suomen kansakunnasta, joka esitetään nuorena naisena paljain jaloin, vaaleana ja sinisilmäisenä, valkoisessa tai sinivalkoisessa leningissä. Häntä kutsuttiin myös Auraksi, nimettynä Aura-joen mukaan, joka virtaa Turun kaupungin halki. Voidaan ajatella, että käsitteet Moder Svea ja Suomi-neito kuvastavat sitä historiallista tosiasiaa, että Ruotsi oli emämaa maiden välisessä suhteessa.

Edvard Isto, ”Hyökkäys

Nykyaikaisessa suurpoliittisessa vaiheessa, Venäjän suurenemishankkeessa, nousee jälleen ajankohtaiseksi kuva Suomesta, joka joutuu puolustamaan koskemattomuuttaan Venäjän valtaa vastaan. Suomenruotsalaisessa päivälehdessä Hufvudstadsbladet 10.1.2022 on pääkirjoituksena, ”Venäjän karhu raatelemassa Suomi neitoa”.

1900-luvulla muuttivat nykypäivien suomalaiset kansalaiset meidän seuduillemme, osallistuakseen ns. ennätysvuosien hyvinvointivaltion rakentamiseen ja kehittämiseen, jossa me olemme kasvaneet. Mitenkä kuvaisimme tämän aikakauden yhteisiä kokemuksia?

Sukupolvet, joista tämä kirja kertoo, ovat jo poistumassa. Mutta muistot heistä ja heidän merkityksestään maallemme tulevat aina olemaan jäljellä.

Elämän menoa

Lyyli Thörn

Minä kun kirjoitan elämäni menoa, niin olen jo tullut täyteen ikään 88v.

Olen syntynyt Karjalassa Suojärvellä.

Tuli sota. Jouvuttiin lähteä evakkoon. Se olikin vaellusta kyllä vielä minullakin.

- On muistoja siitä.
- Ois paljon tapahtumia.
- Kaikki vanhemmat sekä nuoret tietävät tästä sodasta.

Jos minä lyhyesti kerron, niin tultiin silloin kuormalla mummin luokse Vaasaan. Siellä sain pienen huoneen.

Sit minä muistan, että Suomestahan sai laittaa lapsia Ruotsiin. Ja eikös me kuultu, kun aikuiset puhuvat siellä keittiössä, että kaksi lasta saa lähettää.

Jaha, no sitten sanottiin: Lyylin ja Reijon nimet sieltä tuli.

Ajatelkaa, minä en ollenkaan reagoi sen enempää. Sanoin vaan siskoille, että minä sitten lähetän teille uimapuvut ja vähän muuta, kun seisomme siellä rapuilla eteisessä. (Voi mikä juttu pienenä!).

No sieltä Vaasasta, me sitten junalla lähettiin. Äiti antoi vielä vähän mansikoita meille, jotta ei oltaisi pahoillaan. Tulihan veljeksellä itku ja minä lohdutelin häntä.

Minä tulín Göteborgin lähelle, Annebergiin ja Reijo Orustiin. Mulla oli hyvä perhe. Olin siellä puolitoista vuotta. Kävin Suomessa välillä, sitten Ruotsi veti taas takasin. Olin töissä yhdessä perheessä. Sit taas Suomeen.

*Veljeni ja mina lähdemme kohta Ruotsiin.
Min bror och jag strax innan resan till Sverige.*

Vanhempani asuivat Mätäsvaarassa siihen aikaan. Eihän siellä ollut töitä ja meitä oli monta syötettävää. Minä sanoin Laura siskolle, lähetkö Vaasaan Mummin luo, jos sieltä sais töitä. No niin me tultiin sinne. Ja eikös yhtenä päivänä, kun otin käteeni lehden, jonka pappa Axeli oli juuri lukenut, näin anonssen.

”Tuohan sopii mulle! Laura, lähetkö Ruotsiin?”

Lidköping ottaa työläisiä posliinitehtaalle ja matka maksetaan. Eikös vaan tullut lähtö v.1954. Olin siellä puolitoista vuotta, sitten vähän muissakin paikoissa.

Menin naimisiin vuonna 1955 syksyllä. Äkkiä löytyi kaveri. Siellä asuttiin 30 vuotta. Tultiin tänne Sandvikille vuonna 1981 ja sen jälkeen ollaan oltu ja viihdytty Gimossa.

Tietysti on ollut kaipausta Suomeen ja olen käynytkin muutaman kerran. Nyt ei ole enää monta sisarusta elossa. Puhelin on kyllä käynyt kuumana.

Minun kertomus on vähän sekaisin, kun on kirjoitus mennyt huonoksi ja näkö pettää.

Livets gång

Lyyli Thörn, fritt översatt till svenska av Elina Friberg

När jag nu skriver om mitt liv har jag hunnit fylla 88 år. Jag föddes i Karelen i Suojärvi.

Kriget kom. Vi blev evakuerade. Jag gav mig ut på vandring. Jag har minnen kring detta. Många händelser. Alla äldre, även en del yngre vet mycket om detta krig.

Nu berättar jag kortfattat. Så kom vi med bagaget hem till mamma i Vaasa. Där fick jag ett litet rum, att bo i.

Jag kommer ihåg, att man kunde skicka barn till Sverige då. Då hörde vi, när de vuxna pratade i köket, att två barn per familj får skickas. Jasså, jaha, sade man. Lyyli och Reijos namn hörde vi.

Kan ni tänka er, jag reagerade knappt. Jag sa bara till mina systrar, att jag skickar baddräkter och lite annat till er, när vi stod på trappan i farstun. (Vilken händelse när man var liten).

Sedan reste vi i väg med tåget från Vaasa. Mor gav oss lite jordgubbar som färdkost, så att vi inte skulle vara så ledsna. Bror min började gråta i alla fall så jag fick försöka trösta honom bäst jag kunde.

Jag hamnade i Anneberg, som ligger nära Göteborg och Reijo på Orust. Jag fick en bra familj. Jag var där i ett och ett halvt år. Jag åkte till Finland, sedan tillbaka till Sverige igen. Jag jobbade i en familj. Sedan åkte jag åter till Finland.

På den tiden bodde mina föräldrar i Mätäsvaara. Där fanns inget arbete, men många att ta hand om. Jag sa till min syster Laura, ska du med till mummi till Vaasa, ifall vi skulle kunna få jobb där. Så vi for dit. En dag när jag tog tidningen, som pappa Axel nyss läst, såg jag annonsen.

”Det där passar mig! Laura, ska du med till Sverige?”

Lidköping söker arbetare till porslinsfabriken och resan dit betalas också. Vi åkte dit år 1954. Jag jobbade där ett och ett halvt år, lite på andra platser med.

Jag hittade snabbt min vän och gifte mig på hösten 1955. Vi bodde i Lidköping i 30 år. Vi flyttade till Gimo och till jobbet i Sandvikens fabrik 1981. Där har vi stannat och trivts.

Jag har nog längtat till Finland ibland. Har varit och hälsat på där några gånger. Nu finns inte många syskon kvar, men telefonen går varm mellan varven.

Berättelsen är kanske lite i oordning, handskriften lite otydlig när jag fått bekymmer med synen.

*Bykdag på stranden.
Pyykkipäivä rannalla.*

Min historia som finskt krigsbarn 1945-1946

Gret-Lis Grönlund

*Familjefoto
1945. Jag sitter
i mammas
famn.
Perhekuva
1945. Istun
äidin sylissä.*

Som de flesta finska krigsbarn har jag tigit om min historia, inte ens min egen familj har känt till vad jag varit med om. Någon gång har jag provat att börja berätta men det har varit för smärtsamt att i sammanhanget kanske inte bli trodd, att misstänkas berätta en påhittad historia eller märka att lyssnaren helt enkelt inte är intresserad.

De flesta finska krigsbarn har erfarenheten att man inte skulle prata om saken under uppväxten, och därmed har man själv haft för lite fakta. I mitt föräldrahem talades inte om tiden i Sverige. Ändå sippade delar av historien fram under uppväxten och så har jag egna minnen, trots att jag bara var två år när resan mot barnhemmet startade och tre år när jag kom tillbaka.

Nu är det inte sagt att alla upplevelserna är på minuskontot för en som vuxen men vad man vet säkert är att de finska krigsbarnen är märkta för livet i sin relation till sina föräldrar och då särskilt till mammorna.

Själv har jag funnit tröst och förståelse för min mamma, när jag läst böcker om undersökningar gjorda i England efter andra världskriget, där man skickade barnen från London när bomberna föll över staden. I litteraturen kan man utläsa att en mor kan börja sörja sitt barn som avlidet i en sådan krissituation och att den skadan som sker sen inte kan repareras även om man återses.

Gissa om jag fick kalla kårar när Sverige under Balkankriget på 1990-talet på allvar diskuterade om man skulle flyga ut barnen och ta dem till Sverige. Flyg ut barnen men absolut ta med mammorna säger jag!

Finska krigsbarn brukar säga om förflyttningen av de mer än 70 000 barnen från Finland; Det får aldrig hända igen!

Vad som än händer – tag inte av dig lappen

Under andra världskriget blev min mamma sjuk och måste läggas in på sjukhus i Sverige. Familjen är född och uppvuxen på Åland. Jag som var för liten för att någon i släkten skulle kunna ta hand om mig skulle följa med. Min syster som var två år äldre stannade hos farmor och farfar. Min pappa var också med på resan och han hade sökt jobb som bagare.

Jag tror det var oklart hur planerna var för min vistelse i Sverige eller i varje fall hade nog inte mina föräldrar klart för sig hur det skulle bli. Det var ju en kaotisk tid! Jag tror att de trodde att vi skulle vara tillsammans.

Vi reste från Mariehamn med nattbåten som kom från Åbo, den båten som varje natt, fullastad, transporterade finska krigsbarn till Stockholm.

Mamma lades in på Åsö Sjukhus i Stockholm. Pappa fick jobb på Sandströms bageri i Gimo, nuvarande Roslagsbröd. Jag skickades som krigsbarn till Småland.

De gånger min mamma alls berättade något var det jag som frå-

gade och hon brukade fråsa till svar att, ja ”på landgången tog någon och lyfte mig ur hennes armar och där skildes vi åt för den tid som var”.

Min mamma fräste alltid när saken kom på tal och så var det

också när jag började forska mer i min egen historia kring 1995 och hon fräste att, ja ”det var något barnhem för finska krigsbarn i Nöbbele i Småland och i en stad som började på V”.

Hon sa vidare bittert att jag hade börjat tala så tidigt och i stort sett talade rent när vi åkte och när vi återsågs ett år senare förstod jag inte svenska utan talade bara finska.

När jag år 2002 (mamma var då 80 år) berättade att jag i och med handlingarna från Riksarkivet nu visste att staden var Värnamo och att jag ville ge henne kopior ifall hon ville läsa så svarade hon:

”Usch då, du kan lägga pappren där i högen.”

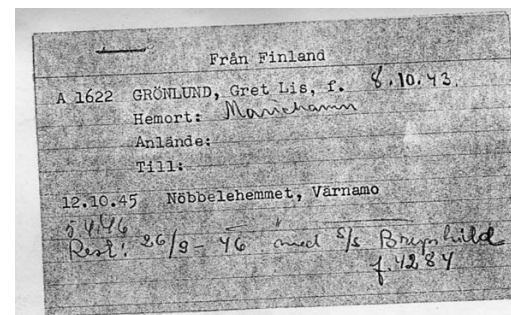
Hon berörde aldrig frågan något mer och när hon dog år 2014 hade vi aldrig mer pratat om saken och pappren hon fått fanns inte i hennes kvarlåtenskap. Jag hade då sedan länge förstätt att det som hände 1945 var hennes livs trauma likaväl som mitt så jag plågade inte henne med några frågor.

Min pappa kunde någon gång i min barndom berätta en del men det skulle alltid ske lite tyst och undanskynt. Han dog tyvärr redan 1985 och det var ju 10 år innan jag på allvar började min forskning.

Det var mest min farfar som brukade berätta när jag var barn. Det var till farmor och farfar vi kom när vi kom tillbaka till Åland.

Härifrån har jag historien om hur de försökte ta av mig lappen och jag har egna minnen av fröken på barnhemmet som på finska sagt ”vad som än händer tag inte av dig lappen”.

Min farfar berättade att jag följde honom på vedbacken och efter några veckor kunde jag säga ”duktig poika hämta puita”. Ingen kunde finska i familjen men farfar förstod att jag tyckte han var en

Färdsedel för barn/Matkustuslupa lapselle.

duktig pojke som hämtade ved. Och ibland sa min pappa något av det lilla han visste och om resan hem till Åland. Han berättade om den finska tanten som fanns i bekantskapskretsen som hämtades och frågade på finska när hon pekade på sin son: ”Känner du igen den här pojken?”

Och jag ska ha svarat på finska: ”Nej, men gör inte du det om du är hans mamma!”

Min barndom blev stökig där jag alltid kände mig som en udda fågel både i familjen och i skolan. Tänker ibland på att historien om de finska krigsbarnen aldrig berördes på Åland varken under min skoltid eller senare.

Jag brukar beskriva min folkskoletid som att jag stod i korridoren i åtta år, alltid utvisad för att jag var så vetgirig och ville veta mer, alltid frågade och undrade varför vi måste lära oss om kungar och dimman i Lützen när det måste finnas en närmare historia. Jag kom att bli en orolig själ i en orolig kropp.

Jag är ännu idag både rotlös men tillika hemmastadd var jag än är. Jag vistas ofta i min pappas barndomshem på Åland där jag vilar min själ. Jag bor dock permanent i Östhammar sedan 2004.

I Östhammar hade min dotter bildat familj och jag gick då i pension och blev familjen behjälplig med barn och hundar. Östhammar som ligger ca 1,5 mil från Gimo dit min pappa kom 1945! Jag säger att jag ska åka hem när jag åker till Åland men också att jag ska åka hem när jag åker till Sverige.

Jag flyttade till Sverige 1960 för att jobba och var då 16 år. I Sverige har jag blivit kvar och har här barn, barnbarn och barnbarnsbarn.

Jag har som så många andra finska krigsbarn kommit att jobba med människor. Mitt arbete har främst varit som ombudsman i en fackförening och jag har alltid varit och är fortfarande aktiv i föreningslivet och i olika kvinno- och barnprojekt världen runt. Alltid med respekt för människors egen vilja och tron på människors egen kraft, hjälp till självhjälp helt enkelt. Jag har levt ett spännande och innehållsrikt liv på många sätt.

Finska krigsbarn vid Nöbbelehemmet i Värnamo 1942. Bilden finns hos Historiska Sällskapet Gamla Wernamos samlingar, fotograf okänd.

Nöbbelekodin sotalapsia Värnamossa 1942. Kuva on Historiska Sällskapet Gamla Wernamon kokoelmassa, valokuvaaja tuntemanton.

Minun suomalainen sotalapsitarinani vuosilta 1945-1946

Gret-Lis Grönlund, vapaasti suomentanut Elina Friberg

Kuten niin monet suomalaiset sotalapset olen vaiennut tarinastani, ei edes oma perheeni ole ollut tietoinen kokemastani. Muutaman kerran olen koettanut kertoa, mutta se on tehnyt liian kipeää: ehkä sitä ei kukaan uskokaan. Epäillään ehkä, että kerron keksityn tarinan tai että kuulija yksinkertaisesti ei ole kiinnostunut. Useimmilla suomalaisilla sotalapsilla on se kokemus, että isoksi varttumisen ai-

kana asiasta ei pidä puhua ja niin on itsellänikin ollut, liian vähän tosiasioihin perustuvaa tietoa.

Minun lapsuudenkodissani ei puhuttu Ruotsin ajasta. Kuitenkin tarinasta tihkui esiin osia lapsuuteni aikana ja sitten minulla on omat muistoni, vaikka olin vasta kaksivuotias, kun matka lastenkotiin alkoi ja kolmevuotias kun tulin takaisin.

Kaikki elämykset eivät toki ole miinuksen puolella näin aikuisena. Mutta nykyään todella tiedetään, että suomalaiset sotalapset ovat merkittynä elämänsä loppuun asti suhteessaan vanhempiinsa ja erityisesti äiteihinsä. Itse olen löytänyt lohdutusta ja ymmärrystä äitiäni kohtaan lukemalla kirjoja, jotka on kirjoitettu Englannissa toisen maailmansodan jälkeen tehtyjen tutkimusten pohjalta. Silloin lapsia lähetettiin pois Lontoosta, pommien pudotessa kaupungin ylle. Kirjallisuudessa kerrotaan, että sellaisessa kriisitilanteessa äiti voi alkaa suremaan lastaan kuin lapsi olisi kuollut. Sitä vauriota, jonka se aiheuttaa, ei voida korjata myöhemminkään. Arvaa, sainko kylmiä väreitä, kun Ruotsi Balkaninsodan aikana 1990-luvulla tosissaan keskusteli lapsien hakemista Ruotsiin lentäen. Hae lapset, mutta ota ehdottomasti äidit mukaan, sanon minä!

Useamman kuin 70 000 lapsen lähettämistä Suomesta Ruotsiin, on suomalaisilla sotalapsilla tapana sanoa; Sitä ei koskaan saa tapahtua uudestaan!

Mitä tahansa tapahtuukin älä koskaan ota itseltäsi pois lappua!

Toisen maailmansodan aikana äitini sairastui ja hän joutui Ruotsiin sairaalaan. Perheeni on syntynyt ja kasvanut Ahvenanmaalla. Minä olin liian pieni eikä suvussa ollut ketään joka voisi huolehtia minusta, niin minä seurasin äidin mukana. Kaksi vuotta vanhempi sisareni jäi mummun ja ukin luokse. Isä oli myös mukana matkalla ja hän oli hakenut leipurin työtä. Luulen, että oli hyvin epäselvää, miten minun asiani oli ajateltu hoitaa Ruotsissa oleskelun aikana. Vanhempani eivät lainkaan olleet selvillä, mihin minä joutuisin. Sehän oli hyvin kaottista aikaa! Luulen, että he olettivat meidän pysyvän yhdessä. Me matkustimme Maarianhaminasta yölaivalla,

joka saapui Turusta. Sama laiva kuljetti joka yö täyteen lastattuna suomalaisia sotalapsia Tukholmaan.

Äiti sijoitettiin Tukholmassa Åson sairaalaan. Isä sai työtä Sandströmin leipomossa (nykyään Roslagsbröd) Gimossa. Minut lähetettiin sotalapsena Smålandiin.

Silloin kun äiti edes jotakin kertoi, niin minä olin ensin kyselyt. Hänellä oli tapana sähistä vastaukseksi, että jo laskusillalla joku otti ja nosti minut pois hänen käsivarsiltaan ja siinä meidät erotettiin. Äiti tiuskaisi aina, kun asia tuli puheeksi ja myös silloin kun aloitin oman historiani tutkimisen v.1995. Hän sähähti, että se oli joku lastenkoti suomalaisille sotalapsille Nöbbelessä Smålandissa ja jossain kaupungissa, joka alkoi V-kirjaimella. Hän sanoi katkerana, että minä olin alkanut puhua niin aikaisin ja puhuin jo melkein puhtaasti ruotsia, kun me matkustimme Ruotsiin. Kun me tapasimme vuotta myöhemmin, en enää ymmärtänyt ruotsia, vaan puhuin vain suomea.

Kun v. 2002 kerroin 80-vuotiaalle äidilleni, että valtionarkistosta löytämistäni asiakirjoista olin saanut selville, että kaupungin nimi on Värnamo. Annoin hänelle kopiot, että hän voisi lukea jos haluaisi.” Voi voi, laita paperit tuohon kasaan.” Äiti ei koskaan käsitellyt kysymystä sen enempiä. Hän kuoli v. 2014 eivätkä hänen saamansa paperit löytyneet hänen jäämistöstään. Olin jo kauan sitten ymmärtänyt, että äidin elämän trauma, niinkuin myös minunkin, oli vuoden 1945 tapahtumat, joten en kiusannut häntä kysymyksillä enempiä.

Isäni saattoi kertoa joskus lapsuudessani jonkin verran, mutta se tapahtui aina hiljaa ja vähän salaa. Valitettavasti hän kuoli jo v.1985, kymmenen vuotta aikaisemmin, ennen kuin aloitin tosissani tutkimukseni.

Isoisäni oli ainoa joka kertoi lapsuudestani. Muutimme isoisän ja mummin luokse palatessamme Ahvenanmaalle. Heiltä on peräisin tarina, kuinka he yrittivät ottaa pois lapun minulta. Minulla on oma muisto lastenkodin hoitajasta, joka sanoi ”mitä hyvänsä tapahtuukin, älä koskaan ota pois lappua itseltäsi.” Isoisäni kertoi, että seurasin häntä halkokasalle ja että muutaman viikon kuluttua osasin sanoa; ”Duktig poika hämta puita”. Kukaan perheessä ei osannut

suomea, mutta isoisä ymmärsi minun tarkoittavan, että hän oli kelpo poika joka haki puita. Joskus isä sanoi jotain siitä vähästä mitä tiesi ja matkasta kotiin Ahvenanmaalle. Hän kertoi tutusta suomalaisesta tädistä, joka haettiin ja hän kysyi suomeksi ja osoitti poikaansa: ”Tunnetko tätä poikaa?” ja miten minä vastasin suomeksi, ”En, mutta etkö sinä tee sitä, jos olet hänen äitinsä?”

Lapsuudestani tuli hankala. Tunsin itseni oudoksi linnuksi sekä perheessäni että koulussa. Ajattelen joskus suomalaisten sotalasten historiaa, jota ei koskaan käsitelty Ahvenanmaalla minun kouluajanani eikä myöskään myöhemmin. Minulla on tapana kuvata kansakoulu aikaani näin: Minä seisoin käytävässä kahdeksan vuoden ajan. Aina ovelle näytettynä sen vuoksi, että olin niin tiedonhaluinen ja halusin tietää lisää. Kysyin aina ja ihmettelin, miksi meidän piti oppia jotain kuninkaista ja Lutzenin sumusta, koska täytyihän löytyä historiaa lähempääkin.

Minusta tuli rauhaton sielu, rauhattomassa kropassa. Vielä tänäpäivänäkin olen sekä juureton mutta myös nopeasti kotiutuva, missä sitten olenkin. Oleskelen usein isäni lapsuudenkodissa Ahvenanmaalla, missä sieluni lepää.

Asun vakituisesti Östhammarissa v. 2004 lähtien. Tyttäreni oli perustanut perheen Östhammarissa. Jäätyäni eläkkeelle olen auttanut perhettä lasten ja koirien hoidossa. Östhammar sijaitsee n. 15 km päässä Gimosta, jonne isäni tuli vuonna 1945! Tapanani on sanoa, että menen kotiin, kun matkustan Ahvenanmaalle mutta myös menen kotiin, kun palaan Ruotsiin.

Muutin Ruotsiin töihin vuonna 1960. Silloin olin 16 vuotta. Ruotsiin olen jäänyt. Täällä ovat lapseni, lastenlapseni ja lastenlastenlapseni. Olen niinkuin moni muukin suomalainen sotalapsi (tutkimusten mukaan), työskennellyt ihmisten parissa. Työskentelin ammattiliiton asiamiehenä. Olen aina ollut ja olen vieläkin aktiivinen yhdistyksissä sekä erilaisissa naisia ja lapsia koskevissa projekteissa ympäri maailmaa. Kunnioittaen aina ihmisten omaa tahtoa ja uskoen ihmisten omaan voimaan, yksinkertaisesti itsensä auttamiseen. Olen elänyt jännittävää ja sisältörikasta elämää monin tavoin.

Pieni kertomus

Eini Ryyti

Tulimme Ruotsiin vuonna 1965, me lähetettiin hakemaan työtä täältä Ruotsin työnantajilta. Työtä tuli. Kun mentiin aamupäivällä työtä kysymään, niin sai aloittaa jo saman päivän iltapäivällä työt. Siittä asti on ollut töitä. Eikä ole ollut mistään pulaa. Sai toimeentulon, ruuan, asunnon ja kaiken mitä tarvitsi.

Mieheni ikä oli 31 vuotta. Minä itse 29 vuotta. Meidän pikku-mies oli neljä vuotta.

Tehtiin töitä monessa eri paikassa: Österbybruukissä, Gimossa. Käytiin myös Filipstadissa kolmen vuoden ajan. Minä itse olin töissä Vaasan leipätehtaalla. Mieheni oli metsätöissä.

Mutta me haluttiin takaisin Gimoon ja tultiin. Oli mukava tulla kotikylään asumaan (hieno asia). Asuttiin vuokrahuoneissa siihen asti kun tuli vuosi 1976.

Alettiin ajattelemaan omaa taloa ja talolainaa ja saatiin 198 000 kr. Sitte talo rakennettiin kolmessa kuukaudessa. Aloitettiin kesäkuun alussa ja elokuun lopussa oli talo valmis ja muutettiin omaan taloon. Se valmistui vauhtilla. Pieni laina riitti kaikkiin maksuihin. Se oli hyvä asia. Oma koti kullaa kallis ja Rakas paikka asua. Oma koti rakennettiin Gimoon.

Olimme asuneet pohjois-Suomessa, Sodankylän kunnassa, Vaalarjärven kylässä.

Koulussa en saanut käyä kun kaksi ja puoli vuotta kovan työn takia. Oli ne raskaat kotityöt ja olin isän mukana kaikissa raskaissa

töissä kuten navetassa (ei helppoa). Ei auttanut panna vastaan, oli tehtävä. Olin vanhin lapsista niin työt oli minun harteilla. Äiti oli konekutoja ja tienas rahaa. Kutoi villapaitoja ja kaikkea mitä villalangasta sai valmista.

Olin metsäkämpillä töissä, kokkina savottamiehille. Kämpillä oli 20-110 miestä eri kämpissä. Ei saanut olla pienet kattilat vaan 10-20 litran. Se ei ollut kevyttä työtä. Työajat ei ollut pitkiä, 2-3 kuukautta vain. Keväällä oli uittoaika. Puut ajettiin jokeen ja sitten ajettiin Pääpaikkaan. Miehet ja kokki veneet perässä. Tämä työaika ei ollut pitkä, noin kuukausi. Tämmöisissä osiotöissä Suomessa.

Minulla on ollut erilaisia tehtäviä täällä Ruotsissa. Suomi-seura perustettiin 1976 syksyllä ja olin perustavassa kokouksessa. Siittä olen ollut seuran jäsen ja seuratyötehtävissä. Kymmenen vuotta olen ollut rahastonhoitajana ja istunut johtokunnassa noin 45 vuotta.

Seurassa oli ensin kovaa työtä kun järjestettiin kaikki asiat kuntoon. Meillä oli monenlaista toimintaa:

- oli tansseja joka kuukausi
- oli urheilua ja nuorisotyötä
- oli jos minkälaista hommaa

On tehty hyvää työtä seuran eteen. Sitten olen ollut myös kirkon hommissa 35 vuotta ja olen edelleen, vaikka ikääkin on kertynyt 85 v. poika 60 v. Ja minun kaveri on 90 v. Hän voi aika hyvin. Jaakko on minun ”sampo”.

Olen ollut työtä eläkevuosiin asti. Olin töissä viimeiset 21 vuotta Sandvikilla. Töitä on tehty jos jonkinlaista. Nyt on loppuelämä aika harmaata.

Näin kirjoitteli Harmaapä Eini.

En liten berättelse

Eini Ryyti, fritt översatt till svenska av Elina Friberg

Vi kom till Sverige år 1965. Vi begav oss hit för att skaffa oss arbete och det fick vi. När man gick på förmiddagen för att fråga efter arbete, så fick man börja redan samma dag på eftermiddagen. Från och med det har jag haft arbete och jag har inte saknat någonting. Jag fick anställning, mat, bostad och allt jag behövde.

Min man var då 31 år och jag själv 29 år gammal. Vår ”lilleman” var fyra år.

Vi jobbade på många olika orter: i Österbybruk och Gimo. Vi jobbade även i Filipstad under tre år. Jag jobbade på Vasabageriet. Min man var skogsarbetare. Men vi längtade tillbaka till Gimo, så vi kom åter. Det kändes bekvämt att återvända till ”hembyn” (ljuvlig känsla), där vi hyrde en bostad till år 1976.

Vi började fundera på ett eget hus och bolån. Vi fick låna 198 000 kr. Allting gick väldigt fort. Huset byggdes inom tre månader. Från början av juni till slutet av augusti, då huset var klart och vi kunde flytta in i ett eget hus. Lilla lånet räckte till alla utgifter. ”Egen härd är guld är värd”, en kär plats att bo i. Det byggde vi i Gimo.

I Finland bodde vi i Lappland, i Sodankylä kommun, i byn Vaalajärvi.

Jag fick gå i skolan bara två och ett halvt år på grund av hårt arbete hemma. Jag var äldst av syskonen, så jag var tvungen att hjälpa pappa i ladugården och sedan alla innesysslorna på det. Det fanns inget val, det var ett MÅSTE. Det var inte lätt.

Mamma stickade på en maskin och tjänade pengar. Hon stickade ollar och allt möjligt som kunde göras av yllegarn.

Jag jobbade som kokerska i skogstugor och lagade mat åt männen vid skogsavverkning. Där fanns mellan 20-110 hungriga män, som bodde i olika stugor. Där användes stora, tunga 10-20 liters kast-ruller. Inget lätt jobb rent fysiskt. Arbetstillfällena var dock korta, två-tre månader bara, men ändå..

På våren flottades timret. Stockarna kördes in i ån och flottades

sedan vidare till huvudstationen. Männen och kokerskan kom efter i båtarna. Flottningen tog ungefär en månad. Sådana arbeten sysslade jag med i Finland.

Jag har haft olika sysslor här i Sverige. Finska föreningen grundades på hösten 1976 och jag har varit medlem från första början. Under tio års tid har jag varit kassör och suttit med i styrelsen ca 45 år. I början var föreningsarbetet hårt innan vi fick ordning på allt.

Vi ordnade bl.a.

- dans en gång per månad
- sport och ungdomsverksamhet
- många andra sorters sysslor

Jag har arbetat för kyrkan också under 35 år. Det fortsätter jag med ännu, fastän jag fyllt 85 år, sonen är nu 60 år gammal. Min käresta har fyllt 90 år, men mår ganska bra ändå. Jaakko är min ”sampo”.

Jag har haft jobb ända tills jag gick i pension. De sista 21 åren jobbade jag på Sandvik i Gimo. Jag har fått prova på allt möjligt under åren. Nu känns livet rätt grått ibland.

Så här skrev ”Gråhåriga Eini”.

Tämä kronikka on omistettu Gimon Suomi-Seuralle

Ritva Määttä, Gimossa 6. marraskuuta 2001

Muutin Kuusamosta perheeni kanssa Ankarsrumiin 1970. Gimoon muutimme 1975. Aloitimme työt Sandvikilla. Olemme tehneet töitä eläkeikään asti.

Olen toiminut aktiivisesti Gimon Suomiseurassa ja siinä nämä kronikat ja runot ovat syntyneet. Tämä kronikka on omistettu Gimon Suomi-Seuran 25-vuotis juhlaan.

*Hyvää iltaa, hyvät naiset ja herrat
ja tervetuloa vielä kaikki kerran.
On ilo kokoontua täällä nyt näin,
kun olette jaksaneet viedä seuraa eteenpäin.*

*Meitä suomalaisia on ympäri Ruotsia
ja jokunen jäi asuttamaan myöskin UPLANDIA.
Ensimmäinen siirtolainen tuli Gimoon jo 50-luvulla,
vaikka olihan sitä sotkettu jo aiemminkin Suomen suvulla.
Muutti Gimoonkin useita perheitä
Gimo kun on niin lähellä meriteitä.
On kivenheiton päässä satamasta
ja näin on helppo saapua kotimaasta.
Suurin osa heistä marssi Sandvikille,
kysymään töitä käsille syyhyville.
Tuli kyläämme paljon lapsiperheitä
tuli tarvetta myös opettaa suomenkieltä.
Sai lapsemme aluksi vain kaksi tuntia suomen kieltä viikossa,
kun Anna-Maija Laurinheimo (Högström) opetti suomea koulussa.*

Sit'kun kirjoitimme luvun -76
tuli tarve perustaa seura uus'
Nimeksi tuli Gimon Suomi-Seura
ja näin Gimolaisille yhdysneula.
Se joka kokoo ja liittää suomalaiset yhteen,
niinkuin maamies pellolla lyhteen.
Perustava kokous oli Kansantalolla
ja porukkaa ihan roppakaupalla.
Kiinnostuneita oli kymmeniä monia
Ja niin saatiin Gimoon seura omia.

Saatiin nais-, huvi-, urheilu- ja nuorisajaostot
ja niin taattiin kaikille mieluisat haastot.
Ensimmäiseksi puheenjohtajaksi tuli Kalervo Kyllönen,
Sellainen pehmeä ja pyöreä kuin ”karvatöllönen”.
Hän, jos kuka osas seuran alkeet,
Hyvä, että ei särkyneet puheen paljoudesta palkeet.
Sihteeriksi valittiin Höglundin Maria,
hänelle kun jo entuudesta oli tuttua kirjanpidon sarja.
Rahastonhoitaja seuralle tehtiin Eini Ryydistä
ja pitkäänhän Eini on pysynyt seuran kyydissä.
Yli kymmenen vuotta rahastonhoitajana
nyt vain viime vuodet varatilintarkastajana.
Tilintarkastajiksi tuli Kerstin Johansson ja Ylitalon Tauno
Vaikka kassalipas taisi tuolloin olla vielä melko ”kauno”
Johtokuntaan tuli paljon myös muita,
että tässä kaikki jos kertoisin olis pitkä liuta.

Siitä seuratoiminta alkoikin sitten pyöriä
ruvettiin kokoontumaan ja alettiin hyöriä.
Johtokunta kokoontui ahkeraan
ja niin ruvettiin jo kansantalolla tanssimaan.
Jonot oli pitkät ja tanssiin tulijoita
ja koreasti jalalla panijoita.

Vaihtui vuosi ja tuli muoti uus'
ja seurassamme vaihtui myös johtajuus'.
Ylimmälle pallille nousi tuolloin Tauno,
niin pieni ja pippurinen, mutta sopivan ”kauno”.

Jäsenmäärä kasvoi, toiminta laajeni
perustettiin jaostoja, jaettiin vastuuta.
Perustettiin seuralle myös teatteriryhmä
ja senhän tietänee jokainen tyhmä,
että kun on kysymys huvista tästä,
sehän on kuin puolet seuraelämästä.
Saimme kokea monet hauskat hetket,
kun ryhmä ilahdutti meitä iltaretket.
Seuralla on ollut useita teatteriryhmiä,
mutta tänään saamme katsella vain seiniä tyhjiä.

Niin onhan meillä ollut myöskin kuoro oma
ja tanhuujia sorjia, ryhmä niin soma.
Yhdessä he ovat viihdyttäneet myöskin meitä,
Meitä Suomi-Seuran jäseniä.
Tekiväthän he kerran yhdessä myös ”cabareen ”
ja tanssineet sen kesäillanvalsseineen.

Huvi- ja kulttuurijaosto on ryhmä,
joilla on huvi lähellä sydäntä.
He ovat ne, jotka järjestävät hupia
ja tarvittaessa vaikkapa elokuvia.
Useimmat teistä tietää varmaan,
kuinka tanssit tuo iloa arkeen harmaan.
Meitä on viihdyttäneet monet ”orkat”
ja niin on kopisseet monet ”sorkat”:
on ollut Irwin, Eino Grön, on ollut Risto Nevala
ja monta hyvää ”orkkaa” Suomesta.
On myös tanssittu ruotsinsuomalaisten orkestereiden tahdissa:
niin Vanhalan, Finnjetsin, kuin Serenaadinkin valssissa.

Silloin täällä Gimossa jaksettiin hyvin,
kaikki oli mukana avosylin.
Jokunen siellä hyssytteli omaa tahtia
ja toinen näytti tangon mahtia.
Mutta kaikille rytmi oli sama
ja niin illat luiskahti hupaisina.

Ja sitten, jos siirrymme urheilun puolelle,
niin heitä on riittänyt joka tuolille.
On yleisurheilu ja saatu tuloksia kovia
on myös hiihdetty ja kulutettu suksia monia.
On pelattu lentopalloa ”Korpin liitingissä”
ja myöhemmin seuran omissa nimissä.
Pelattiin myös sählyä ja potkittiin palloa
siinä sai varmaan moni varoa kalloa,
sillä vauhti oli tuolloin peleissä hurjaa
oli onni, että ei sattunut pahempaa turmaa.
Sitten vielä myöhemmin yhdessä uitiin
ja vedettiin köyttäkin ja viestiä juostiin.
Niin, tänään taitaa urheilu olla aika laimeaa
hyvä kun jokunen vielä sauvakävelyä harrastaa.

Olihan seuralla myöskin nuorisosaosto
siellä oli lapsia aina runsaasti.
Siellä askarrettiin, leikittiin ja laulettiin
ja joskus jopa näyteltiinkin.
Käytiin leirillä ja vierailtiin Uplannin Radiossakin.
Varttuneemmat nuoret touhus joskus omiaan,
heille kun ei aina löytynyt touhua sopivaa.

Tässä vaiheessa seuratoiminta laajeni hurjasti
ja niin tuli eteen se ikuinen risti,
että mistä saatais rahaa jokaiseen lähtöön
ja sen varmaan jokainen nähköön,
että mikään ei pelannut ilman ”mania”
ja niin alkoi sitten kukkokin munia.

Koulutettiin omia järjestysmiehiä tanssitilaisuuksiin
ja siitä he keräs toiminnallaan rahaa seuran pussiin.
Ja sitten ruvettiin jätepaperia keräämään
ja sieltähän alkoi seuratoimintakin virkistymään.
Aluksi kerättiin yhteistoimin,
mutta välillä vain muutaman ”hartiavoimin”.
Siinä oli kovilla 96:Saabit,
niin Taunon, Unton kuin Arvonkin haalarit.
Mutta niin vain jätepaperit tuli kerättyä
ja sekin työ tehtyä.
Tänään paperit kerätään jo rutiinilla
ajellaan Volvoilla ja peräkärryillä.

Seuratoiminta oli tuolloin vilkasta,
mutta seuralla oli vielä toivomista,
että mistä saatais sitten oma lukaali
ja sinne panna esille ne urheilusta saadut pokaalit.
Kirjoitettiin kirjeitä kunnan johdolle
istuttiin kokouksissa ja soitettiin päättäjille.
Ja niin lopulta saimme ensimmäisen lukaalin,
joka he sitten kunnostivat talkoo voimin.
Yksi ahkerimpana rakentajana oli Kemppaisen Arvo
hän, joka oli jokapaikan ”tarmo”.
Liekö joutanut liioin nukkumaan
kun työmaalta marssi suoraan Suomelaan.
Heilui siellä myös Taunokin
ja tirkisteli, että liimat tulee oikein saumoihin
ja ei sieltä pois ollut Einikään
liekö tapetit tulleet aina seiniinkään.
Mutta, niin tuli lukaali valmiiksi
ja Suomela sen nimeksi.

Naisjaostosta saanen vielä mainita vähän tässä,
kuinka he ovat tärkeitä seuraelämässä.
Ei niin pientä tapahtumaa ole seuralla ollut,
etteikö naiset mukana ole ”hilluneet”.

Naisia luotsasi ensin Kemppaisen Maria
ja siitä alkoikin naisjaoston sarja.
Naiset pani parastaan touhuillaan,
kun he keittiössä hääräs tanssi-iltoinaan.
Siellä on keitetty kahvia satoja litroja,
eikä siellä tarvinnu silloin ottaa ”nitroja”.
He ovat huolehtineet tarjoiluista monista
niin, että sen huomaa varmaan vartaloista ”sorjista”.
He ovat kartuttaneet myös kassalipasta,
kun ovat vetäneet arpoja ”hihasta”.
Naisia on autellut keittiössä joukko suuri,
että jos kaikki jonoon pantais,
olis jono kuin ”Kiinanmuuri”.

Elettiin 90-luvun alkupuolta
kun seuramme alkoi näyttämään hiljaista kuorta.
Se oli sama, mitä järjesti
osanottajia oli vain jokunen ”hiski”.
Niin näytti, että jatkosta ei tule mitään
ei vaikka kuinka yritti yrittämistään.
Tanssittiin kyllä, kerran pari vuodessa,
mutta orkesterit piti tilata Suomesta.
Piti olla nimeä ja kuuluisuutta,
mutta tulihan siinä samalla muutakin uutta.
Kun piti tanssilippujen hintoja korottaa ja tanssiyleisöllä
kukkaron ”nyöriä” löysyttää.
Yleisöä tuli aina niin vähän,
että piti tanssit lopettaa tähän.

Kaikki toiminta melkein lopahti
eteen tuli jälleen se ikuinen risti
mistä saatais innokasta porukkaa,
joka seurassa vielä touhuua.
Nyt ei ollut enää rahasta kiinni
kun vain jätepaperit kasaan niitti.

Saatiin siinä mieltä vähän,
joko seuratyömme päättyisi tähän.
Mutta olihan niitä vielä muutama moni,
jotka vielä seuratyönsä itselleen omi.

Oli saatu jälleen uusi oma talo
eikä se ollut lainkaan laho.
Sitä kun kunnosti ja maalasi vähän
niin sehän oli kuin olis tullut pyhättöön tähän.
Sauna sinne rakennettiin Topin voimalla
ja näin arveltiin jäsenten kylpevän innolla.
Se kun on suomalaisille perin tärkeää,
että saa lämmitellä jäsentä särkevää.
Uusi johtokunta touhusi innolla hyvin
mielti ahkeraan ja pohti asiaa syvin,
että mistähän narusta sitä oikein ”nyppis”
että seuralämä vielä eteenpäin ”sykkis”.
Niinpä siellä syttyi ideaa monta
yksi, kun seura tarjos monta lukuhetkeä huoletonta.
Kirjastoa hoiteli Hietaharjun Sisko sekä Tauno.
Kirjastoon uskalsi tulla, vaikka olikin hiukan ”kauno”.

Että jospa järjestettäis lauluiltoja
Tupailtoja järjestettiin uudella innolla
sillä olihan tilaa uudella lokaalilla.
Mutta eihän sinne tullut montakaan meitä
ja näytti, että mikään ei kiinnosta heitä.
Sitten seuran tiloja kunnostettiin jälleen vähän
rakennettiin ”baaritiski” ja päädyttiin tähän,
ja näin rakentaisi jäsenille yhteisiä siltoja.
Välillä sai ottaa ”kylmät” huurteiset
tai kupposen kuumaa ja pienet ”lämpöiset”.
Ja saihan siellä lopuksi panna jalalla koreasti
ja niin nekin illat menivät ihan kivasti...

Tanssiakin seura yrittää järjestää vielä pikkujoulun merkeissä kun kokoonnutaan siellä. Mutta siinähan sitä onkin kerraksi kun ei porukkaa asia kiinnosta tarpeeksi. Tänään ei kokoonnuta monesti Gimoon nyt mennään bussilla Skulttuunaan tai vaikkapa Viroon. En tiedä, mikä se kiehtoo oikein heitä, sekö, että saa matkata meri- tai asfalttiteitä.

Vai onko seura Gimossa jo liian tuttua, että ei viitsitä tehdä yhdessä ”juttua”. Niin, no varmaan moni meistä on sairaita ja vanhoja ja näin ei jaksa seuratyössä toimia. Kohta on vain jäljellä eläkeläisryhmä ne, jotka vetävät köyttä yhtä. He ovat veronsa yhteiskunnalle maksaneet ja näin eläkepäivänsä ansainneet. Sinne olette Tekin sitten tulossa kunhan eläkepaperit ovat luvassa.

Nyt kun seuramme juhlii neljännes vuosisataa ja toiminnallaan etenee tuttua rataa. Nyt ei ole enää rahasta kiinni Ja lukaanimme on oikein ”fiini”. Saa siellä jäsenet käydä kylpemässä tai vaikkapa ”siiderit” juomassa. Ei ole kuin eteenpäin mennä kunhan toimihenkilöt pysyisivät terveinä.

Mutta, mutta ja vielä kerran mutta..... Nyt kun kirjoitan lopuksi juttua tätä on seuralla juuri suuri hätä. Huoneisto kun sai kesällä vesivahingon ja lukaani julman kohtalon.

Kaikki on revitty hajalleen ja tietoa ei ole saammeko enää ennalleen, että tämäkö tästä vielä puuttui ja tähänkö nyt seuran toiminta juuttui. Paperit kyllä toistaiseksi jatkossakin kerätään ja se panee jäsenet kerran miettimään, että onko vielä yhteen liekkiin puhaltajaa vaiko sammuuko seuramme tähän juhlintaan.

Niin, lopuksi saanen kiittää teitä kaikesta tästä kun olette olleet mukana seuraelämässä. Toivon kuitenkin, että se jatkuis vielä vähän, että ei kaikki loppuis ihan tähän.

Kiitos vielä kerran ja hyvää illan jatkoa teille kaikille!

Krönika tillägnad Gimo Finska förening

Ritva Määttä, Gimo den 6 november 2001. Originaltexten är skriven på rim på finska och fritt översatt till svenska av Elina Friberg.

Jag flyttade med min familj, från Kuusamo i Finland år 1970, till Ankarsrum i Sverige. 1975 flyttade vi till Gimo. Maken och jag fick arbete på Sandvik Coromant i Gimo. Där arbetade vi ända tills vi gick i pension.

Jag har varit aktiv medlem i Finska föreningen i Gimo. Under denna tid blev denna krönika och dikten till.

Denna krönika tillägnas till Gimo Finska föreningens 25-års jubileum.

God kväll mina damer och herrar. Hjärtligt välkomna allesamman.

Vi finländare finns överallt i Sverige, ett antal hittade sin boplatz även här i Uppland. De första flyttade till Gimo redan på 50-talet. Gimo låg bra till. Nära till hamnarna som finlandsbåtarna trafikerade. De flesta fick arbete i Sandvik Coromant.

Hit flyttade många barnfamiljer. För att barnen skulle behålla sitt modersmål fick de hemspråksundervisning två timmar i veckan. Men snart ordnades det klasser, där undervisningen skedde enbart med finska språket. 1971 kom den första finska läraren som hette Anna-Maija Laurinheimo (Högström).

1976 grundades Gimo Finska förening. Många kom till mötet i Gimo Folkets hus. Styrelsen som valdes, kom att se ut så här. Kalerwo Kyllönen valdes till ordförande, till kassör valdes Eini Ryyti och till sekreterare Marja Höglund. Till revisorer valdes Kerstin Johansson och Tauno Ylitalo.

Föreningsarbetet kom i gång så småningom. Allra först anordnades danstillställningar, som blev väldigt populära. Folk köade för att få komma in och svinga sina "lurviga".

Medlemsantalet ökade och föreningen fick ordentligt luft under vingarna. Det grundades även kvinno-, nöjes-, sport- och ungdoms-

föreningar. Teater-, sång- och dansgruppen framförde musikteatern ”Sommarkvällens vals”.

Nöjes- och kulturförening har lusten att glädja andra, nära sitt hjärta. Filmvisning ordnades men bäst trivdes folk när det blev dans. Även många kända artister har funnits på plats. Irwin, Eino Grön och Risto Nevala. Man har dansat i takt med finlandssvenska orkestrar såsom Vanhala, Finnjet och Serenad. Det var tango för hela slanten.

På sportsidan var det mångfald som gällde. Friidrott var nummer ett. Det spelades volleyboll inom föreningen Korpen, senare inom Finska föreningens eget namn. Det spelades innebandy och sparkades boll. Det åktes skidor, sprangs stafett, simrades och drogs rep. Pokaler togs hem också. Allt detta har mattats av, numera kan man vara glad om någon går på stavpromenad.

Ungdomsföreningen hade många deltagare. Där pysslades, lektes och sjöngs, ibland spelades där även teater. Lägerverksamhet ordnades och det gjordes ett besök till Upplands Radio.

För att öka föreningens intäkter, utbildades egna ordningsvakter för danstillställningarna och tidningsinsamlingar ordnades.

Föreningslivet var livligt under en tid och då började man fundera, var skulle vi få en egen lokal, för att kunna ställa fram pokalerna vi vunnit genom sporten. Kommunledningen uppvaktades med brev och telefonsamtal. Så småningom blev vi bjudna till sammanträden. Till slut fick vi vår första lokal som rustades med hjälp av uppådade vänner. Lokalen döptes till Suomela.

Kvinnoförbundets medlemmar kokade kaffe och ordnade ”doppa” till danskvällar och andra festligheter. De sålde även lotter och fixade då lite extra intäkter.

I början av 90-talet mattades föreningslivet av. Sak samma, vad man ordnade – folk var inte längre intresserade. Danserna, som ordnades ett par gånger om året, drog fortfarande folk, om vi fick fram en känd orkester från Finland. Då behövde biljettpriserna höjas och det blev dödsstöten för danserna också.

Nu var det allvar. Föreningslivet var riktigt på ”dekis”. Orkar vi resa oss ännu en gång? Vi hade fått ett eget nytt hus ännu en gång. Genom lättare underhåll, typ målning etc., blev det riktigt fint. Det

byggdes även en bastu där. Att kunna bada bastu är något av det viktigaste för oss finländare. Ett bibliotek ordnades också, men intresset var rätt lamt ändå. Sedan byggdes dit en ”bardisk” och ordnades sångaftnar. Lilla julen firades där med glögg och dans.

Dagens människor intresserar sig inte längre för föreningslivet på samma sätt som förut. De vill vidga sina vyer. Åka på spa till Estland till ex. Kanske beror det på att folk har fått det bättre, barnen har vuxit upp och kanske flyttat. Då ska man unna sig lite, medan man ännu orkar.

Till slut vill jag tacka alla, att ni har varit med i sällskapslivet.

Jag kommer aldrig att behöva svenska språket!

Anna-Maija Högström

”Hej, nu kommer svenskarna!”, ropade någon och alla sprang till fönstret för att se hur de såg ut, och hur många de var som kom från Sverige. De var ett tiotal.

Jag lade speciellt märke till en kille som hade gröna byxor, en röd batiktröja och träskor på fötterna. Han var solbränd och såg mycket trevlig ut.

Jag var på en nordisk konferens för handikappade ungdomar i Kolmiranta utanför Helsingfors. Deltagarna var från alla nordiska länder. Det var en vecka under sommaren 1970. Jag hette då Anna-Maija Laurinheimo.

Svenskar, danskar, norrmän och den enda islänningen skulle ha fest redan första kvällen. Konferensledaren kom till mig och frågade om jag ville gå ner till sjöstugan och ha lite koll på festen. Jag var ju nyexaminerad lärarinna.

Idag brukar jag skoja om att jag fortfarande vaktar svenskarna.

En vecka går fort och alla åkte tillbaka till sitt. Under den tiden bodde jag i Heinola, och blev av länsksolinpektören erbjuden olika lärartjänster runt om i Finland. Jag tyckte att det var svårt att välja och tackade nej till alla tjänster. Jag ville vänta ett tag till.

Två veckor efter konferensen ringde telefonen:

”Hello, it’s me! I want to come to you to Heinola!”

“Yes, Yes, Yes!”

Samtidigt fick jag ett nytt erbjudande från länskskolinspektören: ett lärarvikariat under höstterminen, en B-klass åk 3-4 med 30 elever, och skolan låg mellan Åbo och Tammerfors.

”Oj, nära Åbo-hamn! ‘Sverige-båtar’, som man sade i Finland. Självklart tackade jag ja till tjänsten.

Under tio månaders pendlande mellan Finland och Sverige började en tanke växa: ”Ska jag flytta till Sverige?” Jag hade utbildning och någon som jag höll kär. Det fanns ingenting som höll mig kvar i Finland.

MEN, jag måste på något sätt visa att jag kunde lite svenska. I realskolan var det obligatoriskt att läsa svenska, men på seminariet var det frivilligt. Jag började läsa svenska på seminariet, men eftersom jag höll på mycket med musik och idrott så beslutade mig för att sluta med det efter endast en termin. Jag gick till ansvarig lektor och sa:

“Jag kommer aldrig att behöva svenska språket!”

Nu när jag planerade att flytta till Sverige, så var jag ju tvungen att gå tillbaka till samma lektor, för att be om ett intyg att jag kunde lite svenska. Jag berättade min historia och att jag tänkte söka tjänst i Sverige.

”Kan ni snälla skriva ett intyg att jag kan lite svenska?”

Hon svarade att jag får göra ett test och visa vad jag kan. Oj,oj,oj... så många röda bockar och anmärkningar har jag aldrig sett. I intyget så skrev hon väl något i stil med att jag besitter en viss kunskap i svenska språket.

Sedan sade hon:

”Anna-Maija, säg aldrig aldrig!” (jag har haft tur att jag aldrig behövt visa detta intyg för någon).

I början av juni 1971 flyttade jag till Uppsala. Jag började genast läsa kursen, Svenska för invandrare, på Kursverksamheten.

Efter två veckor fick jag en lärartjänst i Gimo, som då tillhörde Olands-, senare Östhammars kommun.

Några veckor senare fick jag gå en kurs om hur svenska skolan fungerar och om läroplan Lgr 69, där det stod om hur man undervisar finska barn.

Jag var den första finska läraren i Olands/Östhammars kommun 1971. Under de första 20 åren undervisade jag på finska i olika ämnen och finska som modersmål. Att undervisa på svenska var inget jag kände mig bekväm med. Jag hade behörighet att undervisa i

alla ämnen och speciellt musik, därför tillfrågades jag om jag ville jobba som kompanjonlärare i musik på lågstadiet. Det tyckte jag var ett bra sätt att komma i gång med att undervisa på svenska. Klassläraren var med under lektionerna, och kunde hjälpa mig när det behövdes.

Efter några år som kompanjonlärare fick jag ta över hela musikundervisningen i rektorsområdet, från lågstadiet till högstadiet. Eleverna kallade mig ”Muminmamma”. Jag tyckte bara att det var rart.

Jag har inte glömt bort mina finska rötter eller det finska språket. Jag har deltagit aktivt i det finska kulturlivet. Det ingår starkt i min finska identitet.

Mina barn kan finska och barnbarnen kallar mig ”Mummi”. Att mina barn och barnbarn dessutom älskar att bada bastu, äta karelska piroger, finska korvar och kålrotslåda, gör mig väldigt glad.

Jag är stolt över både Sverige och Finland. När jag är i Finland så berättar jag med stolthet om hur det är i Sverige, och här i Sverige berättar jag med samma stolthet om hur det är i Finland.

Jag har tävlat för Finland mot Sverige i bordtennis och skidåkning, och representerat Sverige utomlands och burit svenska fanan i parader.

Jag känner mig privilegierad som har två fantastiska hemländer.

”Ja, jag vill leva, jag vill dö i Norden”.

En tule koskaan tarvitsemaan ruotsin kieltä!

Anna-Maija Högström

”Hei tulukaa kahtomaan, nyt ne tulee ne ruottalaiset!”

Joku huusi meille ja me kaikki ryntäsimme ruokasalin ikkunaan katsomaan minkä näköisiä ne ruotsalaiset olivat ja montako niitä tuli. Heitä oli noin kymmenkunta.

Panin heti merkille yhden kaverin, jolla oli vihreät housut, punavalkoinen batiikkipaita ja puukengät. Hänellä oli hyvä rusketus ja vaikutti mukavalta!

Osallistuin pohjoismaiseen viikon pituiseen vammaisten nuorten leiriin Kolmirannassa, Helsingin kaupungin ulkopuolella. Osanottajat tulivat kaikista pohjoismaista. Tämä oli elokuussa v.1970. Minun nimeni oli silloin Anna-Maija Laurinheimo.

Ruotsalaiset, tanskalaiset, norjalaiset sekä ainoa islantilainen kaveri, järjestivät jo heti ensimmäisenä iltana pileet. Leirinjohtaja pyysi minua menemään saunamökille vartioimaan näitä ruotsalaisia ja muitakin. Olinhan vastavalmistunut opettajatar. Sanon joskus huvikseni, että vahdin niitä ruotsalaisia vieläkin.

Viikko kului nopeasti. Kaikki lähtivät omille teilleen.

Asuin silloin Heinolassa ja kotiin tultuani minun täytyi vastata lääninkouluntarkastajan lähettämiin vaihtoehtoihin, minkä opettajan viran valitsen. Nämä virat olivat eri puolilla Suomea. Mielestäni mikään ei ollut houkutteleva, joten päätin odottaa uusia mahdollisuuksia.

Leirin loppumisesta oli kulunut noin pari viikkoa, kun puhelin soi.

”Hello, it’s me! I want to come to you to Heinola!”

”Yes, Yes, Yes!”

Samanaikaisesti sain uuden tarjouksen lääninkouluntarkastajalta: viransijaisuus, yhdistetty luokka 3-4:n, 30 oppilasta, syysluku-kausi, koulu sijaitsi Turku-Tampere-tien varrella.

Ojojoi, lähellä Turun satamaa ja Ruotsinlaivoja, niinkuin Suo-

messa sanottiin. No tietysti minä vastasin heti, että otan tämän viran!

Tuon kymmenen kuukauden ”seilaamisen” aikana Ruotsin ja Suomen välillä, kehittyi ajatus: ”Mitäs jos minä muuttaisin Ruotsiin?” Minähän olin valmis opettaja ja tunsin, että olin todella rakastunut. Minua ei mikään pidättänyt sillä hetkellä Suomessa.

MUTTA, minun täytyy jollakin tavalla todistaa, että osaan ainakin vähän ruotsia. Olinhan minä lukenut ruotsia keskikoulussa ja minulla oli myös mahdollisuus lukea ruotsia vapaaehtoisesti seminaarissa, mutta yhden lukukauden jälkeen halusin lopettaa ruotsin kielen opiskelun. Minähän olin kiinnostunut musiikista ja urheilusta. Menin ruotsin kielen lehtorin luokse ja sanoin:

”En tule koskaan tarvitsemaan ruotsin kieltä”.

Nyt neljän vuoden jälkeen minun oli mentävä takaisin saman lehtorin luokse. Kerroin hänelle mitä oli tapahtunut ja että aion hakea opettajan virkaa Ruotsissa.

”Olisitteko ystävällinen ja kirjoittaisitte todistuksen, että osaan jonkin verran ruotsia....ainakin vähän.”

Hän pyysi minua tekemään ruotsin kielen testin. Aj, jai, jai,... niin paljon punaisia virhemerkkejä ja huomautuksia olen harvoin nähnyt. Lehtori kirjoitti, että minulla oli jonkinlaiset taidot ruotsin kielessä. Sitten hän sanoi:

”Anna-Maija, älä sano koskaan, ei koskaan!” (onneksi minun ei koskaan tarvinnut näyttää sitä todistusta kenellekään!).

Kesäkuun alussa muutin Upsalaan, v.1971. Menin heti ruotsin kielen kurssille, jonka Kursverksamhet järjesti maahanmuuttajille. Parin viikon kuluttua sain opettajan viran Gimosta, joka silloin kuului Olandin kuntaan.

Muutamia viikkoja myöhemmin minut lähetettiin kurssille, jolla muista maista tulleet opettajat saivat tutustua ruotsalaisen koulun toimintaan sekä voimassa olevaan opetussuunnitelmaan Lgr-69. Tässä opetussuunnitelmassa annettiin ohjeet kuinka suomenkielisiä lapsia piti opettaa.

Minä olin Olannin/Östhammarin kunnan ensimmäinen suomenkielinen opettaja v.1971. Noin 20-vuoden ajan opetin suomen

kielellä oppilaita ns. opinnohjausta eri aineissa sekä suomen kieltä äidinkielenä. En ollut valmis siihen, että opettaisin ruotsiksi ruotsalaisia oppilaita. Tosin minulla oli pätevyys opettaa kaikkia aineita ja erityisesti musiikkia ruotsin kielellä. Koulussamme tuli tarve pätevistä musiikin opettajasta ja minulle tarjottiin sellaista virkaa, jossa luokanopettaja oli mukana tunneilla ja musiikin opettaja musisoi. Mielestäni tämä oli minulle sopiva mahdollisuus aloittaa opetusta ruotsin kielellä, joten otin vastaan viran.

Muutamien vuosien kuluttua sain opettaa musiikkia kaikilla luokilla meidän rehtorialueella, ala-asteesta yläasteeseen. Oppilaat kutsuivat minua ”Muumimammaksi”. Minusta se oli vain hauskaa.

En ole milloinkaan unohtanut suomen kieltä. Kaikkina vuosina olen aktiivisesti ollut mukana suomalaisessa kulttuurityössä. Se kuuluu minun suomalaiseen identiteettiini.

Olen ylpeä molemmista maista. Olen edustanut Suomea urheilukilpailuissa Ruotsia vastaan, pöytätenniksessä sekä hiihtokilpailuissa. Olen edustanut Ruotsia ulkomailla ja kantanut Ruotsin lippua kulkueissa.

Olen tosi iloinen siitä, että lapseni ja lapsenlapseni rakastavat saunomista, syövät mielellään karjalanpiirakoita, suomalaista makkaraa ja lanttulaatikkoa. Lapseni osaavat suomea ja lapsenlapseni kutsuvat minua ”Mummiksi”.

Vieraillessani Suomessa sukulaisteni ja ystäväni luona, kerron mielelläni elämästä Ruotsissa. Ruotsissa taas olen ylpeä Suomesta ja kerron mielelläni kuinka Suomessa ollaan ja eletään.

Tunnen olevani etuoikeutettu, koska saan nauttia kahden maan kulttuurista.

”Ma Pohjolassa tahdon elää, kuolla.”

”Ja, jag vill leva jag vill dö i Norden!”

Matka Ruotsiin 31/6 1965

Anne Aspholm

Äiti Aino, sisar Raija, hänen miehensä Tage, heidän poikansa Leif ja minä Anne, lähdimme Jämsänkoskelta Raijan VW kuplalla. Jäljelle jäivät isä Hannes ja veli Henri.

Raijan perhe oli tullut Kiurunasta, missä he asuivat, hakemaan äidin ja minut. Tarkoitus oli, että me hankimme työn ja asunnon meille kaikille.

Äidin työ ison isännöitsijäperheen (kahdeksan henkeä) taloudenhoitajana oli raskasta. Töitä oli kehnonlaisesti paperitehdaspaikkakunnalla, eivätkä ne työt houkuttelleet. Henri oli sopivasti lopettanut koulunsa, joten aika muuttoonkin oli sopiva.

Oli vain yksi erityinen ongelma: isä! Hän oli syntynyt Jämsänkoskella ja ollut paperitehtaalla töissä 42 vuotta. Hän sanoi:

”Ei hän voi lähteä toiseen maahan ilman asuntoa ja työpaikkaa kuin mikäkin sortin sakki.”

Äiti sanoi:

”Olen Karjalan evakkona joutunut muuttamaan niin monta kertaa, että tiedän, kun on aika lähteä ja se on nyt.”

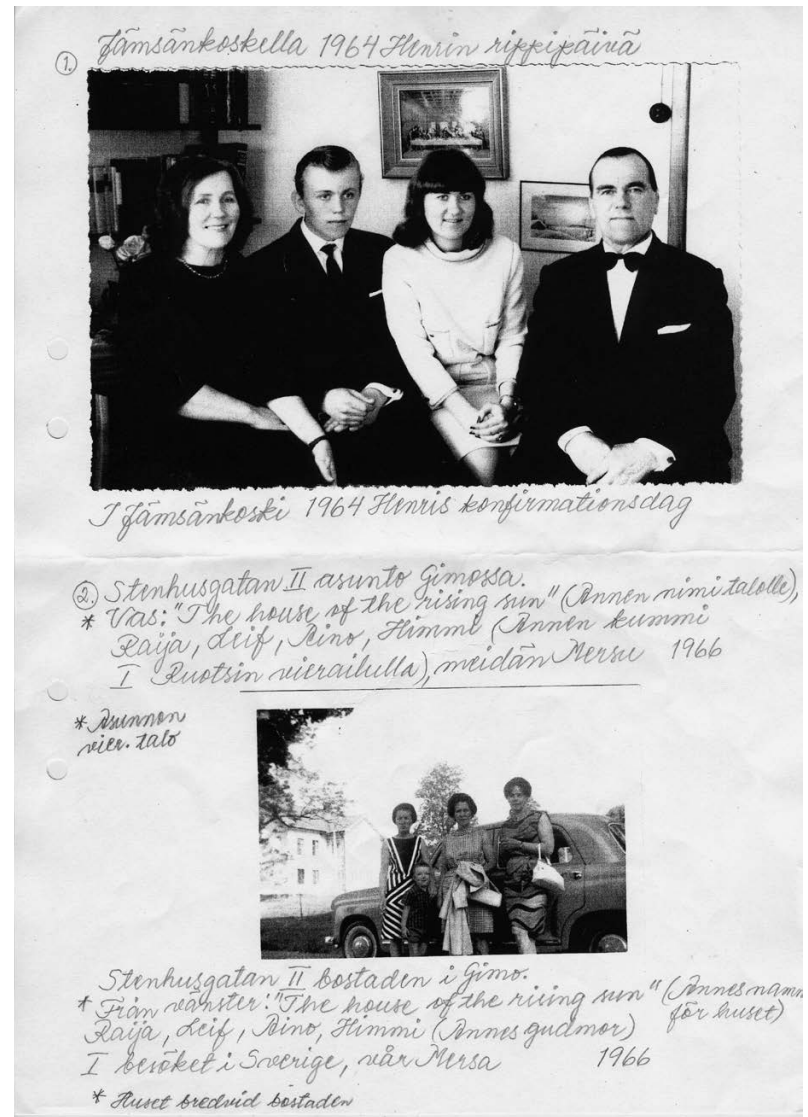
Isä sanoi:

”Jos lähdette, niin tulette kyllä takaisin kolmen kuukauden kullutta.”

Tulimme Naantalista ”Nordia”-laivalla Kappelskäriin. Sieltä seurasimme loputonta tietä ja loputtomia kirkkoja. Ajattelin, että ruotsalaisten täytyy olla tosiuskonnollinen kansa, kun on näin paljon kirkkoja.

Vilkutan bändin pojille, Gimo 1965.
Jag vinkar till popkillarna!

Tulimme pieneen, söpöön paikkaan, jossa maantien vasemmalla puolella oli kirkko ja oikealla kyltti: Gimo. Olen koko ikäni rakastanut sanoja ja nimiä, joten sanoin: ”Ompa hieno nimi! Täällä haluan asua.” Toiset halusivat kuitenkin ajaa Uppsalaan, joka oli ihastuttavan kaunis kaupunki, jossa olisi hieno käydyä vierailulla.

Kolmen päivän jälkeen totesimme kaikki, että nyt ajamme takaisin tutustumaan siihen Gimoon. Ajoimme ympäri Gimoa ja ihailimme kaunista seutua. Tulimme järven rannalle ja Tage sanoi:

”Ompa sopiva paikka teltallemme!”

Niinpä se pystytettiin ja tuli aika nukkua. Vaan kukaan ei nukkunut silmällistäkään. Olimme valinneet vuosisadan ainoan heinäkuun hallayön! Kello 24.05, Tage lähetettiin tähyttämään yösiijaa. Hän tuli takaisin 24.30 ja sanoi, että selvä juttu. Sortin sakki pääsi erään perheen olohuoneeseen yöksi. Tage oli koputtanut ensimmäisen talon oveen ja esittänyt asian. Vastaus oli: ”Tietysti voitte tulla” Onnistuisikohan vuonna 2021?

Seuraavana päivänä menimme työnvälitykseen, jossa virkailija sanoi, että voi olla vähän vaikeata löytää töitä, kun suomalaiset eivät pysy aloillaan. Voisimme kuitenkin yrittää. Tage pääsi kaljatehtaalle ajamaan tuotepulloja. Äiti ja minä pääsimme Öregrundiin Hasselbackeniin tiskaamaan. Raija jäi kotiin kolmivuotiaan kanssa. Ensimmäinen asunto Gimossa oli kaljatehtaan yläkerrassa.

Näytelmä, joka esitettiin vastapäätä olevan Kansantalon pihalla joka lauantai-ilta, oli yhtä mielenkiintoinen neljännen kerroksen ikkunasta katsoen kuin itse mukana ollessa. Henri tuli kuukauden kuluttua ja sai heti työn Sandvikin tehtaalla.

Kesti kaksi vuotta ennenkuin isän oli pakko myöntää, että sortin sakki jäi Ruotsiin. Omakätisesti rakennettu talo myytiin ja hän muutti perässä. Myös isä sai heti työn, Rockwoolin tehtaalta. Siihen aikaan Gimossa asui minun tietääkseni kaksi suomalaista perhettä ja tietysti oli Toinin ihana kahvila. Jokohan 56 vuotta riittäisi työvälityksen virkailijalle?

Henrin tulo Ruotsiin

Henri oli täyttänyt 16 vuotta elokuun puolivälissä Suomessa. Raijan mies lähti hakemaan häntä tänne Ruotsiin. He saapuivat Gimoon myöhään illalla, joten oli täysin pimeää ja ensimmäiseksi kokemukseksi jäi asunto kaljatehtaan yläkerrassa.

Maanantaiaamuna heti hän sai mennä Tagen mukana limsa-/kalja-auton myyntikierrokselle. Kun perjantai tuli, he menivät NCC:n

rakennuksille, joka rakensi uutta Sandvikin tehdasta Gimoon. Siellä sanottiin, että tule maanantaina uudestaan, koska silloin on paikalla enemmän ihmisiä.

Tage sanoi Henrille, että mennään vielä kysymään Sandvikin tehtaalta. Henri sai aloittaa siellä heti maanantaina. Heti ensimmäisenä päivänä työtoverit tulivat puhumaan ja näyttivät paljon käsillä, koska muuta yhteistä kieltä ei ollut. Vastaanotto oli hyvä, mutta hän ihmetteli kovasti mitä he yrittivät selittää. Myöhemmin selvisi, että he kertoivat Nuuttipukeista. Henri on ollut työssä tehtaalla 15 eri työosastolla. Hän on myös toiminut työsuojeluvaltuutettuna 15 vuotta. Henri oli Sandvikilla 49 vuotta.

Nuuttipukkimuseo/Knutmassomuseet

Resan till Sverige

Anne Aspholm

Mamma Aino, syster Raija, hennes man Tage, deras son Leif och jag, Anne, åkte från Jämsänkoski i Raijas VW bubbla. Kvar blev pappa Hannes och bror Henri. Raijas familj hade kommit från Kiruna, där de bodde, för att hämta mamma och mig. Meningen var, att vi skaffar arbete och bostad åt oss alla.

Mammas arbete hos en stor disponentfamilj (8 pers.) som hushållerska var tungt. Det fanns dåligt med arbete på pappersbruksorten och de arbetena var inte lockande. Henri hade passande avslutat sin skolgång och tiden för flytten var också passande. Det var bara ett speciellt problem: pappa! Han var född i Jämsänkoski och hade arbetat på pappersbruket i 42 år. Han sade:

”Man kan inte flytta till ett annat land utan bostad och arbete som ett löst pack.”

Mamma sade: ”Jag som är karelsk flykting, har behövt flytta så många gånger att jag vet när det är dags och det är nu.”

Pappa sade: ”Om ni flyttar, så kommer ni tillbaka inom tre månader.”

Vi kom från Nådendal med ”Nordia”-båten till Kapellskär. Därifrån följde vi en ändlös väg och otaliga kyrkor. Jag tänkte, att svenskarna måste vara ett sant religiöst folk när det finns så här många kyrkor.

Vi kom till ett litet, sött ställe, där på vägens vänstra sida var en kyrka och på högra en skylt: *Gimo*. Hela mitt liv har jag älskat ord och namn, så jag sade: ”Vilket fint namn! Här vill jag bo.”

De andra ville dock åka till Uppsala, som var en förtjusande vacker stad, där det skulle var fint att vara på besök. Efter tre dagar konstaterade vi alla att nu åker vi tillbaka för att bekanta oss med det där Gimo.

Vi åkte runt i Gimo och beundrade det vackra stället. Vi kom till en sjöstrand och Tage sade: ”Vilken passande plats för vårt tält!”

Det sattes upp och så skulle vi sova. Fast ingen sov en blund. Vi

hade valt århundradets enda julifrostnatt. Klockan 24:05 skickades Tage för att leta efter nattlogi. Han kom tillbaka kl 24:30 och sade att saken är klar.

”Det lösapacket” fick övernatta i en familjs vardagsrum. Tage hade knackat på första husets dörr och förklarat situationen. Svaret var: ”Naturligtvis får ni komma!” Skulle detta lyckas år 2021?

Nästa dag gick vi till arbetsförmedlingen, där tjänstemannen sade, att det kan vara lite svårt att hitta arbete därför att finländare stannar inte kvar så länge på en plats. Vi kunde dock försöka.

Tage fick börja på bryggeriet och köra ut deras produkter. Mamma och jag fick börja i disken på Hasselbacken i Öregrund. Raija stannade hemma med 3-åringen. Den första bostaden i Gimo var på bryggeriets övervåning. Föreställningen, som utspelades mittemot dåvarande Folkets Hus gård varje lördagkväll, var lika intressant från fjärde våningens fönster som om man var närvarande.

Henri kom efter tre månader och fick genast arbete i Sandviksfabriken.

Det tog två år innan pappa var tvungen att erkänna att ”det lösapacket” stannade i Sverige. Det egenhändigt byggda huset såldes och han flyttade efter. Också pappa fick genast arbete på Rockwool fabriken.

På den tiden bodde, mig veterligt, två finska familjer i Gimo och så klart fanns Toinis’ härliga kafé.

Skulle 56 år räcka för arbetsförmedlingens tjänsteman?

Henris ankomst till Sverige

Henri hade fyllt 16 år i mitten av augusti i Finland. Raijas man åkte dit för att hämta honom hit. De anlände till Gimo sent på kvällen och det var bekmörkt, så första intrycket var bryggeribostadens övervåning.

Genast på måndagsmorgon fick han följa med Tage på drickabilens säljrunda. När fredagen kom, gick de till NCC:s bygge, som byggde den nya Sandvik fabriken i Gimo. Där sade man att kom tillbaka på måndag, för då finns det mer personal här.

Tage sade till Henri, att vi går och frågar på Sandviks fabriken också. Henri fick börja där direkt på måndag. Genast på första dagen kom arbetskamraterna för att prata och visade mycket med händerna, för något annat gemensamt språk fanns inte. Mottagandet var bra, men han undrade mycket vad det var de försökte förklara. Senare visade det sig att de berättade om Knutmasso. Henri har arbetat på 15 olika avdelningar i fabriken. Han har även jobbat som skyddsombud under 15 år. Henri arbetade 49 år på Sandvik.

Foto: Sandvik Coromant

Sandvik Coromant Gimoverken

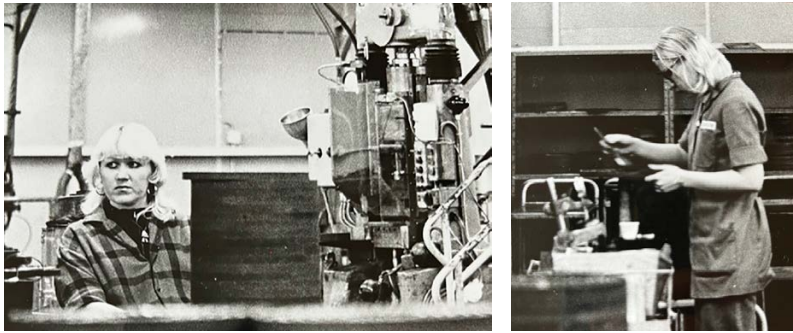
Sammanställning av Anna-Maija Högström, vapaasti suomentanut Elina Friberg.

Sandvik aloitti toimintansa Gimossa vuonna 1951. Työläisiä alettiin rekrytöidä muistakin maista mm Suomesta työvoimatarpeen täyttämiseksi. Sandvikistä on vuosien kuluessa tullut tärkeä työpaikka suomalaisille.

Muutammat ovat kertoneet hakeneensa töitä aamupäivällä ja he saattoivat saada aloittaa saman päivän iltavuorossa. Suomalaisia työntekijöitä kehoitettiin kertomaan ystävilleen ja sukulaisilleen Suomessa, että Sandvikiltä Gimon tehtaalta oli mahdollisuus saada töitä. Suomalaiset olivat hyvin pidettyjä ja huolellisia työntekijöitä. Heille järjestettiin myös 240 h ruotsinkielen opetusta työaikana.

Sandvik startade sin verksamhet i Gimo 1951. För att klara av arbetskraftsbehovet, började man rekrytera arbetare från andra länder bl.a. från Finland. Sandvik har under åren utvecklats till en viktig arbetsplats för finländare.

Några har berättat att när de sökte jobb på förmiddagen, så kunde de få börja arbeta samma dag på eftermiddagen. Finska arbetare uppmuntrades att tala om för vänner och släktingar i Finland, att det fanns möjlighet till jobb på Sandvik Gimoverken. Finländare var mycket uppskattade och noggranna arbetare. De fick 240 h undervisning i svenska på arbetstid.

Anne ja Tuula Aspholmin perheestä.
Anne och Tuula från familjen Aspholm.

Muutamia naistyöntekijöitä

Aspholmin perheestä sekä Anne että Tuula tekivät töitä ”pressningillä Sandvikin sydämessä”. Anne oli jopa ensimmäinen nainen uudella tehtaalla v. 1966. Tuula on ollut töissä koko ajan samalla osastolla ja hänelle kertyi työvuosia 46.

Kaisu Eloranta ja Lyyli Virtanen valittiin 1. kesäkuuta 1976 ensimmäisiksi naisiesimiehiksi Gimon tehtaalla. Kaisu vastasi sorvien terien loppu- ja mittatarkastuksesta. Nyt aloitetaan tilastolliset valvonnat (ennen tehtiin 100% tarkastus). Lyyli vastasi terien leimamisesta ja nimilapuista.

Kvinnliga arbetare

Både Anne och Tuula från familjen Aspholm jobbade på ”pressning i hjärtat av Sandvik”. Anne var till och med den första kvinnan på den nya fabriken år 1966. Tuula jobbade hela tiden inom en och samma avdelning under 46 arbetsår.

Den 1 juni 1976 blir Kaisu Eloranta och Lyyli Virtanen utsedda till Gimoverkens första kvinnliga förmän. Kaisu med ansvar för slutavsyning och måttkontroll på svarvarskär. Nu börjar man med statistisk kontroll (tidigare gjordes 100% kontroll). Lyyli ansvarade för etsning, d.v.s. märkning av skären och etikettering.

Sisäkuva tehtaalta. Interiör från fabriken.

Mylly: siellä on mm. Sandvikin museo, luentosali ja Nuuttipukkimuseo.

Kvarnen: här finns bl.a. Sandviks museum, föreläsningssal och Knutmuseum.

Bruksgatan.

När Salla flyttade till Sverige

Antti Lahti

Jag heter Antti Johannes Lahti och är född den 16 november 1939. Platsen jag föddes på hette Salla. En plats som i fredsuppgörelsen tvångsöverlämnades till dåvarande Sovjetunionen. Halva Salla tömdes. Nu pratar vi, som bodde där, om Vanha Salla, Gamla Salla fortfarande.

När jag var tre veckor gammal blev vi evakuerade p.g.a. att röda armén anföll Finland. Det blev fler evakueringar och fler platser, bla Burträsk, Västerbotten, Sverige.

Efter många turer under Vinterkriget, Fortsättningskriget och Lapplandskriget fick vi ett nytt hem. Vi satte bo i Lätjärvi, i Mälävaara bosättningsområde i det kvarvarande Salla. Huset låg mitt i skogen. 300 m till närmaste granne. Sedan 2 km till näst närmaste. Det blev mitt barndomshem.

Sedan gick jag i folkskolan, fortsättningskolan och kursen för bilmekaniker, en utbildning för arbetslösa ungdomar. Lärde mycket om bilar men blev aldrig bilmekaniker. Sedan följde olika ströjobb innan lumpen.

Under värnplikten träffade jag en trevlig och söt flicka, Sanni och vi blev ett par, ett förhållande som håller än idag, efter över 60 år.

Sedan flyttade Sanni till Salla. Vårt liv i Salla innehöll arbete, fritidssysselsättningar och samvaro med släktingar och vänner. Vi bodde i en vindslägenhet. Kök och rum. Sanni hade fått anställning hos Sallan Vaate (kläder). Hon blev lite förvånad när var och varannan kund sade sig vara släkt med henne. Jag hade tydligen en bred och vid släkt.

I pappas stövlar framför ryssens stuga. Isän saappaissa ryssä mokin edessä.

Jag hade arbete jag med. Fick bli hjälpman på lastbil. Snart var jag dock chaufför. Körde timmer och massaved. Därefter blev det hjul-lastare varefter jag fick anställning vid ett sågverk. Varierande arbetsuppgifter. Sista tiden där körde jag timmer samt sågade trävaror till byggen, främst i Tornedalen. Fritiden innehöll fiske, bärplockning samt volleyboll. På hösten även jakt. Jordbruksmässan i Salla var en stor händelse. Där hjälpte vi till som volontärer. Tiden flög som på vingar och vi trivdes.

Vårt första barn, en pojke Juha, föddes 1962. Hemarbetet tog sin tid. Inga bekvämligheter. Kläderna tvättade vi för hand i gårdens ladugårdskök och kokade dem i den stora murgrytan. Jag hann nog tvätta åtskilliga tygblöjor och andra kläder.

Vatten och ved bars upp och slasken och askan samma väg ner. God sämja rådde med husfolket och grannsämjan var varm.

Sedan blev det flytt till Sverige på hösten 1964. Varför flyttade vi? Fanns fler orsaker och skäl. Jag ska ta det från början.

När vi såg sallasvenskar när de kom på semestern så smög sig tanken att om vi också. Vi hade båda arbeten så det var inte arbetslösheten som påkallade flytten. Numera kan jag nog säga att det finska samhället var i viss mån njuggt. Erfarenhet som vittne i rätten var verkligen skakande. Några poliser handlade efter godtycke, fast de flesta var justa. Vi hörde om händelser som inte var så smickrande för polisen. En gång så hjälpte jag en polis att söka efter en försvunnen person. Den här polisens uppförande lämnade mycket att önska. Människorna i allmänhet var vänliga och hjälpsamma.

Avgörande i något avseende var när Sannis kusin, Regina tillsammans med sambon Olle kom till oss under deras semester 1964. Olle berättade (Regina tolkade) att han hade behov av skogsarbetare och erbjudit mej arbete. Han var "skogstekniker".

Vi bestämde oss för att flytta. Mitt i semestern gick vi till våra respektive arbetsgivare och sade upp oss. Dessutom hade vår hyresvärd sagt upp vår vindskammarlägenhet.

Vi blev del av de tusentals sällabor som lämnade Salla. Salla är alltså den kommunen i Finland som haft störst utflyttning. Om detta kan man läsa i boken Göteborg, Sallan suurin kylä (Sallas största by) av Hanna Snellman.

En bekant från Gamla Salla, Aira och hennes svenske man Martin bjöd mej på resan till Luleå där min syster Eeva bodde. Därifrån mot Härnösand per buss. Regina och Olle mötte mig i Härnösand och körde mig vidare till Gussjöbygden 2 mil västerut. Där var en lägenhet bokad åt oss, rum och kök. Nästa vardag hittade jag mig nånstans i Gussjöbygdskogarna med röjsåg i handen.

Sanni och 2-åriga Juha blev så länge kvar i Lätjärvi, mitt barndomshem och fick hjälp med resan till Luleå av min systers Eevas svåger Torgny. Släktingar hjälpte oss även i fortsättningen. Sannis moster Seidi bodde i trakterna av Härnösand och hennes man Verner erbjöd skjuts. Bör nämnas att Seidi och Verner var föräldrar till Regina. De var alltså finlandssvenskar. Färden företogs i en jättestor amerikanare och farten översteg aldrig 40 km/timmen. Det lilla möblemanget lastades på tåget av min bror Erkki och vi tog emot detta i Härnösand.

Vi bosatte oss på en plats som verkligen kan kallas för bygemenskap. De första orden vi lärde på svenska var "kom och drick kaffe". Där fikades det inte, i alla fall inte då. Vi blev integrerade på en gång. Efter bara två veckor fick vi erfara svensk kultur, nämligen surströmmingsskiva. Den hade ordnats i tvättstugan som tillhörde fastigheten där vi bodde. Hustrun och jag tyckte om denna svenska delikatess omedelbart. Kan bero på att vi var vana sen barnsben att äta kokt saltad fisk som ofta hade en sur smak under den varma årstiden. Som måltidsdricka dög Fanta eller sockerdricka bra. Bara farbror Henning hade en liten *Renat* som han tog små supar av.

Sanni var hemma med Juha och hjälpte grannarna med ett och annat. Jag röjde i skogen och kvällarna lekte vi ofta med barn i omgivningen. Ett effektivt sätt att lära sig språk! Ute på gården fanns

*Mycket snö på Lätjärvi vid påsk.
Paljon lunta Lätjärvellä pääsiäisenä.*

det också en bastu som vi använde frekvent. Det fanns ingen dusch så vatten fick bäras till bastun. Men, redan i Finland bar vi alltid vattnet till bastun.

Hyggesröjningen byttes sedan mot riktigt skogsarbete. SCA, Svensk Cellulosa AB hade ett sätt att avverka skog så att hela stammar kördes fram till en plats som kallades för avlägg. Min uppgift blev att kapa stammarna med motorsåg till lämpliga längder. Mättingsman Gerhard märkte upp ställen där kapningen skulle ske. På våren öppnades också möjligheten för min hustru till arbete i form av skogsplantering.

Tiden gick. Jag fortsatte i skogen och Sanni och Juha höll sig hemma men aldrig sysslösa för alltid fanns det något att göra i omgivningen. På fritiden fiskade vi, plockade bär och svamp. Sedan vi skaffat bil kom vi iväg lättare till fiskevatten och bärskogen. Det blev också lättare att besöka släktingar och vänner. Resor till affärerna till Härnösand lika så. Först hade vi åkt buss dit. Hittade också en övergiven båt som jag fick ta och jag gjorde i ordning den. Den blev till stor nytta på fritiden. Vi hade också möjlighet att låna bolagets stuga som hade en bastu vid stranden.

Hände också att Gerhard, som jag nämnde tidigare, erbjöd mej möjlighet att följa med på körövningar med Härnösands manskör. Jag blev antagen och sjöng med dom en hel vintersäsong.

Sedan hände det att en intagen hade rymt från ett ungdomsvårds- hem i närheten. Polisen kom till oss och frågade om iakttagelser. Jag hade just kommit från isfiske och hade undrat över skospår på isen. Följde med polisen, hittade spåren, följde dem och de slutade vid vägen som gick genom byn. Det var bara ringa dit en polispatrull som sedan hittade rymlingen när han satt i bussen.

När midsommar närmade sig fick vi besök av "byhövdingen" Rune. Han berättade att bygden hade tradition att ordna midsommarfirande vid festplatsen Noret. Nu behövdes det frivilliga. Sanni och jag anmälde oss direkt. Grannfrun Dagny såg efter Juha och vi hjälpte till vid festen. Sanni och andra damer kokade kaffe och serverade. Min uppgift blev att vakta vid stängslet som omgärdade platsen så inga smet in utan biljett. En trevlig händelse var när en flicka för-

sökte kliva över stängslet och fastnade med sina byxor i taggtråden. Hon kom inte loss utan jag fick hjälpa henne. Vi skrattade båda två medan vi höll på att ta loss henne och hon fick vända tillbaka utan att komma in.

På vårvintern kom det fler skogshuggare från Mellersta Finland. Då fick jag tolka emellanåt. De var hårt arbetande män men glada i spriten. En gång lovade jag skjutsa ett par stycken till barackerna i Rensjön som låg 3 mil från oss. De skulle träffa släktingar och kompisar som arbetade där. Resan dit gick bra, men på hemvägen råkade de i luven på varandra i baksätet och började slåss. Var tvungen att sära på dom ett par gånger.

Avverkning och plantering fortsatte. Sen blev det ändring. Då skulle var och en skaffa motorsåg och börja hugga i skogen. Det blev inte ett långvarigt arbete för oss. Det blev tidernas snö vinter och det blev omöjligt att arbeta. Vi frågade arbetsledningen om lösning för situationen. Svaret blev:

”Skotta och fortsätt och hugga.” Läget var hopplöst.

Någon utav oss finska skogshuggare kände någon kompis som bodde i Uppsalatrakten. Jag tog initiativ och föreslog att vi kunde resa dit och ta reda på arbetsmöjligheterna. Förhoppningsvis också mindre snö. Vi var 5 karlar som trängde in oss i vår bil en tidig morgon i mellandagarna och vi var framme i Almunge två mil öster om Uppsala på kvällen. Vi blev mottagna hos den tidigare nämnda kompiserna och fick även sova över där. På morgonen for vi till Holmensbolagets kontor och de lovade oss alla arbete och bostad.

Själva flytten ordnades så att någon kände en kompis som körde en långtradare på Norrland och ofta fick köra tom tillbaka så var det en bra anledning att erbjuda ett fördelaktigt pris på flyttransporten. Fem familjers bohag i en stor långtradare. Det gick bra utom att chauffören tvekade lite eftersom husen som skulle bli våra nya hem låg utefter smala och krokiga vägar. Allt gick dock utan missöden.

Det var den 8 januari 1967 när vi flyttade till vårt nya hem i en av byggnaderna vid Hagby gård. Tre rum och kök som var betydligt större än ettan i Gussjöbygden. Där vi dock hade fått flytta in i en tvårumslägenhet under en kortare tid på slutet. I Hagby var det mo-

derna bekvämligheter och t o m två äppelträd i den gemensamma trädgården. Arrendatorn Stig var trevlig och hjälpsam. I gårdens huvudbyggnad hade ett pensionat sin verksamhet som leddes av fru Örnehed. Sanni fick arbete där senare. Fru Örnehed hade bra omsorg om sina gäster, som jag uppfattade, kom från ”bättre kretsar”. Hon anordnade ett samkväm med mat och dans dit vi finländska bekanta i Sannis närhet också blev inbjudna. Där fick vi, finska karlar, förutom våra respektive bjuda upp de kvinnliga pensionatsgästerna. Vi fick uppskattning för vår insats.

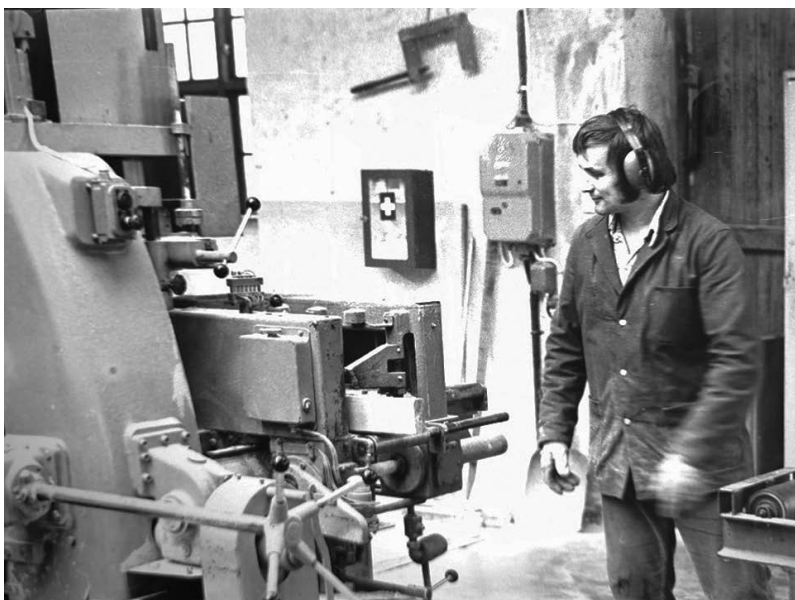
Pensionatet fick senare nya ägare, nämligen Elisabeth och Hans Eriksson. Och så, en sommar, när vi återvände från vår semester i Finland, såg vi bara ruinen efter den så ståtliga huvudbyggnaden, Hagby Herrgård. Den hade brunnit ner. Ingen person hade dock kommit till skada. I och med det var även pensionatets saga all.

Vi fick vår andra son, Veli-Pekka den 10 mars 1967. Jag fick vara med vid nedkomsten. En ny tid rädde.

Jag arbetade hos Holmens till året 1969. Efter ett par försök på andra håll blev jag anställd hos Uppsala Universitets skogsförvaltning. Efter stora stormskador i Västra Götaland blev det vindfällena nära Borås på ett ställe som hette Gällstad. Det lockade, eftersom det betydde större förtjänster. Där sågade jag mej i handen. Då hade jag hunnit jobba där bara ett par, tre månader. Jag fördes i ambulans till Borås lasarett där en dansk kirurg opererade handen. Mitt i operationen kallades kirurgen akut till ett knivoffer som höll på förblöda. Efter en bra stund kom kirurgen tillbaka och berättade att både offret och gärningsmannen var landsmän till mig. Bedövningen hade slutat verka och kirurgen tvekade att ge mer, så jag sa att det går bra att sy ihop såren utan bedövning.

Efter olyckan kändes det att motorsågen var inte riktigt mitt verktyg så jag sökte mig till Lännasågen i trakten. Då blev det Holmens igen. Jag hade arbetat i skogen i 8 år.

Jobbet vid sågverket var tungt i början. Att vara hjälpsägare var inte det lättaste jobbet. Timmersortering var lite bättre. Efterhand kom jag till lättare jobb som att köra barkmaskin, bandsåg, att skar-

Antti Lahti i arbete vid Länna sågverk. Antti Lahti töissä Lännan sahalla.

va och limma plankor och sist till prefab där jag satte ihop element till jordbruksbyggnader.

Lönerna och arbetsförhållandena vid sågen var inte de bästa, så många var missnöjda. Vi diskuterade ofta förhållandena och lönen och vi var förundrade över varför facket, träklubben inget gjorde. På initiativ av Asko Laakso, reparatör vid sågen började vi finska arbetare agera. På nästa årsmöte med klubben valdes det en ny klubbstyrelse. Asko blev ordförande, Seppo Nurisalo kassör och undertecknad studieansvarig. Under Askos ledning satte vi i gång och det blev förbättringar både på lönen och arbetsförhållandena ganska snart.

Vi ordnade studiecirklar, resor, motionsaktiviteter och andra verksamheter som delvis fyllde fritiden.

Studieverksamheten ordnades, så klart genom ABF. Vi ordnade en studielokal och litet kontor i samma hus där vi bodde.

Vi hade alltså flyttat till Länna tidigare. Jag var samtidigt studieansvarig för träfackavdelningen i Uppsala län. Det förde med

sig besök hos medlemmarna på olika arbetsplatser med tanke att anordna studiecirklar. Fick också i uppdrag av ABF att genomföra uppsökande verksamhet i ett förortsområde till Uppsala i syfte att starta studier. Där mötte jag ett antal landsmän som inte hade en bra livssituation. Det gjorde mig deprimerad.

Min hustru och jag hade så klart anslutit oss till Uppsala Finska Förening.

Jag får inte heller glömma bort min hustru, Sanni. Första jobbet för henne var "hemsyster", som det hette då i dåvarande Almunge kommun. Hon hjälpte till som tolk vid läkarmottagnings- och sjukhusbesök. Sista tiden under vår vistelse i Länna arbetade hon vid Thuns fabrik i Faringe där hon rev avlagda, insamlade kläder som blev maskintrasor. Hon trivdes bra där, inte minst för att hon fick köpa kläder till kilopris. Trots att kläderna var avlagda så fanns det många som var som nya och trendiga. Hon presenterade sig, vid vissa tillfällen, som "lumpriverska Lahti".

Träfackets avd 36 skickade mig sedan till LO:s 6-veckorskurs och den följdes av LO:s 3-månaders fortsättningskurs. Den avslutades med internationell kurs på La Brevier, gemensam kursplats för nordiska fackföreningar. Den låg nära Paris.

Jag fick fler uppdrag inom ABF. Bl a som utbildare av cirkelledare.

Sedan kom, i början av sommaren 1977 en inbjudan från ABF Nordöstra Uppland (senare ABF Östhammar) om en tjänst. Tjänsten var delad mellan ABF och Östhammars soc dem arbetarekommun.

Måste nog berätta, innan jag fortsätter, att ungdomarna i Länna klagade över att det hände ingenting i Länna. När vi frågade vad som saknades så blev svaret "disco". Då ordnade vi disco och vi finländare var aktivt med att anordna detta. Discot drog mest svenska ungdomar som visade tacksamhet mot oss.

Vi hade annan kulturverksamhet också. T o m besök av Saarijärvi-spelmän. De uppträdde både i Uppsala och Länna.

Olavi Poutiainen var finskspråkig reporter på Upplandsradion och han bandade musiken av Saarijärvi-spelmän för radion. Då fick hela länet lyssna på deras musik. Min kusins Tellervos man, Otto Nyström var organisatör och musikanter. Så nästa gång han besökte

oss, kom i land från färjan och fick höra “nu uppträder Saarijärvis spelmän”. Det var en överraskning för honom.

Vi var också ett antal finnar som hade anslutit oss till den lokala soc dem föreningen. Där började det hända saker också. Slumrande föreningen fick en nystart. Det var allmänna val 1976 och på listorna fanns det tre stycken kandidater med finsk bakgrund. Detta både i kommunvalet och landstingsvalet. Vi blev valda också. Ibland har jag hört att det är svårt att komma med i politiken för dem med finländsk bakgrund. Det stämde inte i Uppsala universitetsstad i alla fall. Vi hälsades varmt välkomna och peppades av uppsalakamraterna. Ibland kallade någon Almunge S-förening för Almunge finska förening.

Och så började jag mitt nya jobb i Gimo som alla vet tillhör Östhammars kommun. Det var i början av september 1977. Tjänsten var alltså delad mellan ABF Nordöstra Uppland, (som den hette då och byttes senare till ABF Östhammar) och Östhammars socialdemokratiska arbetarekommun. Det kändes utmanande eftersom jag saknade erfarenhet av kontorsarbete. Det visade sig att det gick bra. Kontoristerna på ABF hjälpte naturligtvis även mig.

Arbetet på ABF-sidan innebar att organisera de fackliga och politiska studierna samt dra i gång studier bland mina landsmän. På arbetarekommunen blev beskrivningen “att på uppdrag av styrelsen organisera det lokala socialdemokratiska arbetet”. Det kändes väl lite svårt att greppa till att börja med. Lite hum hade jag väl ändå och en del erfarenhet sen tidigare. Fick god hjälp av gamla partirävar och kolleger från andra håll i länet så jag kom i gång. Jag fick förbereda mötesverksamheten, kalla till möten och upprätta förslag till dagordning, vid behov skaffa medverkande “experter” till mötena. En viktig sak var att förbereda och genomföra informationen till väljarkåren. Viktigt var också att ha goda kontakter med grundorganisationerna och LO-facken lokalt. Och verksamheten kom i gång.

Så blev det dags för allmänna val och valarbete. Plötsligt var jag valansvarig. Jag organiserade valarbetet, införskaffade valmaterial, planerade olika valmöten och träffar, skrev förslag till ett lokalt soc

*Demonstration mot rasism, Gimo Torg.
Mielenosoitus rasismia vastaan Gimon torilla.*

dem valprogram och massa andra saker som tillhörde valarbetet. Vi beslöt att anordna en valupptakt. Vi hyrde Gimo Idrottsgård hissa de röda fanor med svenska flaggan i mitten naturligtvis. Musiken var ett måste. Till detta lejde vi Rockfolket med Leif “Burken” Björklund i spetsen samt den sverigefinska trubaduren Esa Niemitalo. Vi bjöd på helstekt gris med tillbehör. Valtalare var minister Svante Lundqvist.

Det höjdes en del ögonbryn när jag föreslog att vi skulle ta inträde på 50 kr för att täcka kostnaderna. Det godkändes dock av festkommittén. Det kom bra mycket över 1000 deltagare. Jag var nöjd fast jag har en benägenhet att vara lite osäker inför olika evenemang som jag ansvarat för. Mitt arbete hade tagit god fart och jag kände mig nöjd. Valet för vår del gick hyfsat. Vi blev överlägset största parti lokalt men fick ingen egen majoritet. Då blev det att regera tillsammans med Centern.

Mitt arbete ledde också till politiska förtroendeuppdrag, kommunfullmäktige och olika nämnder. Till slut valdes jag till ordförande i kulturnämnden. Var ordförande under 15 år. Var också ledamot i landstingets dito och dess musikkommitté. Av varje semester avdelades det en vecka till Östhammars musikvecka. Musikveckan var vida känd. Ett par valperioder var jag också nämndeman i Stockholms kammarrätt.

Många av mina landsmän här var också intresserade av politik och ville påverka. Problemet var att en del saknade tillräckliga språkkunskaper. Då föddes idén att vi skulle bilda en finskspråkig soc dem förening. Arbetarekommunen godkände förslaget och föreningen bildades. Som mest hade föreningen 120 medlemmar. Som resultat bl a fick kommunen en invandrarkonsulent tjänst på heltid.

Ett projekt om tågfarjelinje mellan Hargshamn och Nystad i Finland blev också verklighet. Följden blev att Östhammar och Nystad blev vänkommuner. Kontakterna var både kommunala och mellan socialdemokratiska partiorganisationer. Ibland blev det så att jag fick ansvar att leda våra delegationer. Men det jag alltid fick göra var att tolka och översätta vissa handlingar. Att tolka var en krävande uppgift. Ibland fick jag tolka hela tiden. I EU byts tolkarna ut efter några minuter. Tydligt lyckades jag bra eftersom det blev beröm en gång av Pertti Paasio, finska S-ledare och senare statsminister i Finland.

Det klart att jag måste berätta om min hustru Sanni och hennes verksamhet. Hon läste grundskolekurs på Komvux. Hon var skolvärd där hennes naturliga färdigheter möta barn kom till användning. När någon elev gick över styr tog hon ett moderligt famntag om eleven och höll fast greppet tills vederbörande hade lugnat ner sig (skulle det gå att använda denna metod i dagens skola?). Hon vikarierade för kokerskan på dagis under hennes sjukdom. Där blev hon populär bland barnen när hon grädde plättar mest varje dag. Till slut fick hon anställning vid Sandvik Coromant i Gimo där hon lödde borrar tills pensionering.

Arbetarrörelsens barnorganisation Unga Örnar lokalt fick ny fart när Sanni engagerade sig. Det blev total succé. Bara i Gimo fanns det ca 15 barngrupper plus alla grupper runt om i kommunen. Verk-

Många olika verksamheter inom Röda Korset, mannekänguppvisning på Gimo Torg. Punaisen Ristin monipuolista toimintaa, tässä mannekiiniesitys Gimon torilla.

samheten innehöll lek, pyssel, teater, folkdans, metallslöjd och annat som intresserar barnen. Grupper på finska fanns det också, bl a i finsk folkdans. Det ordnades också ett antal läger, både sommar och vinter. En gång åkte 57 unga örnar med ledare till Sauvo i Åbolands skärgård och höll läger med finska vänner. Verksamhetens kvalitet var så pass hög att t o m en aktiv centerpartist satte sina barn i verksamheten. Alltså var inte UÖ någon sosseskola som onda tungor påstod. Man lärde sig samarbete, solidaritet, respekt för varandra och vad människovärde betyder.

Vidare var min hustru, Sanni även inblandad i Röda Korset. När verksamheten utvecklades så startade man Kupan

Hon var en av dem som startade den. Som hjälp hade hon två kvinnor, en från Ecuador och en från Bolivia. Naturligtvis en hel del andra, svenska och finska. Verksamheten växte och Kupan blev en populär mötesplats inte minst bland finländare. Verksamheten går ut på att sälja, framför allt, kläder som skänks av allmänheten, samt kaffeservering. Där var Sanni verksam i 19 år. När hon "pensionerades" hedrades hon med en avskedsfest. Musiken hade ett finländskt tema med både dragspel och kantele. Hon hedrades med utmärkel-

ser och diplom. Tacktalet höll på att inte ta slut. Likaså de positiva adjektiven. Kupan lever i högsta hälsa fortfarande. Sanni och jag var också aktiva i hyresgästföreningen under tiden vi bodde i hyreshus. Vid sidan av detta hade vi också barn som var familjehemsplacerade hos oss. Vi har fortfarande kontakt med dem, efter årtionden.

Vi kan konstatera att, fast vi verkat bland svenskar så har vår finskhet alltid kommit fram. Jag har hållit tal vid olika möten och festligheter och ingen kan ta miste om min finska accent när jag talar. Har aldrig hört någon säga "den där finnen" och bemötandet från inhemsk befolkning har alltid varit korrekt. Samma gäller andra familjemedlemmar. Vi har fått uppleva att människorna här visar hänsyn, är öppna, förstående och hjälpsamma.

En enda sak har stört mig ibland och det är att svenskarna vet så lite om Finland, dess folk och ländernas gemensamma, månghundraåriga historia. "Ja, jag brukar åka på kryssning till Helsingfors ibland" kan beskriva deras inställning om jag överdriver lite.

Här har jag försökt, helt kort, berätta om flytten till och vårt leverne i Sverige. Naturligtvis finns det massor att berätta. Jag tackar ödmjukt för att ha fått delta i att samla våra invandrarminnen här i Östhammars kommun, vår hemkommun.

När jag summerar tiden för vår vistelse i Sverige kan jag säga att vi har upplevt den positiv i de allra flesta fall. Vi har fått så mycket av Sverige.

Våra barn och våra barnbarn har hittat sin plats i samhället. Hur finska vi är? Vi pratar finska i huvudsak, följer med de finska händelserna via tidningar, tv, radio och genom sociala medier. Så ring-er vi ofta till våra släktingar i Finland. Vi pratar svenska med våra barnbarn även om ett par av dem förstår lite finska.

Nu, dessa coronatider har de gemensamma träffarna uteblivit och vi längtar efter våra finska träffar med karaoke, grillaftnar, julbord osv. Det är alltid trevligt att träffas bland landsmän. Hoppas vi drar i gång igen fast rörelseförmågan har minskat.

Nu säger jag bra Sverige och tack för allt du gett oss. Dock, någonsans, i själens djupa vrår finns, på något sätt, en längtan till Gamla Salla.

Kun sallalaiset Ruottiin muutti

Antti Lahti

Olen syntynyt 16. marraskuuta 1939 "Vanhan Sallan" kirkonkyläsä, jota myös kutsuttiin Sallansuuksi, niinkuin enempi virallisessa käytössä. Sallastahan täytyi pakkoluovuttaa Neuvostoliitolle melkein puolet sen alueesta rauhanteossa.

Jo ollessani kolmen viikon vanha, 7. päivä joulukuuta jouduimme lähtemään evakkoon ja evakkomatkoja sekä evakkopaikkakuntia tuli sitten useita mm. Västerbottenin Burträskiin.

Asetuimme sitten asumaan Lätjäjärvelle, joka kuului Mälåvaaran asutusalueeseen, josta sitten tuli lapsuuden kotini. Tämä talo oli keskellä metsää ja järveä. Lähimpään naapuriin oli 300 m ja seuraavaan naapuriin 2 km. Olimme myös ilman tietä useita vuosia. Sähköt ja puhelinyhteydet puuttuivat. Tavarat kantaen ja veneellä järven yli kesäaikaan. Talvella liikkuminen ja kuljettaminen helpompaa. Kävin sitten kansakoulun, jatkokoulun ja suoritin kurssin autonasetajaksi. Tämä oli sellainen työllistämiskurssi nuorille. Oppihan siinä paljon autoista, vaikkei minusta autonasetajaa tullutkaan. Oli sitten pieniä "pätkätoita" silloin tällöin ennen armeijaan menoa. Asevelvollisuusaikana tapasin nätin ja kivan tytön, Sannin ja meistä tuli pari, suhde, joka nyt on jatkunut yli 60 vuotta.

Sitten Sanni muutti Sallaan. Yhteiselämämme Sallassa piti sisälään työntekoa, harrastuksia ja kanssakäymistä sukulaisten ja ystävien kanssa. Asuimme vinttikamariasunnossa, keittiö ja huone. Vaimo oli työssä Sallan-Vaatteessa. Erikoista oli se, että useat asiakkaat sanoivat olevansa sukua Sannille minun kauttani. Minulla oli eri töitä. Olin auton apumiehenä. Myös pääsin kuljettamaan pian sitä ja ajettiin tukkeja ja pinotavaraa. Sitten seurasi pyöräkuorman kuljettaminen, jonka jälkeen pääsin sahalle töihin. Vaihteleva työ. Viimeisen ajan sahalla ajoin sahan kuorma-autolla tukkeja ja kuljetin sahatavaraa etupäässä Tornionlaakson rakennustyömaille.

Vapaa-aika kului kalastellessa, marjastuksessa ja kesäisin pelattiin lentopalloa. Syksyisin kuljin myös metsällä. Sallan maatalous-

näyttely oli suuri tapahtuma. Siihen piti osallistua vapaaehtoisen työpanoksen avulla. Aika kului mukavasti ja viihdyimme. Ensimmäinen lapsi Juha syntyi meille v.1962. Kotityöt ottivat oman aikansa, kun ei ollut mukavuuksia. Pyykki pestiin käsin talon karjakeittiössä ja pyykki keitettiin navetan muuripaassa. Kerkesin kyllä pesemään monet lastevaipat mm. Vesi ja puu kantaen yläkertaan ja likaveet ja tuhkat uunista samaa tietä alas. Hyvät välit myös talonväen ja naapureiden kanssa. Yhdessä oloa, iloa ja naurua.

Sitten tuli muutto Ruotsiin syksyllä v.1964. Miksi muutimme?

Siihen oli useita syitä. Kerron alusta asti. Kun katselimme kesälomille tulevia suomalaisia tuli mieleen, että jos mekin. Molemmilla meillä oli työpaikat ja pakottavaa tarvetta muuttamiseen ei ollut. Tohdin kuitenkin nyt sanoa, että suomalainen yhteiskunta tuntui jollakin tavalla nihkeältä. Kokemus olla käräjillä todistajana oli todella tärisyttävä. Poliiseissa oli mielivaltaisuutta, vaikka melkein kaikki heistä olivat asiallisia. Kuulin eri tapauksista, jotka eivät olleet niin mairittelevia. Kerran autoin yhtä poliisia kadonneen etsimisessä ja jäin kaipaamaan asiallista käytöstä häneltä. Hän oli ”herra” ja sillä siisti. Ihmiset olivat kuitenkin poikkeuksetta ystävällisiä ja auttavaisia.

Ratkaisevaa jollakin tavalla oli se, että vaimoni Sannin serkku, Regina tuli kesälomallaan -64 käymään meillä ja hänen seuranaan avomies Olle. Olle kertoi (Reginan tulkkaamana), että hänellä olisi töitä minulle Ruotsissa. Hän oli ”skogstekniker” ja tarvitsi metsätyöläisiä.

Eipä siinä sitten muuta. Kesken meidän kesälomien kävimme molemmat sanomassa itsemme irti. Vuokranantajamme oli sen liäksi sanonut irti vinttikamariasuntomme.

Meistä tuli osa niistä tuhansista, jotka jättivät Sallan. Salla on se Suomen kunta mistä on muuttanut pois väkeä eniten, etupäässä Ruotsiin. Siitä voi mm. lukea Hanna Snellmanin tutkielmasta ”Sallan suurin kylä-Göteborg”.

Tuttu Vanhan Sallan tyttö Aira ja miehensä Martin tarjosivat minulle kyytin Luulajaan siskoni Eevan luo ja siitä edelleen bussilla Härnösandiin, missä Olle ja Regina olivat vastassa ja veivät minut Gussjöbygden-nimiseen kyläyhteisöön, jossa meille oli asunnoksi

varattu huone ja keittiö. Seuraavana arkipäivänä kuljin jo raivaus-saha käsissäni siellä Gussjöbygdenin metsässä. Sanni ja Juha-poika jäivät siksi aikaa Lätäjärvelle, minun lapsuuden kotiini, mistä sitten saivat kyydin Luulajaan. Kyydin tarjosi Eeva-siskon miehen Torsteinin veli Torgny. Sukulaiset auttoivat jatkossakin.

Vaimoni täti Seidi asui lähellä Härnösandia ja hänen miehensä Verner, sukulaisten kutsuma ”Väänäri”, Seidi ja Verner olivat siis Reginan vanhemmat. He olivat suomenruotsalaisia. Sitten lähdettiin hakemaan Vernerin autolla vaimoa ja Juhaa Luulajasta. Hänen ajoneuvonsa oli valtava ”amerikanrauta” ja vauhti tuskin ylitti 40 km/t. Vähäiset huonekalut pani veljeni Erkki junaan ja haimme ne sitten Härnösandin rautatieasemalta.

Asetuimme sitten asumaan paikkaan, jota todella voi kutsua kyläyhteisöksi. Ensimmäiset ruotsin sanat, jotka opimme oli ”kom och drick kaffe”. Siellä ei ainakaan silloin fiikattu. Sulauduimme yhteisöön alusta asti.

Parin viikon päästä oli meillä ensimmäinen kokemus ruotsalaisesta kulttuurista ja se oli ”surströmmingskiva”. Se järjestettiin pihapiirissä olevassa pesutuvassa. Vaimoni ja minä tykkäsimme tästä ruotsalaisherkusta heti. Johtuikohan siitä, että kesäytynyttä kalaa oli syöty jo lapsesta asti. Juomana oli limsa. Vain farbror Henningillä oli pikku pullo Renat, josta otti pieniä naukkuja.

Sanni oli kotona Juhan kanssa ja autteli naapureita eri jutuissa. Minä raivailin metsää ja iltaisin leikimme usein pihapiirin lasten kanssa. Se oli hyvä tapa oppia kieltä. Pihassa oli myös erillinen sauna, jota tietenkin käytimme ahkerasti, vaikka mitään suihkuja ei ollut, vaan vesi oli kannettava. No, olihan se vesi saunaan kannettu jo Suomessa asuessamme.

Raivaushommat minulla vaihtuivat sitten muuhun metsätyöhön liittyvään hommaan. Silloin oli SCA:lla, Svenska Cellulosa Aktiebolag, sellainen hakkaustapa, että kokonaiset rungot ajettiin lanssiin (avlägg). Siellä oli tehtäväni sahata rungot määrättyihin mittoihin merkkien perusteilla, joita mittamies Gerhard teki. Keväällä aukesi työmahdollisuudet myös vaimolle, kun alettiin istuttamaan puun taimia.

Aika meillä kului mukavasti. Minä töissä päivisin, vaimo ja poika kotosalla ja he istuivat usein naapurin rouvien luona tai he olivat vaimon luona. Vapaa-aikoina kalasteltiin, kerättiin marjoja ja sienä. Sitten kun hankimme auton, ajelimme sillä. Niin päästiin helpommin kalalle ja marjametsään ja tietenkin myös vierailemaan sukulaisten ja tuttavien luona. Kauppamatkat Härnösandiin helppoutuivat.

Ennen kuljettiin bussilla. Löysin myös rannalta hyljätyn veneen, jonka sain ottaa haltuuni, kunnostin ja jolla sitten soutelimme järvellä ja kalastelimme tai muuten vietimme aikaa veden helmassa. Meillä oli myös mahdollisuus lainata yhtiön majaa, joka sijaitsi kalalaisen lammen rannalla ja siellä oli myös rantasauna. Näin aika kului.

Tapahtui myös, että edellämainittu Gerhard houkutteli minut Härnösandin mieskuoroon, jossa sitten harjoittelin talven yli. Taisi olla joku esiintyminenkin.

Sitten kerran sattui sellaista, että lähiseudulla olevasta nuorisokodista oli karannut joku hoidossa oleva poika. Poliisi tuli ja kyseli oliko nähty. Ei oltu. Muistin kuitenkin, että ollessani järven jäällä näin lumessa jäljet. Mainitsin tästä poliisille ja lähdimme katsomaan. Jäljet johtivat maantielle. Poliisi soitti kolleegoilleen ja poliissiauto saavutti pian bussin, joka juuri oli ohittanut kylämme. Sieltähän se karkulainen löytyi.

Kun juhannus oli lähestymässä saimme vieraan, kylän hommiehen. Hän kertoi, että Noret-tanssilavalla oli perinteenä järjestää kaksipäiväiset juhannusjuhlat ja sinne tarvittiin vapaaehtoisia. Vaimoni kanssa ilmoittauduimme oitis. Naapurin Dagny katsoi Juhan perään ja me auteltiin juhlissa. Sanni keitteli toisten naisten kanssa kahvia ja tarjoili. Minä taas en järjestysmiehenä vartioimassa juhlapaikkaa ympäröivää aita, että sen yli ei tulisi lintsareita. Lupsakkaasti sujui se homma. Hauska juttu oli kun jouduin irrottelemaan tytön, joka oli tarttunut housuistaan piikkilanka-aitaan.

Sitten kevättalvella yhtiön töihin saapui lisää suomalaisia. He tulivat Keski-Suomesta. Siinä sitten joutui tulkkaamaan. Kovia tekemään töitä, mutta myös käyttämään alkoholia. Hyvää hyvyttäni lähdin kerran käyttämään paria miestä Rensjönin parakilla 30 km:n

päässä, missä heidän sukulaisia ja tuttuja oli hakkuulla. Menomatka meni hyvin, mutta tulomatkalla rupesivat humalaisina auton takapenkillä tappelemaan ja juoduin heitä sitten siinä erottelemaan.

Hakkuu- ja istutustyöt keväisin jatkuivat. Sitten muuttui hakkuutapa keväällä -66. Nyt piti meillä jokaisella olla moottorisaha, jolla sitten puut kaadettiin ja katkottiin metsässä. Siitä tuli meille kuitenkin lyhytaikainen työ, kun seuraava oli kova lumitalvi, että kävi mahdottomaksi olla metsähommissa. Kysyimme yhtiöltä millä tavalla pulma ratkaistaisiin. Ainoa vastaus oli, että lapioikaa ja hakkaa.

Joku suomalaisista tunsu jonkun kaverin, joka oli töissä Upsalan seudulla. Otin aloitteen ja sanoin, että mennäänpä kättelemään, jos siellä olis vähempi lunta ja myös töitä. Meitä lähti sitten viisi miestä matkaan meidän autollamme joulupyhien välipäivinä varhain eräänä aamuna. Illalla olimme Almungessa, joka sijaitsee n.25 km Upsalasta itään. Siellä meidät otti vastaan tämä aikaisemmin mainittu kaveri ja saimme sieltä yösjän. Aamulla menimme sitten Holmens-yhtiön konttoriin ja heti luvattiin työtä ja asuntoja.

Muutto tapahtui sillä tavalla, että joku tunsu jonkun rekan kuljettajan, joka ajoi tavaraa Norrlantiin ja palasi takaisin tyhjänä. Niin hänellä oli hyvä syy tarjota meille kuljetus edulliseen hintaan. Viiden perheen tavarat isossa rekassa. Hyvin kävi, vaikka kuljettaja kyllä epäili, jos päästään perille taloihin, jotka sijaitsivat kapeitten ja mutkaisten sivuteitten varrella.

Oli tammikuun 8. päivä 1967, kun muutimme uuteen kotiimme Hagbyn kartanon sivurakennukseen. Kolme huonetta ja keittiön saimme, se oli huomattavasti suurempi kuin se yksiö siellä Gussjö-bygdenissä. Mukavuudet ja jopa kaksi omenapuuta yhteisessä puutarhassa. Arrendaattori Stig oli mukava ja auttavainen. Kartanon päärakennuksessa toimi vanhojen täysihoitola, pensionat, jota fru Örnehed johti. Sanni sai sieltä myös töitä. Rouva Örnehed piti hyvää huolta vieraistaan, jotka pääosin näyttävän tulevan paremmista piireistä. Hän järjesti mm illanvieton ruokineen ja tanssiaisineen, jonne meitä suomalaisia myös kutsuttiin. Siellä me sitten suomalaiset miehet puolisoidemme lisäksi tanssitettiin näitä daameja.

“Työpanostamme” arvostettiin. Vieraat olivat enimmäkseen naispuolisia.

Täysihoitola siirtyi myöhemmin Elisabet ja Hans Erikssonin omistukseen ja vaimon työsuhte jatkui. Sitten kerran kun palasimme kesälomalta näimme, että Hagbyn kartanon päärakennus oli palannut ja sen mukana sitten myös täysihoitolan tarina loppui.

Saimme toisen pojan, Veli-Pekan, maaliskuun 10. päivä 1967. Silloin sain olla synnytyksessä mukana. Uusi aika vallitsi.

Olin Holmens-bolagin töissä vuoteen 1969. Pienten välivaiheiden jälkeen siirryin Upsalan Yliopiston metsähallintoon metsuriksi. Välivaiheeseen kuului mm., että olin muutaman kuukauden tuulenskaatoja korjaamassa Länsi-Götanmaalla, Gällstadissa, lähellä Boråsia. Miksi niin kauaksi lähdin? Tuulenskaatohakilla oli paremmat ansiomahdollisuudet. Siellä sahasin itseäni moottorisahalla. Vietiin ambulanssilla Boråsin sairaalaan, jossa käsi leikattiin. Tikit oli vielä neulomatta, kun tanskalaista kirurgia tultiin hakemaan, koska joku oli saanut puukon mahaansa ja oli kuolla verenvuotoon. Kun hän tuli takaisin kuulin, että sekä uhri että puukottaja olivat suomalaisia. Puudutus oli häipynyt ja kirurgi sanoi, että uusinta ei ehkä ole niin hyvä. Hän sai kuroa haavat kiinni ilman puudutusta.

Onnettomuudesta jäi tunne, että moottorisaha ei ole mulle hyvä työväline ja hakeuduin töihin Lännan sahalle. Olin ollut metsätöissä kahdeksan vuotta ja nyt taas Holmens yhtiön palveluksessa.

Työ sahalla oli alkuun raskasta. Olla apusahurina raamilla ei todellakaan ollut herkkua, tukiinlajittelulla vähän helpompaa. Pikkuhiljaa pääsin kevyempiin hommiin niinkuin parkkuukoneen käyttäjäksi, vannesahuriksi, liimakoneen käyttäjäksi ja lopuksi prefabrikatioon, missä tehtiin elementtejä maatarakennuksiin.

Sahan palkat ja työolosuhteet eivät olleet niin hyviä ja tyytymättömyyttä esiintyi. Keskustelimme näistä asioista usein ja ihmettelimme paikallisen träklubbin saamattomuutta. Asko Laakson aloitteesta aloitimme sitten toimimaan. Kun tuli seuraava klubin (työhuonekunta) vuosikokous niin sen johto vaihtui. Askosta tuli puheenjohtaja, Seppo Nurisalosta kasööri ja meikäläisestä opin-

tosihteeri. Panimme tuulemaan Askon johdolla ja tuli parannusta palkkoihin ja työoloihin. Järjestimme opintopiirejä, matkoja, urheilua, tansseja ja muita aktiviteetteja.

Opintotoiminta tapahtui tietenkin ABF:än kautta. Laitoimme ABF:lle toimipisteen samaan taloon, jossa asuntomme sijaitsi. Olimme siis muuttaneet jo aikaisemmin Lännaan. Olin samaan aikaan Puutyöväen liiton osaston opintovastaavana, mikä sisälsi mm. etsivää opintotyötä puutavarayritysten työntekijöiden parissa Upsalan läänin alueella. Tulin huomaamaan, että ammattiliitolla oli lainmukainen oikeus tavata jäseniään heidän työpaikoillaan. Työntekijöiden oikeudet oli pitkälle vietyjä Ruotsissa.

Jossakin välissä tein myös etsivää toimintaa suomalaisten keskuudessa eräässä Upsalan lähiössä. Näin, että siellä kaikilla suomalaisilla ei ollut niin hyvä olla, mikä masensi minua. Vaimoni ja minä olimme tietenkin liittyneet Upsalan Suomi-Seuraan.

Eipä unohdeta vaimoani, Sanniakaan. Ensimmäinen työ hänellä oli kotiaivustajana tuolloisessa Almungen kunnassa. Hän toimi myös paljon tulkkina lääkärintervastuunotolla sekä sairaalakäynneillä ja lopun aikaa Lännassa asumisemme aikana Thun:in tehtaalla Faringessa rääsijän repijänä. Niistä tuli siis konepyyhkeitä verstaalle. Hyvä homma josta hän tykkäsi, ei vähiten sen takia, että sieltä sai ostaa kilohintaan vaatteita, jopa muodinmukaisia. Hän esitteli itsensä lumpriverska Lahti.

Träfackin osasto laittoi sitten minut ammattiliiton kuuden viikon kurssille, jota seurasi kolmen kuukauden jatkokurssi. Kurssi päättyi opintomatkaan kansainväliselle kurssille la Bréviérin yhteispohjoismaiseen kurssikeskukseen, lähellä Pariisia.

Sain lisää tehtäviä ABF:n piirissä. Kurssitin mm. opintopiirihoitajia.

Sitten tuli alkukesästä, v.1977 ABF:n Östhammarin osastolta, kutsu tulla heille töihin. Virka oli jaettu ABF:n ja arbetarekommunin välillä. Arbetarekommun on suomeksi kunnallisjärjestö, siis sosiaalidemokraattinen.

Pitää vielä kertoa että Lännan nuoret valittivat, että paikkakunnalla ei tapahdu mitään. Kysyimme vaimoni kanssa, mitä he sitten

haluaisivat tehdä. Vastaus oli että disko. Diskoja sitten järjestettiin ja me suomalaiset olimme aktiivisesti mukana. Diskoihin osallistui suurimmaksi osaksi ruotsalaisia nuoria, joilta saimme kiitosta.

Muutakin kulttuuritoimintaa oli. Kävivät jopa Saarijärven pelimannit soittamassa sekä Lännassa että Upsalassa. Olavi Poutiainen oli suomenkielisenä radiotoimittajana Radio Upplandissa ja hän äänitti heidän soittoaan radioon ja se tietenkin myös lähetettiin koko läänin kuultavaksi. Serkkuni mies, Otto Nyström oli hommamiehenä ja myös soittajana. Olipa hänelle iso yllätys, kun hän seuraavan kerran tuli tänne ja laivalta tultuaan avasi radion ja sai kuulla “nyt esiintyvät Saarijärven pelimannit”.

Meitä oli myös monta suomalaista, jotka olimme liittyneet paikalliseen sos.dem-yhdistykseen. Siellä alkoi myös tapahtua. Uinuva yhdistys piristyi suomalaisten ansiosta. Vuoden 1976 vaaleissa oli sitten meitä kolme suomalaista demareitten vaalilistoilla pyrkimässä kunnanvaltuustoon ja maakäräjille, joihin meitä myös valittiin. Olen kuullut jonkun sanovan, että suomalaisten Ruotsissa on ollut vaikeaa päästä politiikkaan mukaan. Upsalan yliopistokaupungissa se ei pitänyt paikkaansa. Esimerkiksi, kun minut valittiin kulttuurilautakuntaan oli varahenkilönäni professorimies. Meidät toivottiin tervetulleiksi ja kannustettiin. Joskus joku kutsui Almungen sos.dem-yhdistystä nimellä ”Almunge Finska Förening”.

Aloitin työt Gimossa, joka kuuluu Östhammarin kuntaan syyskuun alussa 1977. Virka oli siis jaettu ABF Nordöstra Uplannin ja Östhammars soc dem arbetarekommunin kesken. Tuntui haastavalta kun ei ollut kokemuksia konttorityöstä. Eihän se niin vaikeaa ollut, kun sain hyvää apua ABF:n konttoristeilta. Työn kuvaan kuului ammatiliittojen opintojen järjestäminen. Lisäksi tuli myös huolehtia meidän suomalaisten siirtolaisten opintohalujen täyttämisestä. Arbetarekommunin puolella oli tehtävänäni “johtokunnan antaman ja valtuuttaman tehtävän mukaan organisoida paikallinen puolue toiminta”. Ensin tuntui kyllä homma vaikealta. Sain kuitenkin hyviä neuvoja kolleegoiltani ja puoluveteraaneilta niin pääsin hyvään alkuun.

Sain valmistella eri kokouksia, hankkia kokousmateriaalit, kirjoittaa ehdotukset kokousten asiajärjestyksiksi, laittaa kutsut ko-

Vanha Sallatunturi/Sallaffället. Foto: Eeva-Liisa Vuonnala

kouksiin ja tarvittaessa hankkia joku ulkopuolinen “expertti” valaisemaan asioita. Yksi tärkeä asia oli tiedotuksen järjestäminen äänestäjille. Siitä se lähti pyörimään. Totesin myös, että ummikkona Ruotsiin tullessani olin nyt sellaisessa toimessa, jossa vaatimuksena oli “sujuva ilmaisutaito sekä suullisesti että kirjallisesti”.

Sitten oli aika vaalityöhön. Yhtäkkiä olin vaalivastaava. Organisoin vaalityön, hankin materiaalit, suunnittelin eri vaalitulaisuudet, kirjoitin ehdotukset paikalliseksi vaaliohjelmaksi.

Päätimme järjestää ison vaalitempauksen. Vuokrasimme Gimo Idrottsgårdenin ja nostimme punaiset liput salkoihin, Ruotsin lippu tietenkin keskelle. Vaalitulaisuuteen piti myös saada kulttuuriohjelmaa. Siitä vastasivat Leif “Burken” Björklund ja rockbändi Rockfolket ja ruotsinsuomalainen Esa Niemitalo lauluillaan. Tarjoilimme “helstekt gris” tykötarpeineen. Vaalipuhujana oli ministeri Svante Lundkvist.

Hämmästyttävää herätti kun esitin, että otetaan 50 kr pääsymaksu kulujen peittämiseksi. Se hyväksyttiin kuitenkin. Osanottajia tuli

sitten reilusti yli tuhat. Minä myös olin tyytyväinen. Näin homma pyöri ja meikäläinen viihtyi.

Työni johti myös vääjäämättömästi poliittisiin luottamustehtäviin, kunnanvaltuustoon ja lautakuntiin. Lopulta minut valittiin kulttuurilautakunnan puheenjohtajaksi, jossa toimin 15 vuoden ajan. Olin myös maakäräjien kulttuurilautakunnassa ja sen musiikkikomiteassa. Joka kesäinen huki loman aikana oli Östhammarin musiikkiviikko, joka oli laajalti tunnettu. Olin myös lautamiehenä Tukholman kamarioikeudessa pari vaalikautta.

Suomalaiset olivat myös kiinnostuneet politiikasta. Pulmana oli vain, että monella oli puutteellinen ruotsinkielen taito. Idea syntyi, että perustetaan suomenkielinen soc.dem- yhdistys. Arbetarekommunen hyväksyi ajatuksen ja yhdistys perustettiin. Siinä oli parhaimmillaan 120 jäsentä. Saimme aikaan mm. että kuntaan perustettiin siirtolaiskonsulentin virka.

Saatiin aikaan junalauttayhteys Hargshamnin ja Uudenkaupungin välillä. Siitä seurasi, että Udestakaupungista ja Östhammarista tuli ystävyyskuntia. Se johti ystäväkuntatoimintoihin. Se tapahtui sekä kuntien välillä mutta myös puolueorganisaation puitteissa. Jouduin myös toimimaan joskus juontajana, mutta jouduin aina kääntämään ja tulkkaamaan yhteisissä tapaamisissa ja konferensseissa. Se oli vaativa tehtävä. Tein sitä koko päivän. EU:n kokouksissa vaihtuvat tulkit muutaman minuutin välein. Totta onnistuin tulkkauksessa, koska kerran sain kehuja sos.dem johtajalta Pertti Paasiolta, josta myöhemmin tuli myös Suomen pääministeri.

Niin, pitää kertoa vaimoni Sannin toiminnasta. Hän suoritti peruskoulukurssin Komvuxissa ja toimi kouluavustajana. Siellä hänen luontaiset kyvyt lapsien kohtelussa tulivat esiin. Jos joku oppilaista sai ”raivokohtauksen”, hallitsi hän tilanteen ottamalla hänet äidillisellä otteella syliinsä ja pitelemällä häntä näin siihen asti, että oppilas rauhoittui. (Käviskö nykyajan koulussa enää?) Tuurasi keittäjää päiväkodissa, missä sai lasten suosion paistamalla lättyjä harva se päivä. Lopulta päätyi Sandvik Coromantin tehtaalle, missä työskenteli eläkkeelle saakka juottaen poranteriä.

Työväenliikkeen lapsi- ja nuorisojärjestö, Unga Örnar, Nuoret Kotkat, saivat myös lisää vauhtia, kun Sanni-vaimoni ryhtyi toimeen. Se oli tosi menestys. Ryhmiä oli Gimossa viitisentoista, monia suomenkielisiä myös. Aiheina olivat askartelu, leikki, teatteri, tanssi, metallityöt ja ruuanlaitto. Muualla kunnassa vielä useita ryhmiä. Järjestettiin lukuisia leirejä sekä kesällä että talvella. Kerran käytiin jopa leireilemässä Sauvossa, Turun lähellä suomalaisten nuorten luona, Toiminnan laatu oli niin hyvä, että eräs aktiivi keskustalainen pani lapsensa mukaan ryhmätoimintaan. Ei ollut siis mikään soc. dem-koulu, vaan opittiin yhteistyötä, ihmisarvoa, oma-aloitteellisuutta ja toisen kunnioitusta.

Vaimoni Sanni oli tarmokas. Kun Punaisen Ristin toimintaa elvytettiin Gimossa, aloitettiin kahvila- ja kirpparitoiminta. Tässä olivat alkuunpanijoina vaimoni Sanni, eräs eqvadorilainen nainen ja bolivialainen nainen. Toiminnassa myöhemmin oli muitakin suomalaisia. Toiminta kasvoi, laajeni ja ”kupanista” tuli suosittu kohtaamispaikka ei vähiten suomalaisten keskuudessa. Siinä vaimoni toimi 19 vuoden ajan mistä hänet palkittiin kunniamerkein ja suurenmoisine läksiäisjuhlineen hänen lähtiessään ”eläkkeelle”. Oli tilattu suomalainen muusikko, joka soitti Sannin kunniaksi sekä haitaria että kanteletta. Kiitospuhujien määrästä ei meinannut tulla loppua. Punaisen Ristin Kupan kukoistaa edelleen.

Toimimme myös asuessamme vuokrallossa, vuokralaisten yhdistyksessä aktiivisina.

Työn ja järjestötoiminnan rinnalla on meillä myös ollut joitakin perhesijoitettuja lapsia. Heidän kanssa on meillä vieläkin yhteyksiä vuosikymmenien jälkeenkin.

Voidaan todeta, että vaikka olemmekin toimineet ruotsalaisten kanssa, on meidän suomalaisuutemme ollut aina mukana. Olen pitänyt puheita eri tilaisuuksissa ja kun yleisö kuuntelee, niin ei voi erehtyä mistä olen kun suomalainen korostus kuuluu selvästi. En ole kuullut kenenkään sanovan että ”den där finnen” aina minua on kohdeltu asiallisesti, samoin vaimoani ja muuta perhettä. Olemme tulleet huomaamaan, että tšekäläinen kansa on ihmisiä kunnioittavaa, avointa, ymmärtäväistä ja auttavaista väkeä. Ainoa asia mikä voi joskus häiritä on, että ruotsalaiset tietävät niin vähän Suomesta,

suomalaisista ja maittemme yhteisestä historiasta. “Ja, jag brukar åka till Finland på kryssning ibland” voi kiteyttää ruotsalaisten kuvan Suomesta jos nyt vähän liioittelen.

Tässä on vain lyhyesti yritetty kertoa Ruotsissa olostamme. Kertomista olisi vaikka kuinka paljon. Ajattelen, että tämäkin pätkä on ehkä liikaa jollekin tämän silmiensä alle saaneelle. Kiitän nöyrimmästi, että olen saanut osallistua tiedon keräämiseen meidän suomalaisten kokemuksista täällä Östhammarin kunnassa, kotikunnassamme.

Kun summeeraa oloamme Ruotsissa voi sanoa, että aivan suurimmaksi osaksi olemme kokeneet sen myönteiseksi. Olemme saaneet Ruotsilta niin paljon. Lapsemme ja lastenlapsemme ovat sijoittuneet hyvin Ruotsin yhteiskuntaan. Kuinka suomalaisia olemme? Suomea puhumme pääasiassa, seuraamme Suomen tapahtumia lehtien, television ja sosiaalisten medioitten kautta ja tietenkin soitellaan aika usein sukulaisillemme Suomeen. Suomalaista ruokakulttuuria myös vaalimme. Lastenlasten kanssa puhumme ruotsia vaikka pari heistä ymmärtää vähän myös suomea.

Nyt korona-aikana on riennot loistaneet poissaolollaan ja kaipaamme yhteisiä tilaisuuksia Suomi-Seuran puitteissa. Karaokeillat ja yhteiset grilli-, kesä- ja joulutaapaamiset ovat aina olleet kiinnostavia ja hauskoja. Toivottavasti ne taas aloitetaan uudelleen, vaikka liikkuminen ei käykään niin hyvin enää.

Sanon hyvä Ruotsi ja kiitos kaikesta. Jossakin sielun syvyyksissä on kuitenkin, jollain tavalla, kaipuu vanhaan pakkoluovutettuun Sallaan.

Gimo 1981-1998

Anne Harbom Jäderlund

Vi skulle flytta till Gimo och väntade på flyttlasset. Vi gick till Gimohallen under tiden. Första personen min dotter och jag träffade på Gimo torg, var Gustav. En äldre, reslig man började tala med oss. Vi blev vänner och pratade sedan dess med varandra minst en gång i veckan. Han köpte godis (som jag fick gömma) åt lilla ettåringen och jag bakade kakor åt Gustav. Han hade arbetat på Gimoverken och var då nybliven pensionär.

Den andra personen jag träffade i Gimo var min blivande rektor Sixten Andersson. Jag hade sökt jobb som lärare i en finsk lågstadieklass och han anställde mig. Den juldagen visade han mig Hammarskolan. Han var min första rektor i en ny skola, på en ny ort och i ett nytt land. Jag har haft många rektorer under min fyrtioett år långa lärarkarriär, men han var absolut bland de bästa.

Vår familj flyttade alltså till Gimo sommaren 1981. Min man fick några veckor senare ett ingenjörsjobb i Forsmark. Vi bodde drygt ett år på Långgatan och byggde sedan en villa på Blåbärsvägen. Dit flyttade vi i december 1982. Familjen utökades med två söner efter ett par år.

Jag var storstadsbo, men tyckte att det var praktiskt att bo i Gimo på grund av närheten till våra jobb. Många hade varnat oss att flytta till en liten håla, där alla kände alla och många var släkt med varandra. Östhammar var ändå inte ett alternativ, för då hade båda två fått pendla. Skillnaden kom att bli enorm. Jag hade ganska nyligen levt ett härligt studentliv, med många vänner runt om mig. Vi tog

vår klasslärarexamen vid Åbo universitet 1980. Nu kände vi ingen i byn.

Svenska kunde jag, så språket var inte något större problem. Jag hade använt det sedan jag var barn. Dels läste jag svenska i skolan, dels hade min familj finlandssvenska släktingar. Jag hade även sommarjobbat i Stockholm under studietiden. Första skoldagen pratade rektorn om en ”enkät”. Det hade jag dock ingen aning om, vad det var.

Mycket riktigt, de var inte lätt att bli vän med ortsbefolkningen. Vi var utbölingar; min man var från Uppsala och jag från Finland och ”passade inte in”. När vi flyttade till Blåbärsvägen (älskar det namnet!) fick vi äntligen trevliga grannar, som vi umgicks mycket med. Varje sommar hade vi en stor gatufest för gamla och unga. De två första åren där anordnade jag Luciatåg för alla grannbarn. Påskkäringarna blev också alltid glatt mottagna.

Vi hittade en dagmamma åt vår dotter. På den tiden annonserade man i tidningen, om man inte hade kontakter på orten. Barbro bodde mitt emot oss och var en lyckträff. Senare hade vi tre kommunala dagmammor, alla snälla och duktiga. När jag var mammaledig, gick vi på öppna förskolan.

Barnen växte upp med trevliga grannbarn och skolkamrater. Vår dotter tyckte om att sjunga, dansa och spela fiol och piano. Hon hade en hel resväska full av utklädningskläder och spelade in musikvideor med kompisar. Det vill säga de sjöng och dansade, jag fick stora äran att filma dem i timtal. Sönerna spelade fotboll och olika instrument. En gång i veckan åkte vi till Uppsala för balett- eller fiollektioner. På somrarna badade vi i Gimodammen och besökte mina föräldrar i Helsingfors och vänner i Finland, Tyskland och Schweiz.

De två äldsta gick på Lördagstimmen på Missionskyrkan hos Karin och Sixten. Så mysigt! Alla gick också på Kyrkans barntimme. Senare gick de på sjöscouterna i Östhammar.

Mina föräldrar gick i pension i mitten av åttiotalet. De kom flera gånger om året till Gimo och hälsade på och hade alltid med sig de nyaste finska barnböckerna och videofilmerna. Mamma stannade ofta en hel månad hos oss, speciellt i augusti, när skolan började

och jag hade mycket att göra. Hon läste för barnen, pysslade och plockade bär med dem och kokade den godaste gröten, de kunde tänka sig. Alla tre barnen talar fortfarande flytande finska, så även mina barnbarn.

Barnen gick på Vreta-, Hammar- och Vallonskolan och fortsatte till Bruksgymnasiet och universiteten och högskolorna i Helsingfors, Gävle och Uppsala.

Vi hade små klasser på Hammarskolan. Första året hade jag ettor och tvåor. Den tiden minns jag med stor glädje. Det var så roligt att lära små ivriga elever läsa, skriva och räkna. Idrott, musik, slöjd och bild hade barnen med sina svenska klasser. Vi gjorde också små utflykter i närområdet. I förskolan på Vreta fanns det möjlighet till några timmars finskundervisning och det fortsatte på de andra stadierna.

Jag minns att det fanns delade meningar om att tala två språk eller att gå i en finsk klass. Jag tyckte och tycker att det är viktigt med modersmål. Samhällets språk, svenska, lär barnen sig ändå. Språken gynnar varandra. Det pratades om halvspråkighet till och med på BVC. Aktiv tvåspråkighet är ju en fantastisk resurs i studierna och i arbetslivet!

Många föräldrar jobbade skift på Sandvik Coromant, men orkade ändå komma till samtalen och möten. De stöttade mig t.ex när vi hade problem med svordomar. När föräldrarna engagerade sig, var

det slut med fult språk. Jag hade oftast nära och bra kontakt med elevernas föräldrar.

Under sju år var jag lärare i finska klasser, hade sedan flyktingundervisning och från 1994 svenska klasser. År 1998 ringde min gamla biträdande rektor från Uppsala. Hon tipsade om att grannskolan sökte lärare. Jag fick jobbet på Sunnerstaskolan, pendlade i två år och flyttade så småningom närmare mitt nya jobb.

Det bästa med Gimo var den fina bruksmiljön, att det var nära till naturen, mataffärer, vårdcentralen, simhallen och elljusspåret. Ett av mina barn har blivit Östhammars kommun trogen och bor i Alunda. De två andra bor i Stockholm.

Nuförtiden besöker jag Gimo ett par gånger om året. Jag presenterar gärna herrgården, Gimodammen och Knutmasso för våra tillresta vänner. Kommer förstås ihåg att berätta om sommaren 1992, då fotbollslandslaget hade träningsläger på orten och då halva Gimo, inklusive vi, hängde på Idrottsgården.

Gimo 1981-1998

Anne Harbom Jäderlund

Olimme muuttamassa Gimoon ja odottelimme muuttokuormaa. Gustav, vanhahko salskea mies oli ensimmäinen gimolainen, jonka tyttäreni ja minä tapasimme torilla. Meistä tuli heti kavereita ja me juttelimme keskenämme ainakin kerran viikossa. Hän osti yksivuotiaalleni karkkeja (jotka sain piilottaa) ja minä leivoin hänelle pikkuleipiä. Hän oli työskennellyt Gimoverkenillä ja päässyt juuri eläkkeelle.

Toinen henkilö, jonka tapasin Gimossa, oli tuleva rehtorini Sixten Andersson. Olin hakenut suomalaisten luokkien ala-asteen-

opettajan virkaa ja hän palkkasi minut. Sinä heinäkuuisena päivänä hän esitteli minulle Hammarinkoulua. Hän oli ensimmäinen rehtorini uudessa koulussa, uudella paikkakunnalla, uudessa maassa. Pitkän työurani aikana minulla on ollut monta rehtoria, mutta hän oli yksi niistä parhaista.

Meidän perhe muutti siis Gimoon vuonna 1981. Mieheni sai muuttaman viikon kuluttua insinöörinpaikan Forsmarkista. Asuimme reilun vuoden Långgatanilla ja rakensimme sitten omakotitalon Blåbärsvägenille. Sinne me muutimme joulukuussa 1982. Perheeseemme syntyi muutaman vuoden välein vielä kaksi poikaa.

Olin kaupunkilainen, mutta ajattelin, että Gimossa oli kätevä asua, kun työpaikka oli lähellä. Monet varoittelivat meitä muuttamasta pienelle paikkakunnalle, jossa kaikki tunsivat toisensa ja olivat sukua keskenään. Östhammar ei kuitenkaan ollut hyvä vaihtoehto, sillä silloin molempien olisi pitänyt sukkuloida.

Ero aikaisempaan elämään oli suuri. Olin elänyt opiskelijaelämää ystävien ympäröimänä. Valmistuin luokanopettajaksi Turun Yliopistosta keväällä 1980. Nyt emme tunteneet ketään.

Ruotsia osasin; se ei ollut mikään suurempi ongelma. Olin oppinut sitä jo lapsena. Luin ruotsia koulussa ja meillä oli suomenruotsalaisia sukulaisia. Opiskeluaikani olin ollut kesätöissä Tukholmassa. Ensimmäisenä koulupäivänä rehtori kuitenkin toisteli sanaa ”Enkät”(Kysely/tutkimus), eikä minulla ollut aavistustakaan, mistä hän puhui.

Ihan oikeassa varoittelijat olivat: kyläläisiin ei ollut helppo tutustua. Olimme muukalaisia; mieheni Upsalasta ja minä Suomesta; emme sopineet joukkoon. Kun muutimme Blåbärsvägenille (rakastan kadun nimeä!), saimme vihdoinkin mukavat naapurit, joiden kanssa olimme paljon tekemisissä. Joka kesä meillä oli korttelijuhlat lapsille ja aikuisille. Ensimmäisinä vuosina järjestin Luciakulkueen kaikille naapurinlapsille. Pääsiäisnoidat otettiin myös aina iloisesti vastaan.

Löysimme päivähoitajan tyttarellemme. Siihen aikaan pantiin ilmoitus lehteen, jos ei tuntenut paikkakuntalaisia. Barbro asui meitä vastapäätä ja oli todellinen onnenpotku meille. Myöhemmin meillä oli lapsille kunnalliset perhepäivähoitajat. Kaikki olivat kilttejä ja

taitavia. Äitiyslomalla ollessani kävimme avoimessa esikoulussa. Lapset varttuivat yhdessä kivojen naapurinlasten ja koulukavereiden kanssa.

Tyttäreemme piti laulamisesta, tanssimisesta ja viulun ja pianon soitosta. Hänellä oli matkalaukullinen esiintymisvaatteita ja nauhoitti ystäviensä kanssa musiikkivideoita. Toisin sanoin he lauloivat ja tanssivat ja minä sain suuren kunnian filmata heitä tuntikausia. Pojat pelasivat jalkapalloa ja soittivat eri instrumenttejä. Kerran viikossa kävimme Uppsalassa baletti- ja soittotunneilla. Kesäisin uimme Gimodammenilla ja kävimme vanhempieni luona Helsingissä ja ystävien luona Suomessa, Saksassa ja Sveitsissä.

Kaksi vanhinta lasta kävivät Missionskyrkanin (Lähetyskirkon) Lördagstimmenillä Karinin ja Sixtenin luona. Miten viihtyisää siellä olikaan! Kaikki kolme kävivät myös kirkon Barntimmenillä. Myöhemmin he kävivät Östhammarin Meripartiolaisissa.

Vanhempani jäivät eläkkeelle 80-luvun puolessa välissä. He kävivät Gimossa useamman kerran vuodessa mukanaan uusimmat suomalaiset lastenkirjat ja videot. Äiti oli meillä usein kokonaisen kuukauden, varsinkin elokuussa, kun koulu alkoi ja minulla oli paljon töitä. Hän luki lapsille, askarteli ja keräsi heidän kanssaan marjoja ja keitti lasten lempipuroa. Kaikki kolme lastani puhuvat edelleen sujuvaa suomea, samoin kuin lastenlapseni. Lapset kävivät Vretan- Hammarin- ja Valloninkoulua, jatkoivat kunnan lukioon ja opiskelivat sitten yliopistossa ja korkeakoulussa Helsingissä, Gävlesissä ja Uppsalassa.

Hammarinkoulun luokat olivat siihen aikaan pieniä. Ensimmäisenä vuonna opetin suomenkielisiä eka- ja tokaluokkalaisia. Muistelen ilolla niitä aikoja. Oli hauskaa opettaa pieniä, innokkaita lapsia lukemaan, kirjoittamaan ja laskemaan. Urheilu-, musiikki-, käsityö- ja kuvaamataidon tunnit lapsilla oli ruotsalaisten luokkien kanssa. Kävimme pienillä retkillä lähiympäristössä. Vretan esikoulussa oli mahdollisuus muutaman tunnin suomenopetukseen, samoin kuin koulun puolellakin.

Muistan, että monilla oli mielipiteitä kahden kielen puhumisesta ja suomenkielisisä luokissa käynnistä. Olin sitä mieltä, ja olen edelleen, että äidinkieli on tärkeä juttu. Ruotsin kieltä oppii muutenkin.

Kielet hyödyntävät toisiaan. Jopa neuvolassa puhuttiin siihen aikaan puolikielisydestä! Aktiivinen kaksikielisyys on erinomainen voimavara opinnoissa ja työelämässä.

Monet oppilaiden vanhemmista kävivät vuorotyössä Sandvik Coromantissa, mutta jaksoivat kuitenkin tulla kokouksiin keskustelemaan lasten asioista. Muistan, kun he tukivat minua, kun luokassa oli ongelmia kirosanojen käytöstä. Heti, kun he kuulivat asiasta ja puhuivat lastensa kanssa, rumien sanojen käyttö loppui. Vanhemmilla ja minulla oli enimmäkseen hyvä yhteisymmärrys.

Opetin suomalaisissa luokissa seitsemän vuotta, sen jälkeen pakolaislapsia ja vuodesta 1994 ruotsalaisia luokkia. Vanha apulaisrehtorini, joka oli muuttanut Upsalaan, soitti kesällä 1998 minulle ja vihjaisi, että naapurikoulussa olisi virka vapaana. Sain töitä Sunnerstankoulusta, kuljin Gimon ja Upsalan väliä kaksi vuotta ja muutin sitten lähemmäksi uutta kouluani.

Parasta Gimossa oli hieno ruukkialue, läheisyys luontoon, kauppoihin, terveyskeskukseen, uimahalliin ja pururadalle. Yksi lapsistani on uskollinen kotikunnalleen ja asuu Alundassa, kaksi muuta Tukholmassa.

Nykyään käyn Gimossa pari kertaa vuodessa. Esittelen mielelläni pitkämatkalaisille ystäville kartanon, Gimodammenin ja Knutmasso-kulkueen. Muistan myös aina kertoa kesästä 1992, jolloin Ruotsin jalkapallojoukkue oli harjoitusleirillä Idrottsgårdenilla ja kuinka puoli Gimoa- meidän perhe mukaanluettuna- seurasi pelaajien jokaista askelta.

Diktaren Hilikka Tellervo Lukin

Sammanställningen är skriven av Anna-Maija Högström.

Hilikka föddes i Kuopio den 20 maj 1926. Hilikka kom med sin familj efter några års boende på Åland till Gimo 1960. Mannen hade fått arbete vid Sandströms bageri och Hilikka på Sandvik.

Hilikka var mycket aktiv i finska föreningen i Gimo. Hon skrev och regisserade pjäser till föreningens teatergrupp som uppträdde även på andra orter.

Hon blev känd i norra Uppland genom "Allemansradion" med sina dikter. I en veckas tid, varje dag, läste hon sina dikter i sändningarna. Hon skrev dikterna på svenska och då reagerade finska bekanta:

"Vad menar du med att göra svenska program som vi inte förstår?"

De visste att Hilikka hade skrivit finska dikter i trettio år.

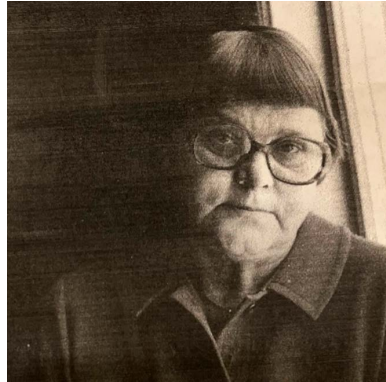
Efter sin första diktläsning på Allemansradion, där Sibelius "Finlandia" spelades tillsammans med dikten, blev reaktionen från svenskspråkiga lyssnare mycket positiv.

"En enda dikt innehåller så mycket. Tänk att en invandrare kan visa hur vackert det svenska språket kan vara."

Kulturnämndens dåvarande ordförande Thure Forsman sade:

"Det blev en överraskning att höra dikterna. Jag får inte alls ut detsamma av att läsa henne. Man ska höra henne."

Kulturnämndens överraskning gjorde att man gav ett kulturstipendium till Hilikka Lukin 1983, den första invandrare som nånsin fått en sådan utmärkelse av Östhammars kommun.

"Utan Allemansradion hade ingen känt till mina dikter."

"Ilman Jokamiehen radiota ei kukaan tietäisi mitään runoistani."

*Ni svenskar, lite äldre, snälla, mycket rara
men ändå tanklösa eller ovetande bara.
En dag träffar du en finne någonstans
eller får henna till granne.
Ni börjar prata, du på ditt vänliga vis
och du kommer ihåg naturligtvis.
Du kommer ihåg kriget, min svenska vän,
fast det var så länge sen.
Ni hade så svårt, jag minns det där, hur vi samlade kläder
att lindra er misär
och ännu mera, vi öppnade dörrar för att rädda barnen era.*

*Du, min svenske vän, vet inte detta när du börjar berätta
att du river upp gamla sår, du öppnar minnet till svåra år.
Vi kommer ihåg våra döda, kära, alla dom som stod oss nära.
En bror kom hem, vi kommer ihåg detta,
En kista full av likmask i sommarhetta.
Eller en far som kom hem, äntligen, till familjens fasa utan ben.
Du kanske frågar har ni inga barn?
Efter bomberna finns bara små gravar kvar.
Ett hem i ruiner, gamlas darrande rädsla
ett liv utan hopp, ett folk i krigets hetta.*

*Det stupade också svenska män,
men här påminner ingen om det, om och om igen.
Deras gåva var den största som en människa kan ge,
över deras gravar kan vi bara be.
Snälla rara svensk, visst är vi tacksamma för dina gåvor,
men låt oss glömma.
Riv inte upp sår som smärtar länge med dina välmenande krigsminnen.
Låt oss glömma vi själv vill, den svenska hjälpen minns vi väl utantill.
Din gåva var stor, men hindrade inte kulor,
mot våra minnen är dina smulor.*

Upplands finländarnas sång

*Jag sjunger min sång, den vårliga nya
Från uppländska vidderna, sjunger jag om.
Bara en gång, sjunger jag sången den nya
För minnena, om den vackraste barndomen*

*Beskydd önskar jag för barnen
Själv har jag aldrig lidit av nöd
Jag bygger här mitt land, det nya
på ruinerna av barndomen.*

*Blev priset högt, för lyckan härborta
Detta kan ingen räkna ut
När mitt födelseland finns där, långt borta
Och dit ljuder min längtans sång*

Hilikka Lukin dog den 30 oktober 2020.

Runoilija Hilikka Tellervo Lukin

Yhteenvedon on kirjoittanut Anna-Maija Högström.
Vapaasti suomentanut Elina Friberg.

Hilikka syntyi Kuopiossa 20.05.1926. Hilikka tuli muutaman vuoden Ahvenanmaalla asumisen jälkeen perheensä kanssa Gimoon v. 1960. Hänen miehensä oli saanut töitä Sandströmin leipomosta ja Hilikka Sandvikilta.

Hilikka oli hyvin aktiivinen Gimon Suomi-Seurassa. Hän kirjoitti ja lavasti teatterikappaleita seuran teatteriryhmälle, joka esiintyi myös vierailu paikkakunnilla.

Hänestä tuli kuuluisa runoistaan pohjois-Uplannissa, ”Jokamiehen radion” (Allemansradion) kautta. Viikon ajan, joka päivä hän luki runojaan radiolähetyksissä. Hän kirjoitti runot ruotsiksi ja silloin suomalaiset tuttavat reagoivat:

”Mitä sinä meinaat tekemällä ruotsalaisia lähetyksiä, joita me emme ymmärrä?”

He tiesivät, että Hilikka oli kirjoittanut suomalaisia runoja 30 vuoden ajan.

Ensimmäisen runon lukemisen jälkeen ”Jokamiehen radiossa”, missä Sibeliuksen ”Finlandia” soitettiin runon kanssa samanaikaisesti, oli ruotsinkielisten kuulijoiden reaktio hyvin positiivinen. ”Yksi ainoa runo, sisältää niin paljon. Ajatella, että maahanmuuttajakin voi näyttää, miten kaunista ruotsin kieli voi olla.”

Kulttuurilautakunnan silloinen puheenjohtaja Thure Forsman sanoi:

”Oli yllätyksellistä kuunnella runoja. En ollenkaan saa samaa tunnetta lukemalla hänen runojaan. Häntä täytyy kuulla.”

Kulttuurilautakunta yllätti myöntämällä kulttuuristipendin Hilikka Lukinille v.1983. Hän oli ensimmäinen maahanmuuttaja, joka sai tällaisen huomionosoituksen Östhammarin kunnalta.

*Te ruotsalaiset, vähän vanhemmat, kiltit, hyvin herttaiset
 Mutta kuitenkin ajattelemattomat tai vain tietämättömät.
 Eräänä päivänä tapaat sinäkin suomalaisen jossakin
 Tai saat hänestä naapurin.
 Te alatte puhella, sinä ystävällisellä tavallasi
 Ja sinä muistat tietysti.
 Sinä muistat sodan, ruotsalainen ystäväni,
 Vaikka siitä on jo niin kauan.
 Teillä oli niin vaikeaa, muistan kuinka me kerättiin vaatteita
 Lievittääksemme kurjuuttanne
 Ja vielä enemmän, avasimme ovement, pelastaaksemme lapsenne*

*Sinä, ruotsalainen ystäväni, et tiedä, kun alat kertoa
 että revit rikki vanhat haavat, avaat muistot vaikeista vuosista.
 Me muistamme kuolleet, rakkaamme, läheisemme, kaikki.
 Veli tuli kotiin, muistamme sen
 Ruumisarkussa, kesäkuumalla, matoja täynnä.
 Tai isän, joka vihdoon tuli kotiin, perheen kauhuksi, ilman jalkojaan
 Kysyt ehkä, eikö teillä ole lapsia?
 Pommien jälkeen on vain jäljellä pieniä hautoja.
 Koti raunioina, vanhusten vapiseva pelko
 Elämä ilman toivoa, yksi kansa sodan melskeissä.*

*Kaatuihan myös ruotsalaisia miehiä
 Mutta siitä ei kukaan muistuta, uudelleen ja taas uudelleen.
 Heidän lahjansa, oli se suurin, jonka ihminen voi antaa
 Heidän haudoillaan voimme vain rukoilla
 Kiltti, herttainen ruotsalainen, olemme kiitollisia lahjoistasi
 Mutta, anna meidän unohtaa
 Älä revi auki kauan särkeviä haavoja, ystävällisillä sotamuistoillasi.
 Anna meidän unohtaa se mitä haluamme, ruotsin avun muistamme
 ulkoa hyvin
 Lahjasi oli suuri, mutta ei estänyt luoteja
 Muistoihimme nähden ovat sinun muistosi vain murusia.*

Uplannin suomalaisten laulu

*Laulanpa lauluni keväisen uuden
 Laulanpa aavoilta Uplannin.
 Vain kerran laulan lauluni uuden
 muistoille kauneimman lapsuuden*

*Lapsille tarjoan turvallisuutta
 itse puutteesta tiedä en.
 Rakennan täällä maatani uutta
 raunioille lapsuuden.*

*Hintako korkea onnesta täällä
 sitähan kukaan ei laskea voi.
 Kun syntymämaani on kaukana siellä
 ja sinne mun kaipuuni laulu soi.*

Hilkka Lukin kuoli 30.10.2020.

Nuoruuden innolla työn hakuun

Aira Ranta

*Nuoruuden innolla
työn hakuun
Ruotsiin v. 1961.*

*Med ungdomlig iver på
väg till Sverige för att
söka arbete.*

Kävin koulua Somerolla. Halusin lasten hoitajaksi, mutta se olis ollut pitkätie, kun ei ole ylioppilastodistusta. Isäni halus, että menisin puutarhakouluun, kun olin kotona aina niitä hommia tehnyt. Mutta sekin oli sellaista kesätyötä minun mielestäni. Silloin oli kylmät ja pitkät talvet. Isä sanoi sitten, että mene sitten kauppa-alalle. Sen minä tein ja viihdyin oikein hyvin. Sain olla joka-alan opissa, vieläpä olin kauppa-auton hoitajana. Sinne tuotiin kotua kananmunia-kun myyntiin. Sillä rahalla ostettiin ruokaa.

Sain hyvät paperit. Työtä oli mutta ei asuntoa. Meillä oli kaksi huonetta tehty yläkertaan, mutta meillä oli muitakin ja minä olin vanhin.

Siinä tuli ajatus, että jotain pitää nyt keksiä. Tutustuin naapurikylän poikaan v.1960. Hänellä oli kaivurihommia, mutta vain keksäisin. Hän näki lehdessä ilmoituksen, että Ruotsi haluaa työväkeä. 1961 hän lähti sitten Ruotsiin. Kävi sanomassa minulle, että kirjoittaa kun pääsee perille ja niin siinä vaihdettiin kirjeitä.

Hän tuli kesälomalle ja pyysi mukaan Ruotsiin. Minä jätin työpaikkani ja lähdin hänen mukaansa. Mitään ei lupailtu, mitään ei suunniteltu. Päivät otettiin ihan niin kuin ne tuli. Töitä oli, mutta asunnoissa ei oikein valinnanvaraa ollut silloin täälläkään. Työnantajat auttoivat, kun työväkeä tarvittiin. Työtä on aina ollut. Ensimmäinen oltiin Hallstadissa ja sitten muutettiin Kumlaan, Örebrohon.

1961 menttiin kihloihin ja hänen sukulaisensa piti meille isot maalaishäät v.1962 loman aikana. Vaikka ei loma niin pitkä ollutkaan, silti hyvin ehdittiin. 300 kutsukorttia lähetettiin ja se kutsu oli koko talon väelle, niin että meitä oli paljon. Sitten tultiin taas Ruotsiin töihin.

Nyt on ajeltu tätä Suomi-Ruotsi väliä vuodesta 1961 alkaen kaikki kesäloimat, joulut, pääsiäiset sekä häissä että syntymäpäivillä. En ole koskaan uskaltanut laskea matkojen määrää. Ei se koti-ikäväkään niin pahaksi päässyt, kun on niin usein päästy käymään lapsuuden kotimaassa. Me on todella eletty mukana niin Suomessa kuin täälläkin. Oikeat ratkaisut on tehty, täällä pääsi elämän alkuun.

Siihen aikaan ei meillä Suomessa ollut samaa mahdollisuutta. Kauppakoulu oli hyvä alku elämälle, mutta olisi pitänyt osata ruotsia, että olisin voinut sitä alaa jatkaa täällä.

Se oli sitten tehdastyö, joka sopi hyvin. Teimme vuorotyötä ja saimme samanaikaisesti käydä kielikurssia. Vuorotyö auttoi kun lapsi tuli. Hän sai aina olla kotona isän tai äidin kanssa. Kyllä niitä isoja kysymyksiä sitten tuli, missä lapsella olisi paras olla, kun suomea puhuttiin kotona.

Mutta eihän ilman ruotsia arkielämässä tultu toimeen. Ruotsinkieli tuli heti mukaan, mutta ei meillä siitä ole ongelmia ollut. Kun

lapsi meni kouluun niin opettajatkin sanoivat, että kun on jo kaksikielinen, niin englanninkielen voi oppia helposti ja vieläpä saksan. Suomessa on ollut kiva käydä ja kiva taas tulla takaisin kotiin.

Muutin Östhammariin 2017. Ensimmäinen kolahdus tuli 2009, kun lomareissulla putosin rapuissa ja jalat menivät alta. Ensiapu tuli Östhammarista, mutta he ei voineet tehdä mitään, vaan minut vietiin Upsalaan. Sielläpä ei otettukaan vastaan, vaan pistettiin ambulanssiin ja sanottiin, että sinä kuulut Örebrohon.

Näillä on sopimus, että vaikeat tapaukset hoidetaan Upsalassa. Kun tulin Örebrohun, paikalla ei ollut selkäkirurgia. He olivat lomalla. Sain odottaa leikkausta kuukauden mikä ei ollut hyvä. Leikkaus tehtiin, mutta kunto ei palautunut. Nyt on sauvat ja rollaattori apuna.

Kyllä sairaanhoito on mennyt huonoksi, miksi se on niin? Kun muutat toiselta paikkakunnalta sinua ei oteta vastaan eikä sinne vanhaan paikkaan voi mennä, ei kuulu enää sinnekään. Olen edelleen Ruotsissa ja asunut melkein kuusikymmentä vuotta Kumlassa.

Mikä avuksi, kun tulee vanhaksi?

Kun tulimme tänne 1961 niin oli turvallista ja mukava asua.

Hallituskin teki yhteistyötä, niitä asioita viemään eteenpäin.

Nyt on mennyt neljä vuotta, mutta siellä ne vaan ”prookkaa” edelleen jos ei yhteistyötä aleta hoitaa ja anneta puheenvuoro niille, jota kansa on äänestänyt, se on turha sitten äänestää.

Olen taistellut Ruotsin puolesta, pidetään Ruotsi Ruotsina. Haluan takaisin sen turvallisuuden ja vapaan elämän, että kaikki voisi hyvin, unohdetaan se politiikka hetkeksi ja tehdään sitä, mikä on parasta Ruotsille. Siitä pitäisi lähteä, että yhteistyö ja samat säännöt koko maassa, kun nyt on joka kyläs melkein omat säännöt.

Toivon, että nyt olisi opittu jotakin, kun neljä vuotta on mennyt hukkaan.

Toivotan valoisampaa tulevaisuutta RUOTSILLE!!

Med ungdomlig iver till Sverige

Aira Ranta, fritt översatt till svenska av Elina Friberg

Jag gick i skolan i Somero. Jag ville bli barnskötare. Men det hade varit en lång väg, eftersom jag inte hade tagit studenten. Pappa ville, att jag skulle skola mig till trädgårdsmästare. Jag hade alltid sysslat med trädgårdsarbete hemma. Jag tyckte det var bara ett sommarjobb. Vintrarna var kalla och långa på den tiden.

Då sa pappa, du kan ju börja inom handeln då. Det gjorde jag och trivdes riktigt bra. Jag fick insyn och fick lära mig alla delar inom handeln, till och med att sköta verksamheten av en ambulerande handelsbil. Där sålde vi även ägg hemifrån och för pengarna köpte vi mat. Jag fick goda arbetsbetyg.

Arbete hade jag, men ingen bostad. Hemma hade vi två rum på övervåningen, men vi var flera som bodde hemma och jag var äldst. Något borde jag hitta på. Jag blev bekant med en grabb från grannbyn 1960. Han jobbade som grävmaskinist men bara på somrarna. Han såg en annons i en tidning, att Sverige sökte arbetskraft.

1961 begav han sig till Sverige. Kom bara och sa till mig, att han skriver när han kommer fram. Vi började brevväxla. Han kom hem på sin semester och frågade om jag skulle följa med honom till Sverige. Jag lämnade min arbetsplats och slog följa med honom. Vi lovade ingenting, inte heller planerade vi någonting. Vi tog dagarna rakt upp och ner, precis som de kom. Arbete hade vi, men med bostad var det lite si och så, man kunde inte välja och vraka, man fick ta det som fanns. Arbetsgivarna hjälpte till när det behövdes arbetskraft, arbete har det alltid funnits. Först bodde vi i Halmstad. Sedan flyttade vi till Kumla i Örebro.

Vi förlovade oss 1961 och året därpå 1962 gifte vi oss. Hans släktingar ordnade ett stort, lantligt bröllop åt oss, under vår semester. Semestern var inte så lång, men vi hann gott och väl att fira vårt bröllop. 300 inbjudningskort skickades och när inbjudan gällde alla vid varje hushåll, blev vi faktiskt rätt många. Det blev vardag igen och vi åkte till Sverige för att jobba.

Vi har rest mellan Finland och Sverige från år 1961 under alla semestrar, jular, påskhelger samt bröllop och födelsedagar. Aldrig har jag vågat räkna resornas antal. Hemlängtan har inte heller blivit så påträngande, när vi har kunnat besöka barndomens hemland så ofta. Vi har verkligen levt med, så i Finland som här i Sverige. Vi gjorde rätt val, när vi flyttade hit. Här kunde vi börja leva livet.

Vid den tiden i Finland hade vi inte samma möjlighet. Handelskolan var en bra start i livet, men jag borde ha kunnat bättre svenska för att kunna fortsätta på den banan. Då fanns bara fabriksarbete kvar, men det passade ju bra. Vi jobbade i skift och samtidigt fick vi gå på språkundervisning. Skiftarbete underlättade när barnet föddes. Han kunde alltid vara hemma när någon av föräldrarna var det.

De stora frågorna kom sedan. Var är bästa platsen för barnet när man pratade finska hemma? I vardagslivet klarade man sig inte utan svenska. Vi lärde oss snabbt svenska och hade inga problem med det. När barnet började skolan så sa även lärarna, att när man redan är tvåspråkig så lär man sig lätt engelska och även tyska.

Det har varit trevligt att hälsa på i Finland men även att komma hem igen.

Jag flyttade till Östhammar år 2017. Första smällen fick jag år 2009, när jag ramlade i trappan på semesterresan och jag förlorade mina ben. Första hjälpen fick jag i Östhammar, men där kunde de inte göra något, jag skickades vidare till Uppsala. Där togs jag inte emot. Jag fick åka ambulans ända till Örebro. De menade att jag var hemmahörande där. Ändå finns det en överenskommelse mellan sjukhusen, att svåra fall tas om hand i Uppsala. När jag kom fram till Örebro, fanns ingen ryggkirurg på plats, alla var på semester. Jag fick vänta en hel månad på operation. Det var inte så lyckat. Jag fick min operation till slut, men konditionen fick jag inte åter. Nu har jag stavar och rollator till hjälp.

Jag tycker att sjukvården har blivit rätt dålig, man kan fundera varför? Jag finns fortfarande i Sverige. Jag har bott nästan sextio år i Kumla. Var får man hjälp, när man blir gammal? När vi kom hit år 1961 kändes det säkert och bekvämt att bo här. Jag önskar en ljusare framtid för Sverige.

Muutto Ruotsiin 1967

Raimo Lähde

Viimeinen kuva ennen Ruotsiin lähtöä. Äiti ja pikkuveli jäivät Suomeen.

En sista bild innan avresan till Sverige. Mor och lillebror stannade i Finland.

Kun lähdin Ruotsiin, olin avioliitossa ja meillä oli kolme poikaa, asuimme Lappeenrannassa. Naapurin poika asui Ruotsissa ja hän tuli käymään kesälomalla Lappeenrannassa. Hänen kans juteltiin työmahdollisuuksista Ruotsissa ja hän kertoi, että kyllä sieltä töitä saa, lähde vaan sinne. Eikä sitä ruotsiakaan tarvi osata. Aikani mietittyäni ja harkittuani päätin sitten lähteä ilman minkäänlaisia suunnitelmia tai odotuksia.

Eräänä päivänä päätöksen tehtyäni, hyppäsin junaan joka vei Turkuun. Turusta jatkoin laivalla, joka vei Tukholmaan. ”Sanonkin, että olen laivapakolainen”. Tukholmassa mietin, että mites tästä eteenpäin. Olin kyllä kuullut, että kun menee rautatieasemalle, siellä on aina joku joka puhuu suomea. Tällä kertaa vain ei niin ollut. En kuullut suomen sanaa. Päätin, että joutain on keksittävä.

Pitäähän minun päässä Göteborriin, siellähän se naapurin poika on. Otin paperilapun, näytin virkailijalle, viitoitin vähän käsillä ja sanoin:

– Göteborriin, TUF-TUF-TUF...

Näin sain lipun ja juna vei Göteborriin.

Työ ja asunto

Oli helppo aloittaa asuminen ja työt täällä, kun kaverini oli hommannut asunnon ja työpaikan. Asunto oli ihan uudessa kerrostalossa.

Menin Marstrandin telakalla työhönottajan puheille ja sain heti hommia. En ehtinyt saada edes kaikkia työvaatteita kun sain alkaa töihin. Telakalla ei ollut kuin 27 työntekijää, mutta lukumäärä kasvoi koko ajan. Suomesta tuli paljon työmiehiä. Kielivaikeudestakin selvisin kun esimies oli suomalainen ja kuljin sanakirja taskussa. Tästä alkaen olen tehnyt reissuhommia koko Ruotsissa oloaikani, olen ollut työssä Norjassa, Tanskassa, Suomessa ja täällä Östhammarissa.

Suhde suomenkieleen ja Suomeen

Olemme aina puhuneet suomea kotona ja lapset on ihan kaksikielisiä vieläkin. Pojat ei ole koskaan saaneet suomenkielenopetusta Ruotsissa ja minä en ole edes pyytänyt. Minulla ei oikeastaan ole mitään erikoisia siteitä Suomeen ja sen vuoksi ei ole kaipuuta sinne. Meillä oli mökki Suomessa, mutta se myytiin sen aikaisen tilanteen vuoksi. Jos mökki olis jäljellä niin ehkä muuttaisin takaisin tänä päivänä. On tunne, että en muuta takaisin, vaan elän viimeiset vuoteni täällä.

Olen nyt asunut Östhammarissa vuodesta 1984 lähtien ja viihdyn ihan hyvin. On ollut monta mutkaa ja vaikeutta matkan varrella, mutta kaikkea olen selvinnyt. Vaikeinta on ollut kun vaimoni sairastui. Olin hänen omaishoitajansa puolitoista vuotta. Siitä sain vian ja joudun käyttämään kainalosauvoja.

Olen tuntenut joskus olevani kiusauksen kohteena koska olen suomalainen.

Flytten till Sverige 1967

Raimo Lähde, fritt översatt till svenska av Elina Friberg

När jag begav mig till Sverige, var jag gift och vi hade tre söner, och vi bodde i Lappeenranta.

När grannpojken som bodde i Sverige kom och hälsade på, på sin semester började vi prata om arbetstillfällena i Sverige. Han berättade, att nog får man jobb där. Det är bara att bege sig dit, inte behöver man kunna svenska heller. Efter en tids funderande och övervägande bestämde jag mig; Det får bära eller brista. Jag far dit, utan några som helst planer eller förväntningar.

En dag, efter att jag bestämt mig, hoppade jag på tåget som åkte till Åbo. Från Åbo fortsatte jag till Stockholm med båt, jag kallade mig för ”båtflykting”. Framme i Stockholm funderade jag, hur ska jag ta mig vidare. Dock, hade jag hört, att när man väl tagit sig till järnvägsstationen, fanns där alltid någon som pratade finska. Men inte den här gången. Jag hörde inte ett enda ord på finska. Någonting måste jag hitta på. Jag skulle ju till Göteborg, för där fanns ju grannens grabb. Jag tog en papperslapp, visade den för en tjänsteman på järnvägsstationen, tecknade lite med mina händer och sade:

– Till Göteborg TUFF-TUFF!

Då fick jag en biljett och tåget tog mig till Göteborg.

Arbete och bostad

Det var lätt att anpassa sig, för mina kamrater hade skaffat fram en bostad och arbete. Bostaden fanns i ett alldeles nybyggt flervåningshus.

Jag gick och frågade personalanställaren vid Marstrands docka och fick jobb på en gång. Jag hann inte ens få alla arbetskläder, innan jag fick börja jobba. Vid dockan fanns inte fler än 27 arbetare, men antalet växte hela tiden. Många arbetare kom från Finland. Även språkförbistringen klarade jag. Förmannen var från Finland och jag hade ordboken i fickan. Från och med detta har jag under hela

min vistelse i Sverige haft resejobb. Jag har jobbat i Norge, Danmark, Finland och här i Östhammar.

Inställningen till finska språket och för Finland

Vi har alltid pratat finska hemma och barnen är fullt tvåspråkiga än i dag. Pojkarna fick aldrig hemspråksundervisning i Sverige och jag har inte ens frågat efter detta. Jag har inga speciella förbindelser till Finland och därför har jag ingen längtan dit heller. Vi hade en stuga i Finland, men vi sålde den. Kanske skulle jag flytta tillbaka i dag, om stugan fanns kvar. Jag känner, att jag inte flyttar tillbaka, jag lever mina sista år här.

Jag har bott i Östhammar från år 1984 och jag trivs väldigt bra. Det har funnits en del krokigt och svårt under resan, men jag har klarat allt detta. Det svåraste var min frus sjukdom. Jag var hennes anhörigvårdare under ett och ett halvt år. Under den tiden ådrog jag mig en krämpa, som är orsaken till, att jag måste använda kryckor numera.

Ibland har jag känt mig som ett mobbningsoffer bara för att jag är en finländare.

Lapsuus ja Kohtalo

Leena Leppäaho

Sallan kunnassa Niemelän kylässä, Rimpelän talon yläkerrassa syntyi tyttö v.1951 mummoni ollessa kättilönä.

Lapsuusvuodet 1951-1968 vietin Sallassa viisihenkisessä perheessä: äiti ja isä, minua vuotta vanhempi veli sekä kaksi vuotta nuorempi sisko (Hän kuoli 12 vuotiaana), 10 vuotta nuorempi sisko ja 12 vuotta nuorempi pikkuveli.

Asuin siis Sallan kunnassa äidin, isän ja kolmen sisareni kanssa. Isäni oli metsätyömies ja äitini ”kotirouva”.

Isäni vanhemmat sekä hänen nuorin ja vanhempi veljensä asui samassa pihapiirissä. Naapureina asui myös ukin kaksi veljeä perheineen. Turvallisuuden tunne, mikä meillä lapsilla silloin oli, ei varmaan ole kaikilla tämän päivän lapsilla.

Rahaa ei ollut ylimääräistä, mutta en tykkää, että olisimme olleet köyhiä. Meillä oli koti, jossa meistä pidettiin huolta. Mummo, äiti ja me lapset huolehdimme, että ruokaa oli omasta takaa. Meillä leivottiin ruisleipää ja pullaa, maito, juusto ja voi saatiin karjasta. Marjat kerättiin metsästä ja säilöttiin talveksi, perunat ja juurikasvit viljeltiin omassa maassa. Isäni metsästi ja kalasti. Aina oli hyvää ja terveellistä ruokaa eikä tarvinnut mennä nälissään nukkumaan.

Me lapset autoimme kotona niin paljon kuin ehdimme koulunkäynniltä ja läksyjen lukemiselta. Meiltä vanhimmilta lapsilta vaadittiin paljon. Meidän piti auttaa kotitöissä ja huolehtia myös nuoremista sisarista. Siivosin myös joskus mummon ja ukin luona, saihan siitä 10 penniä palkkaa.

Hyvä niin kun lähdin maailmalle. Ei jäänyt sormi suuhun. Olen aina tiennyt, että pärjään, sattuipa mitä tahansa.

Muutto Ruotsiin

Oli vuosi 1968 ja koulun päätyttyä piti miettiä, mitäs nyt tehdään? Olinhan jo melkein 17 vuotias. Tulin siihen tulokseen, että jotain täytyy tehdä. En halunnut jäädä isän ja äidin elätettäväksi. Töitä ei sodanjälkeisessä Sallassa ollut. Ainoa mahdollisuus olisi ollut jatkaa opiskelua, mutta siihen minulla ei ollut varaa.

Sallasta lähti paljon nuoria Ruotsiin ja sehän oli mielessä myös minulla. Minun tätini ja setäni (äidin sisko ja veli) asuivat Ruotsissa. Tykkäsin, että he olivat aina niin hienoja, kun tulivat lomalle. Heillä oli nätit vaatteet, omat autot, lapset nätisti puettu ja tietysti myös vähän tuliaisia. Arvelin, että kyllä he varmaan ovat rikkaita.

Päätökseni tehtyä muutosta Ruotsiin, menin työnvälitystoimistoon kysymään, mitä oli tarjolla ja missä. Minulle suositeltiin Ruotsia, koska Ruotsi haki henkilökuntaa Maraboun suklaatehtaalle. Tiesin, että moni oli lähtenyt sinne. Niin päätin myös minä yrittää.

Eihän se niin yksinkertaista ollut. Piti mennä lääkärintarkastukseen, että on terve. Mutta matka tyssäsi hammaslääkärissä käyntiin. Sain Ruotsista vastauksen missä luki: paikkautettuasi hampaat, olet tervetullut Maraboun suklaatehtaalle töihin. Eihän minulla ollut varaa hampaiden korjaukseen.

No, ei se mitään. Tiesin yhden tutun perheen, joka oli kesälomalla Sallassa. He tarvitsivat hoitajaa heidän kaksivuotiaalle tyttölle. Päätin lähteä heidän mukaansa. Jostakinhan oli aloitettava. Tarkoitus oli, että hoitaisin heidän tyttöänsä vuoden ja palaisin vuoden jälkeen takaisin Suomeen.

Kohtalo olikin määrännyt toisin

Isäni ja vanhin veljeni oli muuttanut Ruotsiin. Äitini oli tullut, kahden nuorimman sisareni kanssa pari kuukautta myöhemmin. Isäni ja veljeni oli saanut töitä Siporexin tehtaalta Södertäljessä. Alussa he saivat asua setäni luona. Äidin tultua kahden lapsen kanssa, isäni oli saanut asunnon Södertäljestä: kolme huonetta ja keittiön.

Kun olin asunut vuoden Trollhättanissa, ei minulla ollut muuta mahdollisuutta kuin jäädä Ruotsiin. Olinhan kuitenkin oppinut jo

vähän ruotsalaisia tapoja. Kielitaito ei kyllä ollut paljon kehittynyt, kun olin suomalaisessa perheessä.

Muutin takaisin Södertäljeen ja kävin työnvälityksessä. Tietysti kun olin ollut ”piikana”, niin totta kait tarjottiin piian paikkaa.

Vallentunassa oli perhe, joka tarvitsi apua lasten hoidossa. Otin yhteyttä tähän perheeseen. Sain tietää silloin, että olisi myös mahdollista päästä Aerosolin tehtaalle osapäivä töihin. Hoidin lapsia ja aloin myös tehtaalla töihin neljä tuntia päivässä. Perhe oli ihan mukava ja Aerosolin tehdas oli myös ihan hyvä työpaikka. Siellä oli monta suomalaista työntekijää.

Hämmästyin, kun tehtaanomistaja tuli kysymään. Alkaisinko hoitamaan hänen sairasta rouvaansa kesäloman ajan? Hän oli sairas ja aivan toisten armoilla. Kävin tutustumassa häneen ja kerroin, etten osaa niin paljon ruotsia. Hän vastasi, ettei se vakituinenkaan osaa muuta kuin perkele saatana. Aloitin kesäloman tuurauksen ja kaikki meni hyvin.

Muutin takaisin Södertäljeen. Tapasin tuttuja ja moni oli töissä L-M Eriksonilla Tukholmassa. Menin eräänä päivä kysymään, jos siellä olisi vapaata työpaikkaa ja olihan siellä. Kuljimme yhteiskyydillä Södertäljestä.

Tapasin mieheni Södertäljessä v.1970. Meidän ensimmäinen lapsemme syntyi 1971.

Oli pitkät työpäivät, kun kuljin Södertäljestä Tukholmaan kokopäivätöihin. Matkoihin meni kaksi tuntia päivässä. Tykkäsin, että lapsella on liian pitkä aika olla hoidossa. Aloin hakemaan töitä Södertäljestä. Tiesin, että Södertäljessä on radiotehdas, jossa tehdään vähän samoja töitä som kuin L-M Eriksonilla. Menin tulkin kanssa Standard Radiolle kysymään töitä. Työhönottaja sanoi, että pääset töihin vaikka heti, jos et vaadi ruotsin kielen kurssia. Oli nimittäin laki, että työnantaja on velvollinen järjestämään kielenopetusta 240 tuntia. Kirjoitin paperin alle. Todistin, etten tarvitse kielikurssia. Aloitin työt siellä v.1974.

Olessani Standartilla töissä kuulin, että Astralla on parempi palkka siivoojilla. Menin kysymään töitä Astra AB Södertäljessä. Kyllähän sieltä aina suomalainen töitä sai. Puolen vuoden Standar-

tilla olon jälkeen aloitin Astralla puoltapäivää ja tein myös Södertäljen kunnassa neljä tuntia kodinhoitajana.

Toinen lapsemme syntyi 1977. Teimme tuuri töitä, jotta voimme hoitaa lapset itse. Olin töissä Astralla Södertäljessä vuodesta 1974-1984. Silloin asuimme Södertäljessä.

Muutimme Åkers Styckebruukiin 1984. Sain puolipäivätyön kodinhoitajana Strängnäsissä kunnassa. Aloitin myös siivouspomona Ekilstunassa Sinab nimisessä firmassa. Tein töitä näissä kahdessa paikassa kaksi vuotta. Samanaikaisesti luin paljon yksityisyrityksen juridiikkaa ja ekonomia.

Eräänä päivänä päätin aloittaa oman yrityksen. Aloitin siivousfirmalla. Ajattelin, että miksi teen toisille, kun osaan yhtä hyvin itse. Asiasta toimeen, menin kysymään Astran entiseltä työkaverilta, jos hän tulisi mukaan ja aloitettaisiin oma yritys. Aloitimme yhdessä v.1984 ja teimme kymmenen vuotta yhdessä töitä. Kaksi eri lailla ajattelevaa ihmistä. Emme aina olleet samaa mieltä asioista. Erosimme v.1994 ja aloitimme kumpikin oman yrityksen.

Se oli raskasta aikaa, mutta samalla opettavaista ja välillä jopa hauskaakin. Sain tutustua moniin erilaisiin työnjohtajiin sekä työntekijöihin. Oli paljon työntekijöitä monesta eri maasta. Jatkoisin yksin omalla siivousyrityksellä vuoteen 2004 saakka. Firmassani oli 22 työntekijää kun lopetin.

Aina puhutaan, että kaikkihan osaa siivota, mutta näin ei kyllä ole. Se on kuin mikä työ tahansa mikä pitää oppia. Toisille se on helppoa ja toiset ei opi koskaan. Kaikki ei myöskään sovi työnjohtajiksi. Lopetettuani siivousyrityksen v.2004 en jaksanut enää kun sain selkääni välilevypullistuman. Oli myös vaikea saada luotettavaa henkilökuntaa.

Piti taas keksiä jotain työtä, eihän työttömänä pärjää. Luin lehdestä, että hautaustoimisto haki yksityisyritystä 55+. Soitin ja pääsin haastatteluun. Aloitin heidän kurssinsa Solnassa. Kurssin loputtua olen ollut yksityisyrityksenä vuoteen 2015 asti. Oman yrityksen aloittamiseen en saanut koskaan mitään avustuksia, koska en ollut työtön. Yritykseni v.2015 on, että opin elämään eläkepäiviä.

Mikä oli erilaista kuin Suomessa

Mitä ihmettelin oli se, että monen suomalaisperheen lapset puhuivat ruotsia. Heidän äiti ja isä vastasi kyllä suomeksi. Kysyin heiltä, miksi on näin? Sain vastaukseksi, että lapset eivät halua puhua suomea, koska heitä pidetään huonompina kuin ruotsalaisia. Tämä oli kyllä erikoista.

Äitini veli joka ei osannut puhua ruotsia, oli vaihtanut myös sukunimen ruotsalaiseksi. Oli kuulemma helpompi ruotsalaisille kirjoittaa ja lausua nimi.

Ihmettelin myös, miksi kaikki suomalaiset puhui niin hiljaa suomea, kun oli ruotsalaisia lähellä? Ei kuulemma ruotsalaiset saaneet tietää, että olemme suomalaisia.

Tein kodinhoitajana extra töitä iltaisin Södertäljen kunnassa. Ihmettelin miten paljon vanhukset söi lääkkeitä. Heillä oli kymmeniä tabletteja monta kertaa päivässä. Minun ukki ei koskaan syönyt lääkkeitä ja mummolla oli Hotapulveri, minkä hän otti kun tunsu päänsärkyä. Hän sanoi aina, että nyt täytyy lähteä huilimaan ja ottaa yksi Hota, kun särkee tuota päätä. En tiennyt Suomessa ketään, joka olisi syönyt niin hirveästi lääkkeitä.

Vielä yksi asia, että olin oppinut aina teitittelemään vanhempia ihmisiä. täällä kaikki oli sinuja. Minulle sen oppiminen oli vaikeaa, on vielä tänäkin päivänä. Olin varovainen, varoin sanomasta sanoja SINÄ tai TE kun en tiennyt kumpaa käytän. Olin Sonjan luona ja teitittelin häntä. Hän katseli ympärilleen ja kysyi vihaisena, missä se toinen on? Tätä en unohda ikinä. Ajattelin vain, että hieno ruotsalainen rouva ja noin ilkeä. Hän olisi voinut kertoa, että täällä ei teititellä.

Hänen mielestä puhuin myös kummallista ruotsia. Totta kait puhuin huonoa ruotsia, kun en osannut paremmin. Olin oppinut kunnioittamaan vanhempia ihmisiä. En sanonut mitään, ajattelin vain. Kyllä rouva olisi voinut oikaista ja sanoa, että miten se lausutaan. Kyllä se vei itseluottamusta alas. En halunnut puhua ruotsin kieltä muulloin kuin pakko tapauksissa. Meni kauan, ennen kuin uskalsin taas alkaa puhumaan ruotsia. Ajattelin myös, jos kaikki ruotsalaiset on tuollaisia, en kyllä halua elää täällä.

Nyt on mennyt yli 50 vuotta ja elän edelleen Ruotsissa.

*Kuoro/kören
Kiiriminna.*

Tuli taas aika tehdä muutos elämässä.

Muutimme Östhammariin v.2017 Åkers Styckebrukistä, missä asuimme 33 vuotta. Nyt olen asunut Östhammarin kunnassa neljä vuotta. Olen viihtynyt ihan hyvin. Olen myös päässyt mukaan yhteiskuntaan.

Östhammarin kunta kuuluu Suomen kielen hallintoalueeseen. Ajattelin, että täällä on varmaan vaikka kuinka paljon suomalaista toimintaa. Östhammarissa ei kyllä ollut paljon mitään. Gimossa oli Gimon Suomi Seura, mihin mekin liityimme jäseniksi. Östhammarissa oli myös Kiiriminna-kuoro.

Olen saanut tutustua kuoron johtajaan ja moneen muuhun suomalaiseseen tulisieluun. Olen tehnyt myös vähän töitä ja olen mukana suomalaisten vanhusten tukiryhmässä.

Ruotsalaiset naapurimme on aivan mukavia. En ole tuntenut itseäni vieraaksi. Tuntuu, kuin olisin aina asunut täällä. Teimme matkan Suomen Lappiin uusien ruotsalaisten naapureiden kanssa. Kyllä he sanoivat, miten vaikeaa se on, kun ei ymmärrä yhtään mitään. Reissu oli kyllä heidän mielestä hyvin onnistunut. He saivat uusia näkemyksiä Suomesta ja sen historiasta.

Yhteys Suomeen

Minulla ei ole lähisukulaisia Suomessa, mutta käyn siellä vähintään kerran vuodessa. Kyllä ne juuret ovat siellä, missä on syntynyt ja viettänyt lapsuuden. Minulla on kaksoiskansalaisuus Ruotsi/Suo-

mi. En kyllä tiedä mikä olen? En tunne olevani suomalainen enkä ruotsalainen. Luen ja kuuntelen kaikki tapahtumat Suomesta sekä Ruotsista. Olen kummankin maan asioista aika hyvin perillä. Kumpikin lapsemme on syntynyt täällä ja ovat kaksikielisiä. He on käyneet ihan ruotsalaisen koulun. Kotikieli on aina ollut suomi ja on vieläkin. Lapsenlapsemme ei ole oppinut suomea.

Nyt corona aikana seuraan paljon Suomen rajoituksia ja ohjeita. Tuntuu, että Suomessa otetaan tämä corona vakavammin kuin täällä.

Itse ajattelen, että eikö ihmiset enää osaa ajatella itse, että mikä on parasta. Käyttääkö maskia, pitääkö välit vai ei.

Pitääkö aina olla pakotettu tekemään jotain?

Barndomen och Ödet

Leena Leppäaho, fritt översatt till svenska av Elina Friberg

I övervåningen på Rimpelä hemman, i Niemelä by, i Sallas Kommun föddes ett flickebarn år 1951. Hennes farmor assisterade som barnmorska.

Mina barndomsår 1951-1968 bodde jag i Salla. I vår familj fanns fem personer: mor, far, en bror, som var ett år äldre än jag, samt en två år yngre syster (hon dog tolv år gammal), en tio år yngre syster och en tolv år yngre lillebror.

Jag bodde alltså i Salla kommun med mamma, pappa och med mina tre syskon. Far var skogsarbetare och mor hemmafru. Fars föräldrar, samt hans yngsta och äldsta bror bodde på samma gård. Som grannar bodde även farfars två bröder med sina familjer. Den känslan av trygghet, som vi barn då ägde, finns knappt hos några barn av i dag.

Pengar fanns inte i överflöd, men jag kan inte tycka, att vi skulle

ha varit fattiga heller. Vi hade ett hem, där man tog väl hand om oss. Farmor, mor och vi barn såg till, att vi hade mat. Vi hade ett eget självhushåll. Det bakades rågbröd och vetebröd, mjölk, ost och smör fick vi från djuren. Bären plockades i skogen, och syltades och saftades för vintern. Potatis och rotfrukter odlades i egna täppor. Far jagade och fiskade. Alltid hade vi god och hälsosam mat. Aldrig behövde vi gå och lägga oss hungriga.

Vi barn hjälpte till hemma så mycket vi hann efter skolan och efter läxläsningen. Det förväntades mycket av oss äldre barn. Vi var tvungna att hjälpa till med hushållsarbetet och även se efter våra yngre syskon.

Jag städade ibland hos farmor och farfar och fick då tio penni som lön. Allt detta visade sig vara bra, när jag gav mig ut i världen. Jag har alltid vetat, att jag kommer att klara mig, vad som än händer, utan att behöva stå där med tummen i munnen.

Flytten till Sverige

Året var 1968. Jag hade slutat skolan. Nu var det dags att börja tänka på framtiden. Jag var nästan sjutton år gammal. Jag ville inte ligga mor och far till last, så något eget bör jag hitta på. Det var ont om arbete i efterkrigstidens Salla. Enda möjligheten att stanna kvar, var att fortsätta studera, men det hade jag inte råd med.

Det var många ungdomar som emigrerade till Sverige från Salla, och det tänkte även jag på. Jag hade en moster och en morbror (mammans syster och bror) som bodde i Sverige. Jag tyckte att de alltid var så fina, när de kom på semester. De hade snygga kläder, egna bilar, deras barn var snyggt klädda och naturligtvis hade de med lite presenter också. Jag tänkte, att de måste nog vara rika.

När jag hade bestämt mig att flytta till Sverige, gick jag till arbetsförmedlingen, att höra mig för, vad som stod till buds och var. De rekommenderade Sverige åt mig. Sverige sökte personal till Marabous chokladfabrik.

Jag visste, att många hade åkt dit. Så bestämde jag mig för att även jag skulle försöka. Det visade sig inte vara så enkelt. Det krävdes ett friskhetsintyg av en läkare. När jag hade besökt en tandläkare, blev

det stopp. Jag fick ett svar från Sverige, där det stod: när du har lagat dina tänder, är du välkommen till Marabous chokladfabrik, för att arbeta. Jag hade inte råd att laga mina tänder.

Det gjorde inget. En bekant familj, som var på semester i Salla, behövde en barnskötare åt sin två år gamla dotter. Jag bestämde mig för att följa med dem. Någonstans ska man ju börja. Meningen var, att jag skulle sköta deras dotter under ett år och sedan flytta tillbaka till Finland igen.

Ödet ville annorlunda

Under tiden hade far och min äldsta bror flyttat till Sverige. Mor hade kommit med mina två yngsta systrar några månader senare. Far och bror hade fått arbete i Siporexfabriken i Södertälje. I början fick de bo hos min morbror. När mor kommit fram, med två barn, hade far fått en bostad i Södertälje: tre rum och kök.

Efter att ha bott ett år i Trollhättan, hade jag ingen annan möjlighet än att stanna i Sverige. Jag hade i alla fall lärt mig lite svenska seder redan. Med språket var det lite si och så, jag vistades ju i en finsk familj.

Jag flyttade tillbaka till Södertälje och besökte arbetsförmedlingen där. Naturligtvis, när jag hade jobbat som hembiträde, så var det det jag erbjöds.

I Vallentuna fanns en familj, som behövde hjälp som barnsköterska. Jag kontaktade denna familj. Jag fick då veta, att det skulle vara möjligt att även få deltidsarbete på Aerosols fabrik. Jag skötte om barnen och började även i fabriken, fyra timmar om dagen. Familjen var trevlig och Aerosols fabrik var även den en bra arbetsplats. Där fanns många finska arbetare.

Jag blev förvånad, när ägaren till fabriken kom och frågade, ifall jag skulle kunna börja sköta om hans sjuka fru, under semestern. Hon var sjuk och alldeles beroende av andras hjälp. Jag gick och hälsade på henne, och berättade att jag inte kan så mycket svenska. Hon svarade att den som vanligtvis hjälper henne, inte kan annat än ”perkele, saatana”. Jag började som ”semestervikarie” och allting gick bra.

Jag flyttade tillbaka till Södertälje och träffade bekanta. Många av dem jobbade på L-M Eriksson i Stockholm. En dag gick jag dit också och frågade, ifall det fanns lediga jobb hos dem, och det fanns ju. Vi var flera som åkte tillsammans från Södertälje till och från arbetet.

Jag träffade min man i Södertälje. Vårt första barn föddes 1971. Arbetsdagarna blev långa. Jag jobbade på heltid i Stockholm. Resorna tog två timmar om dagen. Jag tyckte, att barnet fick vara för länge hos dagmamman, så jag började söka jobb i Södertälje.

Jag visste, att i Södertälje fanns en radiofabrik, och där gjordes ungefär likadana arbeten som hos L-M Eriksson. Jag gick med en tolk till Standard Radio för att fråga efter arbete. Personalanställaren sade: ”Du får börja meddetsamma i fall du inte kräver en kurs i svenska språket”. Då fanns det en lag, att arbetsgivaren var skyldig, att ordna en tvåhundrafyrtiotimmars språkkurs för alla och en var, som frågade efter denna. Jag undertecknade papperet och intygade, att jag inte behöver språkkursen. Jag började arbeta där år 1974.

Under tiden som jag jobbade hos Standard hörde jag att städarna som jobbade hos Astra hade bättre lön. Jag gick för att fråga efter jobb hos Astra AB i Södertälje. Nog fick en finländare alltid jobb där. Efter ett halvt års arbete hos Standard, började jag på halvtid hos Astra och samtidigt jobbade jag även fyratimmarspass som hemvårdare åt Södertälje Kommun.

Vårt andra barn föddes år 1977. Vi jobbade i skift, så att vi själva kunde sköta om barnen. Åren 1974-1984 jobbade jag hos Astra i Södertälje, då bodde vi även i Södertälje.

Vi flyttade till Åkers Styckebruk år 1984. Jag fick halvtidsarbete som hemvårdare i Strängnäs Kommun. Jag började även som ledare för städarna i Eskilstuna Kommun, i en firma som hette Sinab. Jag jobbade på dessa två ställen under två års tid. Samtidigt läste jag mycket juridik och ekonomi för egenföretagare.

En dag tänkte jag öppna en egen firma. Jag började med en städfirma. Jag tänkte, att varför jobbar jag åt andra, jag kan ju göra lika bra själv. För att komma vidare, gick jag och frågade en arbetskamrat från Astra-tiden, ifall hon ville vara med och starta en egen firma. Vi började tillsammans 1984 och jobbade ihop i tio års tid. Vi var

två oliktankande människor. Vi drog inte alltid jämt. Vi skildes åt 1994 och öppnade var sin egen firma, var och en för sig.

Det var en jobbig tid, men samtidigt var det lärorikt och ibland till och med även roligt. Jag lärde känna många olika arbetsledare och arbetstagare. Det fanns många arbetare från många olika länder. Jag fortsatte ensam med egen städfirma ända till år 2004. Jag hade 22 anställda när jag slutade.

Man säger alltid att alla kan ju städa, men så är det verkligen inte. Det är som vilket annat jobb som helst, det måste man lära sig. Den ena lär lätt, den andra aldrig. Alla passar inte heller som arbetsledare. Jag slutade år 2004 för jag orkade inte längre. Jag fick diskbräck och det var också svårt att hitta pålitlig personal.

Så jag fick hitta på något nytt arbete, för man klarar sig ju inte som arbetslös. Jag läste i en tidning, att en begravningsbyrå sökte egenföretagare, femtiofem plus. Jag ringde och fick komma på intervju. Jag började på deras kurs i Solna. Efter kursens slut har jag varit egenföretagare ända till år 2015.

Jag fick aldrig några starta eget bidrag, jag var ju aldrig arbetslös. Nu efter år 2015 försöker jag lära mig att leva som pensionär.

Vad som har varit olika i Sverige än i Finland

Jag har alltid undrat, varför så många barn i finsktalande familjer inte vill prata finska, fastän de kan det. Deras mor och far svarar på finska dock. Jag frågade om varför det är så. Till svar fick jag, att barnen inte vill prata finska. De tycker, att svenskarna ser ner på dem, och de känner sig sämre än sina svenska kamrater. Det tycker jag verkar konstigt. Mammans bror, som inte kunde prata svenska, hade till och med ändrat sitt efternamn till ett svenskt. Enligt honom var det lättare för svenskarna både skriva och uttala namnet.

Jag undrade även, varför alla finländare pratade så tyst på finska, när det fanns svenskar i närheten? Svenskarna behövde inte få veta, att vi är finländare.

Jag arbetade extra som hemvårdare på kvällarna i Södertälje Kommun. Jag förundrades över hur mycket mediciner de äldre åt. De hade tiotals tabletter flera gånger om dagen. Min morfar åt aldrig

mediciner och mormor hade ett pulver som hette Hota, som hon tog, när hon fick huvudvärk. Hon sa alltid, att nu måste jag gå och vila och ta mig en *Hota*, nu har jag huvudvärk. Jag visste ingen i Finland, som skulle ha ätit så mycket mediciner.

En sak till. Jag hade lärt mig, att alltid säga Ni åt äldre personer. Här är alla Du med varandra. Jag hade svårt att lära mig detta. Än i dag har jag svårt att säga du åt äldre personer. Jag har varit väldigt försiktig att använda orden *du* eller *Ni*, jag visste helt enkelt inte vilket man ska använda och när. Jag var på besök hemma hos Sonja och niade henne. Hon såg sig omkring och frågade sedan bryskt, var finns den andra? Detta glömmer jag aldrig. Jag tänkte bara, fin svensk fru och så elak. Hon skulle ha kunnat berätta, att här i Sverige brukar vi inte nia varandra.

Hon tyckte även att jag talade konstig svenska. Det var klart jag talade dålig svenska, jag kunde ju inte bättre. Jag hade fått lära mig att visa respekt för äldre människor. Jag sa ingenting men jag tänkte, att nog hade frun kunnat rätta mig och tala om hur detta uttalas. Det tog hårt på mitt självförtroende. Därefter ville jag inte prata svenska annat än när jag var tvungen till det. Det tog rätt lång tid, innan jag vågade börja prata svenska igen. Jag tänkte även, om alla svenskar är såna där, så vill jag nog inte leva här. Nu har det gått över femtio år och jag är kvar här i Sverige ännu.

Det var dags för en ändring i livet igen

Vi flyttade till Östhammar år 2017 från Åkers Styckebruk, där vi bodde under trettio år. Jag har bott här nu under fyra år. Jag har trivts bra. Jag har även fått komma in i samhället rätt bra.

Östhammars Kommun är ett finskt förvaltningsområde. Jag trodde att här i Östhammar skulle finnas mycket finskspråkig verksamhet. Men ack så jag bedrog mig. Det var det lilla. Finska Föreningen fanns i Gimo, där även vi anmälde oss som medlemmar. I Östhammar fanns en kör som heter Kiiriminna.

Jag har lärt känna körledaren och en del andra finska eldsjälur. Jag har även jobbat lite och är med i finska åldringarnas stödgrupp.

Våra nya svenska grannar är väldigt trevliga. Jag har inte känt

mig främmande och obekvämt. Det känns som jag skulle alltid ha bott här. Vi gjorde en resa till finska Lappland med våra nya svenska grannar. De tyckte det var svårt, när man inte förstår någonting av språket. Men resan tyckte de var riktigt lyckad ändå. De fick en ny uppfattning av Finland och av dess historia.

Anknytningen till Finland

Jag har inga nära anhöriga i Finland, men jag besöker Finland minst en gång per år. Rötterna finns ju där. Där man är född och uppvuxen. Jag har både finskt och svenskt medborgarskap. Jag vet nog inte riktigt vem jag är? Jag känner mig inte varken som finsk eller svensk medborgare heller. Jag läser och lyssnar på alla nyheter från Finland och från Sverige. Jag intresserar mig för händelserna i de båda länderna. Båda våra barn är födda här i Sverige och är tvåspråkiga. De har gått i den svenska skolan, men språket i hemmet hos oss har alltid varit finska. Men vårt barnbarn är dock svenskspråkig.

Nu i Coronatider, följer jag mycket finska föreskrifter och begränsningar. Det känns som, att i Finland tas denna pandemi mycket mer på allvar än här i Sverige.

Själv tänker jag, måste någon alltid säga till, vad som är bäst för dig. Ska man använda munskydd eller inte, hålla avstånden eller ej.

*Mina stigar hemma vid Salla.
Kävelypolkujani Sallatunturilla.*

Ilse berättelse

Ilse Hammar

Mamma Irene var gift med den kände sångaren Olavi Virta i Finland. Det var ett stormigt äktenskap, men de älskade varandra livet ut, trots att de gick skilda vägar.

Pappa Olavi var inte min biologiske far vilket jag först i 15-årsåldern fick veta. Den vetskapen påverkade inte vårt förhållande på något vis. En gång pappa – alltid pappa!

Mormor Tyyne och morfar Edvin bodde sedan 1950-talet i Sverige i Solna. I samband med föräldrarnas skilsmässa flyttade mamma med oss fyra barn till morföräldrarna. Mamma var trött på alla tidningsskriverier. Hon stod inte ut!

Sheila var då 2 år, Harriet 8 år, Pauli 14 år och jag Ilse 16 år.

Vi skulle bo hos morföräldrarna en tid och sedan flytta tillbaka till Finland igen. Så var det tänkt, men så blev det inte. Ganska snart fick vi eget hem i samma hus som morföräldrarna. Ett rum och kök, utedass, kallvattenkran och vacker trädgård med äppelträd.

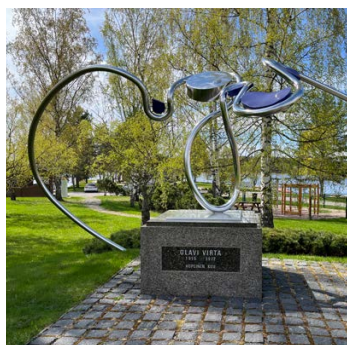
Jag trivdes bra, men ensamheten var mycket svår.

Tack vare alla mina brevvänner i Finland klarade jag av min ensamhet. Jag tog hand om syskonen och hemmet, medan mamma arbetade på PUB på gramfonavdelningen.

Jag hade inte tid att längta hem till pappa, men det blev mycket svårt, då Pauli flyttade till honom. Då kände jag mig väldigt ensam och övergiven! Det gick det med, det var ingenting att göra åt, men sorgligt var det.

Ganska snart träffade jag i grannhuset en nyinflyttad flicka i min ålder och livet blev roligt igen. Vänner betyder så mycket!

Och på den vägen är det...

*Muistomerkki Hopeinen kuu Sysmässä. Minnesmärket Silvermåne i Sysmä.
(Kimmo Pyykkö)*

Ilse tarina

Ilse Hammar, vapaasti suomentanut Elina Friberg

Äiti Irene oli naimisissa tunnetun laulajan Olavi Virran kanssa Suomessa. Se oli myrskyisä avioliitto, mutta he rakastivat toisiaan elämänsä loppuun asti, vaikka he erosivatkin.

Isä Olavi ei ollut minun biologinen isäni. Sen sain tietää vasta viisitoista vuotiaana. Se tieto ei vaikuttanut suhteeseemme millään lailla. Kerran isä – aina isä!

Äidinäiti Tyyne ja äidinisä Edvin asuivat Solnassa, Ruotsissa jo 1950 – luvulla.

Vanhempieni eron yhteydessä äiti muutti meidän neljän lapsen kanssa isovanhempien luokse. Äiti oli väsynyt kaikkiin lehtikirjoituksiin. Hän ei kestänyt enää! Sheila oli silloin kaksi, Harriet kahdeksan, Pauli neljätoista ja minä Ilse kuusitoista vuotta vanhoja.

Meidän piti asua isovanhempien luona vähän aikaa ja muuttaa sitten takaisin Suomeen. Niin se oli ajateltu, mutta niin ei tapahtunut. Aika nopeasti saimme oman kodin, samassa talossa kuin isovanhemmat: huone ja keittiö, ulkokuusi pihan perällä, kylmävesikraana ja kaunis puutarha omenapuineen. Viihdyin hyvin, vaikka tunsin itseni hyvin yksinäiseksi.

Kiitos kaikkien suomalaisten kirjeenvaihtoystäväieni selvisin yksinäisyydessäni. Pidin huolta sisaruksista ja kodista, äidin työskennellessä PUB:ssa gramfoniosastolla. Minulla ei ollut aikaa kaivata kotiin isän luo. Kun Pauli muutti hänen luokseen, tuli minulle vaikea olo. Silloin tunsin itseni todella yksinäiseksi ja hylätyksi! No, siitäkin selvisin, eihän sille mitään voinut, mutta surullista se oli.

Melko pian tapasin tytön, joka muutti naapuritaloon. Hän oli samanikäinen kanssani ja elämästä tuli taas hauskaa. Ystävät merkitsevät niin paljon! Ja sillä tiellä ollaan...

Elämäni seikkailu

Elina Friberg

Vuonna 1968

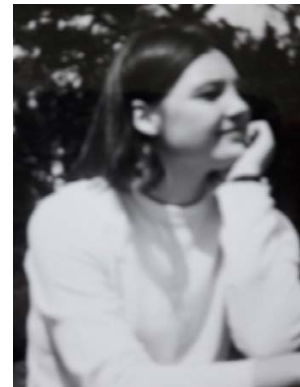
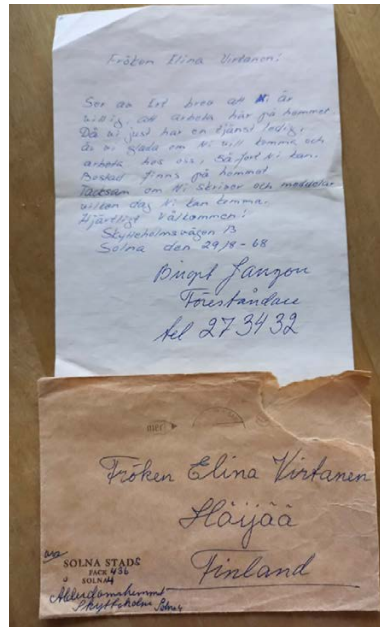
Olin keväällä lopettanut kaksivuotiset opinnot Rauman Kauppaopistossa ja palannut kotinurkille Häijäeseen. Olin harjoittelijana pankissa kuukauden, joten hiukan taskurahoja tienasin. Kesä on mennyt ja työpai-kasta ei tietoaakaan. Syksy tulee ja kesän tanssit on tanssittu. Jotain on keksittävä.

Naapurin tytoilla oli kaksi tätiä, jotka asuivat Ruotsissa. Tytöt olivat olleet siellä käymässä, jopa töissä. Löytyisikö sieltä leipäpuu minullekin. Ainakin suuri seikkailu, jos ei muuta.

Tuumasta toimeen. Sain Tuulalta osoitteen vanhainkotiin Solnaan, Tukholman liepeille, jossa hän oli ollut töissä. Kynä käteen vaan ja kirje postiin ja viikon päästä kutsu töihin sairaala-apulaiseksi.

Pakkasin tärkeimmät tavarat yhteen pieneen matkalaukkuun ja eräänä sateisena syyskuun päivänä seikkailu alkoi. Elämä oli levälän joka suuntaan. Mitä vaan saattoi tapahtua.

Tapahtuihan sitä. Jo itse laivamatka oli kokemus sinänsä. Perillä satamassa menin taxi-jonoon Tuulan ohjeitten mukaan ja annoin osoitelapun kuskille: Että tonne ja niin mentiin. Kaveri puhua pulputti koko matkan ja koskaan ei matka ole ollut niin jeevanan pitkä. Oli kuin se olisi sylkenyt sanat suustaan. En ymmärtänyt sen puheesta kuin sanan sieltä toisen täältä ja vielä vähemmän, kun tul-tiin perille ja se ojensi kouransa ja sano hinnan. Minä annoin sille

Suomen suviyössä, Saikkalan koskella 1968, kaikki unelmat vielä tallella. I den finska sommarnatten, vid Saikkalaforsen 1968 med alla drömmar i behåll.

Suurin piirtein vuoden kuluttua muutin työpaikkaa, Blackebergin sairaalaan. Sain asunnoksi yksion Blackebergin keskustasta. Tapa-sin samaan syssyyn tulevan miehenikin ja se oli sitten menoo.

Hän oli syntynyt Vässarön saarella, mutta asunut ja käynyt kansakoulun Öregrundissa. Hänen vanhemmillaan oli siellä kesäpaikka ja sinne mentiin joka viikon loppu. Satoi tai paistoi. Niin tutustu-in myös Östhammarin kuntaan.

Meidät vihittiin Gräsön kirkossa kesällä 1970 ja tyttäreemme syntyi 1971. Saimme aivan uuden kaksion Jakobsbergistä ja minä aloitin kirjanpitäjän työt Svenska Traktor nimisessä firmassa.

Poikamme syntyi 1975. Tuli ajatus kasvatetaanko lapset Tukholman liepeillä vai ei. Mieheni halusi Öregrundiin.

Forsmarkin ydinvoimala haki työväkeä ja niin meistä tuli öregrundilaisia syksyllä vuonna 1976. Muutimme muuttokuorman kanssa mökille Sunnanöhön. Onneksi ei ollut mikään kauhean suuri kuorma.

Ensimmäinen joulou on jäänyt mieleen. Leivoimme lasten kanssa joulupipareita. Lapset leipoivat ja minä juoksin pellin kanssa toiseen

mökkiin paistamaan, sillä siellä oli uuni. Lunta oli sinä talvena aivan valtavasti. Sitä lapiotiin mökin ulkoseiniin, jotta pysyisi lämpö sisällä. Vesihana sai olla auki pikkuisen koko ajan, muuten vesi olisi jäätynyt. Minulla oli koko ajan lämminvesikattila liedellä, tiskiä ynnä muuta varten. Lapset olivat silloin viisi ja yksi vuotiaita.

Keväällä 1977 ostimme rivitalonpätkän melkein Öregrundin keskustasta ja tuntui kuin olisi muuttanut johonkin palatsiin. Niin ylelliseltä se tuntui mökkeilyn jälkeen. Juokseva lämminvesi, sisävesat ja suihku, pyykkikoneesta puhumattakaan, mökin kylmän veden, ulkovessan ja käsipyökin jälkeen. Onneksi mökillä oli sauna ulkona pihalla, saattoi kuivata pyykit kylpemisen jälkeen. Olinhan kyllä jo koti Suomessa tottunut tähän samaan. Niin tästäkin selvitettiin. Sitä pärjää jonkun aikaa, vaikka aidan seipäänä, kun on tarvis. Äitini usein käyttämä sanonta.

Lapset ovat käyneet koulunsa täällä Öregrundissa ja Östhammarissa. Kumpikaan ei kuitenkaan ole jäänyt kotikuntaan. Tytär tekee uraa Tukholmassa ja poika Uumajassa.

Öregrundiin muuton jälkeen, olin pari vuotta kotiäitinä. Rupesin miettimään työhön paluuta, kun tytär meni kouluun ja poika saattoi olla mummun hoivissa. Öregrundiin muutti suomalainen perhe, jossa oli alakouluikäisiä lapsia. Vanhemmat kieltäytyivät laittamasta lapsia kouluun, jos suomenkielen opetusta ei järjestetä. Tämän kertoi minulle eräs suomenkielen opettaja, joka toimi Östhammarin kunnassa. Hän sanoi, etkö sinä voisi soittaa sinne kouluun ja sanoa, että sinä tulet. Osaathan sinä suomea, että saadaan lapset kouluun. Niin minulle aukeni ura kotikielenopettajana Öregrundissa, Snesslingessä ja Östhammarissa.

Siinä sivussa vedin ruotsin kielen kursseja suomalaisille maahanmuuttajille Gimossa, sekä suomalaisille vuositarkastustyöntekijöille Forsmarkissa. Näiden kurssien järjestäjänä oli ABF Gimossa. Jossain vaiheessa menin työvoimatoimistoon kyselemään tilannetta. Stockholms Ståd-niminen siivousfirma oli juuri aloittanut Forsmarkin asuntoparakkien vuokraamisen ja siivoamisen ja haki työvoimaa: hotellin vastaanottovirkailijaa ja siivoajia. Minua onnisti, sain aloittaa vastaanotossa ja aina välillä autella siivoamisessakin, kun väestä oli pulaa.

1988 aloitin työt itse Forsmarkin ydinvoimalassa. Olin ensin alkuun puhelinkeskuksessa, kunnes päädyin teknilliselle osastolle, puhtaaksiopiirtäjäksi ja arkistojaksi. Tämä oli minun pitkäaikaisin työurani eläkeikään asti. Samalla olin kiinnostunut ammattiyhdistyksen toiminnasta. Olen aina ollut naisten asialla ja tasa-arvon puolestapuhuja. Olin mukana tasa-arvokomiteassa Forsmarkissa alusta pitäen. Teimme näyttelyn tasa-arvosta ym.

Olen aina rakastanut matkustamista. Nähdä ja oppia uusia asioita uusista maista ja seuduista, sekä tavata uusia ihmisiä.

Gimon ABF pyysi minua osallistumaan opintomatkaan Boliviaan, La Pazin alueelle. Matkalla oli minun lisäksi kaksi miestä. Toinen Gimosta ja toinen Upsalasta. Me perustimme opintopiirejä paikallisten intiaanien keskuudessa. Saimmekin piirit pyörimään, ainakin parin kolmen vuoden ajaksi. Matkalla olimme melkein kolme viikkoa.

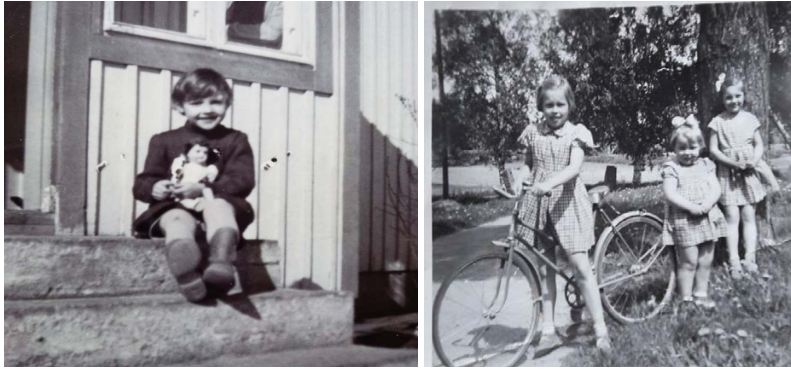
Mieheni ja minä kuuluimme samaan ammattiyhdistykseen, joten saatoimme osallistua samoille yhdistyksen järjestämille opintomatkoille. Kävimme muun muassa Kazakstanissa noin viikon vierailulla. Ennen tätä matkaa tuli sieltä kahden henkilön seurue tutustumaan Ruotsin oloihin.

1988 kävimme Itä-Saksassa ennen muurin murtumista, jossa myös tutustuimme Sachsenhausenin keskitysleiriin, joka oli museona.

2017 sain osallistua lapsuuden ystäväni Tuulan perheen kanssa kahden viikon matkaan Meksikoon. Ei ollut mikään pakettiseuramatka tämäkään. Meillä oli oma Tuulan perheelle tuttu tyttö, joka asui perheeseen Bacalaarissa, oppaana. Joka päivälle hän keksi meille uutta ohjelmaa, ja niin saimme tutustua Meksikoon paikallisen asiantuntijan avulla. Kävimme mm katsomassa Maya intiaanien pyramideja ja paikallisten asukkaiden suosimaa lomakohdetta Mahahualia. Kulkuvälineinä käytimme paikallisia busseja ja taxejä. Ajoimme ananasviljelyjen ohitse, jossa pysähdyimme ostamaan tuoretta ananasta ja ananasmehua.

Tässä on vain murto-osa kaikista kiinnostavista matkoista joihin olen saanut osallistua.

Elina uuden nukan kanssa kotitalon rappusilla 1953.
Elina med sin nya docka på trappan 1953.

Maija, Kaisa ja Elina 1954.

Perheellämme on aina ollut vene. Tilasimme aivan uuden dieselkäyttöisen vähän yli seitsemän metriä pitkän ja runsaan kolme metriä leveän puuveeneen, Närpiöstä Suomesta. Tervasimme sen paikan päällä ja laskimme veteen. Ajelimme sillä ympäriinsä Kristiinan kaupungin saaristossa ja sitten mieheni ajoi sen Ruotsin puolelle erään kaverinsa kanssa. Veneily oli perheen yhteinen harrastus kuten matkustaminenkin. Melkein jokaisena vapaa-ajan hetkenä jos sää vähänkin salli mentiin merelle.

Teimme yhdessä perheen kanssa kolme automatkaa Italiaan tapaamaan tuttaviamme. Koskaan emme tilanneet yöpymispaikkaa etukäteen. Kurvasimme aina johonkin pikkukylään, olimme sitten Saksassa tai Ranskassa. Aina löytyi katto päälle. Yhdellä näistä retkistä ajoimme kirjaimellisesti alppien yli, emmekä käyttäneet tunnelia St Bernardinossa. Teimme jopa pienen kävelylenkin alppien huipulla. Mikä vapaudentunne ja mikä näköala.

Suomessa kävimme noin kaksi kertaa vuodessa kun lapset olivat vielä siinä iässä, että lähtivät mukaan. Aika kauan he lähtivät. Lapseni eivät puhu, mutta ymmärtävät jonkin verran suomea. He keskustelevalt englanniksi serkkujensa kanssa. Minulla on viisi lastenlasta. Aivan vieras ei suomen kieli ole heillekään. Olen laulanut suomalaisia lastenlauluja heillekin. Hekin rakastavat saunaa ja kar-

jalanpiirakoita. Vieläkin lähdetään koko sakilla Suomeen kun on kyseessä isompia juhlia, häitä ja muuta sellaista.

Omia harrastuksiani on ollut kuorolaulu. Lauloin jo kotona Suomessa kirkkokuorossa monta vuotta. Täällä Ruotsissa olen laulanut Öregrundin kirkkokuorossa ja myös suomalaisessa kuorossa nimeltä Kiiriminna.

Omiin harrastuksiini on kuulunut myös ratsastus, jonka aloitin 45-vuotiaana. Menin Gimon ratsastuskouluun ja harrastin ratsastusta sitten noin kymmenen vuoden ajan. Yksityisesti sekä koulu- ratsastuksena.

Sisareni ja minä emme yleensä saaneet mitään leikkikaluja kotona, joku satukirja jouluna ja syntymäpäivänä. Isän sisarelta saimme kerran aivan uudet nuket, jotka sulkiivat silmänsä. Kun silmät kerran leikin tuoksinassa putosivat päälle sisään, niin menin itkien tädin luokse. Katso nyt kuinka kävi! Muistan vieläkin kuinka tati irroitti nukan päälle ja nosti silmät ylös. Kiinnitti ne kuminauhaan ja sitten päälle sisäpuolelle molempiin sivuihin ja solmuun taakse. Pääpaikoilleen ja nukke oli taas kuin uusi.

Tämän pienen sinisen pyörän oli isä varmaan saanut ostaa joltain työkaveriltaan, jonka lapsille se oli tullut liian pieneksi. Meille se oli tärkeä. 1950-luvulla kiersivät romaanit vielä taloissa. Milloin yöpaikan, milloin ruuan toivossa. Eräänä kesäaamuna olin tapani mukaan Levon (isän kotitalon) pihassa töllistelemässä pyörini, mitä uutta oli yön aikana tapahtunut. Yhtäkkiä ajoi pihaan kaksi hevosta. Hevosten vetämät rattaat olivat leveät mutta laidattomat. Lavalta purkautui keskenkasvuisia, erikokoisia pojankoltiaisia. Seisoin siinä pyörini, varmaan suu auki ja silmät pyöreinä tuijottaen tätä näytelmää. Havahduin siihen, että pyörän sarvissa oli kiinni joku muukin ja siinä me seisottiin ja tuijotettiin toisiamme silmiin. Meille olisi varmaan syntynyt ”käsirysy” ellei Onni isäni veli olisi nauraen sanonut:

”Älä ny Elina o aina tommonen. Anna ny pojan koittaa osaako ajaa. Ei se sulta sitä pyörää vie.”

Mun päässä kilahti vain, että jos ei vie niin rikkoo kumminkin ja miten minä kotona selitän. Aikuisen sana oli silloin laki ja kun se ei

Äidin ja Kaisan kanssa Levon keinussa 1952.

Med mamma och Kaisa i gungan i Levo, 1952.

Kaisa, Elina ja Maija 1953.

ollut edes se oma aikuinen, niin minä irroitin otteeni ja poika sieppas pyörän. Ei se osannut ajaa ja se viskas pyörän kiukkusena tante-reeseen ja koko tienoo remahti nauruun. Meitä oli sitten kaks nolattua. Minä noukin pyöräni itku kurkussa ja kotio sen mitä kintuista irtos. Kotipihassa seisoi hevonen ja kärryt. Keittiön pöydän ääressä istui se vanhempi pari ja ryysti kahveeta. He olivat vähin äänin peruuttaneet kaakkinsa ja ajaneet meille. Äiti juoksenteli edes takasin kellariin ja vintin rappuun keräten heille matkaevästä. Paistettua sianlihaa, voita, leipää, juustoa ja mitä nyt sattui kotona olemaan.

Meillä kotona kohdeltiin romaaneja yleensä hyvin. Mitä Onni Levossa tarjos sille suuremmalle sakille, sitä en tiedä.

Joskus oli äidin kanssa siitä juttua, että mitä varten hän tarjos heille kahvia jne. Äiti totes vaan, että jos sitä nyt kerran keittää itselleen, niin miksei sitä sitten tarjoo myös heille. Ihmisiä hekin on.

Kun kirjoitan tätä, nousee mieleeni suuri kiitos elämälle kaikesta, mitä olen saanut kokea ja nähdä ja missä olen saanut olla mukana. Seikkailua halusin ja sen todella sain. Elämästä tuli se suurin ja tapahtumarikkain seikkailu. Uteliaana odotan vieläkin, mitä seuraava päivä tuo tullessaan.

Minä joka kirjoitin tämän olen Elina Tuulikki Friberg os Virtanen. Syntynyt pienessä mökissä, Saikkalan koskella, Häijään pienessä kylässä, Mouhijärven kunnassa, kotimaassa Suomessa. Sodan jälkeen 6/6 1947.

Mitt livs äventyr

Elina Friberg

År 1968

I våras slutförde jag två-åriga studierna i Raumo Handelsinstitut och åkte hem till byn Häijää. Sommaren var slut och ingen arbetsplats i sikte. Vad ska jag göra? Hösten är här och sommarens danser har dansats ut. Något bör jag hitta på.

Grannflickorna hade en moster och en faster som bodde i Sverige. Tjejerna hade varit och hälsat på där, även arbetat. Skulle det kunna vara något för mig med? Om inget annat så ett stort äventyr.

Jag fick adressen av Tuula till ett äldreboende i Solna, i en av Stockholms förorter. Hon hade arbetat där. Så jag tog pennan och skrev ett brev, att jag var villig att arbeta hos dem. Efter ca en vecka fick jag ett svar, att jag var välkommen. Jag plockade ihop mina viktigaste saker i en liten resväska.

En regnig septemberdag började äventyret. Livet var vidöppet åt alla håll och kanter. Allting var möjligt helt plötsligt.

Bara båtresan var ett äventyr i sig. Framme i hamnen i Stockholm ställde jag mig i taxi-kön och gav en lapp till chauffören. Det innehöll adressen i Solna. ”Chaffissen” pratade och babblade under hela resan. Jag tyckte han spottade ut orden. Jag fattade inte mycket, ett ord här och ett ord där. När vi kom fram och han stannade bilen och räckte ut handen och sa priset, fattade jag ännu mindre. Jag gav honom några sedlar först, men han stod bara där med öppen hand och då gav jag honom min största sedel 50 kr. Hör och häpna jag fick nästan allt tillbaka.

Lyckligtvis hade Tuula berättat hur taxin kör till husets baksida. Sedan tar du trappan upp på höger sida, så kommer du direkt till föreståndarinnans kansli. Och där och då började det...

Om jag inte minns fel, började jag jobba på en gång, på samma dag, som vårdbiträde. Tak över huvudet fick jag, i husets övervåning. Lönen var rätt bra när man jämförde hur det var i Finland. Några somrar tidigare, hade jag jobbat som vårdbiträde på ålderdomshem-

met i Mouhijärvi. Jag skulle stanna i Sverige fram till jul, men hur det nu var, åkte jag tillbaka hit, efter att ha firat jul hemma i Finland.

Ungefär efter ett år började jag jobba i Blackebergs sjukhus. Som bostad fick jag en etta i Blackebergs centrum. I samma veva, sprang jag på min blivande make och då var loppet kört. Ingen återvändo längre. Han var född ute på Vässarön och uppvuxen i Öregrund. Hans familj hade sommarställe i Öregrund. Där tillbringades alla lediga helger. Där och då blev jag bekant även med Östhammars kommun.

Vi gifte oss i Gräsö kyrka, sommaren 1970 och vår dotter föddes 1971. Vi fick en nybyggd tvåa i Jakobsberg och jag började jobba med lagerbokföring på en firma som hette Svenska Traktor.

1975 föddes vår son. Då började vi tänka. Ska barnen växa upp i en förstad till Stockholm? Min man ville tillbaka till Öregrund. Forsmarks kärnkraftsanläggning sökte arbetskraft, och så blev vi öregrundare på hösten 1976. Vi flyttade till stugan i Sunnanö. Som tur var hade vi inte så stort bohag.

Jag kommer ihåg den första julen. Vi bakade pepparkakor, barnen och jag. Barnen bakade och jag sprang med plåtarna till andra stugan för att grädda dem. Ugn fanns bara i den andra stugan. Det året fanns det väldigt mycket snö. Vi skottade det mot ytterväggarna, för att värmen skulle stanna inne i stugan. Vattenkranen fick rinna lite hela tiden, för att inte frysa. Vi hade fortfarande bara sommarvatten. Jag hade hela tiden en kastrull på värmning på spisen, för att ha disk- och tvättvatten. Barnen var då fem och ett år gamla.

Våren 1977 köpte vi ett nybyggt radhus nästan i Öregrunds centrum. Känslan att flytta in, går inte att beskriva. Rinnande varmt och kallt vatten, innetoaletterna och duschen, för att inte tala om tvättmaskinen, efter stugans kalla vatten, utedasset och handtvätten. Lyckligtvis hade vi bastu ute vid stugan, kunde torka tvätten efter badet. Vi hade det likadant i Finland under min uppväxt, så det gick bra nu med.

Barnen gick i skolan i Öregrund och i Östhammar. Numera bor dottern i Stockholm och sonen i Umeå.

När dottern började skolan och sonen kunde vara hos farmor, började jag söka jobb. Till Öregrund flyttade en finsk familj, med

lågstadiebarn. Föräldrarna vägrade ha sina barn i skolan, om man inte ordnade hemspråksundervisning. Det var en finsk lärare som sa åt mig, att kan inte du ringa till skolan och säga, att du kommer, så får vi barnen till skolan. Så började jag som hemspråklärare i Öregrund, Snesslinge och Östhammar.

Vid sidan av detta, jobbade jag åt ABF i Gimo, som studiecirkelledare i svenska för invandrare. Efter ett tag gick jag till arbetsförmedlingen för att höra hur arbetsmarknaden såg ut. Rätt bra. En städfirma, Stockholms Städ, hade precis börjat med uthyrning och städning av rummen i barackbyn i Forsmark och sökte medarbetare. Jag hade tur och fick börja i receptionen.

1988 började jag arbeta inne i kärnkraftverket. Jag arbetade som växeltelefonist och i vaktmästeriet först. Efter några år började jag på tekniska avdelningen, med dokumentation och arkivering. Detta sysslade jag med längst, fram tills jag gick i pension.

Jag var intresserad av fackföreningsarbete från första början och i synnerhet av jämställdhetsarbete och kvinnofrågor. Jag var med i jämställdhetskommittén i Forsmark ända från början. Vi gjorde bl.a. en jämställdhetutställning mm.

Jag har alltid älskat att resa. Få se och lära mig om nya platser och människor.

I början av 1990 fick jag chansen att delta i en ca tre veckors studieresa till Bolivia, till La Pazområdet. Jag reste i sällskap med två män, en från Gimo och en från Uppsala. Vi startade studiecirklar bland lokala indianer. Vi fick i gång ett antal cirklar som rullade på, i alla fall i två-tre års tid.

Vi hörde till samma fackförening min man och jag. Därför kunde vi delta i samma studieresor som föreningen ordnade. Bl. a till Kazakstan ca en veckas resa. Innan denna resa, tog vi emot två besökare därifrån till Sverige.

1988 gjorde vi även en studieresa till Östtyskland innan muren raserades. Då besökte vi även koncentrationslägret Sachsenhausen, som då var ett museum.

2017 fick jag delta i en resa till Mexico med min barndomsvän Tuula och hennes familj. Ingen vanlig paketresa det heller. Vi hade

en egen guide. En tjej som Tuula kände sen barnsben. Hon bodde i Bacalaar i Mexico med sin familj. Varje dag hittade hon på nya äventyr och platser att besöka. Vi åkte med lokala bussar och ”taxichaffissar” runt i omgivningarna. Bl. a besökte vi Maya kulturens gamla pyramider, semesterorten Mahahual, som lokalbefolkningen gärna besöker under sin semester mm. Vi åkte genom ananasodlingar, där vi köpte färsk ananas och nypressad saft. Även andra odlingar såg vi. Vid hemresan stannade vi några nätter på en semesterort nära staden Playa del Carmen. Vid en promenad såg vi två stora varanödlor som villigt poserade när vi fotade. Här är bara en bråkdel av alla intressanta resor som jag fått delta i.

Vår familj har alltid haft en båt. Första båten var en tävlingsbåt, men sedan beställde vi en nybyggd träbåt med dieselmotor från Närpes i Finland. Lite över sju meter lång och ca tre meter bred. Vi tjärade in båten på plats och sedan körde min man båten över havet till Sverige, med en kompis. Efter detta var båtliv familjens gemensamma hobby. Havet var viktigt för oss.

Vi gjorde tre bilresor till Italien med familjen och hälsade på kompisar, under åren. Vi beställde aldrig övernattnings i förväg. Vi svängde bara in i nästa lilla by, oavsett om vi åkte genom Tyskland eller Frankrike. Alltid fick vi tak över huvudet. Under en av dessa resor, körde vi bokstavligen över alperna vid St Bernardino passet. Vi tog en liten alppromenad också, när vi nu ändå var där. Vilken frihetskänsla och vilken utsikt.

Finland besökte vi två gånger per år, när barnen fortfarande hängde med. Rätt länge gjorde dom det. Fortfarande åker hela gänget ifall det vankas större fester, typ bröllop t.ex. Mina barn pratar inte finska men förstår en hel del. De använder engelska när de kommunicerar med sina kusiner. Mina fem barnbarn gillar också bastu och karelska piroger.

Mina egna hobbyer är körsång och ridning. Redan i Finland sjöng jag i kyrkokören under många år. Här i Sverige har jag sjungit i Öregrundskyrkokör, och även i finska kören Kiirimina. Även ridning ligger nära mitt hjärta. Jag började rida vid 45 års ålder, genom att

börja i ridskolan i Gimo. Jag höll på med ridning i drygt tio års tid. I ridskolan och även privat, som medryttare i Öregrund.

När jag var barn fick vi inte några leksaker hemifrån. Möjligen någon sagobok till jul och födelsedag. Därför var det en viktig händelse när jag fick en docka som kunde blunda, av min faster. När sedan blundögonen ramlade in i dockans huvud, blev jag jätteledsen. Men faster lossade först dockans huvud. Fäste sedan upp ögonen på en gummisnodd, som hon fäste på båda sidorna inne i huvudet och knöt fast i bak. Vilken lycka. Dockan blev som ny.

Denna lilla blå cykel köpte pappa av en arbetskamrat. 1950 fanns det fortfarande mycket romer som vandrade runt på landsbygden om somrarna. En morgon cyklade jag min vana trogen och hälsade på hos grannen, som var min farbror. Helt plötsligt kör två hästkärror upp på gårdsplanen. Kärrorna har breda flak utan några sidor. Runt om på flaket sitter unga grabbar i alla åldrar. Häpen står jag där, med stora ögon och antagligen med en öppen mun och glor på detta skådespel.

Jag blir varse att någon annan har också tagit tag i cykelstyret. Där står vi och stirrar på varandra, grabben och jag. Plötsligt hör jag min farbror Onnis skrattande röst:

”Elina, var nu inte ’sån’. Inte tar han cykeln ifrån dig. Låt nu grabben prova, om han kan cykla.”

De vuxnas ord var lag på den tiden och jag släppte taget om cykeln. Grabben slet tag i cykeln och försökte sig på att cykla. Inte kunde han det. Besviken slängde han cykeln ifrån sig och hela grannskapet exploderade i högljutt skratt.

Än idag kan jag tänka mig hur moloken han måste ha känt sig. Med gråten i halsen plockade jag upp min cykel och trampade hem allt vad jag orkade. När jag kom hem till oss, stod en hästkrake med en kärra efter sig på tunet, och gumman och gubben satt vid köksbordet och sörplade kaffe. De var det äldre paret som backat ut sin häst och fortsatt till oss.

Mamma sprang runt till källaren och vindstrappan och plockade ihop färdkost till paret. Ugnstek skinka, ost, smör, bröd vad som fanns hemma och vad som kunde avvaras.

Många år senare frågade jag mamma hur det kom sig att hon bjöd dem på kaffe och mat. Varför inte – de är väl människor som vi alla andra, svarade hon. De resande behandlades alltid väl hemma hos oss.

Ett stort tack till livet, för allt, som jag har fått uppleva. Äventyr ville jag ha, och det bästa och största äventyret, blev livet själv. Fortfarande ser jag nyfiket fram emot vad morgondagen kan ha med sig.

Jag som skrev detta heter Elina Tuulikki Friberg född Virtanen. Jag föddes i en liten stuga vid Saikkala forsen, i en liten by med namnet Häijää, Mouhijärvi kommun i hemlandet Finland efter kriget 6/6 1947.

Dannemora-Österby-Suomiseura

Oiva Sarajärvi

Dannemora-Österby-Suomiseura sai alkunsa kaivoksen henkilökunnan saunassa, niin kuin moni suomalainen elämä.

Neljä nuorta miestä oli saunomassa, kun puheeksi tuli oma suomiseura. Keskustelu johti käytännön toimiin. Päätettiin, että heti maanantaina mennään kaivoksen konttoriin kyselemään kokoon-tumistiloja. Veikko Mäkinen, yksi saunojista, kävi neuvottelemassa disponentin kanssa ja sai tarvittavat tilat käyttöön. Niin alettiin vauhdilla järjestämään kokoontumista.

Perustava kokous pidettiin kaivoslokalilla Dannemorassa 14. lokakuuta 1964. Paikalle saapui 18 henkilöä. Kokous päätti yksimielisesti perustaa oman suomiseuran ja nimeksi päätettiin Dannemora-Österby-Suomiseura. Valittiin henkilöt johtamaan toimintaa: Ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Veikko Mäkinen.

Perustettiin jaostoja, kuten huvi-, urheilu- ja naisjaosto, joka myöhemmin sai nimekseen ”Dössin daamit”.

Tansseja alettiin järjestämään joka toinen lauantai ja porukkaa kävi paljon. Tilaisuuksissa ei koskaan ollut pula työntekijöistä. Naiset jopa riitelivät vuoroista.

Urheilujaosto alkoi toimia tarmolla ja hyvällä yhteishengellä: hiihdettiin ja pelattiin lentopalloa. Näissä mainituissa lajeissa tuli myös erinomaista menestystä vuosina ja vuosikymmeninä.

Naisten ja miesten joukkueet menestyivät aluetasolla lentopallossa.

Hiihdossa pärjättiin niin ikään tosi hyvin ja saavutettiin jopa keski-Ruotsin piirin mestaruuksia ja palkintokorokesijoittumisia saatiin myös useamman kerran.

Yleisurheilu oli myös vilkasta. Juostiin ja suomalaiseseen tapaan heitettiin keihästä ja työnnettiin kuulaa yms.

Johtohenkilöt seurassamme vaihtuivat, mutta kaikille seuratyö oli sydämen asia. Pyrittiin kehittämään seuraa kaikin käytettävissä-

sä olevin tavoin. Ensimmäiset vuosikymmenet olivat seuran suuruuden aikoja. Paikkakunnalla oli paljon työpaikkoja: rautatehdas, Forsmarkin ydinvoimalaitoksen rakentaminen ja Dannemorán kaisvos. Työvoimaa tarvittiin todella paljon.

Naapurikylässä Gimossa oleva Sandvik coromant ab on ollut ja on edelleen erittäin iso ja turvallinen työnantaja.

Kulttuurilla on myös harrastettu eri muodoissa, on laulettu kirkkokuorossa ja temppuillut teatteria. Kartanon kesäteatteri, joka toimi -90 luvulla, oli mukava valopilkku meidän toiminnassa. Ohjelmistoon kuului mm näytelmä ”Amerikan rouninki”, jossa puitiin epäonnistunutta sian teurastusta. Se oli hauska ja humoristinen ulkoilmanäytelmä.

Kaiken hyvinvoinnin jälkeen tuli työllisyyden kannalta vaikeat ajat. Työpaikkoja lopetettiin. Seurakin joutui uusien haasteiden eteen. Työnvälitys pyysi apua ALU-kohteiden järjestelyissä. Meillä seurassa oli useita henkilöitä erilaisissa tehtävissä aina määrätyn ajan ja näin saatiin ihmisten työttömyyskassa aikoja jatkettua.

Tämä aika oli seuratoiminnan kannalta eräänlainen murrosaike, ihmisiä muutti pois paikkakunnalta ja jäsenmäärä pieneni. Seura joutui myös toimitilaongelmien eteen. Nykyinen isäntä korotti vuokran viisinkertaiseksi. Siihen ei meillä ollut varaa ja jouduimme etsimään uudet tilat. Onneksemme meillä oli edustus kansantalon johtokunnassa. Saimme neuvoteltua hyvän sopimuksen heidän kanssaan. Asuimme ”folkanilla” muutamia vuosia, kunnes siellä vaihtui johtokunta. Valitettavasti ilmapiiri oli hyvin ynseää meitä kohtaan ja meidän oli löydettävä uudet toimintatilat. Seuran lopettaminen oli erittäin lähellä.

Pyysimme apua kunnalta, mutta saimme vain myötätuntoa. Ilmeisesti olemme kuitenkin syntyneet onnellisten tähtien alle.

Paikallisella IFK:lla oli kahdet toimitilat ja he halusivat luopua toisesta.

Pekka Juuso kertoi meille tilanteesta, johon me kiireesti tartuimme. Saimme omaksi n. 200 neliometriä toimitilaa. Pidämme edelleen toimintaa kyseisissä tiloissa.

Kunnastamme tuli Suomenkielen hallintoalue. Seuramme on ollut aktiivisesti mukana hallintoaluetyössä. Alkuvuosina saimme

paljon aikaa ja hyviä muutoksia suomalaisuuden hyväksi kunnassamme yhdessä silloisen koordinoijan kanssa. Esimerkkinä niistä monista toiminnoista on v. 2011 aloitimme laulukuoron Kiiriminna Anna-Maija Högstromin johdolla. Kuoro on seuramme alajaosto, johon osallistuu laulajia koko kunnan alueelta n. 20-25 henkilöä. Ohjelmistostamme löytyvät esimerkiksi omatekoiset musiikkinäytelmät ”Oi, kallis kotimaa!”, ”Suomi 100”, ”Suomi 100+2” sekä suomeksi että ruotsiksi, ”Olavi Virran juhluvuoden yhteislaulukonsertti”.

Käsityökerhomme on ollut aktiivinen viime vuosikymmenen ajan. On virkattu, kudottu, ommeltu käsitöitä seuran myyjäisiin sekä erilaisiin lahjoituksiin.

Akateemisen sairaalan synnytysosasto on saanut lukemattoman määrän myssyjä, töppösiä, peittoja vauvoille. Lapin keskussairaalan keskososasto on saanut ison määrän virkattuja ”Turvalonkeroita”.

Suomen sotaveteraanit saivat 100-vuotis juhluvuonna sekä Suomessa että Ruotsissa 108 paria sukkaa Österbyystä.

Olkoon tämä pieni ”raapaisu” seuramme historiasta. Kaikkien henkilöiden nimiä en ole maininnut, mutta silti ei kenenkään tarvitse tuntea itseään unohdetuksi. Kaikki tänä aikana seurassa vaikuttaneet henkilöt olette olleet ensi arvoisen tärkeitä.

Dannemora-Österby-Finska förening

Oiva Sarajärvi, fritt översatt till svenska av Elina Friberg

Dannemora-Österby-Finska förening fick sin start i gruvans personalbastu, som så många finskt liv.

Fyra unga män bastade vid tillfället, när en egen finsk förening kom på tal. Diskussionen mynnade ut i praktiska handlingar. Det bestämdes, att direkt på måndagen gå till kontoret på gruvan och fråga efter en samlingslokal. Veikko Mäkinen, en av de badande, gick till att förhandla med gruvans disponent och fick tillgång till de behövda lokalerna. Så börjades ordnandet för första mötet i all hast.

Det grundläggande mötet hölls i gruvans lokal i Dannemora den fjortonde oktober 1964. Till mötet kom arton personer. Mötet bestämde enhälligt att grunda en egen Finska förening, med namnet Dannemora-Österby-Finska förening (DÖSS). En styrelse valdes. Till första ordförande valdes Veikko Mäkinen.

Olika avdelningar grundades, såsom nöje-, sport- och kvinnoförening, som senare döptes till ”Dössin daamit”.

Man började ordna dans varannan lördag. Det drog mycket folk. Det var aldrig ont om arbetskraft på dessa tillställningar. De var väldigt eftertraktade. Kvinnorna kunde till och med bli osams, om dessa arbetspass.

Sportavdelningen kom i gång ordentligt, i gott samförstånd: man åkte skidor och spelade volleyboll. Dessa nämnda grenar skördade mycket ära och berömmelse i årtal. I volleyboll hade både de kvinnliga och manliga lagen enorma framgångar på regionnivå. Även i skidåkning utmärkte vi oss riktigt bra. Till och med vann vi mästerskap i regionen Mellansverige och vi hamnade flera gånger även på prispallen. Det var livligt också i friidrotten. Vi löpte, kastade spjut och stötte kula m.m. som finländarna brukar.

Föreningens styrelse förändrades, men för alla var föreningsarbetet ett hjärtats sak. Man försökte utveckla föreningen på alla tänkbara sätt. De första årtiondena var föreningens storhetstid. På orten fanns många arbetsplatser: Järnbruket, Forsmarks kärnkraftverk var

under byggnation och Gruvan i Dannemora. Det behövdes riktigt mycket arbetskraft på den tiden. Sandvik Coromant AB i grannbyn Gimo har varit och är fortfarande en synnerligen stor och trygg arbetsgivare.

Vi har även intresserat oss för kultur på olika sätt. Vi har sjungit i kyrkokören och gjort konst på teaterscenen. Herrgårdens sommartheater, som var på gång på 1990-talet, var en trevlig ljuspunkt i vår verksamhet. På programmet ingick ett teaterstycke ”Amerikan rouninki”, som bl.a. handlar om en grisslakt som misslyckades. Det var ett roligt och humoristiskt teaterstycke utomhus.

Efter alla goda år blev det svåra tider med bl.a. arbetslöshet. Arbetsplatser försvann. Även föreningen fick nya utmaningar. Arbetsförmedlingen bad om hjälp, att ALU-objekt skulle ordnas. Vi i föreningen hade flera personer på olika tjänster alltid under en viss tid och så kunde människors arbetslöshetskassaperioder förlängas.

Den här tiden var en sorts brytningstid för föreningslivet. Människor flyttade bort från orten och medlemsantalet sjönk. Föreningen fick även problem med lokalen. Dåvarande ägare höjde hyran med fem gånger. Det hade vi inte råd med, och vi var tvungna att hitta nya lokaler.

Lyckligtvis hade vi en representant i Folkets Hus styrelse. Vi kom bra överens och fick ett bra avtal med Folkets Hus-styrelsen. Vi bodde på ”folkan” några år, tills styrelsen byttes ut. Beklagligt för oss. Det blev otrevlig stämning och vi blev tvungna att hitta nya föreningslokaler. Att avsluta föreningen blev aktuellt, och var väldigt nära.

Vi bad om hjälp av kommunen, men fick bara medlidande. Ändå måste vi ha fötts under lyckliga stjärnor. Den lokala IFK-föreningen hade två lokaler och de var villiga att avstå den ena för oss. Pekka Juuso berättade för oss om detta tillfälle, och vi var inte sena att haka på. Vi fick en ca 200 kvadratmeter stor föreningslokal. Vi har fortfarande verksamhet i den nämnda lokalen.

Vår kommun blev ett finskt förvaltningsområde. Vår förening har aktivt medverkat i förvaltningsområdesarbetet. Från början fick vi fram mycket och goda förändringar för finskheten i vår kommun, tillsammans med dåvarande koordinator. Ett exempel på de många

verksamheter är att vi år 2011 började med sångkören Kiiriminna under Anna-Maija Högströms ledning. Kören är en underavdelning till DÖSS och våra deltagare kommer från hela kommunen, ca 20-25 personer. I vår repertoar finns till t.ex. självgjorda musikteatrar ”Oi, kallis kotimaa!”, ”Suomi 100”, ”Suomi 100+2” både på finska och på svenska och ”Allsångskonsert för Olavi Virtas hundraårsjubileum”.

Vår handarbetsklubb har varit aktiv under de senaste årtionden. Vi har virkat, stickat och sytt handarbeten till föreningens basarer samt till olika donationer.

Akademiska Sjukhusets förlossningsavdelning har fått otaliga mängder små mössor, sockor och täcken för bebisar i behövande familjer. Centralsjukhusets avdelning för tidigt födda barn i Lappland har fått en stor mängd virkade ”Turvalonkeroina” (virkade leksaker).

Finlands krigsveteraner fick vid 100-års jubileum både i Finland och i Sverige motta 108 par strumpor från Österby.

Detta är bara en liten ”skrapning på ytan” på vår förenings historia. Jag har bara nämnt några få vid namn av alla eldsjälarna som medverkat i vår förening. Ni alla har varit av största vikt för föreningens bästa. Ingen nämnd och ingen glömd. Tack till er alla.

Han var med och tog över Gjuteriet

Berättat av Mats Bäckman efter intervju med Juhani Salo.

Juhani Salo är född och uppvuxen i byn Viitasalo¹ i kommunen Ullava i Vasa län i Finland. Byn bestod av tre gårdar. Familjen utgjordes av mamma Signe och pappa Paavo och syskonen Marja-Leena, Heikki, Juhani själv, Hannele, Eeva, Päivi, Ilkka, Outi och Raija-Liisa.

Familjen var typiska småjordbrukare, med kor och får och höns, men utvecklingen mot större enheter inom jordbruket gjorde det allt svårare att klara sig på de små gårdarna. Granngårdens pojkar gav sig av till Sverige, och berättade att det fanns hur mycket arbete som helst och att man hade bättre betalt än i Finland.

Juhani berättar hur det här påverkade situationen i byn och inspirerade pappa Paavo. ”I början på 1969 när vi var ute på åkern sa pappa: ’Vad skulle ni pojkar säga om vi flyttade till Sverige?’ och vi hade hört det här av grannpojkar om hur det var i Sverige så vi tyckte att det verkade bra.”

På sommaren 1969 flyttade pappan själv till Sverige för att förbereda familjens överflyttning. Han kom till Hallstavik liksom alla andra från hemkommunen. Av arbetsstyrkan i Ullava flyttade 30 procent till just Hallstavik för att arbeta på pappersbruket.

”Men när pappa kom dit så fanns det inget jobb, så han följde 76-an norrut, tillsammans med en kompis som hade bil och talade lite svenska, och så kom han till Österbybruk.” Där gick han till personalchefen på Järnbruket och fick arbete som s k ”hängslipare” i stålsmedjan. ”Och så åkte han hem till jul för att hämta familjen. Då hade vi kommit till Sverige.”

Men Juhani själv var ensam kvar i Ullava för att gå klar sin utbildning till målare på en yrkesskola. Han förstod att han skulle komma

*Interiör från gjuteriet.
Sisäkuva valimolta.*

att behöva svenska språket så han studerade det både under skoltiden och på fritiden.

Han avslutade skolan ett år efter familjens flytt och hämtades i hamnen i Norrtälje av pappa och pappas kompis i samma bil, och kom juni 1970 till familjens lägenhet på tre rum och kök på Kolvägen i Österbybruk. Där var han ledig i tre veckor, och sedan fick han en ”kallelse” till Gjuteriet. ”Och så gick vi till formningen och smältningen och kärnakeriet. Gjutmästaren frågade om jag ville bli kärnakerare, och det ville jag, och fick börja på måndag. Det var en bekräftelse på att dom trodde att jag duger till det.”

Och den bekräftelsen blev inledningen på ett livslångt och lyckosamt arbete inom Gjuteriet, med kamratskap och gemenskap och så småningom ansvarstagande för hela utvecklingen av Österby Gjuteri. Juhani berättar att den våren när han var ensam kvar i Finland träffade han granngubben som sa: ”Kom ihåg att när du blir intervjuad för arbete ska du ha de bästa kläderna”.

Fast när Juhani gjorde entré i gjuteriet hade han t-shirt och shorts och strandtofflor. Men tydligen gav han ändå ett övertygande in-

1. Vilket Juhani översätter med ungefär ”vide i urskog” och det visar hur den nära relationen till naturen vi har i Norden också kommer till uttryck i våra namntraditioner

tryck – vilket jag vet är i överensstämmelse med hans personlighet.

I slutet av 70-talet var det dåliga tider och Fagerstakoncernen som drev ”verken” i Österbybruk hade inte behov av gjuteriet. Inga investeringar utfördes, och de som arbetade där kände sig förbigångna. ”Vi fick känslan att det självdör.”

Juhani sökte då jobb i gruvan i Dannemora, delvis för att han ville passa på att göra något annat i livet någon gång. Men han blev inte anställd där eftersom de båda bolagen hade principen ”vi tar inte personal från varandra, gruvan och gjuteriet”.

Så Juhani blev kvar på gjuteriet. Och det visade sig vara lyckosamt, både för honom och för gjuteriet. 1983 meddelade Fagersta AB att verksamheten i Österbybruk skulle avvecklas. Men de anställda erbjöds möjligheten att överta gjuteriet genom att ”köpa” det för en krona. Det blev naturligtvis en komplicerad och känslös process. Hur många personer skulle kunna vara kvar i verksamheten i gjuteriet? Det skulle behövas nya investeringar för att fortsätta verksamheten. ”Vad är det vi behöver ha?” Det bildades en grupp, där Juhani ingick, som företrädde arbetarna i förhandlingarna med Fagersta AB och ”det var lite bråttom”.

Övertagandet gick till så att de anställda skapade en förening som blev ägare av det nya företaget Österby Gjuteri AB. Alla i föreningen blev delägare genom att varje person betalade 7 000 kronor, vilket för många var en stor summa på den tiden. Den lokala banken lånade ut pengar utan säkerheter. På det sättet blev alla de 75 personer som ingick i den utvalda styrkan gemensamt ägare av sitt eget gjuteri.

Det innebar en grundläggande förändring i inställning till arbetet. ”Det var en helt annan känsla när vi tog över själva. Man kände att det var liksom vårt. Och vi litade på och ställde upp för varandra.”

En av Juhanis arbetskamrater har berättat om hur man tidigare gick hem klockan fem, utan att bry sig om arbetsplatsen, men nu stannade man kvar så länge det behövdes, och om man såg att någonting var trasigt så fixade man det, och om man hade förslag till förbättringar så framförde man det. När jag hör det här gör jag en association till den finska talkotraditionen.

Juhani är också glad över den goda stämningen och det goda rykte gjuteriet har. ”Vi hade aldrig problem med att få folk, vilket andra gjuterier kan ha, för vi hade alltid en kö av sökande. Och det måste bero på att vi gav människor möjlighet att växa och utvecklas och ta sig an andra uppgifter.”

Juhani själv fick också förtroendet att vara ordförande för personalföreningen, som egentligen är ägandeformen för gjuteriet, och var därmed med och hade det övergripande ansvaret för att gjuteriet fungerar. Och det har det, mycket framgångsrikt, bland annat genom dotterbolaget MJP Marine Jet Power som blivit världsledande.

Juhani blev också praktiskt ansvarig för formning och smältning och kom således så småningom att själv vara en slags gjuterimästare.

Han har under tiden i Österbybruk gjort iakttagelser om den språkliga situationen. ”På formningen i gjuteriet var vi ett antal finnar och resten svenskar så klart, och därmed gick det snabbare att lära sig svenska, men på renseriet var det nästan bara finnar, och där blev det bara finska.”

Att Juhani fått förtroendet att vara företrädare för arbetskamraterna och representant för Österby Gjuteri AB har också inneburit att han har behövt använda svenska språket på ett väl fungerande sätt. ”Man företräder de här människorna och då måste man kunna prata på ett sätt så alla förstår. Och det gäller förstås också i kontakter med underleverantörer och kunder till gjuteriet.”

Förutom i arbetet i gjuteriet har Juhani också varit aktiv i andra sammanhang där svenskan var det naturliga språket. 1981 började han som deltidsbrandman. ”Det var en väldigt trevlig grupp och

*Juhani med sin yngre ”tvilling”.
Juhani nuoremman
”kaksoisveljensä” kanssa.*

dessutom kunde man hjälpa människor.” Men Juhani tror att han ”växte mest som person genom att spela teater”. Det har han framförallt gjort i spelet Jernets Fångar i den gamla Vallonsmedjan, där han gestaltar den godmodige smeden Fiskarn. Och spelet speglar på sätt och vis den historiska situationen som leder fram till gjuteriet. Han har också sjungit och spelat teater med den finska kören Kiiriminna.

Juhani har en naturlig språklig frihet i möten med människor. ”När jag möter folk tänker jag inte att de är svenskar eller finnar utan att det är människor jag pratar med.”

Han har inte upplevt konflikter mellan svenska och finska österbybor, och om det förekommer eventuella motsättningar är det alltid i grupp-sammanhang och aldrig individuellt. Och med Juhanis position och personlighet är det naturligt att det inte brukar vara några problem. ”Skrattet är förlösande i alla tillfällen.”

På hemväg från intervjun med Juhani i ”smedsbostället” på Gimogatan i Österbybruk går jag in på Konsum för att köpa *Lauantai* och *Reikäleipä* för att fortsätta kvällen hemma i rätt stämning. I kassan satt Juhanis syster Päivi som hälsade mig:

”Hej Mats! Nu har du riktigt bröd.”

”Ja, det har jag, och jag har just träffat en riktigt bra person.”

*Fiskar'n är hemma på "lunch".
Kalamies kotona "lounaalla".*

Österby Gjuteri, historik i perspektiv

Österby Gjuteri har förutom den stora ekonomiska betydelsen för orten också haft en stor, kanske avgörande, betydelse för ortsbefolkningens självuppfattning. Järnhanteringen i Österbybruk har en lång tradition, med start på 1400-talet. Under stormaktstiden etableras Österbybruk som ett av de ledande järnbruken.

År 1927 övertas verksamheten av Fagersta AB, och 1983 av arbetarna själva, som därmed efter femhundra år övertar ansvaret för verksamheten. Men år 2007 övertas gjuteriet av ett riskkapitalbolag, för att möjliggöra investeringar och expansion.

År 2020 skedde en återstart av personalföreningen, som därmed återigen blir delägare av gjuteriet. Personalföreningen äger nu 30 % av företaget, och privata intressenter med relation till verksamheten den resterande delen. Så nu har arbetarna återtagit sitt ägaransvar!

Dotterbolaget MJP Waterjets, som startades 1986, flyttade för sju år sedan och finns nu i Uppsala. MJP ägs fortfarande av riskkapitalisterna, och eftersom gjuteriet nu övergått i eget ägande så har de olika delarna olika ägare för första gången i historien. Men MJP är fortfarande en av gjuteriet största kunder, så relationen finns kvar.

Det som Juhani Salo genomförde tillsammans med sina kamrater 1983 har alltså fortsatt. Österby Gjuteri har lyckats väl genom åren, och har förmågan att överleva över tiden.

Källa: Samtal med Erik Stark och Anders Kjellin Österby Gjuteri

Österby Gjuteri AB:n vastuun kantajana

Juhani Salon haastattelun tekijä Mats Bäckman.

Vapaasti suomentanut Elina Friberg.

Juhani Salo on syntynyt ja kasvanut Viitasalon kylässä, Ullavan kunnassa, Vaasan läänissä, Suomessa. Kylä muodostui kolmesta tilasta. Perheeseen kuului äiti Signen ja isä Paavon lisäksi sisarukset Marja-Leena, Heikki, Juhani itse, Hannele, Eeva, Päivi, Ilkka, Outi ja Raija-Liisa.

Perhe oli tyypillinen pientilallinen, jolla oli lehmiiä, lampaita ja kanoja....mutta maatalouden kehitys kohti suurempia kokonaisuuksia aiheutti sen, että pienemmät tilat joutuivat suuriin vaikeuksiin taloudellisen toimeentulonsa kanssa. Naapuritilan pojat lähtivät Ruotsiin ja kertoivat että sieltä löytyi töitä, kuinka paljon vain ja siellä maksettiin myös paremmin kuin Suomessa.

Juhani kertoo, että tämä vaikutti kylän tilanteeseen ja innosti isä Paavo. ”Vuoden 1969 alkupuolella ollessamme pellolla, isä sanoi: ’Mitäs te pojat sanoisitte, jospa mekin muuttaisimme Ruotsiin?’ Olimmehan me kuulleet naapurin pojilta, minkälaista Ruotsissa oli ja me tykättiin, että se kuulosti hyvältä.”

Kesällä v.1969 muutti isä itse Ruotsiin järjestelemään perheen muuttoa. Hän tuli Hallstavikiin, kuten kaikki muutkin kotikunnasta. Ullavan työvoimasta muutti 30 % juuri Hallstavikiin paperitehtaalte töihin. Mutta isän tullessa sinne ei sieltä löytynyt mitään työtä. Yhdessä erään kaverinsa kanssa, jolla oli auto ja joka puhui hiukan ruotsia, seurasi isä tietä nr 76 pohjoiseen, ja niin hän päätyi Österbybrukiin. Siellä hän meni Rautaruukin henkilökunnan johtajan puheille ja sai työtä teräspajassa. Hän matkusti kotiin jouluksi hakemaan perhettään. Niin olimme tulleet Ruotsiin.

Juhani jäi Ullavaan opiskelemaan ammattikoulussa maalariksi. Hän tiesi tarvitsevänsä tulevaisuudessa ruotsin kieltä, joten hän opiskeli sitä sekä koulu- että vapaa-ajallaan. Hän sai opinnot päätökseen vuosi perheen muuton jälkeen. Hänen isänsä haki hänet kaverinsa kanssa autolla Norrtäljen satamasta kesäkuussa v.1970

perheen kolme huonetta ja keittiön asunnolle Kolvägenille Österbybrukiin. Kolmen viikon työttömyyden jälkeen, hän sai ”kutsun” valimolle. ”Ja sitten me mentiin muotoiluun, sulattamolle ja kärnmakeriet. Valumestari kysyi, haluaisinko tulla kärnmakariksi. Minä halusin ja sain alkaa maanantaina. Se oli varmistus heidän uskostaan, että kykenen siihen.” Siitä tunnustuksesta alkoi elinikäinen ja onnistunut työ Valimolla, yhteenkuuluvaisuus toveripiirissä ja pikku hiljaa vastuunottaminen koko Österby Gjuteri AB:n kehityksestä.

Juhani kertoo, että keväällä hänen ollessaan yksin jäljellä Suomessa hän tapasi naapurin ukon, joka sanoi:

”Muista, että kun olet työhaastattelussa, pitää sinulla olla parhaat vaatteesi”.

Vaikka Juhaniin ensi käynnillä Valimolla oli hänellä päällään t-paita, sortsit ja rantatohvelit. Silti hän ilmeisesti teki hyvän vaikutuksen – mikä liittyy hänen persoonallisuuteensa.

70-luvun lopulla koitti Fagersta – Koncernille, joka harjoitti kauppaa Österbybrukin laitoksilla, huonot ajat eikä se enää tarvinnut Valimoa. Mitään sijoituksia ei enää tehty ja työntekijät tunsivat itsensä sivuutetuksi. ”Meistä tuntui että se kuolee itsestään.”

Juhani haki töitä kaivokselta, osa-ajatuksena oli kokeilla jotain muutakin elämässä. Häntä ei palkattu hommiin, koska näillä molemmilla yhtiöillä oli periaatteena ”emme ota henkilökuntaa toisiltamme, Gruvan ja Gjuteriet”.

Joten Juhani jäi Valimolle. Siitä tulikin onnellinen sattuma niin hänelle kuin myös Valimolle. V.1983 ilmoitti Fagersta AB, lopettavansa toimintansa Österbybrukissa. Mutta henkilökunnalle annettiin mahdollisuus ottaa vastuu Valimosta ostamalla se yhdellä kruunulla. Siitä tuli tietysti monimutkainen ja tunteellinen tapahtumasarja. Kuinka monta henkilöä saattoi olla jäljellä Valimon toiminnassa? Uusia sijoituksia tarvittaisiin toiminnan jatkamiseen. ”Mitä me tarvitsemme?” Perustettiin ryhmä johon myös Juhani kuului. Ryhmä edusti työläisiä neuvotteluissa Fagersta AB:n kanssa ja ”oli myös hiukan kiire”.

Vastuun kantaminen tapahtui niin, että henkilökunta perusti yhtiön, josta tuli uuden Firman Österby Gjuteri AB:n omistaja. Kai-

kista yhtiöön kuuluvista tuli osakkeen omistajia, maksamalla 7 000 kr, mikä siihen aikaan oli monelle suuri summa. Paikallinen pankki lainasi rahaa ilman takuita. Täten tuli kaikista 75 henkilöstä, jotka kuuluivat valittuun ryhmään, oman valimonsa yhteinen omistaja.

Se merkitsi perusteellisia muutoksia työntekoa kohtaan. ”Oli täysin toinen tunne, kun kannoimme vastuun itse. Tunsimme, että nyt se on MEIDÄN. Me luotimme toisiimme ja autoimme toisiamme.” Eräs Juhani työtovereista on kertonut, kuinka kellon ollessa viisi lähdettiin kotiin välittämättä lainkaan työpaikasta. Mutta nyt jäätiin paikalle niin kauan kuin tarvittiin. Jos näki että jotain oli rikki, niin se korjattiin ja jos tuli ehdotuksia parannuksista niin ne esitettiin. Kun kuulen tästä, samaistan sen suomalaisen talkoo-perinteeseen.

Juhani on myös iloinen siitä hyvästä yhteishengestä ja hyvästä maineesta, jota valimo nauttii. ”Meillä ei koskaan ollut vaikeuksia työväen saannissa, mistä toiset valimot saattavat kärsiä, meillä oli aina jono hakijoita. Sen täytyi johtua siitä, että me annoimme ihmisille mahdollisuuden kasvuun ja vaihteluun uusien haasteiden kokeiluilla.”

Juhani nautti henkilökunnan luottamusta olemalla puheenjohtajana henkilökunnan yhdistyksessä, joka oikeastaan oli Valimon omistaja. Näin hänellä oli yleispätevä vastuu valimon toiminnasta. Toiminta on menestynyt hyvin mm. sisaryhtiön MJP Marine Jet Powerin ansiosta, joka on noussut maailman johtavaksi.

Juhanista tuli myös käytännössä muotoilusta ja sulatuksesta vastaava ja pikku hiljaa eräänlainen valumestari.

Hän on Österbybrukissa olonsa aikana huomoinut myös kielellisen tilanteen. ”Muotoilupuolessa oli sekä suomalaisia että ruotsalaisia ja siellä ruotsin kielen oppiminen kävi nopeasti, mutta huuhtelupuolella oli melkein vain suomalaisia, joten siellä puhuttiin vain suomea.”

Se, että Juhanista tuli työtovereiden luottamusmies ja Österby Gjuteri AB:n edustaja on myös edellyttänyt sujuvaa ruotsin kielen taitoa. ”Kun edustaa näitä ihmisiä, on osattava puhua niin, että

kaikki ymmärtävät. Se pitää paikkansa niin alihankkijoiden kuin valimon asiakkaidenkin parissa.”

Juhani on ollut aktiivinen muissakin yhdistyksissä, joissa ruotsi on ollut se luonnollisin kieli. V.1981 hän aloitti osa-aikaisena palo-miehenä palokunnassa. ”Se oli erittäin mukava ryhmä, jossa myös saattoi auttaa ihmisiä.” Mutta Juhani uskoo kehittyneensä eniten ihmisenä näytellessään. Hän on ollut mukana Jernets Fångar, jota esitettiin vanhassa vallonien aikaisessa pajassa. Hän esittää siinä hyväluontoista seppä Fiskarnia. Teatterikappale heijastaa sitä historiallista aikaa, joka lopulta johtaa uuteen valimoon. Hän on myös laulanut ja näytellyt suomalaisen Kiiriminna-kuoron kanssa.

Juhanilla on luonnollinen kielellinen taito ihmisiä kohdatessaan: ”Kun tapaan kansaa, en ajattele onko ne ruotsalaisia vaiko suomalaisia, vaan että minähän puhun ihmisten kanssa.” Hän ei ole kokenut eripuraa ruotsalaisten eikä suomalaisten österbyläisten välillä ja jos nyt jotain joskus ilmenee, on se aina ryhmäkeskeistä ei koskaan henkilökohtaista. Juhani persoonallisuudella ei ongelmia liiemmin synny. ”Nauru laukaisee tilanteen kuin tilanteen.”

Kotimatalla, Juhani ”sepän majasta” Gimogataniilta Österbybrukissa, poikkean Konsumiin ostamaan lauantaita ja reikäleipää, säilyttääkseni oikean tunnelman kotona illalla. Kassalla istuu Juhani sisko Päivi, joka tervehtii minua:

”Hei Mats! Nyt sulla on oikeeta leipää.”

”Niin on ja olen juuri tavannut tosi mukavan henkilön.”

Österbyn Valimo historiallisesta näkökulmasta

Österbyn Valimolla on sen suuren ekonomisen merkityksen lisäksi paikkakunnalle myös suuri, ehkä ratkaiseva merkitys paikkakuntalaisten itsetunnolle. Raudan käsittelyllä elinkeinona Österbybrukissa on pitkä perinne, se alkoi jo 1400-luvulla. Suurvallan aikana perustetaan Österbybruk, yksi johtavimmista rautaruukeista.

Vuonna 1927 ottaa Fagersta AB vastuun toiminnasta ja vuonna 1983 työntekijät itse, jotka täten 500 vuoden jälkeen ottavat vastuun

toiminnasta. Mutta vuonna 2007 Valimosta ottaa vastuun riskipääomayhtiö, mahdollistaakseen sijoitusten ja kasvun laajenemisen.

Vuonna 2020 henkilökunnan yhdistys tekee uuden aloituksen ja siitä tulee jälleen valimon osakas, yhdessä kolmen muun yksityisen osakkaan kanssa. Henkilökunnan yhdistys omistaa nyt 30% yrityksestä ja yksityiset osakkaat loput. Täten työntekijät ottavat taas omistajan vastuunsa toiminnasta!

Sisaryhtiö MJP Waterjets, joka aloitettiin vuonna 1986, muutti pois ruukilta seitsemän vuotta sitten ja on nyt Uppsalassa. Riskipääomayhtiö omistaa edelleen MJP:n ja koska valimon omistus on mennyt omaan omistukseen, niin nyt ensimmäistä kertaa historiasa on eri osilla eri omistajat. MJP on jatkuvasti eräs valimon suurimmista asiakkaita, joten yhteys on jäljellä.

Se mitä Juhani Salo ja hänen toverinsa vuonna 1983 toteuttivat, on siis jatkunut.

Österbyn Valimo on onnistunut hyvin vuosien saatossa ja se on selviytynyt vuosisatojen yli.

Lähteet: Keskustelut Erik Starkin ja Anders Kjellinin Österby Gjuteri kanssa.

Inget spök i gruvan

Berättat av Mats Bäckman efter intervju med Kalevi Junttila.

Kalevi Ensio Junttila kom i ungdomen från Finland till ett nytt land, och blev gruvarbetare i Dannemora i Uppland. Men hans egentliga hemland är skogen och underjorden. Kalevi är lika mycket hemma i gruvans gångar som i skogens stigar. Han behärskar både borren och geväret.

Kalevi växte upp i Ruukki fem mil söder om Uleåborg i Norra Österbotten (Pohjois-Pohjanmaa). Hans allra första arbete var vid sågen i hemtrakten där ”100 gubbar hanterade 1300 stockar om dagen”. Kalevis första arbete under jord var däremot vid ett kraftverksbygge i Ryssland 1965/66. ”Där arbetade 3 000 finska gubbar i fem år.” Kalevi själv var där en kortare tid och var med och avslutade bygget.

Kalevi var sedan barndomen vän med Matti Hietanen. De hade varit klasskamrater ända sedan de började skolan. Matti hade redan flyttat till Sverige och etablerat sig i Dannemora. Han kom hem på semester och sa till Kalevi:

”Kom du med – det finns hur mycket jobb som helst.”

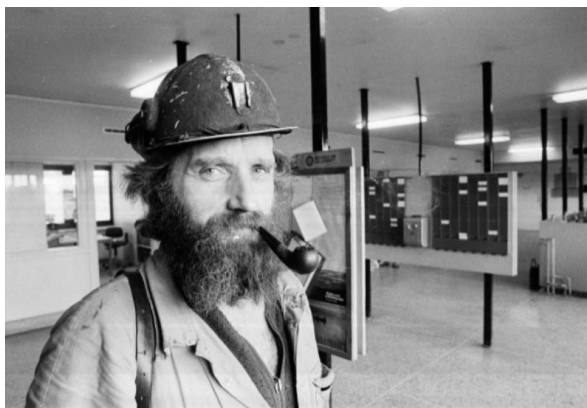
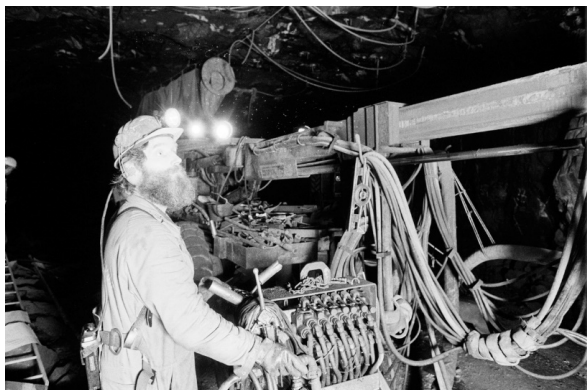
Kalevi stack från Finland på en söndag och kom med båten till Norrtälje på måndag och började arbeta på tisdag som långhålsborrare i Dannemora. ”Och det var jobb som man trivs med. Dannemora gruvor var bästa möjliga plats. Det var storfångsten.”

Det här var 1968 och 1975 tog Kalevi och Signe Sarajarvi över den nedlagda Konsumbutiken i Dannemora som är ombyggd till bostad. Där samtalar vi i ett rum fyllt av jakttroféer och med en bokhylla med böcker om naturen och den finska historien och mycket mer.

Nedläggningen av Dannemora Gruvor AB 1992 innebar natur-

Matti Hietanen

Bilderna på Kalevi är fotograferade av Tommy Arvidson och ingår i Upplandsmuseets dokumentation av Dannemora Gruvor AB inför gruvans nedläggning 31 mars 1992.

Kalevin kuvat on Tommy Arvidsonin ottamia ja sisältyvät Upplandinmuseon dokumenttiin Dannemora Gruvor AB:stä ennen kaivoksen lakkauttamista 31/3 1992.

*Junttilit – ”vacker så in i helvete”.
”On helvetin kaunis.”*

ligtvis en traumatisk förändring. Inte bara för honom utan för hela samhället kring gruvan.

Men för Kalevi innebar det också en förändring på det sättet att han nu ägnade sig åt att utforska andra dimensioner i sin värld. Han ingick i ett ALU-projekt tillsammans med andra före detta finska gruvarbetare, med fältarbete i mineralogi för SGU under ledning av Arne Sundberg. Att få vara ute i fält tillsammans med dem kändes för mig som jag föreställer mig det är att vara med nordamerikanska indianer.

Kalevi startade sedan sin egen verksamhet inom mineralogi och anlade en verkstad i gruvlaven, där han har tillverkat smycken och andra objekt. Han har funnit ett eget mineral på en exkursion i Knutbytrakten, och fått det uppkallat efter sig som ”junttilit” – skimrar i grönt och är ”vacker så in i helvete”. Så på så sätt blev det ändå någonting nytt i gruvområdet!

Kalevi har varit med om att en del människor undrar hur det är att arbeta under jord. Som barn hade han en mardröm där han såg sig själv ligga instängd i en kista. Men under jord i gruvan var han aldrig rädd. ”Det finns inget spök i gruvan.”

Tvärtom kände han sig alltid trygg och väl till mods i gruvan och gemenskapen med de andra gruvarbetarna. Och det är något som även andra finska gruvarbetare jag talat med genom åren tydligt uttryckt. Under jord i gruvan var det deras egen plats, där det alltid var jämnt tempererat klimat, och gemenskap och stolthet i arbetet, ett starkt kamratskap med både hög arbetsmoral och humor. En av dem uttryckte också tanken att de som inte passar för gruvarbetet har en annan upplevelse av livet under jord och blir inte kvar där. Men för dem som hör hemma i gruvan blir det deras värld.

Kalevi är en hövding. Han är det i sin naturliga hållning och den respekt han inger. Han är det även i egenskap av ordförande för den syndikalistiska fackliga organisationen Dannemora Lokala Samorganisation, Dannemora LS av SAC, som huvudsakligen organiserade finska gruvarbetare, och därmed utmanade både det statliga gruvbolaget och det socialdemokratiska gruvfacket.

Den här självständigheten är genomgående i Kalevis personlighet och livsväg, och jag tänker att det även är representativt för Finland.

Ei mörköjä kaivoksessa

Kalevi Junntilan haastattelun tekijä Mats Bäckman.

Vapaasti suomentanut Elina Friberg.

Kalevi Ensio Junntila tuli nuorena Suomesta uuteen maahan ja rupesi kaivostöihin Uplannin Dannemorassa. Mutta hänen varsinainen kotimaansa on metsä ja kaivos. Kalevi on yhtä paljon kotonaan kaivoksen käytävillä kuin metsän poluilla. Hän hallitsee sekä poran että kiväärin.

Kalevi kasvoi Ruukissa, joka sijaitsee Oulusta 50 km etelään Pohjois-Pohjanmaalla.

Hänen ensimmäinen työpaikkansa oli kotiseudulla oleva saha, jossa ”100 miestä käsitteli 1300 tukkia päivässä”. Tosin hänen ensimmäinen työpaikkansa maan alla oli voimalaitoksen rakennustyömaa Venäjällä 1965/66. ”Siellä oli 3000 miestä töissä viisi vuotta.” Kalevi oli siellä töissä lyhyemmän ajan siinä vaiheessa kun voimalaitos valmistui.

Kalevin ystävä lapsuudesta saakka on ollut Matti Hietanen. He olivat luokkakavereita jo ekaluokalta asti. Matti oli muuttanut Ruotsiin ja asui Dannemorassa. Kesälomalla käydessään hän sanoi Kaleville: ”Tule mukaan Ruotsiin, siellä on vaikka kuinka paljon töitä!”

Kalevi lähti Suomesta eräänä sunnuntaina laivalla, tuli Norrtäljeen maanantaina ja tiistaina hän oli jo poraajana Dannemoran kaivoksella. ”Siinä työssä viihdyin. Dannemoran kaivos oli paras mahdollinen paikka. Se oli suursaalit.”

Tämä tapahtui 1968 ja Kalevi ja Signe ottivat v.1976 haltuunsa lakkautetun Konsum-puodin ja tekivät siitä asunnon. Haastattelun aikana istumme huoneessa, joka on täynnä metsästysmuistoja, luontokirjallisuutta ja Suomen historiaa käsitteleviä kirjoja ja paljon muuta.

Dannemora Gruvor AB:n lakkauttamiseen v.1992, sisältyi tietysti traumaattisia muutoksia. Ei ainoastaan hänelle vaan koko yhteiskunnalle kaivoksen ympärillä.

Mutta Kaleville se merkitsi myös muutosta siten, että hän omis-

tautui tutkimaan uusia ulottuvuuksia maailmassaan. Hän osallistui ALU-projektiin yhdessä muiden, entisten suomalaisten kaivostyöläisten kanssa, kenttätöihin mineraalien tunnistamiseen SGU:lle Arne Sundbergin johdolla. Kentällä oleminen heidän kanssaan tuntui minusta siltä millaiseksi kuvittelisin pohjoisamerikkalaisten intiaanien kanssa olemisen.

Kalevi alkoi tämän jälkeen oman toimintansa mineraalien parissa ja perusti verstaan kaivoksen lavalle. Siellä hän valmisti koruja ja muita esineitä. Opintoretkellä Knutbyn seudulla hän löysi oman mineraalinsa, joka sai nimensä hänen mukaansa ”junntilit”-hohtavan vihreä ja ”on helvetin kaunis”. Näin tuli joka tapauksessa jotain uutta kaivosalueelle.

Kalevi on kertonut minulle, että ihmiset kyselevät, miltä tuntuu työskennellä maan alla. Lapsena hänellä oli painajainen, jossa hän näki itsensä makaamassa arkkuun teljettynä. Mutta maan alla kaivoksessa häntä ei koskaan pelottanut. ”Kaivoksessa ei ole mörköjä.”

Päinvastoin hän tunsu olonsa turvalliseksi ja oli hyvällä mielellä kaivoksessa muiden kaivostyöläisten seurassa. Samaa ilmaisua käyttävät muutkin suomalaiset kaivostyömiehet, joiden kanssa olen vuosien varrella jutellut. Maan alla kaivoksessa oli heidän oma paikkansa. Siellä oli aina sama sopivan lämmin ilmapiiri, yhteishenki ja ylpeys työstä, vahva toveripiiri, jossa oli korkea työmoraali ja huumori. Eräs heistä mainitsi myös ajatuksen, että niillä jotka eivät sovi kaivostyöhön, on toisenlainen käsitys elämästä maan alla ja siksi he eivät jää sinne. Mutta heille, jotka tuntevat olonsa kotoisaksi kaivoksessa, tulee siitä heidän maailmansa.

Kalevi on päällikkö. Hänellä on kunnioitusta herättävä luonnollinen luonteenlujuus. Se näkyy myöskin hänen toimiessaan syndikalistisen työväen yhdistyksen puheenjohtajana Dannemora Lokala Samorganisation, Dannemora LS/SAC, joka pääasiallisesti organisoii suomalaisia kaivostyöläisiä. Täten kyseenalaistetaan sekä valtiollisen kaivosyhtiön että sosialidemokraattisen kaivostyöläisten liitto.

Tämä itsenäisyyden henki kuvastuu Kalevin persoonallisuudessa ja elämäntiessä ja minä ajattelen, että se myös on edustuskelpoista itse Suomellekin.

Gränsen existerar inte

Berättat av Mats Bäckman efter intervju med Leena och Sören Niemi.

Leena och Sören Niemi härstammar båda från Tornedalen. De har under många år varit verksamma inom Östhammars kommun, och gjort betydelsefulla insatser i Österbybruk och Dannemora.

Men bakgrunden i Tornedalen är värt att uppmärksamma, dels som en bakgrund för den inställning till finskheten som Leena och Sören delar, och dels som en perfekt representation av Föreningen Nordens vision om en gränslös nordisk gemenskap. Det är ett kulturområde med finskt språk och kultur, och under medeltiden en mötesplats för handel och impulser mellan öster, väster och söder. Det är först genom nationsdelningen 1809 som uppdelningen mellan den svenska och finska sidan uppstår. Och för den lokala befolkningen har uppdelningen egentligen aldrig fått genomslag. Leena säger att ”gränsen existerar inte”.

Leena växte upp i Torneå, på finska Tornio i Lapplands län i Finland, som fick stadsprivilegier 1621. Torneå är förbunden med Haparanda, på finska Haaparanta, som tillkom genom beslut 1827 att en köping skulle anläggas som ersättning för Torneå som förlorats genom nationsdelningen 1809. Sedan 1919 finns här järnvägsförbindelse mellan Sverige och Finland.

Leena upplevde en stark gemenskap i barndomen. Hon minns det som att man i Torneå ”ställde upp och arrangerade gemensamma fester och andra aktiviteter, som skridskoåkning med musik på söndagarna”. ”Allting var öppet; allting var gemensamt.” Den här inställningen kan bero på att kriget var nyligen avslutat, och det fanns behov av att känna gemenskap och glädje.

Hennes föräldrar var kulturintresserade och var ”våldigt angelägna om finskans renhet”. Leenas erfarenhet från familjen påverkade hennes inställning till betydelsen av språk. Föräldrarnas kärlek till språket inspirerade henne, och hennes pedagogiska tänkande,

*Klassfoto med Leena Niemi och Oili Hietanen.
Luokkakuva Leena Niemen ja Oili Hietasen kanssa.*

när hon så småningom kom att arbeta som lärare för finsktalande barn i Österbybruk. Leena anser att ”för det första – varje människa måste ha ett ordentligt språk för att lära sig andra språk och komma in i samhället”. Hon anser att hon själv hade fördelen att hon kunde lära barnen på rätt sätt, och mycket av undervisningen gick ut på att rätta till missförstånd. Ett typiskt exempel är att en person uppfattade att ordet ”tetra” betyder ”mjölk” på svenska. ”Man ska lära dem svenska med en lärare som kan finska.” Leena kunde hjälpa barn som redan kunde en del svenska genom att rätta till sådana här ”små fel som följer med tills nån säger till”.

Och hon ”älskade att lära finska barn svenska från början”. ”Det var underbart hur fort de lärde sig.” En tid var hon också på förskolan i Österbybruk och lärde barnen att sjunga gamla finska barnsånger. Föräldrarna uppskattade det mycket, när barnen kom hem och sjöng sångerna de kände igen.

Finska sångböcker.
Suomalaisia laulukirjoja.

Leena har reflekterat mycket över vad som är viktigt för barn som växer upp i andra länder och kulturer. Hon ville visa barnen att föräldrarnas kultur är viktig och bara berikar livet. Leenas generation hade kvar bakning, storstädning, sånger och verser. Storstädning får familjen ihop, att sträva åt samma håll. Lite extra fika och att se resultatet var belöning nog.

Sångerna handlade om sagor, historia, familjeliv och samhällsliv med berättande beskrivande text. Verserna och dikterna likaså. Några exempel är *Mirrin kolttu se kirjava on* och *Kukko ja kana* som handlar om djur. *Peikkosatu* är en berättande saga och *Pikkuaidin huolia* handlar om hemmet ur barnets perspektiv. *Pikkumies* handlar om pojken som man, och slutligen *Kevät on* som berättar om våren. Liknande sånger finns om alla årstider.

Leena lämnade en skriftlig inlägga till lärarnas fackliga organisation om behovet av verkligt tvåspråkiga lärare, men upplevde tyvärr inte någon tillfredsställande reaktion från ansvarigt håll. Däremot har hon genom åren fått mycket positiv respons på sitt arbete som lärare från barn och föräldrar. Och Leena är ledsen över att en del av barnen hon mött i skolan hade begåvning så att de kunnat fortsätta studera och bli vad som helst, men på grund av familjetraditionen var det självklart att de skulle följa i föräldrarnas fotspår.

Sörens bakgrund var Pajala. Hans första språk var finska, men han fick inte tala finska i folkskolan. Där var principen att barnen ska vara svensktalande, och finsktalande barn tillägnade sig strategin att säga ”jag vet inte” för att slippa ifrån bestraffning. Den här misslyckade pedagogiken hade förstås bakgrunden i försvenskningen av tornedalsfinnarna efter 1809. Men 1957 avskaffades förbudet för elever att tala finska under rasterna och skolbiblioteken tilläts inköpa även finska böcker. Och med det nya intresset för finska språket på 1980-talet används tornedalsfinskan som litterärt språk av författaren Bengt Pohjanen. En annan författare från Tornedalen är förstås Mikael Niemi. I grundskoleförordningen 1988 fastslås att tornedalsfinska elever har rätt till hemspråksundervisning.

Sören hade tio års erfarenhet av gruvarbete i Kiruna gruva, först som transportör då han körde UNIMOG, och sedan som lastmaskinsförare. Han var med i den betydelsefulla gruvstrejken, som beskrivs så här på LKAB:s hemsida:

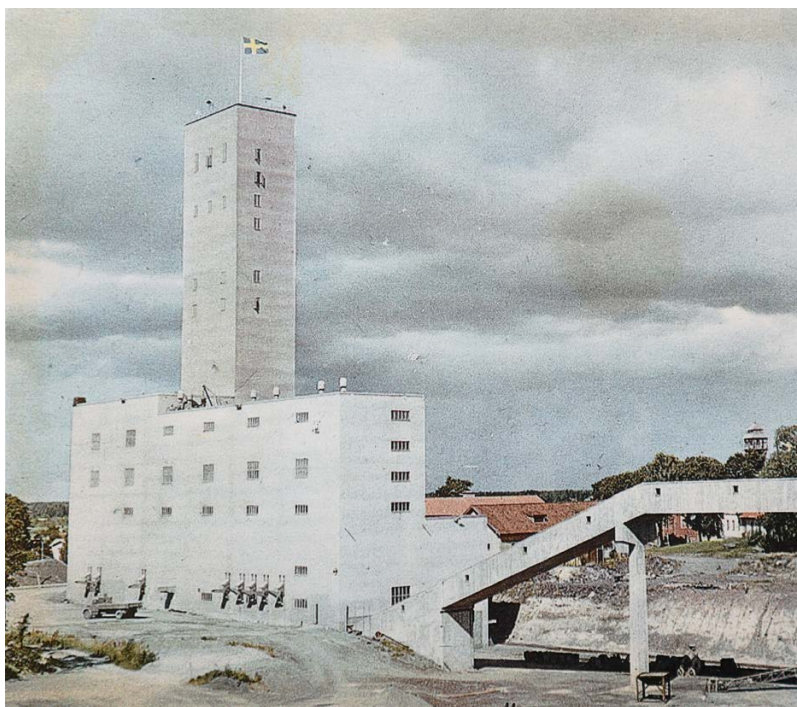
”Den 9 december 1969 lade 35 arbetare i Svappavaara ned arbetet, och satt kvar i truckverkstaden när morgonskiftet skulle gå på. Dagen efter sittstrejkdade arbetarna i Kiruna, och ännu en dag senare arbetarna i Malmberget. Nu hade nästan 5 000 arbetare gått ut i vild strejk.”

Sören berättar att han arbetade under jord när de fick reda på att ”det är några som gått i strejk – vad ska vi göra? Då stoppar vi.”

Gruvstrejken fick stor uppmärksamhet och positiv respons från den svenska allmänheten. Gruvarbetarna trädde fram i teve, som värdiga självständiga välartikulerade personer som hävdade begrippliga grundläggande rättvisepinciper.

Sören kom så småningom till Dannemora gruva som personalman, eftersom gruvan ”behövde en som kunde gruvarbete och båda språken finska och svenska”. Den tiden kom många nya arbetare till Dannemora från Finland. Den finska arbetsstyrkan var stor särskilt under jord. Av 154 personer var 15-20 % från Finland. Bolaget hade ”blandlag” med svensktalande och finsktalande tillsammans, t ex ortdrivare med 5 man i laget.

Det spred sig att Österby och Dannemora var bra platser där det

*Dannemora gruva. Fotograf okänd.
Dannemorans kaivos. Valokuvaaja tuntematon.*

fanns arbete, och det blev naturligt att det var fler från hemtrakterna som ville komma. Några hade kunskaper från gruvarbete i Finland ”och blev en slags handledare”. Annars fick arbetsledarna instruera. Men det var bara en av dem som kunde tala finska, och därmed blev Sören en slags mellanhand.

Bland de finska arbetarna utvecklades ett slags ”gruvspråk” med en del svenska begrepp där man inte hade någon motsvarighet på finska. Kanske på liknande sätt som när vallonsmederna blandade franska och svenska på sin tid. Och arbetarna behärskade det de behövde i arbetet. Sören återger vad gruvarbetaren Paavo, som inte var intresserad av att delta i den svenskundervisning som erbjöds en gång i veckan på arbetstid, sa om den saken: ”Jag och min bormaskin förstår varandra.”

I relationen mellan den svenska och finska befolkningen har Leena och Sören inte några erfarenheter av konflikter. Leena har aldrig hört någon säga ”du ska vara tacksam för att du fick komma till Sverige”. Sören har inte upplevt någon schism mellan svensk och finsk befolkning, men inte heller att man umgicks med varandra.

Leena har tänkt mycket på nödvändigheten att förmedla att det finns livsavgörande kunskaper. ”Utan historia ingen framtid. Barn utan historia kan inte bygga stabila liv. Språktillhörighet skapar trygghet; när mitt språk är respekterat är också jag det. Det är alltså viktigt för att bygga självkänsla. Dessutom är de första kärleksorden som skapar trygghetskänsla alltid sagda på moderns språk.”

Rajaa ei ole

Leena ja Sören Niemen haastattelun tekijä Mats Bäckman.
Vapaasti suomentanut Elina Friberg.

Leena ja Sören Niemi polveutuvat molemmat Tornionjokilaaksosta. He ovat toimineet monta vuotta Östhammarin kunnassa ja saaneet merkittäviä tuloksia sekä Österbybrukissa että Dannemorassa.

Heidän taustansa Tornionjokilaaksossa on huomioon otettava. Osittain pelkkänä taustana heidän suhtautumisessaan suomalaisuuteen, joka Leenalle ja Sörenille on yhteistä. Osittain moitteetonta edustajana Pohjola Nordenin yhdistyksessä sekä jakamassa yhdistyksen näkemystä rajattomasta pohjoismaisesta yhtenäisyydestä. Tornionjokilaakso on kulttuurialue, jossa on suomalainen kieli ja kulttuuri ja joka keskiajalla oli kohtaamispaikka sekä kaupalle että idän, lännen ja etelän välisille vaikutuksille. Vasta kansakuntien jaossa v.1809 jako Ruotsin ja Suomen välillä tapahtui. Mutta paikallisen väestön keskuudessa ei jako varsinaisesti koskaan ole saanut vaikutusta. Leena sanoo että ”rajaa ei ole”.

Leena kasvoi Lapin läänin Torniossa, joka sai kaupungin valtuudet v.1621. Tornio on kasvanut yhteen Haaparannan kanssa, joka syntyi v.1827 päätöksestä perustaa kauppala, v.1809 kansakuntien jaossa menetetyt Tornion vastineeksi. Vuodesta 1919 on rautatieyhteys Ruotsin ja Suomen välillä. Leena koki yhteyden voimakkaana lapsuudessaan. Hän muistelee, että Torniossa järjestettiin yhteisiä juhlia ja muuta toimintaa, kuten luistelua musiikin tahdissa sunnuntaisin. ”Kaikki oli avointa, kaikki oli yhteistä.” Tällainen suhtautuminen saattoi johtua juuri sodan loppumisesta ja että tunnettiin tarvetta yhteenkuuluvaisuuteen ja iloon.

Hänen vanhempansa olivat kiinnostuneita kulttuurista ja myös todella innokkaita pitämään tarkkaa huolta suomen kielen puhtautesta. Leena tietää omasta kokemuksestaan perheen vaikutuksesta hänen suhtautumiseensa kielen merkitykseen. Vanhempien rakkaus kieleen inspiroi häntä ja hänen kasvatustieteellistä ajatteluaan, kun hän vähitellen alkoi toimia suomenkielisten lasten opettajana

Österbybrukissa. Leena on sitä mieltä, että ensinnäkin jokaisella ihmisellä täytyy olla kunnollinen peruskielitaito oppiakseen muita kieliä ja päästäkseen sisälle yhteiskuntaan. Hän on myös sitä mieltä, että hänellä itsellään oli se etu, että hän osasi opettaa lapsia oikealla tavalla ja paljon opetuksesta oli väärinkäsitysten oikaisua. Tyypillinen esimerkki on, että henkilö ymmärsi sanan ”tetra” tarkoittavan maitoa ruotsiksi. Ruotsiaopettavan henkilön pitää osata suomea. Leena osasi auttaa lapsia, jotka jo osasivat jonkun verran ruotsia korjaamalla tämän laatuista pieniä virheitä, jotka seuraavat mukana kunnes joku sanoo, että nyt riittää. Hän rakasti ruotsin kielen alkeisopetusta suomalaislapsille. Oli ihanaa kuinka nopeasti he oppivat. Vähän aikaa hän oli myöskin esikoulussa Österbybrukissa ja opetti lapset laulamaan vanhoja suomalaisia lastenlauluja. Vanhemmat arvostivat sitä paljon, kun lapset tulivat kotiin ja lauloivat lauluja, joita he itse osasivat.

Leena on pohtinut hyvin paljon sitä, mikä on tärkeää muissa maissa ja kulttuureissa kasvaville lapsille. Hän tahtoi näyttää lapsille, että vanhempien kulttuuri on tärkeä ja se rikastuttaa elämää. Leenan sukupolvi on säilyttänyt leipomiset, suursiivoukset, laulut ja runot. Suursiivous lisää perheen yhteishenkeä. Palkkioksi riittää kahvikupponen ja mehulasi sekä tuloksen toteaminen.

Laulujen kertovat ja kuvailevat tekstit sisälsivät satuja, historiaa, perhe- ja yhteiskuntaelämää. Lorut ja runot samoin.

Muutamia esimerkkiä: *Mirrin kolttu se kirjava on* ja *Kukko ja kana* ne kertovat eläimistä. *Peikkosatu* on kertomus ja *Pikkuäidin huolia* kertoo kotielämästä lapsen näkökulmasta. *Pikkumies* kertoo pojasta miehenä, ja vielä lopuksi *Kevät on* joka kertoo keväästä. Vastaavanlaisia lauluja on kaikista vuodenaajoista.

Leena jätti kirjelmän opettajien ammattiyhdistykselle kaksikielisten opettajien todellisesta tarpeesta, mutta ei valitettavasti kokenut saavansa mitään tyydyttävää reaktiota vastuullisten puolelta. Sen sijaan hän on vuosien aikana saanut paljon positiivista palautetta työstään opettajana, niin lapsilta kuin heidän vanhemmiltaan. Leena on pahoillaan sen vuoksi, että osalla lapsista, joita hän koulussa tapasi oli kykyä opiskella eteenpäin ja heistä olisi voinut tulla mitä

vain. Perheen perinteiden vuoksi oli kuitenkin itsestään selvää, että he jatkaisivat vanhempiensa jalanjalkia.

Sören oli kotoisin Pajalasta. Hänen ensimmäinen kielensä oli suomi, mutta hän ei saanut puhua suomea kansakoulussa. Periaatteena oli, että lapset olisivat ruotsinkielisiä. Suomenkieliset lapset omaksuivat strategian sanomalla ”en tiedä” säästyäkseen rangaistukselta. Tällä epäonnistuneella kasvatustilanteella oli tietysti taustana tornionjokilaaksonsuomalaisten ruotsalaistaminen vuoden 1809 jälkeen. Vuonna 1957 lakkautetun kiellon jälkeen, saivat oppilaat jälleen luvan puhua suomea välitunneilla ja koulukirjastoon sallittiin myöskin ostaa suomalaisia kirjoja. Tämän uuden kiinnostuksen myötä suomenkieltä kohtaan 1980-luvulla, käyttäjä kirjailija Bengt Pohjanen tornionjokilaaksonsuomea kirjallisuuskielenä. Toinen tornionjokilaaksolainen kirjailija on tietysti Mikael Niemi. Peruskouluasetuksessa vuodelta 1988 todetaan, että tornionjokilaaksonsuomalaisilla oppilailla on oikeus kotikielenopetukseen.

Sörenillä oli kymmenen vuoden kokemus kaivostyöstä Kiirunan kaivoksessa, ensin kuljettajana kun hän ajoi UNIMOGIA ja sitten kuormauskonekuljettajana. Silloin hän osallistui tärkeään kaivoslakkoon, jota kuvaillaan näin LKAB:n kotisivulla: ”Joulukuun yhdeksäntenä päivänä vuonna 1969 lopetti kolmekymmentäviisi työläistä työt Svappavaarassa ja he istuivat trukkipöydällä aamuvuoron alkaessa. Seuraavana päivänä olivat työläiset istumalokossa Kiirunassa, ja vielä päivää myöhemmin työläiset istuivat myös Malmbergetissä. Nyt oli melkein 5000 työläistä menneet villiin lakkoon”.

Sören kertoo, että hän työskenteli maan alla, kun heille selvisi, että ”muutamia on mennyt lakkoon – mitä me tehdään? No, me pysäytetään myös”. Kaivoslakko sai suurta huomiota ja positiivista palautetta ruotsalaiselta yleisöltä. Kaivostyöläiset esiintyivät televisiossa, arvonsa tuntevina, itsenäisinä, hyvin ääntävinä henkilöinä, jotka puolustivat ymmärrettäviä, perustavia ja oikeudenmukaisia periaatteita.

Sörenistä tuli vähitellen henkilökunnan edustaja Dannemorana kaivoksella, koska kaivos tarvitsi jonkun, joka osasi kaivostyön sekä

molemmat kielet suomen että ruotsin. Siihen aikaan tuli monta uutta työläistä Suomesta Dannemoraan. Suomalainen työvoima oli suuri, erityisesti maan alla. 157:stä henkilöstä oli 15-20% Suomesta. Yhtiössä oli sekaryhmiä, ruotsin- ja suomenkielisiä yhdessä, esimerkiksi kaivoskäytävänavaajina, viiden miehen ryhmissä.

Suomalaisten kotiseudulla levisi sana, hyvistä työmarkkinoista Österbyssä ja Dannemorassa. Muutamilla oli tietoa kaivostöistä jo Suomessa ja heistä tuli eräänlaisia opastajia. Muutoin saivat työnjohtajat ohjata. Mutta vain yksi heistä osasi suomea, ja sen vuoksi tuli Sörenistä eräänlainen ”välikäsi”. Suomalaisessa työväen joukossa kehittyi ns. ”kaivoskieli”, jossa oli osittain ruotsalaisia käsitteitä, joille ei ollut suomenkielistä vastinetta. Ehkä samalla tavalla kuin Valloniasta kotoisin olevat sepät aikoinaan sekoittivat ranskan ja ruotsin kieltä. Työväki taisi ne tarvittavat työt. Sören toistaa miten kaivostyömies Paavo, joka ei ollut kiinnostunut osallistumaan ruotsinkielisen kurssille, jota tarjottiin kerran viikossa työajalla, sanoi asiasta;

”Minä ja minun porakoneeni ymmärrämme toisiamme”.

Ruotsalaisen ja suomalaisen asutuksen suhteessa toisiinsa ei Leenalla ja Sörenillä ole minkäänlaisia kokemuksia erimielisyyksistä. Leena ei ole koskaan kuullut kenenkään sanovan ”sinun pitää olla kiitollinen, että olet saanut tulla Ruotsiin”. Sören ei ole kokenut mitään kärhämää ruotsalaisten ja suomalaisten välillä, mutta ei myöskään mitään kanssakäymistä. Sukupolvet, joista Leena ja Sören kertovat, ovat kohta poissa. Mutta muistot heistä ja heidän merkityksestään Österby-Dannemorassa tulevat aina säilymään.

Leena on miettinyt paljon elämää ja sen ratkaisevien taitojen välittämisen tarpeellisuutta. ”Ei tulevaisuutta – ilman historiaa. Lapset ilman historiaa eivät pysty rakentamaan kestävä elämää. Kielellinen yhteenkuuluvaisuus luo turvallisuuden tunnetta; kun puhumani kieli on hyväksytty, niin silloin olen minäkin. Itsetunnon rakentaminen on todella tärkeää. Sitäpaitsi ne ensimmäiset rakkauden sanat, jotka luovat turvallisuuden tunteen, on aina sanottu äitiemme kielellä.”

Meidän kertomuksemme Ruotsiin muutosta

Oili Hietanen

Meidän perheessä isän ja äidin luona oli viisi lasta, kaksi poikaa ja kolme tyttöä. Isällä oli sellainen ammatti, jossa hän joutui vaihtamaan paikkakuntaa joka kolmen vuoden päästä. Koko perhe sai muuttaa mukana. Olen perheen keskimäinen tyttö. Ilmo oli vanhin, Auli seuraava, sitten minä ja minun jälkeeni oli Soili ja viimeksi perheen kuopus,

Pauli. Olemme asuneet monilla eri paikoilla Suomessa, kaupungeissa etupäässä. Se ei ollut oikein mukavaa, kun aina vaihtui uudet kaiverit ja opettajat.

Me emme olleet hyvin toimeentuleva perhe. Niinpä sitten emme päässeet jatko-opintoihin peruskoulun jälkeen.

Ilmo muutti ensin Ruotsiin, Auli vähän myöhemmin, työtä etsimään. Ilmo sai työtä Dannemorán kaivoksella ja Auli oli lapsenhoitajana eräässä perheessä. Minä ja Soili sekä Pauli asuimme silloin Tampereella. Isä ja äiti erosivat ja äiti muutti Ruotsiin vanhempien lasten luokse ja pääsi työhön hänkin. Jäimme isän luokse ja minäkin aloin suunnitella Ruotsiin muuttoa. Koska minulla ei ollut mitään parempaa koulutusta, olin lapsenhoitajana tai kauppa-apulaisena hyvin pienellä palkalla. En voinut saada omaa asuntoa, vaan asuin isän luona. Olin 18-vuotias, ja oli kevät. Olin tilannut laivalipun Tukholmaan.

Auli oli silloin mennyt naimisiin erään suomalaisen miehen kanssa ja heillä oli pieni poika. He asuivat Åknarbyssä Dannemorán kaivoksen ulkopuolella ja hänen miehensä oli kaivoksessa työs-

sä. He olivat luvanneet, että saan asua heillä kunnes saan työtä ja asunnon.

Tampereella asuessani näytettiin televisiossa Hemsöborna-sarjaa. Meillä ei ollut televisiota, niin kävin katsomassa sitä läheisessä baarissa ja tilasin jotain pientä suupalaa ja juomista, että sain katsoa televisiosarjaa siellä. Sitten sinne tuli eräs pitkä poika, joka näki, että seurasin sarjaa ja hän laski, että tulen varmaan sinne baariin aina kun se ohjelma tulee. Se tuli kerran viikossa. Sen jälkeen se poika tuli aina silloin kun istuin baarissa ja muutaman kerran jälkeen hän uskaltautui kysymään, saisiko hän istua samassa pöydässä kuin minä. Suostuin siihen ja sitten me istuimme yhdessä ja seurassimme sarjaa. Jäimme sitten ohjelman jälkeen juttelemaan tai lähdimme ulos kauniiseen ilmaan kävelylle. Kerroimme toisillemme elämästämme. Poika oli Tampereella asumassa tätinsä luona, kun hän oli saanut tilapäistyötä kuorma-auton ajajana. Hän oli kotoisin Ruukista Oulun ja Raahen välistä.

Aloimme käymään uimarannalla Pyynikissä ottamassa aurinkoa ja uimassa. Siellä kerroin hänelle, että olen muuttamassa Ruotsiin. Matti oli pojan nimi ja minä olen Oili. Matti alkoi suostutella minua jäämään Suomeen, mutta minä en suostunut. Sanoin vain, että voimmehan pitää yhteyttä kirjeitse ja minä haluan työtä ja luoda itselleni tulevaisuutta. Hän kävi myös kotonani ja minä hänen tätinsä luona. Eräänä päivänä hän ei tullut eikä kuullut hänestä mitään kahteen viikkoon. Silloin ajattelin, että hän varmaan piti tilannetta toivottomana.

Mutta sitten hän ilmestyi ovellemme. Minä aukaisin ja kysyin heti, missä hän oli ollut. Hän kertoi, että hän oli ollut vanhempiensa luona Ruukissa ja kertonut heille, että hän oli tavannut tytön, joka oli muuttamassa Ruotsiin ja jos tyttö huolii hänet mukaan niin hän lähtee myös. Hänen vanhempansa olivat hyvin vihaisia ja heidän mielestään olimme olleet aivan liian vähän aikaa yhdessä, jotta voimme tehdä niin vakavan päätöksen jo nyt.

Matti kysyi saako hän lähteä mukaan, koska hänelläkään ei ollut oikein elämisen mahdollisuuksia Suomessa, kun hänellä oli vain tilapäinen työpaikka ja huono palkka. Hänkään ei ollut saanut työ-koulutusta muuta kuin kuorma-autoajokortin. Minä lupasin soittaa

siskolleni ja kysyä, voisivatko he majoittaa meidät molemmat, he lupasivat.

Oli juhannus tulossa kun tulimme Tukholmaan ja sisar miehneen pienen Henry-poikansa kanssa oli autolla meitä vastassa. Heti ensimmäisenä arkena pyhien jälkeen meni Matti sisareni miehen Arvon kanssa kaivokselle kysymään työtä ja hänet otettiin heti. Siellä oli suomalaisia jo monta työssä ennestään ja he olivat hyvin suosittuja, kun he olivat ahkeria eivätkä pelänneet kaivostyötä.

Matti ja minä saimme puolimodernin asunnon, keittiön ja kamarin työvälle tarkoitettussa kaksikerroksisessa neljän perheen talossa. Saimme myös sängyt ja pöydän sekä kaksi tuolia. Olin tuonut mukani vähän taloustavaraa ja meillä oli rahaa 50 kruunua jäljellä. Ostimme kattilan. Vähitellen aloimme hankkia muuta välttämätöntä, kun Matti sai förskottia kaivokselta ja kaivoskaupasta saimme ostaa ruokaa kirjalla, jonka velat sai maksaa tilipäivänä.

Me menimme kihloihin, Matti ja minä. En osannut tarpeeksi hyvin ruotsia, vaikka olin koulussa lukenut sitä kolme vuotta. Se oli yksinkertaista kouluruotsia, jota täällä ruotsalaiset eivät ymmärtäneet enkä minä heitä kun he puhuivat sellaista laulavaa ruotsia, etten saanut sanoista selvää. Puhuin Matin kanssa, että olisiko meillä mahdollisuutta siihen, että olisin kotona aluksi ja hankkisin Linguaphone-kielikurssin opetellakseni ruotsia itsekseni. Hän uskoi että voisimme selvittää siitä.

Veljeni Ilmo asui kaivoksen parakeissa, missä asuivat yksinäiset miehet. Hänellä oli nauhuri ja hän lainasi sitä minulle. Opettelin ruotsia ja opinkin helposti kirjoittamaan, lukemaan, ymmärtämään ja puhumaan ruotsia. Siihen meni loppukesä, syksy ja osa talvea, mutta minä olin onnellinen, kun pystyin itse hoitamaan asiat ruotsin kielellä. Usein heräsin öisin omaan ääneeni kun toistin lauseita ruotsin kielellä.

Meidät vihittiin avioliittoon syksyllä 8. lokakuuta 1966 Dannemorran kirkossa. Läsnä olivat äitini ja sisko perheineen. Veljeni Ilmon piti hakea hääkukkakimppuni erään autonomistavan ystävämme kanssa. Heille sattui onnettomuus ja Ilmo joutui sairaalaan. Sain kuitenkin kukkakimppuni, kun autoa ajanut ystäväni ei loukkaan-

tunut. Huoli veljistäni loi varjonsa vihkitilaisuuteen. Vihkipappimme kysyi meiltä, jos me haluamme, että hän kysyy vastauksemme suomeksi, vaikka hän ei osannut suomea. Hän lupasi opetella kysymykset. Tietysti halusimme ja olimme iloisia ja kiitollisia hänelle. Kun hän kysyi Matilta, ottaako hän minut vaimokseen, niin sen hän osasi kysyä ymmärrettävästi. Kun hän kysyi minulta, niin hän kysyi vahingossa, että otanko minä Matin vaimokseni. En tiennyt ensin mitä sanoa, mutta en kuitenkaan voinut sanoa muuta kuin kyllä, vaikka siinä meni pieni hetki ennenkuin vastasin, koska koin pienen järkytyksen tietysti. Niin siis minulla on myös "vaimo" eikä mies.

Jälkeenpäin äiti oli järjestänyt meille kahvitilaisuuden erään baarin takahuoneessa Österbybrukissa. Siellä joimme hääkahvit ja söimme hääkakkua. Olimme hyvin peloissamme Ilmon vuoksi ja kiirehdimme tilaisuutta, että voisimme ajaa Upsalan sairaalaan häntä katsomaan. Ajoimme sinne sisareni perheen kanssa. Minä ja Matti jäimme autoon pienen Henry-pojan kanssa, kun Auli ja Arvo menivät katsomaan Ilmoa. Kun he tulivat takaisin, niin Auli huusi itku kurkussa, että Ilmo on sokea ja jalat on poikki. (Täytyy lisätä tähän, että sisareni on aina ollut dramatiikkaan taipuvainen.) Matti ja minä menimme katsomaan Ilmoa aivan järkyttyneinä. Mutta lääkäri vakuutti meille, ettei hän ole sokea ja vain toinen jalka on poikki. Olimme kovin helpottuneita ja kiitin Jumalaa sydämestäni, ettei Ilmolle ollut tapahtunut pahempaa.

Vihkipappimme piti meille keskustelun jälkeen päin ja kysyi vähän epävarmana olivatko kysymykset menneet oikein. En voinut kertoa kömmähdyksestä hänelle, kun hän oli niin ystävällisesti halunnut luoda vihkiäisiimme kotoisan tunnelman luvattessaan tehdä kysymykset suomeksi. Sanoin vain, että se meni hyvin pienen paussin jälkeen. Hän varmaan ymmärsi, että jotain meni hullusti, kun en heti vastannut. Mutta annoimme asian olla, sillä kyllä Jumala tiesi asian oikean laidan eikä se ollut papin syytä.

Ilmo pääsi sairaalasta ja sisareni otti hänet heille asumaan, kun hän ei olisi pärjännyt yksin. Hänellä oli kainalosauvat ja hän oli heikko ja tietysti hänellä oli kipuja.

Sellainen oli meidän Ruotsiinmuuttamistarinaamme.

Vår berättelse från flytten till Sverige

Oili Hietanen, fritt översatt till svenska av Elina Friberg

I vår familj hos far och mor fanns fem barn, två pojkar och tre flickor. Far hade ett yrke som förutsatte att han kunde flytta till annan ort efter varje treårs period. Hela familjen fick lov att flytta med. Jag är familjens mellan flicka. Ilmo var äldst, Auli nästa, sedan jag och efter mig var Soili och sist lillen, familjens yngsta, Pauli. Vi har bott på många olika platser i Finland, mestadels i städer. Det var inte alltid så roligt, att byta till nya kamrater och lärare.

Vår familj hade det inte gott ställt, så därför kunde vi inte fortsätta studera efter grundskolan. Ilmo flyttade till Sverige först och Auli lite senare, för att söka arbete. Ilmo fick jobb i gruvan i Dannemora och Auli såg efter barnen i en familj. Jag, Soili och Pauli bodde då i Tammerfors.

Far och mor skilde sig. Mor flyttade till Sverige, till de äldre barnen och fick ett arbete. Vi blev kvar hos far, så även jag började planera flytten till Sverige. Jag hade ju ingen utbildning, så jag fick endast väldigt dåligt betalda jobb, som barnpiga eller affärsbiträde. Jag kunde inte ens få en egen bostad, så jag fortsatte att bo hos far.

Jag var 18 år gammal, och det var vår. Jag hade beställt båtbiljett till Stockholm. Auli hade då gift sig med en finsk man, och de hade en liten son. De bodde i Åknarby utanför Dannemoragruvan och hennes man arbetade inne i gruvan. De hade lovat, att jag får bo hos dem, tills jag får arbete och egen bostad.

När jag bodde i Tammerfors, gick serien Hemsöborna i TV. Vi hade ingen TV hemma, så jag gick till en närliggande bar, beställde några små munsbitar och något att dricka och såg på TV. En gång kom det dit en lång grabb, som såg att jag följde serien. Han räknade ut att jag kom dit varje gång som serien visades. Den visades en gång i veckan. Efter detta kom grabben alltid när jag satt i baren.

Efter några gånger vågade han fråga, om han fick sitta vid samma bord som jag. Jag gick med på det och så satt vi och kollade på serien tillsammans. Ibland stannade vi kvar och pratade med varandra ef-

teråt, eller gick ut och promenerade tillsammans, när det var vackert väder. Vi berättade om våra liv för varandra.

Grabben bodde hos sin faster. Han hade fått tillfälligt arbete som lastbilschaufför. Han kom från Ruukki, som ligger mellan Oulu och Raahe. Vi började besöka badstranden vid Pyynikki och sola och bada tillsammans. Där berättade jag för honom, att jag håller på att flytta till Sverige. Grabben hette Matti och jag heter Oili.

Matti försökte övertala mig, att stanna i Finland, men jag gav mig inte. Jag sa bara, att vi kan hålla kontakten via brev, och att jag vill ha ett arbete och skapa mig en framtid. Han kom och hälsade på hemma hos pappa, och jag hälsade på hos hans faster. En dag kom han inte. Inte heller hörde han av sig på två veckor. Han tycker säkert att situationen är hopplös, tänkte jag.

Sedan en dag stod han bara där, bakom vår dörr. Jag öppnade och frågade på en gång, var han hade hållit hus? Då berättade han, att han hade varit hemma hos sina föräldrar i Ruukki och berättat, att han hade träffat en flicka, som höll på att flytta till Sverige. Och att även han tänker fara, ifall hon ville ha honom med. Hans föräldrar blev riktigt arga. De tyckte, att vi hade varit tillsammans för kort tid, för att ta ett så allvarligt beslut redan.

Matti frågade om han fick följa med mig? Han hade inte heller några bra möjligheter, för ett gott liv i Finland. Bara ett tillfälligt, dåligt betalt arbete. Hans arbetserfarenheter bestod av ett körkort för lastbilar.

Jag ringde till min syster och frågade, om de kunde ge oss båda tak över huvudet? Hon lovade, att det gick bra.

Det var midsommartid när vi kom till Stockholm, och min syster med sin man och lilla Henry var och mötte oss med bilen. Första vardagen efter helgen slog Matti följe med min systers man Arvo till gruvan. Han frågade efter arbete. Det fick han på en gång. Där fanns redan många finländska arbetare. De var väldigt omtyckta. De var flitiga och de skyggade inte för gruvarbete.

Matti och jag fick en halvmodern arbetarbostad, ett kök med en kammare i ett tvåvåningshus. Huset innehöll bostäder för fyra familjer. Vi fick även sängarna, bordet samt två stolar. Jag hade med

mig lite hushållsrylar, och vi hade kvar 50 kr. Vi köpte en kastrull. Sakta kunde vi skaffa oss andra nödvändigheter, när Matti fick förskott från gruvan. Gruvan hade en affär, där vi fick köpa mat på räkning. Räkningen betalades på avlöningsdagen.

Vi förlovade oss, Matti och jag. Jag kunde inte tillräckligt bra svenska, ändå hade jag läst språket i tre år, i skolan. Det var för enkel skolsvenska. Svenskarna här förstod inte mig, inte heller jag dem. De talade sjungande svenska och jag kunde inte urskilja orden. Jag frågade Matti, ifall det var möjligt, att jag skulle kunna vara hemma i början, och kunna lära mig svenska själv genom Linguaphonemetoden. Han trodde, att vi nog skulle klara detta.

Min bror Ilmo bodde i en av gruvans baracker, där även andra ensamma män bodde. Han hade en bandspelare som jag fick låna. Jag studerade svenska. Jag lärde mig lätt att skriva, läsa, förstå och prata språket. Det tog slutet av sommaren, hösten och en del av vintern. Jag var så lycklig, när jag klarade av, att själv sköta viktiga saker på svenska. Jag vaknade ofta på nätterna av min egen röst, när jag upprepade meningar på svenska.

Vi gifte oss på hösten, 8/10 1966 i Dannemora kyrka, i min mammas och i min systers och hennes familjs närvaro. Min bror Ilmo skulle hämta min brudbukett, med en av våra vänner som ägde en bil.

Då skedde det, en olycka och Ilmo hamnade på sjukhus. Jag fick min brudbukett i alla fall, när vännen som körde bilen, inte skadade sig.

Bekymret för min bror, kastade dock sin skugga över vigseln. Prästen som vigde oss, sa att i fall vi vill, kunde han fråga våra svar på finska, fastän han inte kunde språket. Han lovade lära sig frågorna. Det ville vi gärna och vi var glada och tacksamma mot honom.

När han frågade Matti om han tar mig till sin hustru, gick det bra och var förstäligt. När han frågade mig, så frågade han olyckligt, tager du Matti till din hustru. Med detsamma visste jag inte, vad jag skulle svara. Lite skakad blev jag allt. Ändå kunde jag inte säga annat än *ja*, fastän det tog en liten stund, innan jag svarade. Så även jag har en "hustru" och inte en make.

Efteråt hade mor ordnat en "kaffeceremoni" i en bar i Österbybruk, i ett rum bakom köket. Där drack vi vårt bröllopskaffe och åt vår brölloppstårta. Vi var väldigt oroliga och rädda, för Ilmos skull. Hur var det med honom? Därför skyndade vi på vår kaffetillställning, för att kunna åka till Uppsala och hälsa på honom på sjukhuset.

Vi körde dit med min systers familj. Jag och Matti blev kvar i bilen med lilla Henry, när Auli och Arvo gick och hälsade på Ilmo. Min syster Auli skrek med gråten i halsen när de kom tillbaka, att Ilmo är både blind och har brutit båda sina ben.

Här måste jag lägga till, att min syster har alltid varit lite "dramatisk" av sig, så när Matti och jag gick och hälsade på Ilmo, var vi alldeles uppskakade. Vilken lättnad, när doktorn förklarade, att Ilmo inte var blind och att bara ett av hans ben var brutet. Tack gode Gud för detta. Ett bröllopsminne för alltid!

Efteråt diskuterade vi med prästen som vigte oss. Han var lite osäker och ville veta, om han klarat frågorna på finska. Jag kunde inte berätta om klavertrampet för honom. Han hade ju så vänligt försökt ordna en "hemkänsla" åt oss, till vår vigsel, med att ställa frågorna på finska. Efter en liten stund sa jag bara, att allt gått bra. Han kanske förstod, att något gått galet, när jag svarade lite dröjande och undvikande. Vi lät saken bero. Gud vet nog, att allt blev rätt till slut, utan att vi behövde förödmjuka prästen. Han gjorde ju så gott, han kunde.

Ilmo kom hem från sjukhuset. Han fick bo hos vår syster. Han hade ju sina kryckor och värk och hade svårt att klara sig själv i början.

Sådan här är vår flytthistoria till Sverige.

Mina stora och små drömmar i livet

Marja-Leena Forsberg

Jag träffade honom på Gotland 1966. Han arbetade som sommarvikarie hos tidningen Gotlands Allehanda. Jag var anställd som reseledare hos Gotlands turistförening för de finländska turister i deras finska filial, eftersom jag behärskade både finska och svenska. Vi var flera tvåspråkiga ungdomar från Finland. En

dag kom han och skulle göra ett reportage om oss och om vår verksamhet i vårt finska turistcentrum där vi var stationerade och även bodde. En gammal trevåningsvilla med flera separata sovrum och ett stort vardagsrum och kök. Vi trivdes och under en ledig tid studerade vi Gotlands historia och lärde oss otaliga gamla sagor och legender. Midsommartiden närmade det sig och han frågade om jag ville följa honom till en dansbana för att fira midsommar. Jag blev överraskad. Det fanns också andra söta finska flickor att välja på centret. Jag blev överlycklig och kände mig smickrad.

Jag hade tagit studenten året innan och började studera litteratur och slaviska språk vid Helsingfors universitet, eftersom jag hade läst tyska på gymnasiet och tagit studenten i ryska i stället för tyska som första främmande språk. På så sätt lyckades jag att få en anställning på utrikesministeriet i Helsingfors för att de behövde språkkunnig personal och ryska var en extra merit. Jag hamnade som kanslist på den allmänna rättsavdelningen.

Min vän från Gotland började studera statskunskap och ekonomi vid Uppsala universitet. Vi blev kära och förlovade oss på vintern 1967 i Helsingfors. Han kunde tänka sig att bosätta sig i Helsingfors men vi upptäckte att det skulle ha blivit svårt då han inte kunde

finska. Jag hade inga problem att flytta mina papper från Helsingfors universitet över till Uppsala universitet och fortsätta mina påbörjade studier från Helsingfors. Jag anmälde mig för studier vid slaviska institutionen i Uppsala och valde finsk ugriska språk som det andra huvudämnet i min filosofie kandidat examen år 1971. Tur nog hade jag hunnit studera pedagogik för några år senare blev jag hemspråklärare i finska. Dess för innan hade jag arbetat som cirkelledare i finska och sektionsledare för övriga språk vid Kursverksamheten i Uppsala. För att vidga min lärarbehörighet studerade jag ytterligare svenska 2 för min lärarexamen.

Vi gifte oss 1969 och fick två fina söner. Den förstfödde sonen var 8 äldre än sin yngre bror. Jag försökte prata finska med sönerna men det gick inte, eftersom barnavårdscentralen 1970 avrådde mig att blanda in finska i min svenska. Jag kunde tillräckligt bra svenska. Jag skulle hålla mig till det. Annars skulle jag försvåra och även skada barnets språkutveckling. Jag frågade hans pappa och mina svärföräldrar vad jag skulle göra. De tyckte också att jag talade så bra svenska. Det behövdes ingen finska. På den tiden stod inte finskan så högt i kurs.

För mig kändes det inte bra. Jag försökte titta och läsa finska bilderböcker för sonen och leka med honom på finska och använda finska barnramsor och sjunga finska sånger men tyvärr blev vårt vardagsspråk ändå svenska. Sonens pappa var inte längre intresserad av att lära sig finska. När vi fick vår andre son 1978 hade tiderna förändrats. Nu uppmuntrades jag av mina finska lärarkollegor att tala finska med mina söner.

Hemma i Finland låg mamma och pappa i skilsmässa och jag besökte inte Finland på fyra år. När jag kom hem till mor och mina bröder upptäckte jag att min finska hade stelnat. Det var en otäck känsla. Det var inte längre naturligt att tala finska. Jag fick verkligen anstränga mig. Efter ett par veckor lossnade språket. Vi borde ha besökt Finland mycket oftare. På somrarna gjorde vi endast kortare ett par veckors visiter. Sönerna behövde inte tala finska, eftersom mina släktingar och deras kusiner kunde svenska. Ändå kände jag mig lycklig när båda mina söner valde finska hemspråk i skolan.

År 1984 skilde vi oss. Det var en stor tragedi. Det gick inte att rädda äktenskapet. När passionen slog till och kärleken legitimerade, kunde man lämna familjen och barnen. Jag blev en ensamstående mor med två söner. Jag hade börjat studera juridik vid sidan om. Det tog 10 år för mig att bli färdig. Som ensamstående mor hade jag ingen chans att göra någon domstolskarriär utan fick fortsätta med mitt deltidslärary jobb. Jag var ensam i Sverige och hade inga närmare släktingar. Dessutom fick min yngre son problem i skolan och mådde inte bra. Han behövde hela min uppmärksamhet och omsorg. Sönernas pappa var gift, arbetade ofta utomlands och fullföljde sin yrkeskarriär. Han struntade i hur det gick för mig eller för våra söner.

Jag råkade se en dikt i kontaktannonserna i tidningen Land. Jag kände mig mycket ensam och övergiven. Jag svarade på annonsen. En vårdag stod han där leende med en lång vit balkonglåda med röda pelargonier i famnen. Blommor som han själv hade drivit upp. Vi började brevväxla. På hösten 1988 flyttade jag och min 9-åriga yngre son till hans villa i Västerbotten. Han hade gjort så fint för oss. Jag var lycklig. Han älskade mig. Han gjorde allt så gott han

bara kunde. Han ville ha en egen familj. Han hade levtt ensam alltför länge.

Jag visste inte hur jag skulle lyckas att få lärarjobb på stadens enda högstadieskola. 1991 fick jag en tillsvidare anställning för flyktingelever i svenska 2 och i finska. Jag kunde komplettera min engelska på distans vid Umeå universitet och även studera till tysklärarbörighet. Nu hade jag tillräckligt med utbildning för att arbeta som lärare i en liten kommun. Vi gifte oss och hade många lyckliga år tillsammans.

När min yngste son tog studenten flyttade vi tillbaka till Uppsala. Han började programmet med det matematiska och naturtekniska basåret på Ångströmlaboratoriet i Uppsala där hans storebror doktorerade i fysik. Yngre brodern var intresserad av konst och målade många fina tavlor i olja tillsammans med de andra i olika konstnärsg grupper. Sonen blev rätt så duktig fiolspelare. Efter två år blev jag pensionär.

Mina ambitioner i livet hade varit att göra en domstolskarriär eller arbeta inom staten. Jag arbetade i över 40 år som pedagog och de senaste 8 åren som specialpedagog.

Alla drömmar uppfylldes inte, men livet har gått vidare...

Suuret ja pienet haaveeni elämän varrella

Marja-Leena Forsberg

Ensimmäisen kerran kohtasimme toisemme Gotlannissa v. 1966. Hän toimi väliaikaisena kesäreportterina Gotland Allehandassa. Itse olin töissä Gotlannin turistitoimiston suomalaisten turistien matkaoppaana, koska osasin sekä suomea että ruotsia. Meitä oli palkattu kymmenkunta kaksikielistä nuorta turistiopasta Suomen puolelta.

Eräänä päivänä hän ilmestyi paikalle ja halusi tehdä reportaasin meistä suomalaisista oppaista meidän omassa turistikeskuksessam-

me, joka sijaitsi suuressa vanhanaikaisessa puurakennuksessa. Talossa oli useita pieniä makuuhuoneita, suuri arkihuone ja keittiö. Me viihdyimme talossa. Vapaa-aikoina opiskelimme Gotlannin historiaa ja luimme vanhoja gotlantilaisia satukertomuksia ja legendoja.

Juhannuksen aika lähestyi ja hän kysyi minulta, jos minä halusin seurata häntä ulkolavan juhannustansseille. Yllätyin että juuri minä. Meitähän oli monta suomalaista nättiä tyttöä turistikeskuk- sessa. Olin onnellinen ja tunsin itseni valituksi.

Vuotta ennen olin saanut ylioppilastutkinnon läpi ja olin aloitanut maailmankirjallisuuden ja slavistiikan opiskelut Helsingin yliopistossa. Kun olin lukenut venäjää lukiossa ja saanut pitkän venäjän lukiotodistuksen saksan sijasta, oli minulla mahdollisuus kielitaitoisena saada kanslistin paikka Helsingin ulkoasiainministeriössä. Jouduin ulkoministeriön oikeusosastolle töihin.

Minun poikaystäväni Gotlannista aloitti opiskelemaan valtiotieteitä ja taloustiedettä Uppsalan yliopistossa. Me rakastuimme toisiimme ja menimme pimeällä keskitalvella kihloihin Helsingissä. Poikaystäväni halusi jäädä Helsinkiin asumaan, mutta me huomasimme pian, että se oli melkein mahdotonta, kun hän ei osannut sanaakaan suomea. Minulle se ei tuottanut suurempia ongelmia omien papereiden muuttamisessa Helsingin yliopistosta Uppsalan yliopistoon. Aloitin opiskeluni Uppsalan yliopistossa slaavilaisten kielten ja suomalaisugrialaisten kielten instituutioissa ja sain filosofian kandidaatin tutkinnon valmiiksi v. 1971. Olin myös onnistunut opiskelemaan pedagogiikkaa, jota sitten tarvitsin myöhemmin suomen kielen opettajan virassa. Ennen sitä olin ollut lähes kymmenen vuotta suomen kielen aikuisten kerhopiirin toimittajana Uppsalan yliopiston Kursverksamhet:illä ja yhden vuoden pienempien kielten osaston johtajana.

Me menimme naimisiin v.1969 ja meille syntyi kaksi tervettä poikalasta. Ensimmäinen lapseni oli kahdeksan vuotta vanhempi. Yritin heti alusta puhua pojilleni suomea, mutta se ei onnistunut pitemmän päälle. Jopa lastenneuvolassa v.1970 sanottiin, että minun ei pitäisi sotkea suomen kieltä ruotsin kieleen, kun minä jo osasin puhua tarpeeksi hyvää ruotsia. Sellainen kahden kielen käyttö eh-

käisisi lapsen kielenkehitystä ja vahingoittaisi ruotsin kielen, hänen äidinkieltänsä omaksumista. Kysyin myös mieheltäni ja hänen vanhemmiltaan, mitä minä tekisin. Heidän mielestään osasin riittävän hyvin ruotsin kieltä. Suomen kieli ei ollut niin välttämätöntä oppia. Siihen aikaan 70-luvun alussa suomen kieli ei ollut kovinkaan suosittua.

Suomen puolella äitini ja isäni olivat eroamassa. Sen takia en käynyt Helsingissä neljään vuoteen. Kun sitten tulin Helsinkiin käymään, en pystynyt avaamaan suutani suomen kielellä. Kieleni oli kangistunut. Se antoi inhottavan ja pelottavan tunteen. Se, mikä oli tuntunut aivan luonnolliselta, oli poissa. Vei kaksi viikkoa ennen kuin kieli höllensi. Poikien suomen kielen takia meidän olisi pitänyt käydä Suomessa joka kesä. Kahden viikon oleskelu Suomen puolella ei ollut riittävää ja sitä paitsi poikieni ei tarvinnut osata suomea, kun Suomen serkkukset osasivat käyttää ruotsin kieltä heidän leikeissään. Olin hyvin onnellinen, kun molemmat poikani valitsivat suomen kotikielen kouluissaan, vaikka he tiesivät, että heidän suomen kielen todistukset olisivat heikkoja.

Meille tuli ero v.1984. Se oli onneton tragedia. Avioliittoamme ei voitu korjata. Kun intohimo iskee, rakkaus laillistaa kaiken. Silloin voi lähteä liikkeelle ja jättää vaimon ja lapset. Minusta tuli yksinhuoltaja äiti pojilleni. Olin aloittanut lakitieteen opinnot sivuhommana. Valmistuminen kesti yli 10 vuotta. Yksinhuoltajana ja äitinä en voinut ajatella tuomioistuimen virkauraa, vaan sain jatkaa puoli-päiväistä opettajantoimeani.

Olin aivan yksin Ruotsissa. Suomalaiset sukulaiseni asuivat kaikki Suomen puolella, eivätkä voineet auttaa minua tai lapsiani. Poikien isä oli mennyt uusiin naimisiin, teki omaa virkauraansa ulkomailla, useimmiten Brysselissä. Suurimman osan ajasta he asuivat ja oleskelivat ulkomailla.

Satuin lukemaan erään runon Land-viikkolehden kontaktisivulta ja kirjoitin vastauksen ja kerroin vähän itsestäni. Tunsin itseni yksinäiseksi. Kun kevät tuli, seisoi iloinen keski-ikäinen sinisilmäinen mies pelargoniakukkalaatikko sylissään minun kynnykselläni. Hän oli istuttanut kukat itse. Me jatkoimme kirjeenvaihtoa.

Syksyllä v.1988 muutimme minä ja minun nuorin poikani Väster-

botteniin hänen taloonsa asumaan. Hän oli todellakin tehnyt parhaansa. Nuorin poikani sai hänen poikansa suuren makuuhuoneen ja minä pienen työhuoneen. Olin onnellinen. Hän oli onnellinen. Nyt meillä oli oma koti ja perhe. Hän oli aivan liian kauan elänyt yksin. Hän arvosti perhe-elämää.

Minulla ei ollut aavistustakaan onnistuisinko saamaan opettajan työvirkkaa niin pienessä kunnassa. Vuonna 1991 sain vakinaisen ruotsinkielinen 2 (tills vidare anställning) pakolaislasten opettajana sekä suomen kielen opettajan viran. Myöhemmin etäopiskelin kieliä Uumajan yliopistossa. Nyt minä voin täydentää opettajan virkaani tarpeen tullessa sekä englannin että saksan kielellä. Me menimme naimisiin talvella 1988 ja elimme monta onnellista vuotta yhdessä.

Kun poikani suoritti ylioppilastutkinnon, muutimme takaisin Upsalaan. Siellä hän aloitti Ångströmin laboratorion matematiikan ja tekniikan peruskurssin. Hänen isoveljensä oli fysiikan tutkijana samassa laboratoriossa. Nuorempi poikani alkoi opiskella geologiaa. Hän oli myös kiinnostunut taiteesta ja maalasi öljytauluja muiden taiteilijaystäviensä kanssa. Hänestä tuli myös hyvä viulunsoittaja. Vuonna 2008 hän muutti kotoa ja eli yksin ilman perhettä. Kaksi vuotta myöhemmin minusta tuli eläkeläinen. Minun eläkkeeni jäi pieneksi, koska en voinut opettajana ja yksinhuoltajana tehdä kokopäivätyötä, kun pojat olivat pieniä.

Haaveeni elämässäni oli ollut tulla tuomariksi tai asianajajaksi tai tehdä virkauraa valtion tai kunnan puitteissa. Olin opettajana yli 40 vuotta ja viimeiset kahdeksan vuotta erityisopettajana.

Kaikki haaveeni eivät ole toteutuneet, mutta elämä jatkuu...

Kärnkraftverket i Forsmark

Josef Nylén, presschef

Foto: Vattenfall

Forsmark är Sveriges yngsta kärnkraftverk och togs i drift 1980-85. Ett stort antal finländare med olika kompetenser rekryterades från Finland av olika entreprenörer. Samtidigt skedde uppbyggnaden av det finska kärnkraftverket i Olkiluoto, och delvis användes samma resurser. Flera sverigefinnar kom även till Forsmark från andra verksamheter i Östhammars kommun under den tidiga drifttiden. Bland annat underhållspersonal, varav många blev kvar till pensionen, samt hantverkare. En annan personalgrupp med ett flertal finländare har varit strålskyddet, där kunskap i finska setts som en merit – just strålskyddsbranschen är i sig internationell. Sverigefinnar och även sverigefinnarnas barn finns också i dag i olika positioner på Forsmark.

Som kuriositet kan nämnas att skyltning inne på Forsmark i början utfördes på svenska, engelska, tyska och finska.

Hur framtiden ser ut står skrivet i stjärnorna. Klart är att kärnkraften både i Finland och i Sverige har en viktig roll att spela för att möta det ökande elbehovet i samhället, och fortsatt drift på Forsmark är planerad flera decennier framåt.

Forsmarkin ydinvoimala

Josef Nylen, lehdistöpäällikkö
Vapaasti suomentanut Elina Friberg

Forsmark on Ruotsin nuorin ydinvoimala, joka otettiin käyttöön vuosina 1980-85. Suuri määrä erilaisia pätevyksiä omaavia suomalaisia värvättiin eri urakoitsijoiden toimesta Suomesta. Samanlaisesti rakennettiin Suomessa ydinvoimalaa Olkiluodossa osittain samoilla voimavaroilla. Forsmarkin voimalan käyttöön ottamisen aikana, aloitti siellä useita ruotsinsuomalaisia Östhammarin kunnan työntekijöitä. Muun muassa kunnossapitohenkilökuntaa sekä käsityöläisiä, joista moni työskenteli eläkeikään saakka. Toinen henkilökuntaryhmä, jossa oli useita suomalaisia, on ollut säteilysuoja, jossa suomenkielen taito katsottiin eduksi – koska säteilysuoja ammattialana on kansainvälinen. Ruotsinsuomalaisia ja heidän lapsiaan on tänäpäivänäkin eri tehtävissä Forsmarkissa.

Erikoisuutena voidaan mainita, että opasteet sisällä Forsmarkissa olivat aluksi kaikilla neljällä kielellä: ruotsi, englantia, saksa ja suomi.

Mitä tulevaisuudessa tulee tapahtumaan on tähtiin kirjoitettu. Selvää on kuitenkin, että ydinvoimalla tulee olemaan tärkeä rooli niin Suomessa kuin Ruotsissakin yhteiskunnan lisääntyvän sähkön tarpeen tyydyttämisessä.

Forsmarkin jatkuva tuotanto on suunniteltu useita vuosikymmeniä eteenpäin.

Kuin joki, joka virtaa

Ritva Määttä
Kirjoitettu Gimon Suomi Seuran
20-vuotisjuhlaan 23.11.1996

*Kuin tie on ihmisen elämä,
Kuin tie nousuineen, laskuineen, mutkineen.
Elämä, kuin joki, joka virtaa
koskena kohisee, tulvii, syntyy suvannoksi.
Elämä, kuin kirja, jonka lehdelle jokainen
tarinansa kirjoittaa.*

*Tänne synnyit, et synnyinseutuasi valinnut.
Oma kohtalonsa on jokaisella.
Sinulle se seutu oli paras, rakkain.
Ne vaarat ja metsät, ne järvet ja niityt,
ne hillasuoet ja mustikka rinteet,
entäpä ne kalaretket isän kanssa järvellä.
Ei ollut kirkkaampi missään kesäyö,
ei hangen pinta hohtavampi,
siellä oli tilaa hengittää, oli avaruutta.*

*Ja sitten kun matkustit pois, juuresi kestävät.
Tiedät synnyinpaikkasi, alkukotisi,
tiedät kuuluvasi sinne jonnekin
Synnyit sinne.
Se talo harmaa ja punainen,
Miten hyvä olisikaan silittää lämmintä seinähirttä.
Kutsua lähelle muistot lapsuudesta.*

*Aina kuuluvat nuoruuteen
Haaveet ja unelmat onnesta, ystävän kohtaaminen.
Silloin oli tapana valvoa helluntaiyötä
nuotio paloi ja kahvipannu höyrysi.*

Foto: Anna-Maija Högström

*Piirinpyörintä, se oli mukavaa
ja joskus tanssittiinkin.
Luonto heräsi, sykki nuoruus,
oi sitä onnen huumaa.*

*Yhä yleni päivänkaari,
kun naisiksi ja miehiksi vartuttiin,
kun oltiin kypsiä äidin- ja isän osaan.
Oma perhe, oma koti, mikä sille olisi vetänyt vertaa.
Ensimmäinen lapsenlapsi, miten oli hän rakas koko suvulle,
varsinkin, jos oli poika. (Hyviähän oli tyttäretkin.)*

*Elonkirjaasi myöskin piirtyi, muutto vieraaseen maahan.
jättämään tuo kaikki rakastamasi.
Tutustua uusiin ihmisiin, uuteen kulttuuriin.
Hakeutua samaa kieltä puhuviin ryhmiin.
Perustaa seuroja ja yhdistyksiä,
tuntea ja tulla hyväksytyksi.
Tuntea ja olla yksi niistä sadoista,
jotka tätäkin yhteiskuntaa rakentaa.*

*Niin rikasta, niin täyttä on ihmisen elo
työtä ja työtä ja myöskin työttömyyttä.
Vastuksia kestettäväksi, kipua, joka on kärsittävä.
Surua surun aikana.*

*Lyhyitä ilon hetkiä, juhlan aikoja,
Jolloin kukat puhkeavat loistoon.
Ja siunausta, jota ei voi ansaita, joka on lahja.
Vaikka yrität omaa onneasi mestaroida, muuttaa
Huomaat, joku suurempi käsi ohjaa tietäsi.
Siihen tyydyt.*

*Ja niinkuin joki virtaa, niin kuluvat vuodet
Vähitellen, siirryt sivuun
luovutat paikkasi nuoremmille.
Nyt tiesi kääntyy tasaiseksi
päivänkaaresi kauniisti alenee iltaruskoon päin
ja joskus kaivaten katselet muuttolintujen perään.
Vaikka kiire on Sinut jättänyt
elämän reunasta pitelet haurain sormin.
Täällä ystäväin ympäröimänä
muistojen ketjua sormeilet
ja huomaat tänään on aihetta kiitokseen ja lauluun.*

Som en älv, som flyter

Ritva Määttä

Tillägnad Gimo finska förening vid 20-års jubileet 23.11.1996
Fritt översatt till svenska av Elina Friberg

*Som en väg är en människans liv,
som en väg med sina uppgångar, dalar, svängar.
Livet, som en flod, som flyter
forsar, svämmar över, blir en sjö.
Livet, som en bok, vars sidor vi alla,
fyller med vår berättelse.*

Du föddes hit, du valde inte din födelseort.
 Alla har sitt eget öde.
 För dig var den orten bäst, kärast.
 De kullarna och skogarna, de sjöarna och ängarna,
 de hjortronmyrarna och blåbärssluttningarna,
 utan att tala om, de fiskeutflykterna med far ute på sjön.
 Sommarnatten var aldrig klarare någon annanstans,
 skaren aldrig skimrande,
 där fanns det plats, att andas, var vid vitt vida.

Och sedan, när du reste bort, dina rötter höll.
 Du känner din födelseort, ditt hem,
 du vet, du hör till dit någonstans
 Du föddes dit.
 Det huset grått och rött,
 hur gott det skulle kännas, att få smeka den varma väggstocken.
 Kalla till sig minnena, från barndomen.

Fantasier och drömmar om lycka, möta sin vän,
 hör ungdomen till.
 Då var det vanligt, att man vakade på pingstnatten.
 Elden brann och det ångade från kaffepannan.
 Dansa i ring var trevligt
 Och ibland dansades det även på riktigt.
 Naturen vaknade, ungdomen pulserade,

Ååh, detta lyckorus
 Ännu höjdes dagens båge,
 när vi växte upp till kvinnor och män
 Tills vi var mogna att bli mödrar och fäder.
 Egen familj, eget hem, vad skulle kunna mäta sig med det.
 Det första barnbarnet, hur kärt var inte hen, för hela släkten,
 allrahelst, om hen var en gosse. (Döttrarna, de var bra de med)

Inne i ditt livs bok tecknades även, en förflyttning till ett
 främmande land.
 Du tvingades lämna allt detta du älskade.
 Bekanta dig med nya människor och med ny kultur.
 Söka dig till grupper som pratade samma språk som du.
 Lägga grunden till sällskap och föreningar,
 känna dig accepterad.
 Känna att du är en av de hundratal,
 som även bygger upp detta samhälle.

Så rikt, så fullkomligt är en människans liv
 arbete och arbete och även arbetslöshet.
 Motgångar får vi tåla, värk får vi lida.
 Sorg när det är sorgens tid.
 Korta glädjestunder, fira högtider,
 där blommorna prunkar.
 Och en välsignelse, man inte kan förtjäna, som är en gåva.
 Fastän du försöker bemästra din lycka, förändra
 så märker du, att en större hand vägleder dig.
 Med det blir du nöjd.

Så som älven flyter, så går åren.
 Sakta, drar du dig åt sidan
 och du lämnar din plats åt de yngre.
 Nu blir din väg jämnare
 nu dalar dina dagar vackert mot aftonrodnaden
 och ibland tittar du längtansfullt efter flyttfåglarna.
 Du har inte längre bråttom.
 Du håller fast vid livets kanter med sköra fingrar
 Omringad av vänner fingrar du på minnenas kedja
 och du märker
 att i dag finns det anledning till tacksamhet och sång.

Föreningen Norden – historik

Anna-Maija Högström, Ingemar Eriksson och Mats Bäckman

De tusen mötenas Norden

Norden, föreningen för nordiskt samarbete, bildades 1919 i Sverige, Norge och Danmark. Den isländska föreningen bildades tre år senare och har alltså nyligen fyllt hundra år – *Norræna félagið* 100 ára. I Finland bildades Norden-föreningen 1924. Färöarnas Norden-förening *Norrøna félagið* grundades 1951. Åland fick sin egen Norden-förening 1970. Även på Grönland etablerades Föreningen Norden 1991.*

Så här beskrivs Föreningen Norden från starten, i uppslagsverket *Nordisk familjebok 1952-55 års upplaga*:

”Föreningarna är fristående men arbetar tillsammans för att främja det nordiska samarbetet, framförallt kulturellt men också juridiskt och administrativt. Särskilt har föreningarna verkat för att förståelsen för den gemensamma nordiska historien ska stärkas. Det har genomförts genom kulturutbyte i form av skolresor och genom att ungdomar besöker de andra nordiska länderna. Föreningarna har också påverkat skolornas historieundervisning att vara mindre nationalistiskt inriktad i synen på den nordiska historien. Föreningarna bedriver även en omfattande kursverksamhet och en allmän upplysningsverksamhet i form av föredrag och publikationer.”

Efter 2:a världskriget utvecklades en ny verksamhet i form av vänortsrörelsen för att närma de nordiska länderna till varandra. Ordet ”vänort” var ett svenskt förslag efter översättning av ”friendship town”, och från 1946 började man använda ”venskapsby” på danska och norska, och ”vinarbær” på isländska. Finskans ”ystävyykskunta” etablerades som direkt översättning. 1991 hade 256 av Sveriges dåvarande 284 kommuner vänortskontakter med nordiska städer.*

1955 hade Föreningen Norden i Sverige 22 000 medlemmar fördelade på 152 lokalavdelningar.

*Elever i finsk klass på Hammarskolan.
Suomalaisen luokan oppilaita Hammarin koululla.*

Under 1950-talet uppnår föreningen de största framgångarna med de frågor vi verkat för, Nordisk passfrihet och gemensam Nordisk arbetsmarknad. Detta består än idag trots olika ställningstaganden till EU.

Och så här presenteras Föreningen Norden numera på hemsidan:

”Föreningen Norden är en demokratisk, partipolitiskt och religiöst obunden ideell organisation. Sedan 1919 har vi främjat samarbete och skapat samhörighet i Norden. Vi skapar möten och faciliterar dialog mellan människor och över gränser. Året om och i hela Norden, vår verksamhet är öppen för alla.

Vi har tagit oss an uppdraget att stärka och utveckla människors samarbetsförmågor och att utveckla relationer mellan människor i Norden. Vi aktiverar människor att tillsammans driva demokratisk och hållbar samhällsutveckling över gränserna. Det är vårt bidrag till att skapa världens bästa region att bo, leva och arbeta i. Verksamheten bedrivs lokalt, regionalt, nationellt och transnationellt i Norden och i Östersjöregionen.

Vår organisation består av 97 lokalavdelningar fördelat på 22 distrikt. Vi samlar 6 700 enskilda medlemmar, och även skolor, bibli-

otek och samarbetsorganisationer har valt att ansluta sig som medlemmar till oss.”

Projektet **Norden i Skolan** lanserades 2012 och är en gratis digital läroportal som riktar sig både till grundskolor och gymnasier, med intentionen att virtuellt förena barn och ungdomar i Norden.

Nordjobb är en satsning för att öka mobiliteten på den nordiska arbetsmarknaden och för att öka kunskapen om språk och kultur i Norden, och har sedan 1985 möjliggjort för 27 000 unga att uppleva ett annat nordiskt land. Nordjobb förmedlar säsongsjobb, bostad samt kultur- och fritidsprogram till unga mellan 18 och 30 år.

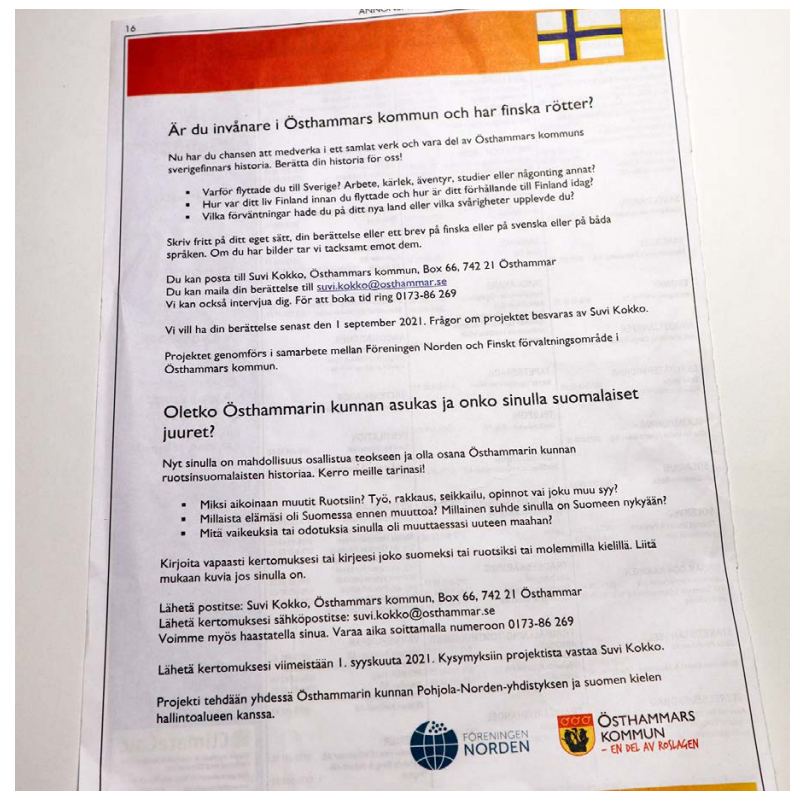
Föreningen Nordens historia i Östhammars kommun

Föreningen Norden Östhammars lokalavdelning grundades 1977 av Erhard Wikfeldt, som var en stor nordenvän. Det innebär alltså att vi kan fira föreningens första 46 år med framställandet av den här publikationen.

Den lokala verksamheten består framför allt av:

- **Kura Skymning** på hösten, ett arrangemang i samarbete med kommunens bibliotek då vi presenterar nordiska författarskap med historik och musik.
- **Gästbud** på våren i anslutning till Nordens dag 23 mars firas med mat och underhållning i form av föredrag och musik med nordiskt tema.
- **naturutflykter** och **studiebesök** på intressanta platser i kommunen och på Åland.

Föreningen har också medverkat i andra typer av arrangemang, som sommarteater på Nordens Folkhögskola Biskops Arnö med

skådespelare från olika nordiska länder, och föreningen har också genomfört ett lokalt teaterprojekt ”Typ Romeo och Julia”.

Föreningen har haft ungdomsutbyte, då elever från vänorten Ori-mattila bodde i svenska familjer och elever från Sverige bodde i finska familjer, och arbetade som ”Nordjobbare” tillsammans med kommunens sommarjobbare.

Föreningen Norden Östhammar har 2021-2023 utfört en dokumentation av kommunens sverigefinska befolknings specifika livserfarenhet. Idén har funnits sedan tidigare, framförd framförallt av Anna-Maija Högström. Men under 2021 startade det praktiska arbetet, som ett gemensamt projekt för Föreningen Norden Östhammar och Finskt förvaltningsområde i Östhammars kommun. En arbetsgrupp åtog sig att genomföra det, och bildade redaktionen

för publikationen. Sommaren 2021 publicerades ett upprop i Annonssnytt med inbjudan ”Berätta din historia för oss”. De personliga berättelserna har kompletterats med intervjuer och med historisk kontext. Resultatet är den här boken!

Genom åren har föreningen haft de här nordenvännerna som ordförande:

Erhard Wikfeldt
Antti Lahti
Anne Harbom
Anna-Maija Högström
Tuomas Laustiola
Ingemar Eriksson

Och flera av dem är fortfarande aktiva och medverkar med egna texter i den här publikationen, som Föreningen Norden i Östhammar har sammanställt för att hedra och bevara minnet av de personer som kom från ett nordiskt grannland och blev en del av historien och gemenskapen i den här kommunen. Det berättas i boken Du nu läser.

* Uppgifter hämtade från Jubileumsskriften Meningen med föreningen utgiven av Föreningarna Nordens Förbund 2019, artikeln Hundra år av Nordism Föreningarna Norden i går, i dag, i morgon av Peter Stadius

Pohjola-Norden yhdistyksen historia

Anna-Maija Högström, Ingemar Eriksson ja Mats Bäckman, vapaasti suomentanut Elina Friberg

Tuhansien tapaamisten Pohjola

Pohjoismaiden yhdistys, Pohjola-Norden perustettiin vuonna 1919 Ruotsissa edistämään Ruotsin, Norjan ja Tanskan välistä yhteistyötä. Islannin yhdistys perustettiin kolme vuotta myöhemmin ja on siis hiljakkoin täyttänyt 100 vuotta, Norraena félagio 100 ára! Suomessa perustettiin yhdistys Pohjola-Norden vuonna 1924. Färsaaret perusti Norden-Yhdistyksen NorrÖna félagio vuonna 1951. Ahvenanmaa sai oman Pohjola-yhdistyksensä 1970. Myös Grönlannissa perustettiin Pohjola-Yhdistys 1991.*

Näin määritellään Pohjola-Norden yhdistyksen alku hakuteoksessa Nordisk familjebok vuosilta 1952-55:

”Yhdistykset ovat vapaita toisistaan, mutta tekevät yhteistyötä edistääkseen pohjoismaiden yhteenkuuluvaisuutta, enimmäkseen keskittyen kulttuuriin, mutta myös laillisiin ja taloudellisiin kysymyksiin. Erikoisesti ovat yhdistykset vaikuttaneet pohjoismaiden historian ymmärtämisen vahvistamiseen. Sitä on toteutettu kulttuurivaihdossa järjestettyjen kouluretkien sekä nuorten vierailujen muodossa toisissa pohjoismaissa. Yhdistykset ovat myöskin vaikuttaneet koulujen pohjoismaiden historian opetukseen olemalla vähemmän kansallisia Pohjolan historian näkemyksessä. Yhdistykset harjoittavat myös laajamittaista kurssitoimintaa ja yleistä valistusta esitelmien ja julkaisujen muodossa.”

Toisen maailmansodan jälkeen kehitettiin uusi toimintamuoto ystävyyskunnat helpottamaan pohjoismaiden lähestymistä toisiinsa. Sana ”ystävyysskunta” oli ruotsalaisten ehdotus ”friendship towns” käännöksestä ja vuodesta 1946 alettiin käyttämään sanaa ”venskapsby” Tanskan ja Norjan kielessä ja sanaa ”vinarbaer” Islannin kielessä. Suomessa käytetty ”ystävyysskunta” otettiin käyttöön suorana käännöksenä. 1991 oli 256:lla Ruotsin silloisesta 284:stä kunnasta ystävyys kontakteja pohjoismaisten kuntien kanssa.*

Vuonna 1955 oli Pohjola-Nordenin yhdistyksellä Ruotsissa 22 000 jäsentä jakautuen 152:n paikallisosastoon. 1950-luvulla yhdistys vaikutti suurella menestyksellä siihen, että saatiin pohjoismaiden välinen passivapaus ja yhteiset pohjoismaiset työmarkkinat. Nämä tärkeät olosuhteet säilyvät vielä tänäpäivänäkin huolimatta erilaisista kannanotoista EU:lle.

Näin esitellään Pohjola-Nordenin yhdistys nykyään kotisivulla:

”Pohjola-Nordenin yhdistys on demokraattinen sekä puoluepoliittisesti että uskonnollisesti sitoutumaton, aatteellinen organisaatio. Vuodesta 1919 olemme edistäneet yhteistyötä ja luoneet yhteenkuuluvuutta Pohjolassa.

Järjestämme tapaamisia ja luomme mahdollisuuksia ihmisten väliseen keskusteluun sekä kanssakäymiseen yli rajojen. Toimintamme on avoin kaikille ympäri vuoden koko Pohjolassa. Tehtävämme on muodostunut ihmisten yhteistyökyvyn vahvistaminen ja kehittäminen sekä ihmisten välisten suhteiden kehittymisen edistäminen Pohjolassa. Aktivoimme ihmisiä yhdessä ajamaan demokraattista ja kestävästä yhteiskunnallista kehitystä. Täten osallistumme maailman parhaan asumiseen, elämiseen ja työskentelemiseen sopivan alueen kehittämiseen. Toimintaa harjoitetaan paikallisesti, alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti Pohjolassa ja Itämeren alueella.

Järjestömme sisältää 97 paikallisosastoa jakautuen 22 piiriin. Meillä on 6700 jäsentä. Myös kouluja, kirjastoja ja muita yhteistyöjärjestöjä on liittynyt jäseniksemme.”

Projekti **Pohjola Koulussa** suunnitelmaa markkinoitiin 2012 ilmaisena digitaalisena opintopakettina, joka suuntautuu sekä peruskouluihin että lukioihin. Tarkoituksenaan saada lapset ja nuoret virtuaaliseen kanssakäymiseen keskenään Pohjolassa.

Nordjobb panostaa sekä liikkuvuuden lisäämiseen pohjoisilla työmarkkinoilla että tiedon lisäämiseen kielen ja kulttuurin alueilla Pohjolassa ja on vuodesta 1985 lähtien mahdollistanut 27 000:lle nuorelle kokemuksen toisista pohjoismaista. Nordjobb välittää sesonkitöitä, asuntoja sekä kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintaa 18-30-vuotiaille nuorille.

Östhammarin kunnan Pohjola-Nordenin yhdistyksen historia

Erhard Wikfeldt, suuri ”Pohjoismaiden ystävä” perusti Pohjola-Nordenin paikallisosaston Östhammarin kunnassa v. 1977. Tämä tarkoittaa siis sitä, että voimme vuonna 2023 juhlistaa yhdistyksen ensimmäisiä 46:ta vuotta tällä julkaisulla.

Paikallinen toiminta muodostuu ensisijaisesti:

Kura Skymning/Iltahämärässä, syksyisin. Tapahtumassa ovat mukana kunnan kirjastot sekä koulut. Silloin tuodaan esiin pohjoismaisia kirjailijoita ja heidän taustaansa sekä musiikkia.

Gästabud/Pohjan pidot, Pohjola-Nordenin päivään 23.3 liittyen, juhlietaan nauttimalla pohjoismaisia herkkuja sekä kuuntelemalla Pohjolasta kertovia esitelmiä ja musiikkia.

Naturutflykter/Luontoretkeä ja opintovierailuja kiinnostavilla alueilla kunnassamme sekä Ahvenanmaalla.

Yhdistyksemme on myös vierailut muissa kiinnostavissa tapahtumissa, kuten Pohjola-Nordenin kesäteatterissa Biskops Arnössa, joka työllistää näyttelijöitä eri pohjoismaista. Yhdistys on myös järjestänyt paikallisen teatteriprojektin ”Typ Romeo ja Julia”.

Yhdistyksellämme on myös ollut vaihto-oppilastoimintaa ystävyyskunnan Orimattilan kanssa. Oppilaat asuivat toistensa luona perheissä. Oppilaat työskentelivät ”Nordjobbareina” yhdessä kunnan kesätyöläisten kanssa.

Yhdistyksemme on vuosina 2021-2023 koonnut kirjan kuntamme suomalaisen väestön erilaisista elämän kertomuksista. Idea muhi kauan ja sen esitti ensimmäisen kerran Anna-Maija Högström. Vuonna 2021 oli aika idean julkaisemiselle. Kirjaa on tehty yhteistyönä Pohjola-Nordenin paikallisosaston ja Östhammarin kunnan suomalaisen hallintoalueen kanssa. Paikallisessa Annons Nytt-lehdessä julkaistiin ilmoitus:

”Oletko Östhammarin kunnan asukas ja onko sinulla suomalaiset juuret? Kerro meille tarinasi!”

Vuosien saatossa ovat nämä Pohjolan ystävät olleet yhdistyksen puheenjohtajina:

Erhard Wikfeldt

Antti Lahti

Anne Harbom

Anna-Maija Högström

Tuomas Laustiola

Ingemar Eriksson

Useimmat heistä ovat aktiivisesti vieläkin mukana ja esiintyvät myöskin omilla teksteillään kirjassa, jonka Pohjola-Nordenin yhdistys ja Östhammarin kunta on koonnut, kunnioittaakseen ja säilyttääkseen muistot henkilöistä, jotka tulivat itäisestä naapurimaasta ja joista tuli osa kuntamme yhteisöä sekä sen historiaa. Tästä kerrotaan kirjassa jota juuri nyt luet.

* Tiedot on haettu Juhlakirjoitelmasta Yhdistyksen tarkoitus, jonka on julkaissut Pohjolan yhdistysten liitto 2019. Artikkelin Hundra år av Nordism Pohjolan Yhdistykset eilen, tänään, huomenna Peter Stadius-Nordenin yhdistyksen historia

Rapport: Finsk undervisning i Östhammars kommun

Från och med början på 70-talet har elever och barn i Östhammars skolor och förskolor fått omfattande undervisning i finska språket och på finska. Genom tiderna har finska språket haft en betydelsefull plats i det lokala samhället. I denna redovisning har vi dokumenterat finska språkets utveckling och nertrappning i förskolor och skolor i Östhammars kommun mellan 1970 och 2018.

I början på 70-talet var kommunindelningen annorlunda i Nordöstra Uppland.

Östhammars kommun, Olands kommun, Dannemora kommun.

Gimo och Alunda hörde till Olands kommun.

Österbybruk hörde till Dannemora kommun.

Östhammar hörde till Östhammars kommun.

GRUNDSKOLAN

Olands kommun, Gimo

Hammaraskolan

1971 ht. Den första finskspråkiga läraren anställdes som lärare 2 (tillsvidareanställning). Denna skulle undervisa elever som hade finska som modersmål. I tjänsten ingick fyra timmar kurativt arbete. (tolk och socialt stöd)

1973 ht. Anställdes en till finskspråkig lärare 2.

1974. Kommunsammanslagning

Alunda, Gimo, Öregrund, Österbybruk och Dannemora hör nu till Östhammars kommun.

Östhammars kommun, Gimo

Hammaraskolan

Finska klasser

1974 ht. På Hammaraskolan startade den första finska klassen åk 1. Administrativt hörde eleverna till en svensk klass. Eleverna undervisades på finska i alla ämnen utom de praktiska ämnen. Idrott och slöjd hade eleverna i sin svenska klass. Läsinlärningen skedde på finska. Eleverna fick undervisning i svenska som främmande språk.

Med tiden blev det flera finska klasser i Gimo. (Åk 1-5) Finska klasser innehöll elever antingen från en årskurs eller från flera årskurser, sk b-form. Alla elever hörde administrativt till en svensk klass.

Det fanns även en lektion i veckan med den svenska klassen, så kallad "Kontaktlektion". Syftet var att lära känna varandra bättre, bli bekanta med varandras språk genom musik, lekar, utflykter mm.

Svenska som främmande språk undervisades av en svensk lärare. På Hammaraskolan var den sista finska klassen/gruppen lå 1994-1995. Finska klasser fanns under 21 års tid.

1971 ht Hemspråksundervisning och studiehandledning.

De finstalande elever, som gick i svenska klasser från åk 1 på Hammaraskolan, hade möjlighet att läsa finska som hemspråk. (2h/v). De fick också stödundervisning på finska i de ämnen som de ansågs behöva t.ex. oä och matematik.

Alunda hade hemspråks- och stödundervisning på högstadiet. Senare fanns både hemspråks- och stödundervisning på de skolor som hade finska elever i hela kommunen och alla stadier.

1979 ht. Förskoleverksamhet

Startades en finskspråkig förskolegrupp. Barnen hade möjlighet att börja där redan vid fem års ålder.

Den sista gruppen var 1992. Finska grupper fanns 13 års tid.

I fortsättningen ingick finska barn i svenska gruppen och fick finsk undervisning någon timme per dag.

1995- 2017 Språkval på högstadiet

På Vallonskolan hade eleverna möjlighet att läsa finska som språkval.

Dannemora kommun, Österbybruk

Österbybruksskolan

1971 ht. Då startades en finsk klass åk 1-2 på Österbyskolan.

Eleverna undervisades på finska i alla ämnen. De fick undervisning i svenska som främmande språk.

Från åk 3 tillhörde eleverna i en svensk klass. En del av undervisningen skedde på svenska.

På mellan- och högstadiet var undervisningen på svenska, men eleverna hade möjlighet till hemspråks- och stödundervisning.

Östhammars kommun, Österbybruk

Österbybruksskolan

1974. Alla finska elever gick i svenska klasser från åk ett. Eleverna fick stödundervisning av en finsk pedagog.

1978. Arbetslaget på lågstadiet: Tre klasslärare, en lärare i finska, en spec.lärare, en fritidspedagog.

Åk 1

- läsinlärning på finska
- oä på finska
- matematik på finska

Åk 2

mer undervisning för finska elever i sin svenska klass

Åk 3

ännu mer undervisning på svenska i sin klass

- läraren i finska arbetade ihop med klassläraren och stöttade elever i svenska klassen (i princip) tvåläraresystem
- på 80-talet fanns det tre lärare i finska i Österby
- mellan- och högstadiet hade eleverna hemspråksundervisning (2h/v)
- studiehandledning på finska vid behov

Vuxenutbildning

Via Grundvux fick man möjlighet att läsa behörighetsämnen till gymnasiet på finska. Man läste också svenska för invandrare.

Via studieförbund har svensktalande haft ett flertal möjligheter att läsa finska från början av 70-talet.

2010. Östhammars kommun Förvaltningsområde för finska språket

Finska språket får en starkare ställning. Detta innebär att alla som har finsk bakgrund har bland annat möjlighet att få undervisning i finska språket.

Lagar som fastställer skydd och främjande av finska språket i skolor och förskolor

FN:s Konvention om barnets rättigheter per den 20 november 1989 inkorporerad i svensk lag den 1 januari 2020

Artikel 29 1.

Konventionsstaterna är överens om att barnets utbildning skall syfta till att

- (a) utveckla barnets fulla möjligheter i fråga om personlighet, anlag och fysisk och psykisk förmåga;
- (c) utveckla respekt för barnets föräldrar, för barnets egna kulturella identitet, eget språk och egna värden, för vistelselandets och för ursprungslandets nationella värden och för kulturer som skiljer sig från barnets egen.

Inom den nationella rättsordningen finns flera lagar som uttryckligen fastställer nationella minoriteternas språkrättigheter

- Språklagen (2009:600)
- Skollagen (2010:800)
- Lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk
- Förordning (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk Barnkonvention som svensk lag (SFS 218:197)

Det finska språket betraktas enligt kvalificeringssystemet som ett territoriellt nationellt minoritetsspråk och därmed har Sverige valt att utöka språkets skydd genom en förordningen (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk som uttryckligen tar upp språket som skyddsgrund: en kommun som ingår i förvaltningsområdet får ett statsbidrag baserat på antalet invånare enligt förordningen för att skydda och främja språket.

För förskola och skola innebär detta i praktiken:

Undervisning i förskola och skola om de nationella minoriteternas historia, kultur och situation idag

Minoritetsspråk i förskola

- Förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål. Läroplanen för förskolan (Lpfö 98, reviderad 2010). Förskolan kan bidra till att barn som tillhör de nationella minoriteterna och barn med utländsk bakgrund får stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet. Skollagen (2010:800)
- Förvaltningsområde för finska språket: förskoleverksamhet ska erbjudas helt eller till en väsentlig del på finska till den som önskar

Minoritetsspråk i förskoleklass

- Förskoleklassen ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål (Skollagen (2010:800)).

Minoritetsspråk i skola

- En elev som tillhör någon av de nationella minoriteterna ska erbjudas modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk.
- Det ska finnas mål- och riktlinjer för kommunens minoritetspolitiska arbete i förskola och skola (jfr 5b §)

2021-04-26

Rapporten har sammanställts av Anna-Maija Högström med benägen medverkan av:

Tuulikki Lehmuksela-Olsson	Inga-Lill Ericsson
Terhi Bohlin	Anna-Liisa Nilsson
Anne Aspholm	Anneli Tidemar
Anne Harbom Jäderlund	Kaarina Kellokoski
Leena Ödlund	
Riitta-Liisa Haapajarvi	
Mirja-Liisa Ericsson	

Raportti: Suomen kielen opetus kautta aikojen Östhammarin kunnassa

1970-luvun alusta alkaen saivat oppilaat Östhammarin kunnan peruskouluissa sekä esikouluissa mittavaa suomen kielen opetusta sekä opinnonohjausta suomeksi. Kautta aikojen on suomen kielellä ollut merkittävä asema paikallisessa yhteiskunnassa. Tässä raportissa olemme dokumentoineet suomenkielisen opetuksen kehittymisen ja sitten myöhemmin opetustuntimäärien vähenemisen sekä esikouluissa että peruskouluissa vuosina 1970-2018.

70-luvun alussa oli erilainen kuntajako Koillis-Uplannissa. Östhammarin kunta, Olandin kunta, Dannemorán kunta.

Gimo ja Alunda kuuluivat Olandin kuntaan. Österbybruk kuului Dannemorán kuntaan. Östhammar kuului Östhammarin kuntaan.

PERUSKOULU

Olandin kunta, Gimo

Hammarskolan

1971 sl. Ensimmäinen suomenkielinen opettaja nimitettiin virkaan nimellä

Opettaja 2 (määräaikainen sopimus).

Hänen tehtävänään oli opettaa oppilaita, joiden äidinkieli oli suomi.

Virkaan sisältyi myös neljä tuntia viikossa kuratiivista työtä (tulkkausta ja sosiaalista tukea).

1973 sl. Palkattiin toinen suomenkielinen opettaja.

1974. Kuntaliitos

Alunda, Gimo, Öregrund, Österbybruk ja Dannemora kuuluvat nyt Östhammarin kuntaan.

Östhammarin kunta, Gimo

Hammaraskolan

Suomalaiset luokat

1974 sl. Hammarin koululla aloitettiin ensimmäinen luokka (vuosikurssi 1). Hallinnollisesti oppilaat kuuluivat ruotsalaiseen luokkaan. Oppilaita opetettiin suomen kielellä kaikissa muissa aineissa paitsi harjoitusaineissa. Liikunta- ja käsityötunneilla oppilaita olivat ruotsalaisissa luokissaan. Lukemisen opettaminen tapahtui suomeksi. Oppilaat saivat ruotsinkielisen opetusta kuten vieraana kielenä.

Vuosien kuluessa muodostettiin useampia suomalaisia luokkia Gimossa. (Vuosikurssi 1-5)

Suomalaisilla luokilla oli joko yhden tai useamman vuosikurssin oppilaita, nk. B-muoto (yhdistetty luokka). Kaikki oppilaat kuuluivat vastaavaan ruotsalaiseen luokkaansa.

Kerran viikossa oli ns. ”Kontaktitunti/Yhteinen tunti” jolloin suomalaiset ja ruotsalaiset oppilaat olivat yhdessä. Tällöin he saivat tutustua toisiinsa, toistensa kieleen, musiikkiin ja leikkeihin. Tehtiin yhdessä pieniä retkiä.

Ruotsia vieraana kielenä opetti ruotsalainen opettaja.

Viimeinen suomalainen luokka/ryhmä Hammarin koululla oli lv.1994-1995.

Suomalaiset luokat toimivat 21 vuotta.

1971 sl. Kotikielen opetus ja opinnonohjaus

Suomenkielisillä oppilailla, jotka aloittivat ensimmäisellä luokalla ruotsinkielisessä luokassa Hammarin koululla, oli mahdollisuus lukea suomea ”Kotikielenä” 2t/v.

Oppilaalla oli myös oikeus saada opinnonohjausta suomeksi niissä aineissa, joissa hän tarvitsi lisä tukea esim. Oä:ssä ja matematiikassa.

Alundan koulun yläasteella saivat oppilaat opetusta sekä kotikielissä että opinnonohjauksessa.

Myöhemmin oli sekä kotikielen opetusta ja tukiopetusta kaikilla niillä kouluilla missä oli suomenkielisiä oppilaita Östhammarin kunnassa.

Esikoulutoiminta

1979 sl. Ensimmäinen suomen kielinen esikouluryhmä perustettiin. Lapset saivat aloittaa jo viisivuotiaina.

Viimeinen ryhmä oli 1992. Suomenkielisiä ryhmiä oli 13 vuoden ajan.

Jatkossa suomenkieliset lapset olivat ruotsinkielisissä ryhmissä ja saivat suomen kielen opetusta muutaman tunnin päivässä.

1995-2017. Kielivalinta yläasteella

Vallonin koululla oli oppilailla mahdollisuus lukea suomea kielivalintana 3t/v.

Dannemorin kunta, Österbybruk

Österbybrukin koulu

1971 sl. Aloitettiin suomalainen yhdistetty luokka 1-2, Österbybrukin koulussa.

Kaikki aineet opetettiin suomeksi. Ruotsia opetettiin vieraana kielenä.

Kolmannesta luokasta lähtien oppilaat kuuluivat ruotsinkieliseen luokkaan. Osa opetuksesta tapahtui ruotsiksi.

Keski- ja yläasteella tapahtui kaikki opetus ruotsiksi, mutta oppilailla oli mahdollisuus saada tukiopetusta sekä kotikielen opetusta.

Östhammarin kunta, Österbybruk

Österbybrukin koulu

1974. Kaikki suomenkieliset lapset saivat opetusta ruotsinkielisessä luokassa jo ensimmäisestä luokasta lähtien. Oppilaat saivat tukiopetusta suomenkielisen opettajan johdolla.

1978. Työryhmä ala-asteella:

Kolme luokanopettajaa, suomenkielinen opettaja, erityisopettaja, vapaa-ajan ohjaaja.

1. Lk

- lukuopetus suomeksi
- oä suomeksi
- matematiikka suomeksi

2. Lk

opetusta lisätään ruotsalaisessa luokassa

3. Lk

lisätään opetusta ruotsalaisessa luokassa

- Suomenkielinen opettaja teki yhteistyötä luokanopettajan kanssa sekä avusti kaikkia luokan oppilaita (”pariopettajasysteemi”)
- 80-luvulla oli Österbyssä kolme suomenkielistä opettajaa.
- Keski- ja yläasteella saivat oppilaat kotikielen opetusta 2t/v.
- Opinnonohjausta tarpeen mukaan.

Aikuiskoulutus

Aikuiskoulutuksen kautta oli mahdollisuus lukea perusaineet suomeksi. Lisäksi luettiin ruotsia vieraana kielenä.

Opintoliittojen kautta on ruotsinkielisillä ollut useamman kerran mahdollisuus lukea suomea jo 70-luvun alusta lähtien.

2010. Östhammarin kunta suomen kielen hallintoalue

Suomen kieli saa vahvemman aseman. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikilla suomalaistaustaisilla on mahdollisuus saada suomen kielen opetusta.

Lagar som fastställer skydd och främjande av finska språket i skolor och förskolor

FN:s Konvention om barnets rättigheter per den 20 november 1989 inkorporerad i svensk lag den 1 januari 2020

Artikel 29 1.

Konventionsstaterna är överens om att barnets utbildning skall syfta till att

- (a) utveckla barnets fulla möjligheter i fråga om personlighet, anlag och fysisk och psykisk förmåga;
- (c) utveckla respekt för barnets föräldrar, för barnets egna kulturella identitet, eget språk och egna värden, för vistelselandets och för ursprungslandets nationella värden och för kulturer som skiljer sig från barnets egen.

Inom den nationella rättsordningen finns flera lagar som uttryckligen fastställer nationella minoriteternas språk rättigheter

- Kielilaki(2009:600)
- Koululaki(2010:800)
- Laki(2009:724) kansallisista vähemmistöistä ja vähemmistökielistä
- Förordning (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk Barnkonvention som svensk lag (SFS 218:197)

Det finska språket betraktas enligt kvalificeringssystemet som ett territoriellt nationellt minoritetsspråk och därmed har Sverige valt att utöka språkets skydd genom en förordningen (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk som uttryckligen tar upp språket som skyddsgrund: en kommun som ingår i förvaltningsområdet får ett statsbidrag baserat på antalet invånare enligt förordningen för att skydda och främja språket.

För förskola och skola innebär detta i praktiken:

Undervisning i förskola och skola om de nationella minoriteternas historia, kultur och situation idag

Minoritetsspråk i förskola

- Förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål. Läroplanen för förskolan (Lpfö 98, reviderad 2010). Förskolan kan bidra till att barn som tillhör de nationella minoriteterna och barn med utländsk bakgrund får stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet. Skollagen (2010:800)
- Förvaltningsområde för finska språket: förskoleverksamhet ska erbjudas helt eller till en väsentlig del på finska till den som önskar

Minoritetsspråk i förskoleklass

- Förskoleklassen ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål (Skollagen (2010:800)).

Minoritetsspråk i skola

- En elev som tillhör någon av de nationella minoriteterna ska erbjudas modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk.
- Det ska finnas mål- och riktlinjer för kommunens minoritetspolitiska arbete i förskola och skola (jfr 5b §)

2021-04-26

Raportin on koontunut Anna-Maija Högström yhteistyössä alla olevien henkilöiden kanssa:

Tuulikki Lehmuksela-Olsson	Inga-Lill Ericsson
Terhi Bohlin	Anna-Liisa Nilsson
Anne Aspholm	Anneli Tidemar
Anne Harbom Jäderlund	Kaarina Kellokoski
Leena Ödlund	
Riitta-Liisa Haapajarvi	
Mirja-Liisa Ericsson	

Litteratur

Förteckning och förslag för fortsatt läsning

”Finland” i Dalarna, Isidor Sundberg. Julbok för Västerås stift 1935.

Vilka var och är skogsfinnarna? En historisk begreppsdiskussion. Stig Welinder, Finnbygdens Förlag, Falun 2016.

Folketro och trolldom, Matti Mörtbergs uppteckningar om den skogsfinska kulturen. Sammanställda av Anna Forsberg. Veidarvon 2008

FINNSAM, www.finnsam.org – portal för en skogsfinsk nätverksorganisation vars syfte är att underlätta samarbete, forskning och samordning av aktiviteter

Hakkapeliter och karoliner

Svenska och finska soldater i strid under 300 år
Joose Olavi Hannula, Svenskt Militärhistoriskt Biblioteks Förlag
2016. Utgiven första gången år 1939.
Originallets titel: Hakkapeliitoja ja karoliineja.

Det hotade landet och det skyddade

Sverige och Finland från 1500-talet fram till våra dagar
Historiska och säkerhetspolitiska betraktelser.
Redaktörer Tapani Suominen och Anders Björnsson.
Bokförlaget Atlantis 2002

Nöd och lust

Sverige och Finland i samtid och framtid
Föreningen Nordens Årsbok 2009
Huvudredaktör Torsten Hallberg.
Förlag: Arena Norden

Finskt blod, Svenskt hjärta, Kai Latvalehto är känd från filmen Ingen riktig finne (bästa nordiska dokumentär, GIFF, 2013). Här fortsätter han att utforska sverigefinskhet på ett lättillgängligt sätt. Boken bygger på ett tjugotal djupintervjuer och är en redigerad version av författarens engelskspråkiga avhandling. Verbal, 2020.

Kirjallisuus

Skönlitterära böcker med liknande innehåll som vi kan rekommendera att läsa. Samanaiheisia kirjoja, joita suosittelimme luettavaksi.

Hilkka Alm, trilogi:
Fjärran gröna ängar, WSOY, 1982
Kampen om ängarna, WSOY, 1983
Rösernas rike, WSOY, 1984

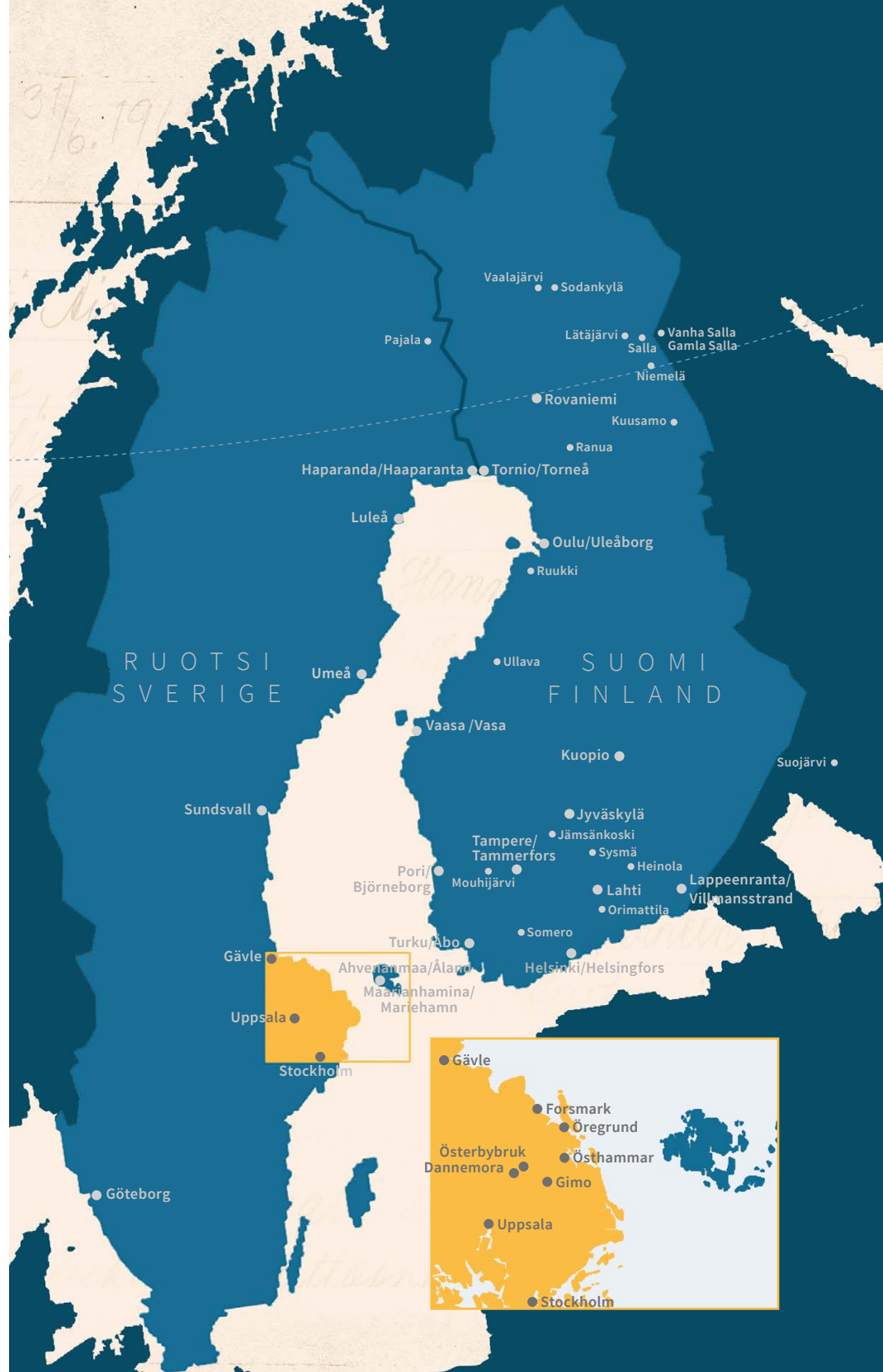
Hilkka Alm, trilogi:
Etäällä vihreät niityt, WSOY, 1983
Taistelu niityistä, WSOY, 1984
Raunioiden valtakunnat, WSOY, 1998

Milka Hakkarainen: **Ei verta rantaa rakkaampaa**, Myllylahti Oy, 2021
Milka Hakkarainen: **Maa kauhein isien**, Myllylahti Oy, 2022

Mitä minä muista... minun muistoni...
"Puolivuotta Ruotsissa, sen jälkeen takaisin koti-Suomeen."

Minu... minun muistoni...
"Ett halvt år i Sverige, sedan tillbaka hem till Finland."

Minu... minun muistoni...
"En kyllä koskaan muuta Ruotsiin, enkä tarvitse ruotsin kieltä."

Minu... minun muistoni...
"Jag kommer aldrig att flytta till Sverige, inte heller kommer jag behöva svenska språket."

Minu... minun muistoni...
"Isä sanoi perheelleen, joka teki lähtöä Ruotsiin: Jos lähдете, niin tulette kyllä takaisin kolmen kuukauden kuluttua."

Minu... minun muistoni...
"Pappan sa till sin familj, som höll på att flytta till Sverige: Om ni åker nu, kommer ni säkert hem igen efter tre månader."

Näin kertovat monet tarinoissaan lähtiessään Suomesta ensimmäistä kertaa Ruotsiin. Yhtäkkiä onkin kulunut viisikymmentä vuotta ja täällä ollaan vieläkin. Silti on kotimaa syvällä monen sisimmässä; mikä on myöskin luettavissa tämän kirjan kertomuksissa.

Minu... minun muistoni...
Så här berättar många i sina historier, när de för första gången lämnade Finland, för att åka till Sverige. Helt plötsligt har det gått femtio år, och här är vi fortfarande kvar. Trots allt har många bevarat fäderneslandet djupt inne i sitt hjärta; även detta finns att läsa i bokens berättelser.

Pohjola-Norden-yhdistys • Östhammarin kunnan suomen kielen hallintoalue
Föreningen Norden • Finskt förvaltningsområde i Östhammars kommun

ISBN 978-91-527-5741-3

9 789152 757413